CURSUS
THEOLOGICUS
P. DOMINICI VIVA
SOCIETATIS JESU.

PARS QUINTA

DE JUSTITIA, ET JURE.

CURSUS THEOLOGICUS

Ad usum Tyronum elucubratus,
Et in Quotidianis Prælectionibus

A P. DOMINICO VIVA
SOCIETATIS JESU
SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE

Suis Auditoribus Traditus
In Palæstra Collegii Neapolitani ejusdem Societatis,
Cupientibus, atque instantibus Theologiæ Candidatis,
IN LUCEM PUBLICAM EDITUS
A D. IGNATIO VIVA
AUCTORIS NEPOTE,
AC DICATUS
EXCELLENTISSIMO DOMINO

BARTHOLOMÆO V. DE CAPUA

MAGNO ALTAVILLÆ COMITI XIX.
Principi Ariciæ, Biccari Comiti, Duci Acrolanorum, Comiti Montis Auri, & Rotelli, Marchioni Arpadii, Utili Domino Civitatis Nicoteræ, Baroni Vallis Majoris, Plancatellæ, & Arnoni, &c. Ex Magnatibus Hispaniæ, Domino Domus Capuæ.

PARS QUINTA
DE JUSTITIA, ET JURE.

PATAVII, Ex Typographia Seminarii, M.DCC.XIX.
Apud Joannem Manfrè.
Superiorum Permissu, ac PRIVILEGIO.

NOI REFFORMATORI
Dello Studio di Padoa

HAvendo veduto per la Fede di Revisione, & Approbatione del *P.F. Ambrosio Lisotti Inquisitore di Padoa* nel Libro intitolato *Cursus Theologicus ad usum Tyronum Elucubratus &c. a P. Dominico Viva Soc. Jesu Sacræ Theologiæ Professore* non v' esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Gio: Manfrè Stampatore*, che possi esser ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, & preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venetia, & di Padova.

Dat. 3. Decembre 1711.

(Ferigo Marcello Proc. Ref.
(Girolamo Venier Kav. Proc. Ref.
(

Agostino Gadaldini Segret.

IN-

INDEX
QUÆSTIONUM
DE JUSTITIA, ET JURE.

DISPUTATIO I.

DISPUTATIO II.

DISPUTATIO III.

QUÆST.

INDEX QUÆSTIONUM.

DISPUTATIO IV.

QUÆSTIO I.

DISPUTATIO V.

QUÆSTIO I.

CUR-

CURSUS THEOLOGICUS

Ad Usum Tyronum elucubratus.

PARS QUINTA

DE JUSTITIA ET JURE, ubi etiam DE MERITO.

PROOEMIUM.

Ost rite perpensam Naturam Theologicalium virtutum, gradum facit Theologia ad discutiendam naturam virtutum moralium infusarum, præsertim Cardinalium; quia tamen Justitia præ cæteris uberem disputandi segetem subministrat, ideo in ea potissimum immoratur. Nos plurima examinabimus de natura virtutum moralium supernaturalium in genere, ac deinde de Justitia in specie inquiremus; quæ passim in controversiam cadunt; examinando prius naturam Juris; quippe quod pertinet ad objectum Justitiæ, quæ definitur, *Constans, ac perpetua voluntas tribuendi unicuique jus suum*. Ex quo apparebit, quid sit Injustitia Justitiæ opposita, quæ pariter eidem Juri adversatur: Ac demum suse agemus de effectu morali actuum virtutum infusarum, nempe de merito, quod fundat Dei justitiam erga Creaturam; & sic viam sternemus ad ea, quæ anno insequenti operose discutienda sunt, tum de causa meritoria Incarnationis, tum de meritis Christi Domini, & Deiparæ. Prima itaque Disp. erit de virtutibus moralibus infusis in genere. II. De Jure, & Dominio. III. De Justitia. IV. De Injustitia. Ult. De merito.

DISPUTATIO I.

De Virtutibus moralibus infusis in genere.

Plurima huc spectant, de quibus Angelicus 1. 2., Espar. Ripal. & alii passim. Nos selectiora delibabimus. Primo quidem quæremus, An dentur hujusmodi virtutes. II Quomodo discriminentur virtutes infusæ a non infusis, & morales a Theologalibus. III. Quomodo cum vitiis, & eorum actibus opponantur. IV. An possit virtus in actus vitiosos influere. V. An possit actus unius virtutis imperare actus cujuscumque alterius virtutis. Demum nonnulla dicemus de virtutibus cardinalibus, de octo Beatitudinibus, ac de donis, ac fructibus Spiritus Sancti, antequam descendamus ad agendum de Jure, & Justitia.

QUÆSTIO I.

Utrum dentur Virtutes morales per se infusæ distinctæ a Gratia, & habitu charitatis, necnon a donis Spiritus Sancti?

I. Virtutes per se infusæ dicuntur, quæ non possunt acquiri per frequentationem actuum, sed debent immediate a Deo infundi, ac proinde sunt supernaturales: Virtutes vero per accidens infusæ sunt, quæ licet per accidens a Deo aliquando infundantur, possunt tamen per exercitium actuum supernaturalium acquiri. Utrum dentur virtutes per accidens infusæ, examinavimus in de Fide disp. 4. q. 2. ubi ostendimus de facto non dari, sed per exercitium actuum supernaturalium acquiri habitus naturales, a quibus sufficiens habetur facilitas ad exercendos consimiles actus supernaturales, quod etiam dicemus in de Pœnitentia disp. 3. q. ult. Nunc inquirimus, An simul cum gratia infundantur in Baptismo per se virtutes omnes morales distinctæ a Gratia, cujus sunt proprietates, & dantes simpliciter posse relate ad actus supernaturales?

Quod infundantur a Deo in Baptismo cum Gratia Virtutes Theologales, certum est apud Cathol., & ex Suar. Lugo contra Vasq. est etiam de fide. Trid. enim sess. 6 c. 7. habet: *In ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem, & charitatem*. & ratio est, quia connaturalius homo constituitur pro-

proxime potens ad actus supernaturales per potentias intrinsecas permanentes, quam per sola auxilia extrinseca transeuntia: sicut per lumen Gloriæ intrinsecum permanens elevatur ad Deum videndum.

Quod vero virtutes istæ Theologales per se infundantur, adeo ut non possint per frequentationem actuum supernaturaliū acquiri, constat, quia sunt Proprietates Gratiæ, atque adeo ad illam connaturaliter consequuntur, non secus ac ad ignem calor. Hinc diximus, cum de habitu Fidei, probabilius esse ex Scot. Lugo Rip. contra Cajet. Suar. Vasq., quod ne ipsi quidem habitus Fidei, & Spei, cæteroqui compossibiles cum mortali, infundantur ante infusionem gratiæ; unde si quis cum fictione, seu cum mortali susciperet baptismum, solum acquireret characterem baptismalem, non vero habitus infusos Fidei, & Spei; quia cum sint proprietates Gratiæ, connaturaliter consequuntur ad illam, non antecedunt; Quamvis ex divina misericordia remaneant post peccatum, quod non fit infidelitatis, aut desperationis, ut possit homo facilius disponi ad resurgendum. Omissis nunc virtutibus Theologalibus, inquirimus de moralibus per se infusis.

II. Dico 1. In Baptismo, præter Gratiam, & virtutes Theologales, infunduntur etiam per se virtutes morales. Ita communius cum D. Th. Suar., Vas., Maur. q. 24. de Gratia contra Scot., & alios apud Rip. disp. 121. sect. 6., qui docent virtutes morales per se infusas esse superfluas, & sufficere Theologales.

Prob. 1. authoritate Clem. V. In Concil. Vienn., Qui, ut refertur in Clementina unica, de Summa Trinit., definit, In Baptismo infundi Gratiam, & Virtutes: nomine autem virtutum veniunt etiam morales, ut notat Cajet. 1. 2. q. 63. art. 3. quod colligitur ex contextu.

Prob. 2. ratione, quia homo per Gratiam elevatur ad finem, & statum supernaturalem filii Dei adoptivi; ergo debet accipere connaturaliter potentias permanentes ad eliciendos actus huic fini & statui consentaneos; atqui non solum actus virtutum Theologalium, sed etiam moralium sunt consentanei fini, & statui supernaturali: ergo non solum debet accipere virtutes Theologales, sed etiam Morales; adeo ut per Theologales exercere possit actus versantes circa finem, idest Deum; per morales vero exercere possit actus versantes circa media ad talem finem acquirendum.

III. Objic. 1. Cum Scotistis: Satis est quod Actus morales sint supernaturales extrinsece per denominationem ab actibus virtutum Theologalium; ergo superfluunt virtutes morales per se infusæ.

Respond. nego antec. sicut enim non satis est, quod actus virtutum Theologalium sint supernaturales extrinsece per denominationem a gratia; ita nec satis est, quod actus virtutum moralium sint solum extrinsece supernaturales: & ratio a priori est, quia tam per actus Theologales, quam per morales homo elevatus ad statum supernaturalem debet mereri præmium supernaturale; ergo utrique actus procedere debent a virtutibus per se infusis.

IV. Objic. 2. Si daretur duplex virtus moralis, v. gr. Justitiæ, Temperantiæ &c. altera naturalis altera supernaturalis, & per se infusa, daretur duplex præceptum servandi unicuique jus suum, &c. ergo homo peccans contra Justitiam violaret duo præcepta; ergo duplex peccatum committeret; sequela non admittitur; ergo nec id, unde sequitur.

Conf. Quia virtus infusa temperantiæ cum redigat ad debitam mediocritatem Passiones appetitus sensitivi, deberet in appetitu sensitivo subjectari, ut docet Angel. 1. 2. q. 56. ar. 4.; sed virtutes per se infusæ, cum sint supernaturales, non possunt recipi immediate in appetitu sensitivo, utpote materiali; ergo non dantur virtutes morales per se infusæ.

Resp. 1. per instantiam, datur duplex præceptum amandi proximum, alterum naturale, alterum supernaturale, (quatenus datur præceptum amandi proximum ex motivo supernaturali cognito per lumen fidei, atque adeo amore supernaturali; aliter non dixisset Christus D. Jo. 13. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*) ergo qui peccat odio habendo proximum, duplex peccatum committit, quod nemo dixerit. Secundo directe conc. antec. & primam conseq. nego secundam: quoties enim plura præcepta idem præcipiunt, & ex eodem motivo, tunc violatio illorum non est multiplex, sed unum tantum peccatum: Sic si quis die dominico, in quem incidit festum de præcepto, non audit sacrum, unum tantum peccatum committit, quamvis violet duo præcepta; quia utrumque præceptum idem præcipit, & ex eodem motivo sanctificandi festa: contra vero qui die dominico non audit sacrum habens votum audiendi illud, duo

duo peccata committit specie diversa, quia quamvis idem sacrum præcipiatur tam ab Ecclesia, quam a voto; at non ex eodem motivo: Ecclesia enim præcipit illud ex motivo sanctificandi festa, votum vero illud præcipit ex motivo Religionis, & standi promissis Deo factis.

Ad Confirm. Communius dicimus in Philosophia, Potentias animæ non distingui realiter ab anima. Hinc omnes virtutes supernaturales, quæ debent recipi in propria potentia, recipiuntur immediate in anima. Deinde transmisso, quod potentiæ distinguantur ab anima, & quod virtus naturalis v.gr. temperantiæ debeat immediate recipi inchoative in voluntate, & perfective in appetitu sensitivo materiali; in hac sententia dicendum, etiam virtutem supernaturalem temperantiæ eodem pacto recipi in appetitu sensitivo materiali; quid enim obstat, quod aliquid supernaturale recipiatur in potentia materiali? Nonne dotes corporis gloriosi in beatis sunt supernaturales, & recipiuntur in corpore?

V. Dico 2. Virtutes morales, quæ per se infunduntur in Baptismo, distinguuntur realiter tum a Theologalibus, tum a gratia, quamvis numquam a gratia separentur. Ita etiam communius cum eodem Suar. l. 6. de gratia c. 9. Vasq., Maur. loc. cit. ex D. Th. 1. 2. q. 63. ar. 3. contra Scotist. quod sustinemus cohærenter ad ea, quæ diximus in de Gratia; ubi cum D. Tho. 1. 2. q. 110. ar. 3. Suar. &c. contra Scotum, Esparz. &c. ostendimus habitum charitatis realiter a gratia distingui.

Prob. 1. authoritate Concil. Vienn. dicentis, in baptismo infundi gratiam, & virtutes; ergo distinguuntur a gratia; sicut diximus habitum Charitatis realiter a Gratia distingui, quia de iis tamquam de distinctis loquitur Apost. 2. Cor. 13. ***Gratia Domini nostri Jesu Christi, & Charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.*** nec non Trid. sess. 6. can. 11. ***Si quis dixerit hominem justificari sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate &c. Anathema sit.***

Prob. 2. ratione eadem, qua diximus Gratiam a charitate distingui, quoties ex separabilitate unius potentiæ a Natura constat, ea distingui inter se, toties dicendum, etiam reliquas potentias ejusdem rationis a natura distingui, quamvis nunquam ab ea separentur; v. gr. quia ex separabilitate frigoris ab aqua constat frigus realiter ab aqua distingui, proportionaliter philosophamur de calore relate ad ignem: quamvis numquam ab igne separetur; quia scilicet ejusdem rationis est calor relate ad ignem, ac frigus ad aquam; Atqui ex separabilitate Gratiæ a virtutibus Theologalibus Fidei, & Spei omnes dicimus Gratiam ab his virtutibus distingui; ergo cum habitus charitatis, & virtutes morales infusæ sint ejusdem rationis, ac habitus Fidei, & Spei, dantes scilicet simpliciter posse relate ad actus suos, dicendum pariter has etiam virtutes realiter a Gratia distingui.

Confirm. 1. Quia negari non potest, quod potuerit Deus conferre nobis virtutes supernaturales omnino distinctas inter se, & a gratia; sicut distinguuntur habitus Fidei, & Spei: Quod autem de facto ita contulerit, sufficienter arguitur; tum ex Authoritate Viennensis laudati; tum ex paritate virtutum Theologalium; ergo de facto distinguuntur.

Confirm. 2. Quia ut diximus in de Gratias, magis differt conceptus formalis charitatis a gratia, quam charitatis a spe; ergo si charitas, & spes habitualis distinguuntur realiter; a fortiori charitas, & gratia; & consequenter etiam virtutes infusæ. antecedens patet, Quia habitus charitatis dat posse amare Deum ut bonum sibi, habitus spei dat posse amare Deum ut bonum amanti; Gratia vero non reddit hominem potentem amare Deum, sed reddit illum amabilem a Deo; atqui magis differunt posse amare Deum, & esse amabilem a Deo, quam posse amare Deum ut bonum sibi, & posse Deum amare ut bonum amanti; ergo magis differt conceptus charitatis a gratia, quam a spe.

VI. Objic. Solum virtutes Fidei, & Spei distingui debent a gratia, ut possint remanere in peccatore, ad hoc ut per actus talium virtutum disponatur ad resurgendum; virtutes vero morales non debent a gratia separari; ergo nec distingui.

Confirm. quia in communiori sententia Intellectus, & voluntas non distinguuntur ab anima, quamvis calor, & frigus distinguantur ab igne, & aqua; quia scilicet in his separabilitas infert distinctionem, non in illis; ergo quamvis virtutes fidei, & spei distinguantur a gratia, a qua separantur; non per hoc distinguendæ sunt reliquæ virtutes, quæ numquam separantur.

Resp. conc. ant. neg. conf. Separabilitas est quidem sufficiens, sed non præcisum caput admittendi distinctionem; aliter nec calor ab igne, nec quantitas a materia, nec

Personæ divinæ invicem realiter distinguerentur: concedo quod sicut divinitus potest ignis identificari cum calore, ita gratia cum virtutibus non solum moralibus, sed etiam Theologalibus; nihilominus de facto virtutes morales distinguuntur a gratia, & inter se; tum quia si fides, & spes ita distinguuntur, cur non etiam aliæ, quæ sunt ejusdem rationis? tum etiam quia juxta locutionem Concilii Viennensis virtutes distinguuntur a gratia; &, ut notat Esparz., nomine virtutum antonomasticè apud Scholasticos veniunt virtutes morales, non Theologales; verba autem Conciliorum sumenda sunt in sensu proprio, & usitato, nisi quid obstet.

Ad Confirm. Potentiæ rationales non sunt ejusdem rationis, ac calor, frigus, quantitas, quæ sunt virtutes non vitales, materiales; unde ex distinctione istarum non licet inferre illarum etiam distinctionem: Contra vero virtutes morales sunt ejusdem rationis, ac Theologales; ergo ex harum distinctione bene sequitur, quod illæ etiam distinguantur. Quod si quis velit protervire, dicendo, Non oportere quod virtutes morales, quæ numquam separantur a gratia, ab ea distinguantur, proterva pariter poterit dari responsio, quod scilicet neque de facto fides, & spes distinguantur a gratia; sed quod destructa per peccatum gratia tunc resultent in peccatore habitus fidei, & spei distincti a gratia. Neque dicas, quod esset superflua hujusmodi destructio Fidei, & spei identificatæ cum gratia, & reproductio istarum virtutum a gratia distinctarum, quod per peccatum gratia destruitur. Nam dici posset quod deservirent ad hoc, ut gratia perfectius haberet suas omnes potentias secum realiter identificatas; quod tamen nemo dixerit.

VII. Dubitatur hic, An etiam dona Spiritus Sancti distinguantur a gratia, & a virtutibus infusis?

Certum est, septem esse Dona Spiritus Sancti, quæ cum gratia, & virtutibus in baptismo infunduntur, Donum Intellectus, Scientiæ, Sapientiæ, Consilii, Pietatis, Fortitudinis, & Timoris, juxta illud Isa. 11. *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus Sapientiæ, & Intellectus, Spiritus Consilii, & Fortitudinis, Spiritus Scientiæ, & Pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Ubi Nazianz. hæc habet: *Isaias, ut opinor, Spiritus operationem spiritum appellare solet; per has enim operationes Spiritus Sanctus movet Justum ad operationes sublimes,* juxta illud psal. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Quamvis autem omne donum, præsertim supernaturale, vocetur donum Spiritus Sancti, qui est Amor, & bonorum largitor; hæc tamen dona per antonomasiam dicuntur Spiritus Sancti, quia per illa homo redditur bene mobilis a Spiritu Sancto per internos instinctus; unde ex suo conceptu differunt a reliquis virtutibus; quia per virtutes homo movetur a ratione, tamquam a principio interno ad finem ultimum; per hæc dona vero movetur a Spiritu Sancto, tamquam a principio externo per internos instinctus ad operationes sublimiores: Sicut autem virtutes infusæ sunt habitus permanentes, quia connaturalius homo constituitur proxime potens ad operationes supernaturales per potentias permanentes, quam per auxilia transeuntia; ita dona Spiritus Sancti sunt etiam permanentia, quod significavit Isaias per verbum illud, *Requiescet super eum Spiritus Domini.*

VIII. Difficultas tamen est, An ea realiter distinguantur a virtutibus infusis? Scot., Gabriel., Major negant, putantes eandem virtutem supernaturalem, v. gr. fortitudinis deservire tum ad actus fortitudinis supernaturales, tum ad specialem instinctum, quo Spiritus Sanctus movet ad actum fortitudinis. Alii vero cum Gersone, Altisiod., & nonnullis Thomistis putant, distingui a virtutibus infusis solum dona Spiritus Sancti quæ pertinent ad intellectum, vid. donum intellectus, Sapientiæ, Scientiæ, Consilii; non reliqua, quæ spectant ad voluntatem. Communior tamen sententia docet, omnia dona Spiritus Sancti a virtutibus supernaturalibus realiter distingui. Ita D. Tho., Sua., Maur. Valen., cum quibus sentiendum.

Prob. Ideo virtutes infusæ realiter distinguuntur, quia diversimode disponitur homo per diversas virtutes ad finem supernaturalem: v. gr. aliter per Spem, quam per Charitatem, aut Justitiam: atqui aliter disponitur homo per virtutes supernaturales, ac per dona Spiritus Sancti: ergo etiam ab his donis virtutes infusæ distinguuntur. Prob. min. per virtutem fortitudinis disponitur homo solum ad operandum in ordine ad finem supernaturalem conformiter rationi, quæ est principium dirigens intrinsecum; per donum vero fortitudinis disponitur ad operandum specialiter, & altiori modo, juxta instinctum Spiritus Sancti, qui est principium dirigens extrinsecum, ut fertur v. g. de S. Apollonia, quæ in ignem se conjecit, ut notat August. ergo aliter homo disponitur

ad

ad operandum in ordine ad finem supernaturalem per virtutes infusas, ac per dona Spiritus Sancti. Hinc Philosophus etiam l. 7. moralium c. 18. dicit, iis, qui divino instinctu ducuntur, non esse dandum consilium secundum rationes humanas, quia moventur a meliori principio, quam sit ratio humana.

Confirm. magis differunt virtutes infusæ a Donis Spiritus Sancti, quam inter se; ergo si distinguuntur inter se, (ut jam ostendimus) a fortiori distinguuntur a donis. Ant. prob. quia omnes virtutes concurrunt ad actus supernaturales juxta dictamen rationis, & ad arbitrium voluntatis: dona vero Spiritus Sancti concurrunt ad actus supernaturales præter rationem, ac præter leges communes; v.g. ad occidendum se ipsum, concurruntque ad internos instinctus ad arbitrium Spiritus Sancti: ergo &c. Hinc fit hujusmodi dona esse perfectiora virtutibus moralibus, quia movent ad operationes subliniores, non pertingere tamen ad perfectionem Theologalium, quia solum per istas homo immediate unitur Deo ultimo fini per intellectum, & voluntatem.

IX Quæritur, Cur dona Spiritus Sancti sint septem? Respond. Quia sic Intellectum, & voluntatem perficiunt adæquate: In intellectu enim connaturaliter quinque dantur virtutes; vid. Intellectus, (quæ est virtus primorum Principiorum) Scientia, Sapientia, Prudentia, Ars: In voluntate vero quatuor dantur virtutes morales Cardinales, quibus reliquæ subalternantur, vid. Prudentia, Justitia, Fortitudo, & Temperantia. Virtutibus intellectualibus ita correspondent dona Spiritus Sancti, ut Donum Intellectus disponat ad penetranda Principia, ac mysteria fidei: etenim postquam per fidem supernaturalem homo credidit, per donum Spiritus Sancti penetrat ea, quæ credidit; juxta illud If. 7. *Nisi credideritis, non intelligetis*. Donum Scientiæ disponit ad discurrendum de mysteriis Fidei per causas inferiores, v.g ex proclivitate hominis ad peccandum inferimus convenientiam remedii per Incarnationem. Donum Sapientiæ disponit ad discurrendum de mysteriis fidei per causas altissimas; v.g. ex eo quod Deus sit summa bonitas, inferimus ejus fæcunditatem, & communicationem ad extra per Incarnationem; quia bonum est diffusivum sui. Donum Consilii respondet virtuti Prudentiæ, cujus est dirigere per cognitionem practicam operationes morales in ordine ad ultimum finem. Virtuti Artis nullum donum supernaturale debet correspondere, quia Ars non perficit Intellectum hominis in ordine ad finem ultimum, sed ad fines inferiores. Virtutibus vero voluntatis ita correspondent Dona Spiritus Sancti, ut Justitiæ, quæ est virtus ad alterum, respondeat Donum pietatis, quod reddit nos Deo obsequentes; virtuti Fortitudinis respondet Donum fortitudinis, ut explicavimus; Temperantiæ respondet Donum Timoris, quo ex instinctu Spiritus Sancti declinamus mala propter timorem Dei reverentialem, juxta illud Prov. 16. *In timore Domini declinat omnis a malo*. Denique donum Consilii respondet Prudentiæ, quæ cum perficiat rationem practicam, & directivam morum, tam inter virtutes Intellectuales, quam inter morales recensetur.

QUÆSTIO II.

Quomodo differant Virtutes Morales infusæ a Naturalibus, & Theologalibus?

Quærendum 1. De habitibus virtutum, deinde de Actibus; num scilicet possint actus virtutum naturalium, & supernaturalium habere idem objectum formale?

ARTICULUS I.

Unde habeatur supernaturalitas Virtutum infusarum, & quomodo Morales a Theologalibus discriminentur?

I. Ens Supernaturale ex propria etymologia dicitur quod superat omnes vires naturales, atque adeo non exigitur ab ulla substantia creata, quæ venit nomine Naturæ. Aliud autem est ens supernaturale intrinsece, & quoad substantiam, ut Gratia, Unio hypostatica; aliud autem supernaturale quoad modum, ut replicatio corporis, resurrectio mortui, Humanitas Christi Domini ex Virgine concepta. Rursus Ens intrinsece supernaturale, aliud est supernaturale philosophice, ut est ubicatio definitiva Corporis Christi Domini, Actio conservativa accidentium sine subjecto; Actio ignis combustiva Spirituum, &c. Aliud vero est supernaturale Theologice, quod scilicet a Theologis consideratur, dicens relationem ad Deum ut ultimum finem, ut est gratia, visio beata, virtutes infusæ, do-

na Spiritus Sancti &c. & de hoc quæritur quodnam sit primum ejus prædicatum fundans hanc supernaturalitatem; Alii aliter illud explicant apud Rip. disp. 4.

II. Dico equidem 1. cum eodem Ripal. Ens supernaturale theologice est quodcumque connexionem habet cum gratia, quæ est natura supernaturalis, exigens visionem beatam nulli substantiæ, seu naturæ creatæ debitam.

Prob. Ens supernaturale Theologice est, quod excedit omnem exigentiam cujuscumque naturæ, seu substantiæ creatæ, & propterea consideratur a theologo ut dicés specialem ordinem ad Deum; sed hujusmodi est quodcumque connexionem habet cum gratia, per quam ex D. Petro efficimur divinæ consortes naturæ, adeo ut possimus per illam pertingere ad visionem beatam nulli craturæ debitam; ergo ens supernaturale theologice est quodcumque connexioné habet cum gratia. Min. prob. Nam quodcumque dicit connexionem cum gratia, excedit exigentiam totius naturæ, non secus ac ipsa gratia, & cadit sub considerationem theologicam, quatenus speciali modo refertur ad Deum. Hinc bene dicitur Ens supernaturale theologice nō solum gratia sanctificans, sed etiam unio hypostatica, quæ gratiam exigit; visio beata, & lumen gloriæ, quæ a gratia exiguntur; habitus infusi, qui sunt proprietates gratiæ; actus qui ab ea dignificantur, illamque merentur; gratia actualis, quæ ad illam disponit; Sacramenta, quæ gratiam causant; character sacramentalis, qui Sacramenta gratiam causantia manifestat, & alia hujusmodi.

Dices 1. Etiam ipse homo dicit connexionem cum gratia, tamquam ejus subjectum, non secus ac sacramenta dicunt ordinem ad gratiam tamquam ejus causa, & tamen homo non est supernaturalis; ergo falsum est Ens supernaturale esse quodcumque connectitur cum gratia. Secundo Prophetia non connectitur cum gratia, & est Ens supernaturale. Tertio Cognitio, quam habet Angelus de ente supernaturali, connectitur cum gratia, & tamen videtur naturalis; quia potest Angelus naturaliter cognoscere, quod possit Deus condere ens supernaturale. Quarto Cognitio, qua hæreticus asserit gratiam esse supernaturalem, est cognitio naturalis, & tamen connectitur cum gratia. Demum habitus naturalis concurrit ad actus supernaturales, atque adeo cum iis connectitur, quin sit supernaturalis; ergo ut supra.

Resp. ad primum neg. ant. licet homo sit subjectum gratiæ, non dicit tamen natura sua connexionem cum gratia, cum neque illam exigat, neque ab illa exigatur; & ideo non dicitur supernaturalis. Ad secundum, Prophetia, virtus patrandi miracula, & aliæ hujusmodi gratiæ gratis datæ, quæ etiam in statu puræ naturæ poni possent a Deo absque ullo respectu ad gratiam, revera sunt entia supernaturalia potius philosophice, quam theologice, ut diximus de objicatione Christi Domini in Eucharistia, &c. Ad tertium, Cognitio Angelica de Ente supernaturali est supernaturalis, & quidem theologice; quod sit supernaturalis ostendimus in tract. de Angelis; quia non est debita Angelo cognitio objecti supernaturalis saltem in specie: quidquid sit, an possit Angelus certo scire quod possit Deus condere ens supernaturale in genere, quod communius etiam negant; esto possit certo scire quod possit Deus frustrare exigentias rerum naturalium: quod vero sit supernaturalis etiam theologice, constat, quia cum gratia connectitur, quatenus ad beatitudinem supernaturalem a gratia exigitam spectat cognoscere Dei amicitiam, quæ a Beato possidetur, necnon alia objecta supernaturalia, quorum cognitio ad beatitudinem saltem integralem pertinet. Ad quartum, Cognitio illa hæretici, utpote inevidens, connectitur quidem in repræsentando cum gratia, quatenus illam repræsentat, sed non in essendo; cum possit naturaliter existere non existente gratia. Ad ultimum, Habitus naturalis, quamvis influat ad actus supernaturales; potest tamen naturaliter existere sine actibus supernaturalibus; ergo cum iis non connectitur, & ideo non est supernaturalis.

III. Dico 2. Virtutes infusæ discriminantur a naturalibus, quia illæ solum connexionem habent cum gratia, cum sint ejus proprietates.

Prob. Ens supernaturale, ut diximus, est, quod connexionem habet cum gratia; ergo illæ virtutes dicuntur supernaturales, quæ cum gratia connectuntur; atqui non aliter connectuntur, nisi quia sunt ejus proprietates; ergo virtutes supernaturales discriminantur a naturalibus, quia connectuntur cum gratia tamquam ejus proprietates. Minor patet; quia virtutes istæ sunt potentiæ supernaturales non dantes facile, sed simpliciter posse; potentiæ autem consequuntur Naturam, tanquam proprietates; ergo potentiæ supernaturales consequuntur gratiam tan-

tanquam proprietates. Hinc fit, quod ad infusionem gratiæ per se consequantur virtutes infusæ, & ad incrementum gratiæ crescant eadem proportione: Quando exerceatur v. g. Actus justitiæ supernaturalis a justo, qui meretur per talem actum augmentum gratiæ, non solum intenditur virtus infusa justitiæ, sed etiam reliquæ virtutes; non secus ac si crescit ignis, crescit & calor. Unde etiam fit, quod quando per mortale deperditur gratia, deperdantur omnes virtutes infusæ, excepta fide, & spe, quæ ex misericordia potius divina, quam ex connaturalitate perseverant, ut diximus.

IV. Dico ult. virtutes Theologales discriminantur a moralibus; quia Theologales habent pro objecto tam formali, & immediato, quam materiali primario ipsum Deum, secus vero morales. Ita Suar. lib. 1. de Relig. cap. 2.

Prob. Virtutes theologales in omnium sententia distinguuntur a moralibus; quia habent pro formali objecto Deum, seu Attributum aliquod Divinum; v. g. Fides Primam Veritatem; Spes bonitatem Dei respectivam; Charitas bonitatem absolutam: atqui non possunt habere pro formali objecto Deum, nisi etiam habeant Deum pro objecto materiali primario; ergo virtutes theologales discriminantur a moralibus, quia habeant Deum pro objecto formali, & materiali primario. Min. constat ex iis, quæ diximus in de fide cum Suar. Quia propter quod unumquodque tale, & illud magis; v.g. si amatur pharmacum propter sanitatem, a fortiori amatur & Sanitas; ergo si creditur mysterium propter primam veritatem revelantem, a fortiori creditur ipsa prima veritas revelans; & eodem modo si speratur beatitudo propter Dei bonitatem respectivam, a fortiori ipsa Dei bonitas; seu beatitudo objectiva speratur, & desideratur, ut diximus in de spe; idemque dicas de Charitate: Contra vero virtutes morales nec habent Deum pro objecto formali, nec pro materiali; nam justitia v. g. vult servare unicuique jus suum propter honestatem, quæ relucet in tali actu; obedientia vult Deo obedire, non propter jus jurisdictionis divinum, sed propter honestatem, quæ relucet in obediendo: eodem modo Religio vult Dei cultum, non propter excellentiam Divinam, quam in Deo amet (nam sic, ut notat Suar. hujusmodi actus esset charitatis) sed propter honestatem, quæ relucet in colendo infinitam Dei excellentiam.

Ratio a priori est. Quia ex D. Tho. Virtutes theologales conjungunt nos Deo ultimo fini perfectissime; ergo habere debent Deum pro objecto formali simul, & materiali primario, non enim possunt habere Deum pro objecto formali, quin etiam habeant pro materiali, ex illo Principio, *Propter quod unumquodque tale* &c. contra vero virtutes morales conjungunt nos honestati virtutis, quæ est medium ad Deum assequendum: & ideo non debent habere pro objecto formali, aut materiali Deum. Ratio autem cur tres tantum sint virtutes theologales, assignatur a D. Th. q. 62. a. 3. quia scilicet ad perfectam consecutionem ultimi finis necesse est Deum finem ultimum cognoscere, quod præstat Fides; eundem appetere, quod præstat Spes; & ad illum omnia referre, quod præstat charitas. Præter has virtutes theologales, quæ necessariæ sunt viatoribus, datur lumen gloriæ, quod est virtus theologica propria beatorum. Unde notandum, nomine virtutis moralis aliquando significari virtutes, quæ spectant ad voluntatem, in quo sensu etiam spes, & charitas sunt virtutes morales; verum antonomastice sumuntur pro virtutibus non theologalibus habentibus pro objecto formali honestatem actus. Notandum etiam, objectum materiale primarium esse ex D. Th. quod magis conjungitur cum objecto formali, & in quo maxime objectum formale relucet, ut est Deus relate ad virtutes theologales.

V. Objic. 1. cum nonnullis apud Ovied. Contr. 2. de spe, & Suar. l. 3. de Relig. c. 3. Fides credit sæpe aliquod creatum, puta sacramenta, immortalitatem animæ, &c. Sic Spes ferri potest in bona creata, ut cum speramus remissionem peccatorum, ergo falsum est, quod virtutes theologales habeant Deum etiam pro objecto materiali. Neque obstat Axioma illud, *propter quod unumquodque tale* &c. Nam non est necesse, ut eodem actu Fidei credatur objectum materiale, & formale; cum possit intellectus, & voluntas uno actu ferri in objectum formale, altero in materiale propter formale.

Resp. Neg. Conseq. Ad id, quod opponitur, Dico, quod licet possit intellectus duplici actu ferri, altero in objectum formale Fidei, altero in materiale propter formale, ut communius docent cum Suar. disp. 4. de pœn. & aliis ap. Rip. disp. 2. de fide; sufficit tamen, quod actus Fidei tendens in objectum materiale essentialiter pendeat influxu objectivo ab objecto formali

fidei; adeo ut saltem præsuppositive credat ipsam primam veritatem revelantem: Sicut in celebri sententia, quæ docet, Conclusionem non reflectere supra præmissas, assensus Conclusionalis, quamvis non sit formaliter assensus erga præmissas, debet saltem præsupponere assensum præmissarum. Idem dicas de spe, quæ non solum fertur in beatitudinem formalem, sed principalius in objectivam; juxta illud Gen. 15. *Ego ero merces tua magna nimis*.

VI. Objic. 2. Ad eandem virtutem charitatis, ad quam spectat amare Deum propter se, spectat etiam amare amorem Dei propter honestatem, quæ relucet in tali actu; sed amor amoris Dei propter honestatem talis amoris habet pro objecto formali, & materiali aliquid creatum; non secus ac actus Religionis, quo quis vult Dei cultum propter honestatem, quæ relucet in tali actu; ergo falsum est virtutes theologales discriminari a moralibus, quia illæ habent pro objecto formali, & materiali primario Deum. Antec. prob. ex D. Tho. Tum quia Divina bonitas, quæ habet movere ad sui amorem citra novam arduitatem, movet etiam ad amandum reflexe talem amorem; tum etiam quia si una esset virtus theologalis, qua amamus Deum, altera moralis, qua amamus amorem Dei, daretur processus in infinitum in virtutibus; quia sic deberet dari tertia virtus, quæ amaret amorem Amoris Dei, & sic quarta, &c.

Conf. Quia sicut virtus Charitatis potest amare Deum propter se, & eatenus etiam amorem Dei propter honestatem, quæ relucet in tali amore; sic viceversa virtus moralis Religionis potest colere Deum propter honestatem, quæ relucet in cultu Dei summe excellentis, & eatenus etiam posset Deũ colere propter ipsam Dei excellentiam; ergo non assignatur aptum discrimen inter virtutes theologales, & morales.

Resp. Dist. antec. Ad virtutem charitatis spectat amare tum Deum propter se, tum amorem Dei propter honestatem talis amoris refusam ab ipsa Dei bonitate, quæ saltem præsuppositive ametur, concedo, non refusam ab ipsa bonitate divina, nego antec. & conseq.

Hinc fit, quod dolor de peccato ob honestatem, quæ relucet in detestanda Dei offensa, spectare possit tum ad virtutem moralem Pœnitentiæ specialis, tum ad virtutem Theologicam charitatis, si enim dolor procedat ex amore Dei imbibito, aut præsupposito, pertinet ad charitatem, & est sufficiens dispositio ad justificationem, ut docet Suar. disp. 4. de Pæn. secus pertinet ad virtutem specialem pœnitentiæ nec est sufficiens, & proxima dispositio ad justificationem.

Ad Conf. nego antec. si enim virtus Religionis posset prosequi tum honestatem cultus divini, tum ipsam Dei excellentiam, esset virtus theologica ex Suar. loc. cit. Ratio autem disparitatis, quare charitas prosequi possit tũ Deum, tum Dei amorẽ propter Deũ amatum, Religio vero non possit prosequi nisi honestatem cultus divini, est, quia quod potest plus, potest etiam minus in eodem genere, & non e contra; ergo charitas, quæ potest Deum amare propter se, quod est plus, poterit etiam citra novam arduitatem ex amore Dei determinari ad amandum ipsum Dei amorem propter honestatem talis amoris refusam ab ipsa Dei bonitate immediate amata; contra vero Religio, quæ potest prosequi cultum divinum propter honestatem talis cultus, non potest eatenus assurgere ad prosequendã Dei excellentiam amando illam quatenus a Deo; hic enim actus non spectat ad virtutẽ Religionis, sed charitatis: Idem dicas de virtute obedientiæ, justitiæ, pœnitentiæ, &c. qui enim Deo obedit, v. g. propter honestatem, quæ relucet in tali actu, non fertur immediate ad amandam Dei potestatem præceptivam, seu jus jurisdictionis, cum hoc etiam spectet ad virtutem charitatis.

ARTICULUS II.

Utrum actus supernaturalis a Naturali, atque adeo Virtus infusa a non infusa differat etiam ratione objecti Formalis.

VII. Affirmant non pauci cum Cajet. Medina, Fasol. Ruiz, Mauro q. 26. de gratia, Arrubal, qui putant, quod quando quis actu supernaturali vult ex motivo v. g. Justitiæ, restituere quod debet, tunc habeat pro motivo formali adæquationem Juris alieni, in quantum conducentem ad beatitudinem supernaturalem; quando vero actu naturali vult restituere, tunc habeat pro motivo formali eandem adæquationem in quantum conducentem ad beatitudinem naturalem, & eodem modo qui credit v. g. Incarnationem actu fidei supernaturali, habeat pro objecto formali Primam veritatem revelantem, ut subitantem illustrationi Spiritus Sancti; quando vero credit

dit actu naturali, tunc habeat pro formali objecto Primam veritatem revelantem, ut substantem cognitioni naturali; unde nunquam est idem objectum formale actus supernaturalis, & naturalis. Communius tamen cum Scoto, Gran. Lug. Ovied. disp. 45. docent, Actus, & habitus supernaturales non diversificari a naturalibus ex objectis formalibus, sed solum, quia actus supernaturales procedunt a virtutibus infusis habentibus connexionem cum gratia, cujus sunt proprietates.

VIII. Dico equidem cum hac secunda sententia: Actus supernaturales, & naturales habere possunt idem formale objectum; unde virtutes infusæ a naturalibus non differunt necessario ex objectis formalibus.

Prob. Possunt duo actus naturales differre specie, quin differant ex objecto formali, (ut cognitio Angelica, & humana; cognitio scientifica, & opinativa, respicientes idem objectum) ergo pariter possunt duo actus alter naturalis, alter supernaturalis specie differre, quin differant ex objecto formali, sed solum ratione causæ efficientis; quia scilicet actus supernaturalis essentialiter profluit a virtute, seu comprincipio supernaturali habente connexionem cum gratia; secus vero actus naturalis.

Conf. quia possunt circa eandem bonitatem dari gaudium, desiderium, amor efficax, & inefficax; qui actus differunt specie inter se, & non ratione objecti; ergo etiam poterunt dari actus supernaturales, & naturales, qui specie differant, & non ratione objecti; præsertim, quia ut notat Ripal. n. 13. si deberent actus naturalis, & supernaturalis differre ratione objecti formalis, posset unusquisque discernere, num hic & nunc eliciat actum naturalem, an supernaturalem, cum discernat motivum propriorum actuum: sequela est absurda; ergo & id unde sequitur.

Hinc fit, quod Hæreticus v. g. negans Eucharistiam possit assensu naturali credere Trinitatem ex motivo Primæ veritatis revelantis, ex quo motivo Catholicus credit Trinitatem assensu supernaturali; Similiter ex eodem motivo divinæ bonitatis potest diligi Deus tam amore naturali, quam supernaturali; Nam si Deus cognoscatur ut Auctor donorum tum naturalium, tum supernaturalium cognitione naturali, (ut de facto cognoscitur a Dæmonibus, & juxta communiorem sententiam ab hæreticis) amatur amore naturali, si vero Deus cognoscatur ut Author bonorum etiam naturalium cognitione supernaturali, (ut de facto cognoscitur a fidelibus, dum credunt in Deum Patrem factorem cœli, & terræ) amant Deum amore supernaturali. Idem etiam dicas de actibus Virtutum moralium; Nam qui restituit quod debet ob honestatem, quæ relucet in adæquatione Juris alieni, exercet actum naturalem Justitiæ, si ad talem actum non concurrat comprincipium supernaturale; exercet vero actum supernaturalem justitiæ, si concurrat comprincipium supernaturale; Atque adeo actus naturalis, & supernaturalis conveniunt in objecto formali, licet entitative differant ratione diversi comprincipii influentis.

Neq; dicas quod qui restituit alienum actu justitiæ supernaturali, moveatur ab honestate talis actus, inquantum conducente ad finem supernaturalem. Nam quamvis revera actus supernaturalis conducat ad beatitudinem supernaturalem, falsum tamen est quod quoties elicitur actus supernaturalis, eliciatur ex tali motivo; quod patet, quia raro admodum, qui elicit actus supernaturales, cogitat de fine ultimo supernaturali.

IX. Hinc etiam habes, quid requiratur ad hoc, ut Attritio sit supernaturalis, & constitutiva Sacramenti pœnitentię. Dicendum enim solum requiri quod procedat a comprincipio supernaturali, seu quod motivum, quamvis de se naturaliter sit cognoscibile, cognoscatur tamen lumine superno, & actu fidei tum subjective, tum objective certissimo supra certitudinem scientiæ metaphysicæ. Sicut enim tunc Deus amatur amore supernaturali, quando ejus bonitas infinita, licet de se naturaliter cognoscibilis, cognoscitur tamen lumine fidei; ita Attritio tunc est supernaturalis, quando ejus motivum cognoscitur lumine fidei supernaturali. Et ratio est, quia dispositio, & forma debent esse ejusdem ordinis; ergo sicut attritio disponens ad gratiam in Sacramento debet esse supernaturalis, ut constat ex propositione 57. damn. ab Inn. XI. ita ad attritionem supernaturalem debet præire illustratio supernaturalis ostendens lumine fidei motivum Attritionis; quia tamen in materia Sacramentorum tuta via incedendum est, ideo universim attritio ponenda est ex motivo supernaturali, hoc est ex motivo lumine tantum fidei cognoscibili, puta ex motivo gehennæ; quia tunc certum est ad hujusmodi attritionem præire actum fidei supernaturalis, & sic attritionem

rem esse supernaturalem: si tamen procedat attritio ex motivo naturali, seu naturaliter cognoscibili; (ut quando quis dolet de peccato ob metum infamiæ) & hujusmodi motivum attingatur actu supernaturali, quo firmissime credamus infamiam infligi a Deo in pœnam peccatorum, tunc etiam hujusmodi attritio est supernaturalis. Quare, ut notat Carden. hic, bene possunt hæc duo cohærere, quod attritio requisita ad Sacramentum debeat esse supernaturalis, & quod possit tam attritio naturalis, quam supernaturalis habere idem objectum formale.

Objic. 1. Actus supernaturales, & naturales differunt specie; ergo etiam differunt objectis formalibus; probatur conseq. quia Actus specificantur ab objecto; ergo si differunt specie, differunt objectis.

Conf. ex Suar. Si idem esset objectum formale actus fidei naturalis, & supernaturalis, quibus credere possumus mysteria fidei, sequeretur quod sine gratia Dei possemus credere hujusmodi mysteria, quod est contra Apost. ad Thess. 1., ubi dicit, quod ex gratia Dei accepta fuerit prædicatio Apostolorum non ut verbum hominum, sed ut verbum Dei; & contra Conc. Arausic. c. 5. ubi damnat eos, qui volunt fidem, qua in Deum credimus, esse naturalem.

Resp. Nego conseq. ad prob. distin. antec. actus specificantur ab objecto tantum, nego antec. vel ab objecto, vel a principio, seu causa, vel a diverso modo tendendi, conc. antec. & nego conseq. cognitio scientifica, & opinativa de eodem objecto specie differunt ratione diversi modi tendendi; cognitio humana, & Angelica specie differunt ratione diversi principii; ergo pariter fides naturalis, & supernaturalis poterunt specie differre solum ratione diversi principii, ad quod dicunt ordinem essentialem, etiam si sint de eodem objecto; ita ut fides naturalis non sit omnino certa, nec perducat ad finem supernaturalem, sicut fides supernaturalis.

Ad Conf. dist. antec. sine auxilio gratiæ possemus credere mysteria fidei assensu naturali, ut creduntur a Dæmonibus, con. ant.; assensu supernaturali disponente ad justificationem, nego antec. & conseq. De hoc autem assensu loquuntur Apostolus, & Concilium, dum dicunt ex gratia Dei nos credere.

XI. Objic. 2. ex Maur. loc. cit. Neque actus naturalis potest tendere in objectum formale supernaturale, neq; actus supernaturalis in objectum naturale; ergo non possunt actus naturalis, & supernaturalis habere idem formale objectum. Prob. antec. si actus naturalis haberet pro objecto formali aliquid supernaturale, (v. g. si quis amore naturali amaret Deum ratione bonitatis, quam habet, ut est Author donorum supernaturalium gratiæ, & gloriæ) sequeretur quod talis amor naturalis deberet disponere ad hæc bona supernaturalia consequenda; quis enim neget, quod homo per hoc ipsum, quod amet bonum supernaturale, disponatur ad illud consequendum? Pariter si actus supernaturalis haberet pro objecto aliquid naturale, (v. g. si quis amore supernaturali amaret Deum ex motivo bonitatis, quam habet, ut est auctor naturæ) sequeretur, quod per hos actus supernaturales non posset disponi ad finem supernaturalem; quia actus per se disponit ad objectum suum; atque adeo si objectum est naturale, non potest disponere ad finem supernaturalem; utraque sequela est absurda; ergo, &c.

Conf. 1. quia videtur absonum, quod qui solum amat bona naturalia, disponatur tali actu ad consequenda bona supernaturalia. Neque dicas, quod actus supernaturalis elicitus ex motivo naturali ex suo modo tendendi supernaturali disponat hominem ad consecutionem boni supernaturalis. Nam hoc ipsum est inconveniens, quod modus tendendi supernaturalis feratur ad objectum formale pure naturale.

Conf. 2. si actus naturalis tendere posset ad objectum supernaturale, sequeretur, quod illud exigeret, cum actus essentialiter exigat objectum suum; atqui si actus naturalis exigeret objectum supernaturale, hoc ipso tale objectum non esset supernaturale; non enim superaret exigentiam totius naturæ; ergo non potest actus naturalis tendere in objectum supernaturale, nec viceversa actus supernaturalis in objectum naturale; atque adeo actus naturalis a supernaturali, necnon virtutes infusæ a non infusis differunt ratione objecti formalis.

Resp. 1. Argum. prob. nimis; probat enim quod neque actus supernaturalis possit attingere objectum materiale naturale, nec e contra: v. g. non posset quis actu fidei supernaturali credere existentiam Angelorum, neque actu fidei naturali posset hæreticus credere gloriam, quod nemo dixerit. Directe nego antec. Ad probat. nego utramq; sequelam. Non sufficit amare Deum tamquam authorem donorum supernaturalium, ut

ut talis amor disponat ad ea bona consequenda, nisi amor sit supernaturali, & procedat ex cognitione supernaturali; neque repugnat, quod actus supernaturalis, quo quis diligit Deum, ut Authorem naturæ, disponat ad gratiam, & gloriam, posito quod talis amor procedat ex illustratione Sp. Sancti: Ratio utriusque est, quia ordo ad bona supernaturalia consequenda habetur ab entitate physica actus supernaturalis, quam haurit a suo principio; non vero a respectu intentionali ad objectum, cum possit circa idem objectum dari actus naturalis, & supernaturalis, sicut relate ad eundem colorem v. g. dari potest & visio ocularis materialis, & cognitio intellectualis spiritualis.

Ad Conf. Nego esse absurdum, quod amans actu supernaturali Deum, ut Authorem naturæ, disponatur ad consequendam gratiam, & gloriam; ratio est, quia quamvis objectum de se sit naturale, at cognoscitur illustratione Spiritus Sancti, & lumine fidei; ac propterea amor est supernaturalis; Illustratio enim Spiritus Sancti, quæ est supernaturalis, non se tenet ex parte objecti formalis, sed ex parte Causæ efficientis Amorem supernaturalem: sicuti, ut diximus in de fide, qui credit fide supernaturali v. g. Trinitatem, habet pro objecto formali primam veritatem revelantem sub illustratione Spiritus Sancti, ita tamen, ut hæc illustratio non se teneat ex parte objecti formalis fidei supernaturalis, sed ex parte Causæ efficientis.

Ad 2. recurrit, quod Argumentum probet nimis. Non enim posset hæreticus assensu naturali credere gloriam, quia illam exigeret. Quare distin. major. Actus naturalis exigeret objectum supernaturale, ut existens intentionaliter, eo modo quo cognitio Antichristi, & hircocervi exigit existentiam intentionalem horum objectorum, concedo; exigeret existentiam realem, quam deberet inducere, nego majorem, & distincta minor. nego conseq. Actus non exigit existentiam realem sui objecti: & si quando illam exigit (ut exigitur ab actu intuitivo objecti, & ab actu essentialiter vero) tunc actus solum exigit, quod præsupponatur; non quod inducatur objectum; & consequenter quamvis actus naturalis exigeret hoc modo, videlicet præsuppositive, objectum supernaturale, non per hoc objectum supernaturale deberet dici naturale; cum non posset viribus naturæ induci.

XII. Objic. ult. Quando actus naturalis, & supernaturalis tendunt in idem objectum formale, non tendunt in idem ut idem, sed sub diversa ratione formali; sicut quando intellectus, & voluntas tendunt in idem ens, tendunt sub diversa ratione formali; ita ut intellectus tendat in Ens ut verum, voluntas in ens ut bonum; ergo objectum formale actus naturalis, & supernaturalis non potest esse idem. Antec. prob. Quia actus naturalis tendit in objectum ut cognoscibile cognitione naturali; actus supernaturalis tendit in objectum ut cognoscibile illustratione Spiritus Sancti; ergo tendunt in idem sub diversa ratione formali.

Conf. quia D. Tho. 1. 2. q. 63. a. 4. distinguit virtutes infusas ab acquisitis ratione objectorum formalium; quia scilicet infusæ respiciunt objectum prout conforme Regulæ supernaturali; acquisitæ vero prout conforme regulæ naturali, seu dictamini rationis naturali; & q. 109. a. 3. distinguit dilectionem naturalem a supernaturali, quod illa afficiatur in Deum ut Authorem bonorum naturalium, ista supernaturalium.

Res. cum Ripal. n. 37. & Lumb. n. 644. Argumentum confundere rationem motivam objecti *quam* cum ratione motiva objecti *sub qua*. Ratio motiva objecti *quæ* est illa, quæ unice movet potentiam ad actum; sic in assensu fidei tam naturali, quam supernaturali ratio motiva *quæ* est sola prima veritas revelans; ita ut illustratio Spiritus Sancti, quæ requiritur ad fidem supernaturalem, non spectet ad rationem motivam, *quæ*: Ratio vero motiva objecti, *sub qua*, est ipsa cognoscibilitas, vel amabilitas objecti desumpta per denominationem extrinsecam a potentia, a qua potest cognosci, vel amari; v. g. color videtur ab oculo, quatenus visibilis, cognoscitur ab intellectu, quatenus verus, seu affirmabilis, amatur a voluntate, quatenus bonus, & amabilis. Ratio ista *sub qua*, nempe ratio visibilitatis, affirmabilitatis, amabilitatis non attingitur expresse ab actu, nec movet ad actum; ergo denominationem hanc nõ habet objectum secundũ se, sed per denominationem a potentia. His explicatis, Actus fidei supernaturalis habet pro ratione objectiva, *quæ*, seu pro objecto formali solum primam veritatem revelantem; pro ratione vero motiva *sub qua*, habet attingibilitatem supernaturalem ab illustratione Spiritus Sancti, quæ denominatio habetur in objecto formali per denominationem a potentia; hæc enim

enim ut instructa tali illustratione potest elicere assensum fidei supernaturalis. Hinc fit, quod licet ratio *sub qua* fit diversa in actu naturali, & supernaturali, non per hoc est diversa ratio motiva *quæ*, seu objectum formale.

Ad Conf. D. Tho. 2. 2. q. 5. a. 2. aperte dicit, Dæmones credere mysteria nostræ Fidei, juxta illud Jac. 2. *Dæmones credunt, & contremiscunt*: Fides autem dæmonum non est propter testimonium hominum, ut patet; quia non moventur ab Authoritate humana; ergo propter testimonium Dei; atque adeo ex parte intellectus actus fidei naturalis dæmonum habet idem objectum formale, ac fides supernaturalis nostra; & discrimen solum est penes piam affectionem supernaturalem, a qua libere nobis imperatur actus fidei, ubi fides Dæmonum est coacta; quia, ut loquitur Angelicus, vident multa manifesta indicia, quæ reddunt mysteria evidenter credibilia, atque etiam evidenter vera evidentia morali, eo quod Dæmones altissime penetrent vim indiciorum. Quare dicendum, quod D. Tho. distinguat actus naturales a supernaturalibus, & virtutes infusas ab acquisitis, non objectis formalibus, sed rationibus formalibus *sub quibus*, prout explicavimus: Virtutes enim infusæ, quæ respiciunt objectum prout conforme Regulæ supernaturali, non habent hanc Regulam, seu illustrationem tamquam rationem motivam, sed tamquam conditionem se tenentem ex parte potentiæ, ut possit objectum prosequi actu supernaturali.

XII. Hic autem advertendum, quod quamvis non sit in nostra potestate elicere circa idem objectum formale, v. g. fidei, actum supernaturalem potius, quam naturalem; cum non sit in nostra potestate habere illustrationem Spiritus Sancti; nec aliquid sit ex parte Objecti, aut ex modo tendendi nobis experimentaliter notum, per quod possimus ad supernaturalem potius, quam ad naturalem actum nosmet determinare: nihilominus de facto semper elicimus actus supernaturales, quando operamur ex motivo supernaturali, ut docent communiter cum Lugo, Mol. Rip. Platel. n. 217. Ratio est, quia quoties facimus quod in nobis est, Deus non denegat auxilium supernaturale ad operandum salutariter; ut constat tum ex illo Axiomate, *Facienti quod in se est Deus non denegat gratiam suam*, tum ex decreto Concilii Senonensis contra Luther. ubi dicitur: *Divina gratia semper in promptu est, nec momentum quidem præterit, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset, cui si quis aperuerit, intrabit ad illum*: quidquid sit, utrum quando datur auxilium supernaturale, eliciatur unus tantum actus supernaturalis, an duplex, (ut nonnulli putant cum Ripalda) alter naturalis, alter supernaturalis; sicut in Christo Domino erat duplex Amor Dei, alter necessarius ortus ex visione beatifica., alter liber ortus ex cognitione Dei ænigmatica.

QUÆSTIO III.

An, & quomodo Virtutes infusæ cum vitiis opponantur?

INquiremus 1. Quam oppositionem habeant virtutes infusæ, & actus illarum cum habitibus, & actibus vitiosis? deinde Utrum in alia providentia possint virtutes infusæ (sive supponantur identificatæ cum gratia sanctificante, sive ab illa inseparabiles) conjungi cum actu vitioso graviter peccaminoso, ut proinde peccatum remittatur in ipso instanti, quo fit, per gratiæ infusionem, seu per condonationem peccatori intrinsecam?

ARTICULUS I.

De oppositione Virtutum Infusarum cum vitiis in præsenti Providentia.

DIfficultas est 1. An opponantur virtutes infusæ cum habitibus vitiorum oppositorum; v. g. Virtus justitiæ cum habitu vitioso Injustitiæ? Secundo, An actus virtutum opponantur cum habitibus vitiorum oppositorum, aut e contra? Tertio An actus virtutum infusarum opponantur cum actibus vitiorum? Exempli gratia, Num possit quis ex motivo Justitiæ exercere actum justitiæ restituendo debitum A, & simul exercere actum injustitiæ nolendo restituere debitum B. Quod attinet autem ad hoc tertium quæsitum discutiemus illud articulo sequenti.

I. Circa 1. dico: Habitus virtutum infusarum, & habitus vitiorum nullam dicunt inter se oppositionem immediatam; sed possunt componi sub quavis intensione. Ita communiter cum D. Th. 1. 2. q. 65. a. 3. Suar. de fide disp. 7. sect. 4. & aliis ap. Ripal. disp. 131. contra Bannes, & alios Thomistas.

Prob. Homo vitiis deditus, si eliciat actum

ctum intensissimum contritionis, acquirit cum gratia intensa intensos pariter habitus virtutum infusarum, quin per hoc amittat habitus vitiosos; cum experiatur voluntatem pronam, ut prius, in affectus pristinos vitiorum; ergo habitus virtutum infusarum, & vitiorum nullatenus opponuntur immediate, sed solum mediate, quatenus per exercitium virtutum intenduntur habitus virtutum acquisiti, qui cum habitibus vitiorum opponuntur. Ratio a priori est, quia virtutes infusæ non dant facilitatem ad operandum, sed solum simpliciter posse operari; ergo non opponuntur immediate cum vitiis, sicut opponuntur virtutes acquisitæ. Antec. constat, tum quia cæteris paribus eadem facilitas est ad actus virtutum in Baptizatis habentibus virtutes infusas, ac in non baptizatis; tum etiam quia per exercitium unius virtutis, v. g. temperantiæ, intenduntur omnes virtutes infusæ, nec proinde crescit facilitas relate ad actus aliarum virtutum.

II. Objicies 1. Non potest voluntas esse simul conversa, & aversa circa idem objectum; atqui per virtutem infusam, v. g. temperantiæ, convertitur, per vitium intemperantiæ avertitur a bono temperantiæ, ergo non potest habere utrumque simul.

Confirm. Nequit simul homo esse virtuosus, & vitiosus; ergo habitus virtutum, & vitiorum opponuntur.

Resp. Argumentum solvendum ab Adversariis, qui admittunt posse virtutes infusas conjungi cum vitiis in gradu remisso; sicut potest in gradu remisso componi calor, & frigus. Directe dico, posse voluntatem simul esse conversam, & aversam habitualiter circa idem objectum, habitu tamen infuso, qui non dat facile, sed simpliciter posse, ac proinde non opponitur cum vitio, sicut potentia ad amandum non opponitur cum habitu inclinante ad odium.

Ad Confirm. quæstio est de voce: si nomine virtuosi, & vitiosi intelligatur, qui habet vitia, & virtutes infusas, non dantes facile, sed simpliciter posse, conc. quod possit homo simul esse virtuosus, & vitiosus; si vero sermo sit de virtutibus acquisitis dantibus faciliter posse, in quo sensu solet usurpari nomen virtutis, neg. antec. & conseq.

III. Objic. 2. Actus v. g. Temperantiæ infusæ, & actus intemperantiæ opponuntur; ergo etiam habitus temperantiæ infusæ, & vitium intemperantiæ. Prob. conf. Nam si habitus influentes in actus oppositos non opponerentur, neque ipsi actus opponerentur, ut constat in habitibus virtutum acquisitarum, & vitiorum.

Resp. omisso antec. de quo mox, nego conf. sicut enim potest amor opponi odio, quin potentia amandi opponatur potentiæ odio habendi; ita possunt actus virtuosus, & vitiosus opponi, quin opponantur habitus virtutum infusarum cum habitibus vitiosis: ideo habitus virtutum acquisitarum pugnant cum vitiis, quia ab utrisque datur facilitas, & proclivitas ad suos actus; repugnat autem dari proclivitates oppositas; haberetur enim facilitas ad unam partem, quia datur habitus, & simul non haberetur eadem facilitas, quia impediretur ab habitu facilitante ad partem oppositam: hoc tamen non accidit in habitibus infusis non dantibus proclivitatem.

IV. Circa 2. dico: Actus virtutum moralium infusarum non opponuntur immediate cum habitibus vitiosis, sed solum mediate; quatenus producendo habitum facilitantem ad similes actus, hic habitus deinde immediate opponitur habitui vitioso opposito: contra vero actus vitiosus graviter peccaminosus solum demeritorie opponitur cum virtutibus infusis, & cum gratia. Ita communiter.

Prob. 1. pars de actibus virtutum infusarum; Isti enim non aliter opponuntur cum habitibus vitiosis, quam opponantur actus virtutum naturalium; sed actus virtutum naturalium opponuntur cum vitiis oppositis solum mediate modo explicato; ergo etiam actus virtutum infusarum: propterea qui exercet v. g. actus temperantiæ supernaturalis, producit habitum temperantiæ, (qui juxta probabiliorem sententiam est naturalis, non vero supernaturalis, & per accidens infusus) & a tali habitu destruitur habitus intemperantiæ præsuppositus.

Prob. etiam 2. pars de actibus vitiosis: Isti enim nullam habent physicam oppositionem cum virtutibus moralibus infusis, ne mediatam quidem; quia, ut diximus in prima Conclusione, habitus vitiosi componi possunt cum virtutibus infusis, etiam in gradu intenso; ergo opponuntur solum demeritorie, si sint graviter peccaminosi, quatenus per peccatum mortale demeretur homo gratiam, & virtutes morales infusas; ac proinde illas amittit.

AR-

ARTICULUS II.

Utrum actus Virtutum infusarum opponantur cum actibus Vitiorum oppositorum? Ubi An possit voluntas ex motivo universali detestari unum peccatum, & non aliud?

V. Certum est, quod Actus virtutum moralium infusarum opponantur cum actibus vitiorum graviter peccaminosis, seu cum mortali; quia mortale est incompossibile cum virtutibus moralibus infusis; & ideo actus virtuosi, si componantur cum mortali, non possunt prodire a virtutibus moralibus infusis. Quare difficultas est, an opponantur cum actibus vitiosis leviter peccaminosis: v. g. An possit quis ex motivo Justitiae elicere actum justitiae supernaturalem, restituendo debitum A, & simul elicere actum injustitiae levem, nolendo restituere debitum B. Sicut etiam difficultas est, An Actus virtutum naturalium componi possint cum actibus vitiorum oppositorum graviter peccaminosis; v. g. An possit quis ex motivo justitiae velle restituere debitum A, & nolle restituere debitum grave B. Negant id posse contingere Suar. de poen. disp. 6. sect. 8. & Coninck. disp. 28. n. 32. Ban. Lorca, & alii. Affirmant vero Ripal. disp. 131. sect. 2. Med. Salas, Mol. Martinonius disp. 48. de Poenit. sect. 5. cum Lugo disp. 5. de Poenit. sect. 6.

Dico equidem cum hac 2. Sententia: Actus virtutum moralium infusarum non opponuntur cum actibus vitiorum oppositorum leviter peccaminosis; nec actus virtutum naturalium cum actibus vitiorum oppositorum graviter peccaminosis. Conclusio constat ex dictis in de Fide disp. 4. qu. ult. ubi examinavimus, num possit haereticus simul negare unum myster. v. g. Eucharistiam, & simul affirmare aliud, puta Trinitatem ex motivo Fidei.

Prob. Potest voluntas ex motivo v. g. Justitiae, quod est commune pluribus objectis materialibus, v. g. A, & B, libere amplecti utrumque, puta volendo restituere tam debitum A, quam B, Aut utrumque respuere proposito eodem motivo, nolendo restituere neque debitum A, neque B; ergo potest etiam libere amplecti A, & respuere B, puta restituendo debitum A, & non B: sicut voluntas, quae ex motivo misericordiae potest libere stipem erogare vel utrique pauperi praesenti, vel neutri, potest etiam libere stipem erogare uni, & negare alteri; ergo actus virtutum v. g. justitiae non opponuntur cum actibus vitiorum oppositorum, puta injustitiae, modo explicato; ita scilicet ut si actus procedat a virtute infusa, sit compossibilis solum cum actu vitioso leviter peccaminoso; si vero actus procedat a virtute naturali, vel etiam ab auxilio supernaturali, possit componi pariter cum actu vitioso graviter peccaminoso.

Confirm. Motivum charitatis, nempe Dei bonitas, est commune mortalibus, & venialibus, adeo ut ex eodem motivo charitatis possit homo detestari mortalia simul, & venialia, & tamen voluntas potest libere ex motivo Charitatis detestari solum mortalia, & simul habere complacentiam de aliquo veniali; ergo potest universim voluntas posito objecto formali virtutis communi pluribus objectis materialibus, unum amplecti, & alterum respuere; v. g. ex motivo justitiae velle restituere debitum A, & non B., ita ut actus justitiae, & injustitiae componantur.

Neque dicas, quod qui detestatur solum mortalia, non detestatur illa ex motivo communi mortalibus, & venialibus, sed ex motivo particulari; quia scilicet mortalia sunt graves Dei injuriae.

Nam contra est, quia motivum charitatis est unum, & simplex, non vero duplex; ergo quando voluntas ex motivo charitatis detestatur solum mortalia, detestatur illa ex motivo de se communi mortalibus, & venialibus: quia tamen non attingit hujusmodi motivum ex toto corde, & omni efficacia possibili, seu in tota sua latitudine, sed solum remisse, ideo detestatio mortalium ex motivo charitatis componi potest cum complacentia in aliquo veniali. Quod etiam patet in Amicitia humana; potest enim quis adeo remisse amicum amare, ut ob ejus amorem velit solum pecuniam profundere, non vitam; velit v. g. decem tantum erogare, non mille; ergo poterit etiam voluntas ita remisse objectum virtutis prosequi, ut ex ejus amore determinetur ad amandum unum objectum materiale, non alterum.

VI. Objic. 1. Intellectus non potest assentiri uni objecto materiali propter formale, & simul dissentire alteri contento sub eodem formali objecto; v. g. nequit dicere;

Petrus est risibilis, quia est rationalis; & simul negare, quod Paulus sit risibilis, dum cognoscit, quod sit etiam rationalis; ergo neque voluntas potest amare unum objectum materiale propter formale objectum alicujus virtutis, & simul odisse alterum, in quo pariter relucet formale objectum ejusdem virtutis; atque adeo actus virtutis, & vitii oppositi opponuntur.

Resp. neg. conf. Disparitas est, quia intellectus assentitur illi rationi formali in tota sua latitudine; dicit enim: Petrus est risibilis; quia omne rationale est risibile; aliter nihil concluderet, & causalis esset falsa; Contra vero voluntas, utpote libera, potest amare objectum formale virtutis remisse, & non in omni sua latitudine, & propterea potest unum objectum materiale amare, & alterum odisse. Præterea intellectus, cum sit potentia necessaria, non potest respuere suum objectum formale, quod cognoscit evidenter verum; v. g. non potest negare quod omne rationale sit risibile; Contra vero voluntas, utpote libera, sicut potest objectum formale virtutis amare, vel odisse; ita potest amare illud limitate, relate ad unum objectum materiale, non relate ad alterum. Adde, posse paritatem retorqueri; antec. enim est falsum in iis, in quibus intellectus subditur imperio voluntatis, nempe in probabilibus: potest enim intellectus affirmare propositionem A probabilem propter motivum formale fidei humanæ, v. g. quia illam dixit Aristoteles, & simul negare aliam propositionem, quam scit dixisse Aristotelem.

VII. Objic. 1. Propter quod unumquodque tale, & illud magis; ergo si propter formale objectum virtutis, v. g. Justitiæ, amatur unum objectum materiale, in quo ratio formalis justitiæ continetur, a fortiori amatur ipsum objectum formale; ergo non potest deinde illud ipsum objectum formale Justitiæ per alium actum simul odio haberi; sed hoc sequeretur in casu Conclusionis; ergo non potest voluntas ex motivo formali v. g. Justitiæ unum objectum materiale amare, & alterum odisse, puta volendo restituere decem, & non centum. Prob. min. subsumpta, quia qui odio habet unum objectum materiale Justitiæ, eo ipso odio habet objectum formale ejusdem virtutis, quod cum objecto materiali identificatur.

Confirm. Idcirco dicimus contra Thomistas, Deum non posse prædefinire, seu velle materiale peccati, seu entitatem, v. g. blasphemiæ, quin simul amet formale peccati, seu transgressionem legis divinæ, quia materiale, & formale peccati identificantur; atqui etiam objectum materiale, & formale Justitiæ identificantur: Nolle enim restituere debitum, A, est nolle adæquationem juris alieni, quod est formale objectum Justitiæ; ergo qui non vult restituere debitum A, eo ipso odit objectum formale Justitiæ, & consequenter, si quis simul vellet ex amore justitiæ restituere decem, & nollet restituere centum, simul amaret, & odio haberet objectum formale Justitiæ, quod repugnat.

Resp. Argumentum solvendum ab Adversariis in instantiis adductis, quando scilicet quis ex motivo Charitatis detestatur mortalia, & simul habet complacentiam erga aliquod veniale; sicut etiam quando quis ex motivo misericordiæ vult dare eleemosynam pauperi A, & non pauperi B; vel quando vult v. gr. audire missam, quia est Deo grata, & non vult jejunare, quamvis videat hoc etiam esse Deo gratum. Idemque dicas, quando quis ex intentione finis, v. g. sanitatis, eligit medium A, v. g. ambulationem, & odio habet B, puta pharmacum, quamvis in utroque medio contineatur bonitas finis intenti.

In forma, neg. min. subsumptam: Ad probationem dico, quod qui odio habet objectum materiale B, contentum sub objecto formali, (puta qui non vult restituere centum, dum vult restituere decem ex motivo Justitiæ) odio habet hoc objectum materiale, non quia continet objectum formale justitiæ, seu adæquationem juris alieni; cum hæc ratio, utpote bona, non possit movere ad odium; sed odio habet illud objectum materiale ob exercitium suæ libertatis, vel propter specialem difficultatem, quæ in eo relucet; sicuti qui ob amorem sanitatis vult ambulationem, & odio habet pharmacum, in quo bonitas sanitatis tamquam in causa continetur, non odio habet in pharmaco sanitatem, quam continet causaliter, sed amaritiem, quam continet formaliter.

Ad Confirm. Diximus contra Thomist., Deum non posse prædeterminare ad entitatem materialem, v. g. blasphemiæ, quin etiam amet peccatum formale blasphemiæ, quia qui vult A, ad quod videt consequi tamquam a priori B. censetur velle ipsum B: v. g. qui vult ebrietatem, ad quam videt consequi homicidium, virtualiter vult ipsum homicidium; & consequenter cum ad enti-

entitatem blasphemiæ consequatur formale peccati, Deus volens blasphemiam vellet peccatum. Pariformiter nunc dicimus, quod qui odio habet objectum materiale Justitiæ, quod identificatur cum formali, simul odio habet hoc formale, seu hanc adæquationem juris identificatam cum hoc objecto materiali; non tamen odio habet hujusmodi formale objectum universaliter, & in omni sua latitudine; sicuti qui ex amore justitiæ amat unum objectum materiale, amat etiam objectum formale, prout identificatum cum illo materiali, & non universaliter in omni sua extensione; & propterea in tali casu objectum formale justitiæ amatur, & odio habetur relate ad diversa materialia objecta; quod non repugnat.

VIII. Objic. 3. Si posset voluntas ex motivo bonitatis Divinæ, aut ex motivo gehennæ detestari unum peccatum, & non aliud, sequeretur, quod amaret,& non amaret bonitatem Divinam, vellet, & nollet vitare gehennam, quod repugnat; ergo non potest voluntas ex motivo communi pluribus objectis materialibus unum aversari, aut amplecti, & non aliud; atque adeo non possunt actus virtutum componi cum actibus vitiorum oppositorum. Prob. sequela, quia voluntas detestando unum peccatum, quia est offensa Dei opposita bonitati Divinæ, & trahens gehennam, simul detestatur rationem offensæ Divinæ ut sic, prout oppositæ bonitati Divinæ, & prout trahentis gehennam, atque adeo omnem hujusmodi offensam detestatur, & idcirco bonitatem Divinam amat, & gehennam aversatur; ex altera parte, dum non detestatur, sed sibi complacet in peccato B, non amat, sed contemnit Divinam bonitatem; non aversatur, sed vult in causa gehennam; ergo simul amat, & non amat Divinam bonitatem, aversatur, & non aversatur gehennam.

Resp. cum Medina non esse idem detestari peccatum A, quia est offensa Divina, & detestari peccatum A, quatenus est offensa Divina; sicut non est idem velle v. g. jejunium, quia est conforme rectæ rationi, & velle jejunium quatenus est conforme rectæ rationi; nec est idem velle dare eleemosynam pauperi A, quia est pauper, & munus filio A, quia est filius, ac velle dare eleemosynam pauperi A, quatenus pauper est, & munus filio A, quatenus filius est; propterea sicut potest quis velle jejunare, quia id est conforme rectæ rationi, quin velit restituere, quod pariter est conforme rectæ rationi, potestque velle dare eleemosynam pauperi A, quia est pauper, quin velit illam dare pauperi B, &c. ita potest velle detestari unum peccatum, quia est offensa Dei, quin velit illud detestari quatenus est offensa, ita ut velit quamcumque offensam Dei implicite detestari; unde non sequitur adductum inconveniens. Quando dicitur, quod voluntas detestatur peccatum A, quia est offensa Dei, significatur, quod ratio detestandi sit offensa Dei, & non detestaretur illud, nisi esset offensa Dei; cum quo bene stat, quod non detestatur illud, quatenus est Dei offensa, ita ut omnem Dei offensam detestetur: Sicut quando dicitur, quod voluntas amet jejunium, quia est conforme rectæ rationi, fit sensus, quod ratio amandi jejunium sit conformitas cum recta ratione, & non amaret illud, nisi contineret hanc conformitatem; cum quo etiam stat, quod non amet jejunium, quatenus est conforme rectæ rationi; ita ut amet quodcunque est conforme rectæ rationi; ac proinde cum tali amore jejunii est compossibilis omissio restitutionis debitæ, quamvis restitutio sit pariter rectæ rationi conformis. Idemque dicas in similibus exemplis obviis. Quare in forma nego sequelam; & ad probationem nego majorem.

IX. Objic. 4. Si voluntas ex motivo universalissimo Bonitatis Divinæ, aut ex odio gehennæ detestaretur peccatum A, & non detestaretur virtualiter etiam quodcumque peccatum, sed posset de peccato B habere complacentiam, sequeretur, quod objectum illud formale bonitatis Divinæ, aut alterius virtutis amaret, (nam propter quod unumquodque tale, & illud magis) & simul odio haberet saltem interpretative prosequendo peccatum B, quod apparet eidem objecto formali oppositum; quamvis autem non repugnaret, quod idem objectum formale ametur per detestationem peccati A, & non ametur per prosecutionem peccati B pariter oppositi eidem objecto formali; repugnat tamen, quod idem objectum formale ametur simul, & odio habeatur etiamsi interpretative; ergo non potest voluntas detestari peccatum A ex motivo universali, & simul habere complacentiam de peccato B eidem motivo opposito; atque adeo actus virtutum opponuntur cum actibus vitiorum oppositorum. Antec. patet; Sicut enim qui comedit carnes, v. gr. die Veneris, dicitur interpretative contemnere Deum, ac legem Ecclesiasticam, quia operatur perinde, ac si contemneret formaliter, quamvis formaliter

liter non contemnat; ita qui habet complacentiam de peccato B opposito motivo formali alicujus virtutis, e. g. bonitati Divinæ, interpretative illud contemnit, ac odit, quia operatur perinde, ac si formaliter odio haberet.

Confirm. 1. Quia qui detestatur peccatum A ex motivo honestatis, quæ relucet in reconciliatione cum Deo, aut ex motivo Virtutis Pœnitentiæ ob finem reconciliandi se cum Deo, impossibile est, quod simul habeat complacentiam de peccato B, quia simul vellet, & nollet reconciliationem cum Deo; ergo ut prius.

Confirm. 2. Quia qui detestatur peccatum A ex objecto formali communi etiam peccato B, vel prosequitur tale objectum formale commune qua commune, & consequenter detestatur etiam peccatum B virtualiter; vel prosequitur objectum commune qua tale, seu quatenus huic peccato A est oppositum, & jam non detestatur peccatum ex motivo universali, & communi, quod est in quæstione; ergo ut supra.

Resp. 1. per instantias innumeras. Qui vult ponere actum virtutis ex hoc motivo, quod sit actus virtutis, hoc est honestus, & rationi conformis, eo ipso amat hoc objectum formale, nempe conformitatem cum recta ratione, & tamen simul potest ponere actum vanæ gloriæ difformem rectæ rationi. Sic qui vult audire Sacrum præceptum ex motivo obedientiæ, seu ex motivo adæquandi jus jurisdictionis Ecclesiasticum, potest simul nolle ponere jejunium similiter præceptum: Qui restituit decem Petro ex motivo Justitiæ, potest nolle restituere decem Paulo. ergo qui detestatur peccatum A ex motivo communi, potest habere complacentiam de peccato B eidē motivo oppositum. In his autem omnibus casibus habetur simul amor objecti formalis limitatus relate ad unum objectum materiale, & simul habetur ejusdem objecti formalis odium, seu contemptus saltem interpretativus, absque ulla oppositione: quæ enim repugnantia est, quod velim ponere v. g. actum misericordiæ ex motivo virtutis, quia scilicet id est consonum rationi, & simul velim ponere actum vanæ gloriæ odio habendo interpretative conformitatem cum recta ratione? repugnantia esset si simul poneretur amor, & odium formale ejusdem motivi, & secundum idem; non vero si amor sit formalis, & odium sit interpretativum per hoc quod voluntas operetur perinde, ac si odisset illud idem objectum formale, quod limitate simul amat relate ad aliud objectum materiale. Adde, quod sicut volens ponere actum virtutis, quia est conformis rationi, & ponens simul actum vanæ gloriæ dici potest, quod formaliter velit, quod est dissonum rationi, sed non inquantum opponitur illi conformitati, quam prosequitur ponendo actum virtutis; sicut volens restituere famam, & non pecuniam, vult injustitiam, sed non prout oppositam justitiæ quam prosequitur, dum vult restituere famam: ita detestans peccatum A ex amore Bonitatis Divinæ, cui peccatum opponitur, si simul habeat complacentiam de peccato B, prosequitur oppositionem cum bonitate Divina, sed illam, quæ continetur in peccato B, de quo habet complacentiam, non vero illam, quæ continetur in peccato A, quod detestatur.

Ad 1. confirm. respondeo pariter per instantiam; Peccator qui vult ponere actum misericordiæ ex eo quod conducat remote ad reconciliationem cum Deo, potest simul nolle jejunare, quamvis etiam jejunium remote conducat ad eandem reconciliationē; ergo qui vult detestari peccatum A ex eo quod talis detestatio conducat proximius ad reconciliationem cum Deo, potest nolle detestari peccatum B, quamvis hæc etiam detestatio proximus conducat. Quare si voluntas vult detestationem peccati A, quia vult illam reconciliationem sive tanquam objectum formale, sive tanquam finem prosequendo illam universaliter, & omni efficacia, & tunc procul dubio tenetur detestari etiam formaliter, nedum virtualiter, peccatum B; vel prosequitur illam remisse non universaliter, nec ex toto corde, aut omni efficacia, & tunc potest detestari peccatum A ex hoc motivo remisse attacto, & simul habere complacentiam de peccato B: sicut qui ex odio remisso mortis non vult propinare venenum A dulce, potest simul velle propinare venenum B dulcissimum.

Ad 2. sit pariter satis instantiis adductis. Directe dicendum, quod detestans peccatum A ex motivo universali non universaliter, & in tota sua latitudine amato, neque amat illud qua commune objectis omnibus materialibus, neque qua tale, ut bene ostenditur in argumento; sed amat quod est commune, & universale specificative, & non reduplicative; sic qui dat eleemosynam pauperi A, ex motivo misericordiæ, non attingit tale motivum, nempe honestatem repertā in subventione pauperum qua communem omnibus actibus misericordiæ, quia

deberet etiam dare eleemosynam pauperi B, & aliis, quibus potest; neque attingit hanc honestatem quatenus talem, seu quatenus honestum est dare huic pauperi, quia talis honestas in individuo non reperitur in subveniendo pauperi B; unde non attingeretur motivum commune aliis objectis materialibus; sed attingitur hæc honestas secundum se, quæ in omnibus objectis materialibus reperitur; quamvis non attingatur qua communis, & cum omni efficacia, sed remisse; ut proinde detur ex hoc motivo eleemosyna tantum pauperi A, & non pauperi B. Idem dici debet de detestatione peccati A ex motivo universali, quin detur detestatio etiam peccati B.

Objic. ult. Qui vult fugere mortem, non solum debet ex amore vitæ abstinere a veneno A, sed etiam a veneno, B; ergo qui vult fugere injustitiam, aut gehennam, non solum debet ex amore justitiæ restituere decem, sed etiam restituere centum; si utrumque debeat; ergo non possunt actus justitiæ, & injustitiæ componi.

Confirm. Non potest voluntas velle simul formam, & ejusdem formæ destructivum; sed qui ex amore justitiæ vult restituere decem, & non centum, vult Justitiam, quatenus vult reddere decem, & simul vult destructivum Justitiæ, dum vult injustitiam, nolendo reddere centum; ergo ut prius.

Resp. Quod si quis intendat finem hunc prorogandi sibi vitam omni efficacia, & universaliter; certe abstinere debet ab omni veneno; dicimus tamen quod possit quis finem hunc velle efficacia remissa, & non in omni sua latitudine; ut propterea velit ad declinandam mortem abstinere tantum a veneno dulci v. g. non vero a dulcissimo: Sic multi ad declinandum mortis periculum, vitant prælium, sed non vitant navigationem; quia non intendunt finem omni efficacia.

Ad Confirm. Sicut qui vult restituere pecuniam, non famam, non dicitur velle justitiam, & destructivum justitiæ; quia quamvis velit injustitiam, dum non vult restituere famam non vult injustitiam, inquantum opponitur illi justitiæ, quam prosequitur, dum vult restituere pecuniam; Injustitia enim, quæ opponitur restitutioni pecuniarum, est non restitutio pecuniarum, non vero non restitutio famæ: ita in casu, qui vult reddere decem, non vero centum, non vult illam injustitiam, quæ opponitur justitiæ, quam prosequitur: Unde nego min.

ARTICULUS III.

Utrum Virtutes infusæ simul cum Gratia componi possint cum actu vitioso graviter peccaminoso; adeo ut mortale remittatur in instanti, quo fit?

IX. Certum est virtutes supernaturales seorsim a Gratia componi posse cum mortali tam habituali, quam actuali; remanent enim in Peccatore virtutes fidei, & spei, quoniam peccatum his virtutibus non adversatur. Supponimus etiam, Gratiam præsentis ordinis esse essentialiter justificativam, seu collativam Juris ad Dei Amorem amicabilem, & ad vitam æternam, atque adeo essentialiter incompossibilis cum mortali habituali, seu cum reatu odii Divini, & pœnæ æternæ: quicquid sit, an dari possit Gratia, quæ non sit formaliter justificativa, sed solum exigitive, de qua diximus in tractatu de Gratia justificante. Quare difficultas est, An Virtutes infusæ, sive conjunctæ, sive identificatæ cum hac Gratia præsentis ordinis justificante possint divinitus componi cum mortali actuali, adeo ut in instanti, quo fit peccatum, conferatur peccatori per hanc gratiam jus ad Dei Amorem, & vitam æternam; atque adeo impediatur, ne ratione peccati consurgat reatus odii Divini, & pœnæ æternæ; quod est peccatum remitti in instanti, quo fit. Quod hoc non possit contingere in præsenti Providentia, est etiam certum; cum non remittatur in præsenti ordine peccatum, antequam retractetur: quare solum quæritur, An possit contingere divinitus?

X. Dico equidem virtutes infusas, sive conjunctas, sive identificatas cum gratia justificante componi divinitus posse cum mortali actuali, adeo ut peccatum remittatur in instanti, quo fit per condonationem intrinsecam. Ita expresse nonnemo ex Hispanis Recentioribus apud Haunol. de Pœn. cap. 3. controv. 3. n. 923. Ita etiam Lorca apud Gonetum disp. 1. de Justificatione ar. 5.

Prob. Non repugnat peccatum remitti in instanti, quo fit, imo etiam antequam fiat per condonationem extrinsecam, juxta sententiam Card. de Lugo disp. 7. de pœn. n. 126. Ovied. tract. 8. Ripal. disp. ult. n. 405. Contra Suar. lib. 7. de Gratia c. 21. Maur. qu. 32. de Gratia, Dicastil. & alios; ergo non repugnat virtutes infusas simul cum gratia componi cum mortali actuali; ita ut peccatum

catum remittatur in instanti quo fit per infusionem gratiæ, seu per condonationem intrinsecam. Prob. ant. tum solutione Argumentorum; tum positive; quia potest Deus libere cedere juri ad odio habendum, & puniendum peccatorem, non solum postquam peccavit, sed etiam in instanti, quo peccat, & antequam peccet; ergo potest peccatum condonare tam præteritum, quam præsens, & futurum.

Confirm. tum paritate voti; tum paritate offensæ in humanis, & paritate actionis damnificativæ; potest enim Pontifex dispensare votum tam postquam est emissum, quam dum emittitur, impediendo ne consurgat Reatus, seu obligatio voti: Pariter offensa in humanis tam personalis, quam realis condonari potest, etiam dum fit; v. g. dum hostis impingit alapam Petro, & furatur ejus vestes, potest Petrus esse invitus, & simul condonare, seu velle quod non teneatur ad satisfaciendum, vel restituendum, quod est impedire, ne consurgat reatus satisfactionis, & restitutionis; ergo pariter potest Deus condonare offensam, dum fit, impediendo ne consurgat reatus odii, & vindictæ. & ratio a priori est, quia Deus est Dominus sui Juris; atque adeo sicut potest illud renunciare post ejus acquisitionem, ita potest nolle illud acquirere. Sicut in humanis qui est dominus v. g. libri, non solum potest renunciare tali dominio post ejus acquisitionem, sed etiam potest in eo instanti, quo sibi donatur, nolle acceptare donationem, & sic nolle dominium libri acquirere: potest ergo per condonationem extrinsecam Deus remittere peccatum in instanti, quo fit; quod fusius ostendemus in de Pœnitentia, & innuimus in de Gratia.

Prob. nunc conseq. 1. Enthym. quod scilicet peccatum remitti possit etiam per condonationem intrinsecam, seu per infusionem gratiæ, adeo ut possint virtutes infusæ simul cum gratia componi cum peccato actuali. Prob. inquam, quia Gratia sanctificans, seu amicitia cum Deo nullam dicit incompossibilitatem cum mortali actuali physice tantum existente; ergo potest peccatum remitti, dum fit, non solum per condonationem extrinsecam, sed etiam per infusionem gratiæ sanctificantis. Ant. prob. tum negative, tum a contrario sic; Inimicitia cum Deo, seu peccatum habituale non est incompossibile cum Amore Dei saltem naturali, quod est certissimum; ergo nec amicitia Divina, seu gratia est incompossibilis cum odio Dei, seu cum peccato actuali; ita enim opponitur Amor Dei cum Inimicitia Divina, ac odium Dei cum Divina amicitia; ergo sicut potest componi Amor Dei, saltem naturalis, cum Divina inimicitia; ita poterit odium Dei componi cum gratia, seu cum Divina amicitia.

Confirm. 1. paritate in humanis; Nam dum offenditur Rex ab hoste, non solum potest illi condonare offensam, sed etiam potest promittere suum amorem, & hæreditatem; in quo casu hostis non solum non esset Reus odii Regii, & pœnæ, sed etiam haberet jus ad amorem Regium, & hæreditatem; ergo a fortiori potest hoc Deus facere erga peccatorem; ita ut dum odio habetur, tunc Deus non solum condonet offensam, sed etiam promittat peccatori suum amorem, & hæreditatem, seu vitam æternam; in quo casu Peccator non solum careret reatu odii divini, & pœnæ æternæ; sed etiam haberet jus ad Dei amorem; atque adeo esset Dei Amicus, Filius adoptivus, & hæres; quod de facto præstatur a Gratia, quæ, ut hic supponimus, est Dei externa promissio de dando suum amorem, & hæreditatem, & ideo formaliter justificat.

Ratio a priori est, quia Deus potest exigentias rerum naturales frustrari non solum negative, sed etiam positive: v. g. non solum potest negare igni calorem exigitum; sed etiam potest ponere in igne frigus oppositum; ergo non solum potest Deus frustrari exigentiam peccati actualis negative, v. g. impediendo, ne consurgat reatus odii, & vindictæ, sed etiam potest frustrari positive, efficiendo quod cum peccato coexistat jus ad amorem Dei, & vitam æternam, quod præstat Deus infundendo Gratiam.

Confirm. demum, quia mortale actuale neque opponitur cum gratia, quatenus est Actio dissona legi, seu voluntati divinæ; neque quatenus est Dei contemptus trahens inimicitiam cum Deo, & odibilitatem, neque ex alio Capite; ergo possunt divinitus componi. Antec. quoad 1. partem patet: Quia etiam veniale est actio dissona legi, & tamen non opponitur cum gratia; quoad 2. partem prob. quia quamvis amicitia, & inimicitia formalis cum Deo opponantur, potest tamen Deus per condonationem peccati impedire, ne consurgat inimicitia formalis, seu reatus odii divini: sicut enim per gratiam collatam infantibus in baptismo citra ullum actum infantis destruitur originale, seu formalis inimicitia cum Deo;

ita per gratiam collatam in instanti, quo fit peccatum, impeditur, ne formalis inimicitia cum Deo consurgat, remanente solum inimicitia radicali identificata cum actu peccaminoso.

XI. Ex quibus colligis, in peccato actuali duo esse consideranda; Primum est ipsa Entitas physica actus peccaminosi, & Deo injuriosi: Secundum est Entitas quædam moralis, nempe reatus odii divini, qui consurgit ex peccato, & perseverat moraliter post commissum peccatum, quousque remittatur. Utraque entitas maculat, ac deturpat hominem, & de utraque dicitur Eccli. 31. *Beatus vir qui inventus est sine macula*. Verum entitas physica peccati vocari solet macula facti, Reatus vero odii, cui respondet jus in Deo ad odio habendum peccatorem, vocari solet macula Juris: In hac secunda macula consistit inimicitia formalis cum Deo, & hæc est, quæ destruitur per condonationem: sicut in voto per dispensationem solum tollitur reatus voti, seu obligatio adimplendi votum.

XII. Objic. 1. ex Suar. loc. cit. Si possent virtutes infusæ, & Gratia sanctificans componi cum mortali actuali, peccatum in eodem instanti existeret, & non existeret: ergo non possunt componi. Prob. sequ existeret enim peccatum, ut supponitur; non existeret vero, quia per gratiam, & condonationem destrueretur.

Confirm. ex Dicastil. Gratia præsentis ordinis, utpote justificans, est essentialiter incompossibilis cum peccato habituali; ergo etiam cum actuali; Prob. conf. quia peccatum habituale, & actuale sunt idem omnino peccatum, & solum differunt in hoc, quod actuale existit physice, habituale vero perseverat moraliter, seu in æstimatione morali se habet, ac si physice existeret; ergo sicut non potest habituale esse, & remitti; ita nec actuale.

Resp. dist. ant. Existeret physice secundum maculam facti, & non existeret moraliter secundum maculam juris, concedo; aliter nego antecedens, & consequentiam. Sicut votum, quod dispensatur, dum fit, seu antequam fiat, existit solum physice, non moraliter, seu secundum reatum suum. Neque dicas, paritatem hanc voti, vel offensæ in humanis non esse ad rem, quia votum non reddit hominem maculatum; sicut redditur homo per peccatum; unde si peccatum actuale coexisteret cum gratia, homo simul esset maculatus, & immaculatus. Nam recurrit eadem Resp., quod homo remaneret maculatus macula facti; immaculatus vero secundum maculam juris; quæ per infusionem Gratiæ destruitur, seu potius impeditur, ne consurgat.

Ad Confirm. Sicut dispensatio pugnat cum voto habituali, seu cum reatu voti, non cum voto actuali; ita gratia, & condonatio pugnant cum peccato habituali, non cum actuali. Disparitas est, quia peccatum habituale dicit de præsenti solum reatum odii divini, & ad summum carentiam Gratiæ culpabilem; unde his destructis per infusionem gratiæ, destruitur peccatum habituale. Contra vero Actuale importat entitatem physicam peccati, quæ non destruitur per gratiam, & ideo potest cum gratia componi. Adde, paritatem retorqueri, Nam cum peccatum habituale importet tum entitatem physicam peccati præteritam, tum reatum odii præsentem, potest gratia tollere reatum, quin tollat præteritionem entitatis physicæ peccati; ergo cum peccatum actuale importet tum entitatem physicam peccati existentem, tum reatum, poterit gratia tollere reatum, non sublata entitate physica peccati, atque adeo poterit divinitus gratia præsentis ordinis justificans cum peccato actuali componi: non secus ac ex dictis in de Gratia, cum Scotistis, potest Gratia alterius ordinis, quæ non sit justificans, sed sit solum radix virtutum infusarum, componi cum mortali habituali, cum quo de facto ipsæ virtutes infusæ fidei, & spei componi possunt.

XIII. Objic. 2. ex Mauro loco laudato: Deus necessario odit peccatum odio abominationis; ergo necessario odit peccatorem odio inimicitiæ; atque adeo condonatio & gratia cum peccato, dum fit, non possunt componi. Antec. videtur certum; quia sicut Deus necessario amat se ipsum, ita necessario abominatur, & prohibet peccatum, quod est offensa, & malum Dei. Conseq. prob. quia peccatum non est odibile, & abominabile in abstracto, sed in concreto, quatenus positum in subjecto, reddit illud formaliter malum, & odibile; eo modo quo virtus est amabilis non in abstracto, sed in concreto, quatenus reddit subjectum amabile.

Confirmatur. Peccatum est essentialiter odibile a Deo, cum non possit Deus cedere juri ne offendatur; ergo peccator etiam est necessario, & essentialiter odibilis, dum peccat, quin possit Deus pro eo instanti cedere juri ad odio habendum peccatorem; atque adeo non potest peccatum remitti, dum

dum fit. Prob. conseq., quia sicut non datur in peccato reatus, seu dignitas radicalis ad odium distincta a formali; ita neque dari debet in peccatore dignitas, seu reatus odii radicalis distinctus a formali: unde non potest separari macula facti a macula juris.

Resp. cum Rip. Antecedens esse controversum; putant enim nonnulli quod sicut potest Deus pure libere omittere, ita possit non odisse, nec prohibere peccatum; cum enim non sit infinitæ malitiæ, videtur non necessitare Deum ad odium, necessitate quoad exercitium. Equidem conc. antec.; puto enim quod Deus non possit carere actu perfectissimo, qualis est actus, quo odio habetur, & prohibetur peccatum; quare nego consequentiam: Aliud enim est odisse peccatum, aliud vero odisse peccatorem; sæpe cum odio formæ stat amor subjecti; de facto enim quando odio habemus febrim in Petro, amamus Petrum, cui nolumus tale malum; Quare potest Deus odisse peccatum, & simul amare peccatorem. Paritas adducta retorquetur: Nam virtus infusa fidei, quæ est in peccatore, est essentialiter a Deo amabilis, quin Deus amet peccatorem, in quo talis virtus subjectatur; ergo quamvis peccatum sit essentialiter odibile, non propterea necessario odio habetur peccator. Sic peccatum veniale essentialiter odio habetur a Deo, & tamen persona justa venialiter peccans amatur. Adde quod Deus peccatum ita odit, ut non possit ab ejus odio cessare: peccatorem vero non ita odit, ut non possit ab ejus odio cessare; ergo dispar ratio inter odium peccati, & peccatoris.

Ad Confirm. concesso antec., nego conseq.; sicut enim per Adversarios potest Deus cessare aliquando ab odio peccatoris, non tamen ab odio peccati, unde non potest cedere jure, ne offendatur; ita potest non odisse peccatorem, dum actu peccat. Disparitas radicalis est, quia ad bonitatem Dei spectat semper odisse, ac prohibere peccatum, & numquam cedere Juri, ne offendatur; contra vero ad misericordiam, & libertatem spectat posse cedere juri ad odio habendum peccatorem; unde potest peccatum remittere tam quod fuit, quam quod est. Dicitur enim Joel. 2. *Deus præstabilis super malitia.*

XIV. Objic. 3. ex eodem Mauro: Si peccator, dum peccat, haberet gratiam, simul esset Dei inimicus ratione peccati, & amicus ratione gratiæ, quod repugnat; ergo ut prius. Neque dicas, quod homo in tali casu esset solum radicaliter Dei inimicus per peccatum, & amicus formaliter per gratiam. Nam non est major ratio, cur non dicatur potius inimicus formaliter per peccatum, & radicaliter amicus per gratiam.

Confirm. Quia homo simul esset filius Dei per gratiam, & filius Diaboli per peccatum; juxta illud Jo: 8. *Vos ex Patre diabolo estis*; ergo simul esset dignus amore, & odio.

Resp. quod Peccator in tali casu esset formaliter Dei amicus, & radicaliter inimicus. Ratio cur non potius vice versa sit formaliter inimicus, & radicaliter amicus, est, quia formaliter amicus est, qui habet jus ad amorem: posita autem gratia, seu promissione Dei conferente jus ad amorem, non potest hic effectus a peccato impediri; cum nulla creatura impedire possit, ne voluntas divina sortiatur effectum suum; ergo habens gratiam est formaliter Dei amicus; non est tamen formaliter inimicus, si actu peccet; quia formaliter inimicus Dei est, qui habet reatum odii divini; sed posito quod Deus cedat juri ad odio habendum peccatorem, non habetur reatus talis odii; ergo non habetur inimicitia, & odibilitas formalis, sed solum radicalis, quatenus habetur radix reatus odii; hæc autem radicalis odibilitas est odibilitas cum addito distrahente; Sicut in voto, quod dispensatur dum fit, radicalis reatus, seu obligatio est obligatio cum addito distrahente; atque adeo Peccator habens gratiam solum habet Jus ad amorem, non vero reatum odii divini.

Ad Confirm. dist. antec. esset filius Diaboli per peccatum, quatenus imitatur mores Diaboli, conc., quatenus est formaliter Dei inimicus, nego antec., & conseq. Ubi notandum, quod tunc Deus amat creaturam amore amicitiæ, quando vult illi aliquod bonum cum complacentia in tali persona, in qua videt gratiam, seu participationem Naturæ divinæ: quando vero vult illi bonum cum displicentia personæ propter peccatum, tunc non amat amore amicitiæ: sicuti nec amat creaturam amore amicitiæ in statu puræ naturæ: quare dum Deus excitat peccatorem ad pœnitentiam, dum conservat in illo virtutes infusas fidei, & spei, proculdubio illum amat, & cedit jure, quod habet privandi illum his bonis; quamvis displiceat Deo talis persona ratione peccati. Quod si peccatori,

dum actu peccat, Deus conferret suam gratiam, tunc Deus illum amaret amore amicitiæ, seu cum complacentia in tali persona, & cum displicentia solius peccati; sicut quando justus peccat venialiter, Deus amat illum amore amicitiæ, cum displicentia de illo veniali.

XV. Objic. ult. Nisi Gratia sanctificans esset essentialiter incompossibilis cum peccato actuali, peccator simul esset formaliter reus odii divini, & simul haberet jus ad amorem amicabilem; ergo &c. Probatur sequela: in tantum non esset formaliter reus odii, inquantum Deus condonaret peccatum, seu promitteret, se non odio habiturum peccatorem: sed hæc promissio solum facit, quod Deus non sit odio habiturus peccatorem; non vero quod peccator non sit dignus, qui odio habeatur, seu formaliter reus odii divini; ergo &c. Prob. min. Nam si Deus decernat, aut promittat, se non destructurum Angelum, non per hoc Angelus evadit intrinsece indestruibilis; sed solum evadit non destruendus; ergo si Deus decernat, aut promittat, se non odio habiturum peccatorem, solum sequitur quod Deus nunquam odio habebit; non vero quod peccator non sit intrinsece dignus odio.

Resp. nego sequelam: ad prob. neg. min. ad cujus probationem retorqueo paritatem: si Deus promittat Angelo conservationem in perpetuum, eo ipso Angelus habet jus, ne destruatur, & quamvis non habeat indestruibilitatem physice intrinsecam, habet tamen indestruibilitatem intrinsecam moraliter; cum tale jus sit moraliter intrinsecum; ergo etiam peccator acquirens per condonationem Jus, ne odio habeatur, erit intrinsece moraliter dignus, ne odio habeatur. Quare illud interest inter decretum Dei, & promissionem, quod Decretum reddit solum rem futuram, promissio vero dat jus, quod est quoddam ens morale intrinsecum moraliter promissario, sicut peccatum habituale, seu reatus odii, non nisi moraliter est intrinsecum peccatori.

QUÆSTIO IV.

An possit Virtus per accidens influere in actum malum.

Certum est, virtutem infusam nunquam influere in actum malum, tum quia si virtus infusa Fidei non potest in actum falsum influere, ut ostendimus anno superiore ex Tridentino, a fortiori non poterit virtus moralis infusa influere in actum malum; tum etiam quia ad ponendum actum malum non requiritur virtus supernaturalis, quæ det simpliciter posse talem actum; quare quæstio solum habet locum in virtute acquisita: & Primo quæritur, An possit per accidens influere in actum ex circumstantia malum oppositum aliis virtutibus ab ea, quæ influit? V. g. An possit virtus Religionis influere in actum orandi, quando oratio prohibetur a superiore, & est contra virtutem obedientiæ? vel An possit virtus Justitiæ influere in restitutionem gladii Domino furioso, in hypoth. quod sit contra charitatem restituere gladium in tali circumstantia? (quidquid sit, An sit etiam contra Justitiam, ut tenet Lessius contra Molin.) Secundo, An possit virtus lædere se ipsam? hoc est An possit per accidens influere in actum malum oppositum eidem virtuti? v.g. an possit virtus Justitiæ influere in restitutionem gladii Domino furioso, quando talis restitutio ita est justa relate ad Dominum gladii, ut sit etiam injusta relate ad Innocentem, quem potest Dominus furiosus occidere? Ubi etiam quærendum, Num virtus sit essentialiter virtus, An vero accidentaliter, adeo ut possit de virtute transire in vitium, & e contra, juxta doctrinam Scoti?

ARTICULUS I.

An possit Virtus influere per accidens in Actum malum oppositum aliis Virtutibus ab ipsa?

I. Respondeo affirmative. Ita communius Recentiores cum Arriag. t.3. disp. 33. sect. 2., contra Vasq., Maur. Tanner. t. 2. d. 3. q. 2.

Prob. Quoties in aliquo actu reperitur specificativum formale alicujus habitus, toties hic habitus potest in talem actum influere; sed in actu ex circumstantia malo, v. g. in redditione gladii domino furioso, reperitur adæquatum specificativum formale habitus virtutis Justitiæ, nempe adæquatio Juris alieni; ergo quamvis hujusmodi actus ex circumstantia domini furiosi sit malus, & contra charitatem, adhuc potest virtus justitiæ in illum influere.

Confirm. Potest habitus virtutis justitiæ influere in actum, qui ex circumstantia extrinseca spectat ad aliam virtutem, v. g. in redditionem gladii domino, quando hic actus

ctus præcipitur etiam a superiore, atque adeo spectat etiam ad virtutem obedientiæ; ergo potest etiam influere in actum ex circumstantia malum, nempe in redditionem gladii domino furioso. Antecedens admittitur; consequentia probatur: Ideo potest virtus justitiæ inclinare in actum, qui simul sit justitiæ, & obedientiæ, quia reperit in tali actu suum specificativum formale adæquatum, quod est adæquatio Juris alieni; sed etiam hoc habetur in actu, qui simul sit Justitiæ, & contra charitatem, nempe in redditione gladii domino furioso; ergo etiam ad hunc actum potest virtus justitiæ inclinare. Min. prob. quia specificativum formale virtutis justitiæ est, adæquare jus alienum, seu ponere, quod est conforme juri alterius; atqui esto Dominus gladii sit furiosus, adhuc habet jus in gladium, quamvis tale jus hic, & nunc sit impeditum; (sicut Pupillus est vere dominus bonorum suorum, quamvis habeat Jus impeditum, & conjuges habent verum dominium in corpus alterius, etiam quando ratione voti Castitatis hujusmodi jus est impeditum) ergo etiam in tali casu potest reddi gladius ex motivo adæquandi jus domini; atque adeo potest virtus justitiæ per accidens in hunc actum malum influere; non secus ac virtus physica potest per accidens causare monstrum.

II. Neque dicas, Virtutem Justitiæ habere pro specificativo formali, adæquare jus alienum, inquantum est conforme rationi, & voluntati divinæ: quando autem redditur gladius domino furioso, non adæquatur Jus alienum juxta dictamen rationis, & voluntatem divinam; ergo non habetur specificativum formale virtutis Justitiæ.

Nam contra est, quia virtus pro specificativo formali solum habet objectum, quod de se est conforme rationi, præscindendo a circumstantiis, ratione quarum potest vitiari; ergo quamvis restitutio gladii domino furioso ratione circumstantiæ sit difformis rationi, quia tamen est objectum de se conforme rationi, adæquare jus alienum, quod est objectum justitiæ, idcirco virtus justitiæ etiam in talem actum malum influit. Antec. constat multipliciter: & 1. quia aliter nulla daretur virtus, quia virtus acquiritur ex frequentatis actibus circa idem objectum; cum autem nunquam objectum sit sub iisdem circumstantiis, saltem temporis, nunquam posset dari duplex actus respiciens idem objectum, atque adeo non posset gigni ullus habitus virtutis. 2. quia virtus justitiæ v. g., non posset influere in actum, qui simul sit Justitiæ, & obedientiæ; quia tunc mutatur circumstantia ratione præcepti: & eodem modo qui frequentando actus, qui simul sunt justitiæ, & obedientiæ, acquireret habitum inclinantem ad hos actus, non posset deinde per talem habitum inclinari ad actum, qui solum sit justitiæ, vel solum obedientiæ, quod nemo dixerit. 3. Nec posset virtus v. g. justitiæ influere in complacentiam de redditione gladii domino, præscindendo a circumstantia domini furiosi: Nec posset in actus indeliberatos circa idem objectum influere, qui cum careant libertate, nec boni sunt, nec mali moraliter: quæ omnia nec Adversarii ipsi admittunt. quare virtus specificatur solum ab objecto formali, præscindendo tum a circumstantiis, tum ab objecto materiali. Hinc Philosophus docet, quod si quis furetur ob mœchandum, acquirit solum habitum mœchandi, non furandi; quia mœchia est objectum formale, & furtum se habet de materiali relate ad hunc actum.

Confirm. concl. tum experientia; Experimur enim, ut notat Arri., quod assuetus orationi, jejuniis &c., etiam accedente prohibitione, ad hujusmodi actus habet facilitatem; ergo signum est, habitum virtutis acquisitum inclinare in tales actus, qui ex circumstantia prohibitionis sunt mali: Tum paritate virtutis intellectualis, quæ per accidens influere potest in actum falsum. Nam qui habens scientiam physicam assuetus est dicere v. g. Accidens non conservari sine subjecto, & ignem approximatum passo comburere, inclinatur ad dicendum quod etiam in Eucharistia, & in igne babylonico id contingat; ergo pariter poterit virtus moralis per accidens influere in actum malum.

III. Objic. 1. Actus specificantur a suo formali objecto circumstantionato; ita ut redditio gladii facta domino furioso sit actus essentialiter malus; facta vero domino non furioso sit bonus; ergo etiam habitus specificatur ab objecto circunstantionato; ita ut habitus habens pro formali objecto v. g. adæquationem juris alieni in circumstantiis debitis, sit habitus virtutis, & bonus, in circumstantiis indebitis, sit vitiosus, & malus; ergo habitus virtutis nunquam influit in actum malum, ne per accidens quidem.

Confirm. Si virtus Justitiæ inclinaret ad actum malum, nempe ad reddendum gla-

dium domino furioso, sequeretur quod hujusmodi redditio gladii esset inhonesta simul, & honesta; inhonesta quidem, ut supponitur; honesta vero, quia virtus justitiæ, quæ habet pro suo objecto formali, quod est conforme rationi, & honestum, reperiret in hoc actu suum specificativum formale, atque adeo honestatem.

Resp. concesso antec. neg. conseq. disparitas est, quia actus moralis procedere debet ab ultimo dictamine conscientiæ, quod est ultima, & immediata regula morum dictans hic, & nunc, quid sit agendum; ita ut si huic dictamini actus conformetur, sit honestus; si difformetur, sit inhonestus; & ideo actus specificatur tum ab objecto formali, tum a materiali, & a circumstantiis: contra vero habitus non respicit ultimum conscientiæ dictamen, & ideo satis est, quod in actu reperiat suum specificativum formale, præscindendo a circumstantiis: atque adeo virtus justitiæ influere potest in redditionem gladii domino furioso, cum in tali actu reperiat suum formale objectum, nempe adæquationem juris alieni, quæ de se est honesta, licet ratione circumstantiæ sit mala, & inhonesta.

Ad Confirm. dist. seq. esset honesta secundum se, & præscindendo a circumstantiis, inhonesta vero ratione circumstantiæ extrinsecæ domini furiosi, conc. aliter neg. sequ. & conseq.

IV. Objic. 2. ex Maur. q. 176. de Just. Nullus actus virtutis est malus, seu vitiosus; omnis actus justitiæ est actus virtutis; ergo nullus actus justitiæ est malus; ergo redditio gladii domino furioso, utpote mala, non est actus justitiæ, atque adeo in talem actum non influit virtus justitiæ.

Confirm. quia ex Aug. l. 2. de lib. arb. cap. 18. *virtus est qua nemo male utitur*; sed male uteremur virtute, si influeret in actum malum; ergo in hunc actum non potest influere. Ex eodem etiam Aug. *virtus est qua bonum facit habentem, & opus ejus bonum*; ergo actus virtutis Justitiæ non potest esse opus malum.

Resp. disting. esse inter actum virtutis, & actum virtuosum; actus virtutis, seu procedens a virtute est omnis actus, qui tendit ad objectum formale de se honestum; adeo ut si ex circumstantia aliqua vitietur, adhuc sit actus virtutis, quamvis sit malus; unde redditio gladii domino furioso dicitur actus virtutis, hoc est procedens a virtute Justitiæ: Actus vero virtuosus est, qui undequaque est honestus, tum spectato objecto formali, tum spectatis circumstantiis. In forma dist. maj. Nullus actus virtutis est malus, spectato tantum objecto formali, concedo; spectatis etiam circumstantiis, neg. maj. & concessa mi. dist. conf. Nullus actus virtutis est malus ratione objecti formalis, conc. ratione circumstantiarum, nego 1. & 2. conf.

Ad Confirm. dist. maj. Virtus est, qua nemo male utitur per se, conc. per accid. ratione alicujus circumstantiæ, neg. maj. & distincta pariter min. neg. conf. pariformiter virtus facit bonum non solum habentem ipsam, sed etiam opus ipsius per se, quamvis per accidens facere possit opus malum. Quod patet etiam in virtute intellectuali, quæ potest per accidens influere in actum falsum, ut diximus in ultima Confirm.

V. Objic. 3. ex eodem Maur. Virtus Justitiæ specificatur ab adæquatione juris alieni, quæ sit honesta usquequaque, videlicet etiam spectatis circumstantiis; ergo non potest influere in actum malum, puta in restitutionem gladii domino furioso. conf. seq. aliter influeret in actum oppositum suo specificativo formali: Ant. prob. quia possibilis est virtus justitiæ, quæ specificetur a tali objecto formali usquequaque honesto; ergo de facto talis est virtus justitiæ: aliter deberemus comminisci duplicem virtutem justitiæ, alteram specificatam ab objecto honesto usquequaque, alteram ab objecto honesto tantum secundum se, non vero spectatis circumstantiis.

Confirm. Si posset virtus influere in actum malum, posset viceversa vitium influere in actum bonum; atque adeo vitium injustitiæ posset v. g. influere in actum bonum, quo quis negat gladium domino furioso.

Resp. Nego antecedens, ob rationes adductas: ad prob. nego par. antec. licet possit dari duplex virtus justitiæ materialiter diversa, altera scilicet acquisita ab actibus honestis usquequaque, & altera acquisita ab actibus honestis solum ex objecto formali, & ratione circumstantiæ inhonestis; v. g. ex actibus restitutionis gladii domino furioso; utraque tamen specificatur ab eodem objecto formali, vid. ab adæquatione juris alieni honesta secundum se, unde una posset influere in actus alterius: Sicuti in omnium sententia, licet dari possit duplex virtus Justitiæ materialiter diversa, altera acquisita ab actibus solius justitiæ, altera ab actibus qui simul sint justitiæ, & obedientiæ; utraque tamen specificatur ab eodem objecto formali, vid. ab adæquatione juris

alie-

alieni; ita ut una possit influere in actus alterius, ut diximus in prima Confirm. conclusionis.

Ad confirm. conc. quodetiam vitium possit per accidens influere in actum bonum; nam si quis invincibiliter putet esse inhonestum restituere, & acquirat hunc habitum vitiosum restituendi, potest talis habitus vitiosus inclinare ad restitutionem, etiam pro quando illa apparet honesta. Ubi adverte, quod si quis nollet restituere gladium domino furioso, non ex motivo charitatis, ne noceat innocenti, sed ex motivo injustitiæ, talis actus non esset bonus, sed malus, quippe qui intenderet malum: Si vero ex ignorantia invincibili putaret quis esse bonum, & honestum exercere injustitiam, in tali casu actus intendens injustitiam esset bonus, & ad illum posset per accidens influere vitium injustitiæ.

VI. Objic. ult. Habitus Virtutis solum inclinat in actus elicitos juxta dictamen prudentiæ; atqui hujusmodi actus non potest esse malus, ut patet; ergo nunquam virtus influit in actum malum. Maj. prob., tum quia per se notum est, Actum virtutis esse prudentem, & qui virtuose operatur, operari prudenter; tum etiam quia de ratione virtutis est ex D. Thom., & Phil., tenere medium a Prudentia dictatum: Prudentia autem, cum respiciat objectum, circumstantias, & finem, semper dictat quod est bonum; cum dictet quid hic, & nunc sit faciendum.

Confirm. quia ex communi effato, Tanta est habitus latitudo, quanta est actuum; non enim possunt ad eandem virtutem pertinere actus specie diversi; cum habitus virtutis gignatur ab actibus ejusdem rationis; ergo si non possunt ad eandem virtutem, v. g. Justitiæ, pertinere actus justitiæ, & actus misericordiæ, a fortiori non poterunt pertinere actus boni, & actus mali; cum illi magis opponantur, quam illi.

Resp. Duplex esse distinguendum dictamen Prudentiæ, Alterum universale, & practicum, dictans in genere v. g. restituendam esse rem alienam; Alterum particulare, ultimum, quod dicitur practice practicum, dictans v. g. restituendam esse hic, & nunc rem hanc tali domino. Habitus virtutis inclinat in actus elicitos juxta dictamen prudentiæ universale; & ideo semper inclinat in actus tendentes in objectum formale de se bonum, quamvis per accidens inclinare possit in actum ratione circumstantiæ malum. Quod autem habitus virtutis inclinet in actus elicitos juxta dictamen prudentiæ universale, non particulare, constat ex dictis, præsertim ex experientia adducta ab Arriaga; Nam assuetus v. g. orationi, audiendis Confessionibus, &c. inclinatur etiam ad hos actus, quando prohibentur; tum etiam ex eo, quod docet Vasq. 1. p. d. 24. c. 2. (quamvis nobis contrarius) quia scilicet habitus inclinat etiam in actus indeliberatos; qui, cum non sint liberi, non sunt juxta ultimum dictamen rationis, quod non consurgit, nisi præcedat deliberatio, & consideratio omnium circumstantiarum: Hæc habet Vasq. loc. cit.: *Non invenio rationem ad negandum habitus concurrere in actus indeliberatos, cum in subitis motibus, qui sine deliberatione fiunt, usque adeo valeat habitus, ut inde facile discernamus, qualem quisque habitum habeat. Et propterea dicendum, eodem modo concurrere habitum suapte natura ad actum bonum, & non bonum.* Hactenus Vasq.

In forma dist. maj. Juxta dictamen Prudentiæ universale, & practicum conc. particulare, & practice practicum, nego maj. & distincta min., nego consequ. Ad probationem maj. dist. antec. actus virtutis debet esse prudens, si procedat ex objecto formali, non vitiato a circumstantia mala, atque adeo sit etiam actus virtuosus, conc., si vitietur a circumstantia mala, unde sit actus virtutis, sed vitiosus, & imprudens, nego. Ad id, quod additur, virtutem debere tenere medium a prudentia dictatum, dist.; dictatum a prudentia secundũ dictamen universale, conc.; secundũ dictamen particulare, a quo solum actus est virtuosus, nego.

Ad confirm. Verum est tantam esse latitudinem habitus, quanta est actuum, cum non possit habitus influere nisi in actus respicientes idem formale objectum: etiam verum est quod non possint actus, qui ratione objecti formalis inter se differunt, ad eundem habitum pertinere: nihilominus actus bonus, & malus, qui non differunt penes objectum formale, sed solum ratione alicujus circumstantiæ, poterunt ad eundem habitum pertinere: & quamvis moraliter magis differant inter se actus bonus, & malus pertinentes ad eundem habitum, quam duo actus boni pertinentes ad diversos habitus; physice tamen, seu ratione objecti formalis minus differunt illi duo actus, quam isti: sicut enim in eadem entitate physica actus potest dari duplex species moralis, v. g. in furto sacrilego; ita in duobus actibus, v. g. in duplici restitutione gladu,

dii, quarum altera fiat domino non furioso, altera domino furioso, potest dari convenientia physica ratione objecti formalis, & disconvenientia moralis, quia alter est bonus, alter malus moraliter.

VII. Instabis: Non potest habitus virtutis causari ab actibus malis; ergo neque poterit causare actus malos: conseq. seq. quia habitus eosdem specie actus causat, a quibus causatur; aliter major esset latitudo habitus, quam actuum. Antec. prob. quia aliter sequeretur 1. quod quis ex exercitio actuum malorum acquirere posset omnes virtutes. 2. quod per exercitium actuum malorum, quibus virtutes acquiruntur, homo fieret melius dispositus ad suum ultimum finem, quam si non peccaret, & virtutes non acquireret. 3. quod si virtus v. gr. Justitiæ posset causare actum malum, qui sit v. g. justitiæ simul, & inobedientiæ, posset etiam causare actum malum, qui sit justitiæ simul, & injustitiæ, reddendo gladium Domino furioso, quando ex justitia erga innocentem tenetur homo non restituere.

Resp. Neg. antec. si quis enim multiplicet actus justitiæ ex circumstantia malos, acquiret ex his actibus malis habitum virtutis justitiæ, quæ possit influere in actus justitiæ virtuosos, & complete honestos: sic Dux sæpe militans juxta regulas militiæ ex vanagloria, acquirit virtutem, seu artem militarem: sic magistratus bene Remp. gubernans ob turpe lucrum, acquirit politicam; sic miles fortiter se gerens, quamvis ex fine malo, acquirit fortitudinem; finis enim malus denominat actum malum, sed non impedit quominus acquiratur habitus bonus; etenim habitus acquiritur per actus secundùm quod tendunt in objectum formale, non vero secundum quod tendunt in materiale, aut in circumstantias; unde qui sæpe furatur ob mæchandum, ex Philosopho non acquirit habitum furandi, sed mæchiæ.

Hinc tamen non seq. 1. quod possint acquiri omnes virtutes ab eo, qui nunquam bene operatus est, exercendo semper actus malos. Nam casus hic est moraliter impossibilis, quod quis semper male operetur ex objecto formali bono conjuncto cum circumstantia mala; quamvis enim possit aliquãdo id contingere, non tamen semper, cum raro accidant, quæ contingunt per accidens. Adde quod qui male operatur, reddendo v. g. gladium furioso, etiamsi possit his actibus acquirere habitum justitiæ, non poterit tamen acquirere habitum prudentiæ practicæ, cum operetur imprudenter, contra ultimum rationis dictamen; ergo quamvis possint per accidens acquiri reliquæ virtutes per exercitium actuum malorum, non tamen virtus prudentiæ practicæ; unde non possunt omnes omnino virtutes sic per accidens acquiri.

Neq. seq. 2. quod esset melius ad finem ult. dispositus, qui per exercitium actuum malorum virtutes acquisivit, quam qui nunquam male operatus est: Nam sicuti qui habet plurimos habitus virtutis, imo etiam fidem, & spem supernaturalem, si semel peccavit, est minus dispositus ad ultimum finem, ratione peccati, quam si careret tot habitibus bonis, & non peccasset; ita in casu nostro.

Ad ult. seq. 1. concedimus illam conditionate, hoc est nisi sequatur speciale inconveniens, a quo examinando possemus præscindere. 2. concedimus illam absolute ex mox dicendis.

ARTICULUS II.

Num possit Virtus lædere se ipsam, influendo in actum sibimet oppositum.

VIII. LÆdere virtutem est ponere actum virtuti oppositum, cum virtus per actus vitiosos oppositos remittatur, & lædatur: propterea quando virtus v. g. justitiæ influit in actum, qui simul sit Justitiæ, & inobedientiæ, tunc virtus justitiæ dicitur lædere virtutem obedientiæ. Quæritur nunc, An possit virtus v. g. Justitiæ influere in actum, qui simul sit justitiæ, & injustitiæ, unde virtus lædat se ipsam? hujusmodi actus esset v. g. redditio gladii domino furioso, qui actus, quatenus ponitur ex motivo adæquandi jus domini, est actus justitiæ; & si simul esset contra jus innocentis, esset actus injustitiæ. Ne tamen fiat quæstio, utrum redditio gladii domino furioso sit solum contra charitatem, (ut tenet Mol.) an etiam contra Justitiam? (ut Less. Salon. & alii communius putantes, quod licet ex charitate duntaxat teneamur impedire mortem innocentis, ex justitia tamen tenemur non cooperari positive ad illius mortem, atque adeo non reddere gladium furioso) supponamus, quod Depositarius gladii teneatur ex justitia defendere vitam innocentis, eo modo, quo tenetur in omnium sententia custos, qui accepto stipendio obligatur ex contractu, atque

atque adeo ex justitia defendere quod sibi datur in custodiam. His explicatis

IX. Dico cum laudatis DD. posse virtutem lædere se ipsam, influendo per accidens in actum vitiosum sibimet oppositum: ex. g. potest virtus Justitiæ inclinare in redditionem gladii Domino furioso, quando hic actus est injustus relate ad Innocentem, eo quod depositarius gladii ex justitia teneatur defendere vitam innocentis.

Prob. Virtus, A, lædere potest virtutem, B, influendo in actum oppositum virtuti B; ergo potest etiam lædere ipsam virtutem, A, influendo in actum oppositum ipsi virtuti A. Antec. constat ex dictis ar. superiore; potest enim actus justitiæ v. g. lædere obedientiam, si talis actus sit prohibitus a superiore; conseq. facile prob. Ideo potest virtus A lædere virtutem B, quia potest influere in actum ex motivo virtutis, A, quando opponitur virtuti B, puta si restituatur gladius Domino ex motivo justitiæ, quando restitutio est contra obedientiam; sed pariter potest virtus, A, puta justitiæ, influere in actum ex motivo justitiæ, quando talis actus eidem virtuti justitiæ opponitur, puta si restituatur gladius domino furioso, quando ex justitia erga innocentem tenemur illum non restituere; ergo potest virtus, A, lædere seipsam.

Confirm. Possunt simul dari in voluntate duo actus, alter justitiæ, quo quis vult restituere 10. Petro; alter injustitiæ, quo quis non vult restituere 100. Paulo, ut ostendimus q. sup. ar. 1. ergo potest idem actus (v. g. eadem restitutio gladii furioso) esse simul actus justitiæ erga dominum gladii, & injustitiæ erga innocentem; sed virtus justitiæ potest in hunc actum influere; ergo potest lædere se ipsam. Ratio a priori est, quia substantia actus v. g. justitiæ desumitur ab ejus objecto formali specificativo; quod sicut potest conjungi cum circumstantia, sub qua talis actus prohibetur ab alia virtute, puta obedientiæ, ita conjungi potest cum circumstantia, sub qua per eandem virtutem justitiæ prohibetur; ergo sicut virtus justitiæ potest lædere alias virtutes; ita etiam se ipsam.

X. Quod si quæras, Num virtus justitiæ intendatur, an remittatur, dum influit in actum sibimet oppositum, qui simul est justus, & injustus? Resp. idem accidere, quod accidit, si simul dentur in voluntate duo actus, alter justitiæ erga Petrum, alter injustitiæ erga Paulum; Universim enim virtus justitiæ intenditur per actum justitiæ, & remittitur per actum injustitiæ; quando autem hi duo actus concurrunt, aut concomitanter, aut identice, tunc si prævaleat prosecutio virtutis, virtus intenditur, si prævaleat prosecutio vitii, virtus remittitur, ac læditur; sicuti si eidem passo ex una parte adjungatur ignis, ex altera glacies, passum calescit, si prævaleat ignis, frigescit, si prævaleat glacies; & si neutrum prævaleat, neque frigescit, neque calescit.

XI. Objic. 1. Impossibile est, quod idem simul ametur, & odio habeatur; ergo impossibile est, quod virtus lædat se ipsam influendo in actum sibimet oppositum. Probatur conseq. quia talis actus v. g. justitiæ amaret simul, & odio haberet idem specificativum formale justitiæ; amaret quidem, quia vellet v. g. restitutionem gladii domino furioso ex affectu adæquandi jus domini; odio haberet vero idem motivum, quia vellet operari contra jus innocentis; atque adeo saltem virtualiter, & interpretative odio haberet objectum formale justitiæ.

Resp. huic, & similibus argumentis constat ex dictis quæst. superiori, ubi ostendimus, posse simul dari actum justitiæ, & injustitiæ; in quo casu amaretur objectum formale justitiæ remisse, seu relate ad unum objectum materiale, & odio haberetur solum objectum materiale B ratione specialis difficultatis; non vero idem objectum formale amaretur, & odio haberetur; quia sicuti qui amat Petrum v. g. quia est Christianus, sed amat remisse, potest simul odisse Paulum inimicum, quamvis Christianum; & qui miseretur pauperis A, ob motivum misericordiç non attactum in omni sua latitudine, potest simul nolle misereri pauperis B. In forma, nego conseq; ad probationem nego antec. Amaretur quippe specificativum formale justitiæ solum remisse amore compossibili cum injustitia erga innocentem.

XII. Objic. 2. Restitutio gladii non potest esse actus justitiæ, nisi sit adæquativa juris alieni, atque adeo nisi præsupponatur in Domino jus ad gladium; sed quando Dominus est furiosus, non habet jus ad gladium; ergo in tali casu restitutio gladii non est actus justitiæ; atque adeo Virtus justitiæ non influit in talem actum, quo ipsa lædatur. Prob. min. si esset in Domino furioso jus ad gladium, deberet dari in fure, aut in Depositario obligatio restituendi gladium; quia juri activo respondet obligatio, & Jus passivum; atqui dum dominus est furiosus, non datur obligatio restituendi gladium; quia obligatio ad actum malum est

est obligatio chimerica: ergo in tali casu Dominus non habet Jus ad gladium.

Conf. In tali casu Virtus Justitiæ propter Jus Innocentis obligat ad non restituendum gladium; ergo restitutio gladii furioso non potest esse actus justitiæ. Prob. conseq. quia non potest idem actus simul præcipi, & prohiberi ab eadem virtute; sed in casu revera prohibetur a virtute Justitiæ redditio gladii ob Jus Innocentis; ergo non potest etiam præcipi a Justitia ob Jus Domini: sed si non præcipiatur a Justitia, non est actus justitiæ; ergo restitutio gladii furioso non potest esse actus justitiæ.

Resp. Argumentum probare, quod neque posset virtus justitiæ influere in restitutionem gladii, quando talis restitutio est contra charitatem, obedientiam, &c. quia tunc etiam prohibetur ab his virtutibus. In forma distin. min. Quando Dominus est furiosus, non habet jus expeditum, & proximum ad gladium, conc. Jus impeditum, & remotum, nego min. & conseq. Ad prob. min. distin. major. daretur in fure obligatio restituendi remota, & impedita, conc. proxima, & expedita, nego maj. & distincta min. nego conseq. Universim, quando duo præcepta concurrunt, quorum alterum prævalet, & non possumus utrique simul satisfacere, tunc præceptum præstantius obligat proxime, & alterum remote, inquantum cessante hujusmodi impedimento, seu concursu, statim obligat: v. gr. si concurrat præceptum audiendi sacrum, & assistendi moribundo; quia hoc prævalet, illud non extinguitur, sed impeditur; sicut nubes impedit, non extinguit vim illuminativam solis; quod ex eo constat, tum quia cessante hoc impedimento statim reviviscit obligatio, tum etiam quia juxta omnes Jurisperitos, Jus gladii in circumstantia domini furiosi non devolvitur ad alium a furioso; ergo in furioso remanet jus in gladium, licet impeditum; Eo modo, quo Pupillus est Dominus suorum bonorum; sed habet jus impeditum; juxta illud ad Gal. 4. *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium.* Quod etiam conf. a contrario; Nam fur exerceret actum injustitiæ adversus Dominum, si gladium frangeret; ergo exercet actum justitiæ erga eundem Dominum, quamvis furiosum, si restituat gladium, ex motivo adæquandi Jus domini.

Hinc patet quomodo etiam virtus v.g. obedientiæ possit influere in actum, qui simul sit obedientiæ, & inobedientiæ, & idem dicas de aliis. Nam si superior immediatus præcipiat v. g. auditionem Sacri, quam Pontifex prohibeat, tunc subditus audiendo sacrum ex motivo obediendi superiori immediato, exerceret actum obedientiæ erga talem Superiorem, (cujus præceptum obligat solum remote) qui simul esset inobedientiæ erga Pontificem, cujus præceptum obligat proxime.

Ad Conf. nego conseq. ad prob. dist. maj. Non potest idem actus ab eadem virtute præcipi remote, & prohiberi proxime, nego: præcipi, & prohiberi proxime, conc. maj. & similiter distinctis aliis propositionibus, nego secundam conseq. sicut enim quando restitutio gladii furioso est solum contra charitatem, aut obedientiam, talis actus præcipitur a virtute justitiæ remote, & prohibetur proxime a charitate, vel obedientia; ita quando hujusmodi restitutio est contra jus innocentis, ab eadem virtute justitiæ præcipitur remote propter jus domini, & prohibetur proxime propter jus innocentis; unde talis actus est justitiæ simul, & injustitiæ, atque adeo est ex objecto formali bonus, & simpliciter malus.

XIII. Objic. ult. Impossibile est, quod restitutio gladii furioso sit actus justitiæ erga Dominum, si non restituendo gladium non exercetur actus injustitiæ: atqui si non restituatur gladius furioso, non exercetur actus injustitiæ; ergo si restituatur, non ponitur actus justitiæ min. patet. Nam nolens restituere gladium furioso non exercet actum malum; ergo non ponit actum injustitiæ, qui essentialiter est malus. maj. prob. quia inter æquale, & non æquale non datur medium; ergo si restitutio gladii est adæquativa juris domini, atque adeo actus justitiæ, non restitutio debet esse inadæquativa, & consequenter actus injustitiæ.

Resp. Hoc etiam argumentum probare nimis, videlicet quod nec sit actus justitiæ restitutio gladii furioso, quando hic actus solum est contra charitatem, aut obedientiam; quia nec tunc exercetur actus injustitiæ, & malus, si non restituatur gladius. Quare nego majorem: universim enim non est verum, quod quoties aliquis actus est justitiæ, & debitus, ejus omissio sit actus injustitiæ, & indebita; nam anticipata v. g. solutio est actus justitiæ (quamvis mixtus cum aliqua liberalitate quoad modum) & tamen ejus omissio non est actus injustitiæ; quare in moralibus inter æquale, & inæquale positive dari potest medium, nempe inæquale negative, seu non æqua-

æquale, nec justum, licet non sit injustum. Ratio a priori est: Quia ad exercendum actum injustitiæ, atque adeo malum requiritur, quod jus creditoris obliget proxime, & in actu secundo, contra vero, ut exerceatur actus justitiæ sufficit quod Jus creditoris obliget remote, & in actu primo; Nam jus, quod non obligat proxime, est verum jus, quod respicitur a justitia; sicut ignis, qui non potest proxime comburere, vere habet vim combustivam; unde actus justitiæ exerceri potest etiam erga jus impeditum: contra vero ut exerceatur actus injustitiæ, requiritur quod jus sit expeditum, & obligans in actu secundo, cum non detur injustitia, nec ullus actus malus, qui non sit contra præceptum obligans in actu secundo.

Hinc sequitur, ut notat Suar., quod per virtutem Epikiæ, seu per benignam legis interpretationem possit aliquando obligatio justitiæ impediri; adeo ut, si quis nolit uti epikia, exerceat actum justitiæ; si vero velit uti epikia, non exerceat actum injustitiæ. e. g. si vir nobilis ære alieno gravatus ex Epikia differat solutionem, ne cadat in egestatem proprio statu indignam, quando creditor non est in eadem egestate, certe non operatur contra Justitiam, eo quod jus creditoris sit impeditum: Quamvis, si velit in hujusmodi egestatem incidere, ad quod non tenetur, & restituat, certe actum justitiæ exercebit, ponendo adæquationem juris creditoris.

XIV. Quæritur hic, Num virtus sit essentialiter virtus, an accidentaliter, adeo ut virtus possit transire in vitium, & e contra?

Dicendum cum Suar. Vasq. Arriag. t. 3. d. 33. & communiter contra Scotum in 1. dist. 17. q. 2., Virtutem esse essentialiter virtutem, nec posse in vitium transire, aut e contra.

Prob. Virtus specificatur ab objecto secundum se honesto, & vitium ab objecto inhonesto; non secus ac homo v. g. reponitur in specie hominis a rationalitate, & equus ab hinnibilitate; & sicut potentia visiva specificatur a colorato, & auditiva a sonoro: ergo sicut homo essentialiter est in specie hominis, nec potest transire in equum, & visiva est essentialiter visiva, nec potest in auditivam transire, ita virtus est essentialiter virtus, specificata ab honesto, nec potest in vitium transire. Quod conf. tum paritate actuum bonorum, qui non possunt transire in malos, tum paritate virtutum infusarum, & intellectualium, quæ in omnium sententia sunt essentialiter virtutes.

XV. Dices 1. Potest virtus etiam in actum vitiosum per accidens influere; ergo potest in vitium transire; atque adeo non est essentialiter virtus.

Resp. nego conseq. Virtus enim non specificatur ab objecto complete honesto, sed ab objecto honesto secundum se, & præciso a circumstantiis; quando autem in actum malum influit, tunc etiam respicit objectum secundum se honestum; unde non potest transire in vitium, quod respicit objectum inhonestum.

Dices 2. Ex Scot. loc. cit. Potest idem habitus esse successive vitiosus, & virtuosus; ergo &c. Ant. prob. experientia: Nam habitus v. g. intemperantiæ acquisitus ex frequentatis actibus intemperantiæ, comedendo v. g. quotidie tres libras cibi, quæ excedunt medium rationis, inclinat deinde ad actus temperantiæ, quando tanta cibi quantitas non est excedens, nec difformis rationi, sicuti ex Philos. 2. Eth. 8. Prodigalitas inclinat ad actus liberalitatis.

Conf. Possunt dari actus morales indifferentes, ut sunt v. g. ambulare per pomarium, &c. ergo etiam habitus indifferentes, qui possint de virtute in vitium transire.

Resp. nego antec. Ad experientiam dico, Habitus vitiosos intemperantiæ, & prodigalitatis non influere nisi in actus substantes motivo formali inhonesto: verum quidem est, quod in casu adducto reddant voluntatem promptiorem ad actus temperantiæ, vel liberalitatis, non quia in iis reperiunt suum specificativum, sed quia ut notat Philosophus loc. cit. propter similitudinem ex parte materiæ inter actus vitiosos, & virtuosos facilius tam animus, quam corpus disponuntur ad actus virtutis.

Ad Conf. Actus morales indifferentes non possunt transire in bonos, & juxta nostram sententiam, nec in malos; quia specificantur a suo objecto de se indifferenti; ergo nec habitus causati ab actibus indifferentibus possunt in bonos, aut malos transire; unde argumentum retorquetur.

QUÆSTIO V.

An, & quomodo possit Actus unius virtutis imperare Actum Alterius.

I. Proprium est voluntatis imperare ut quod tum actus suos, tum actus aliarum potentiarum sibi subditarum; cum

cum sola voluntas sit Domina; virtuti autem solum convenit imperare, ut quo; quatenus voluntas prout affecta virtute determinatur ad imperandum actus virtutis. Verum, ut notat Rip. disp. 65. ad hoc ut actus unius virtutis imperet actum alterius, non sufficit, quod sit causa illius: si enim hoc sufficeret, præmissæ dicerentur imperare conclusionem, eo quod illam causent; sed ulterius requiritur, quod actus imperans ex fine intento causet actum imperatum ut conducentem ad talem finem; v. g. ut actus charitatis imperet actum justitiæ, debet ex fine intento a charitate, qui est placere Deo summe bono, exercere causalitatem in actum justitiæ, qui conducat ad eum finem a charitate intentum; nisi enim sic conduceret, non diceretur deservire actui imperanti; & sic non haberet rationem subditi, cui aliquid demandari possit. Hoc posito, Quæritur An actus virtutis superioris, v. g. charitatis, imperare possit actum inferioris, puta justitiæ, & e contra?

II. Dico 1. Potest Actus unius virtutis, saltem superioris, imperare actum alterius; v. g. actus charitatis imperare potest actum justitiæ. Ita communiter ap. Rip. loc. cit. contra Vasq. 1. 2. d. 51.

Prob. 1. Ex Scr. 1. Cor. 13. dicitur; *Charitas omnia suffert, omnia credit, omnia sperat* &c. imperando scilicet hujusmodi actus: Sæpe etiam monemur, ne actus virtutum eliciamus ob malum finem; unde eruitur, quod elici possint in bonum finem; & sic imperari ab illa virtute, in cujus finem ordinantur.

Prob. 2. ratione: unam virtutem imperare actum alterius, est voluntatem ex desiderio obtinendi finem unius virtutis moveri ad eliciendum actum alterius; sed potest voluntas ex desiderio obtinendi finem v. g. charitatis, qui est placere Deo summe dilecto, moveri, ac determinare se ad ponendum actum justitiæ, vel religionis, ordinando hos actus ad finem intentum a charitate; ergo potest una virtus, saltem superior, imperare actus alterius.

III. Hinc seq. contra Vasq. apud Rip. n. 15. Actum virtutis nobilioris non solum posse imperare actus externos virtutis inferioris, sed etiam internos; cum etiam interni dirigi possint ad finem intentum a virtute imperante. Ubi adverte, Actus externos virtutis inferioris imperari posse a virtute superiori, non solum mediate, (hoc est imperando directe actum internum, ad quem sequatur externus) sed etiam immediate, ut communiter docent contra Cajet. & Sotum. Ratio est, quia etiam operatio externa, v. g. justitiæ, fortitudinis, &c. nempe restitutio debiti, martyrium, &c. apprehendi potest ut placens Deo summe dilecto; ergo immediate imperari potest a virtute charitatis; prob. consequ. quia operatio externa, v. g. restitutio debiti, tam est intra vires voluntatis adjutæ a virtute justitiæ, quam intra vires voluntatis adjutæ a virtute charitatis; ergo si potest immediate imperari a virtute justitiæ, poterit etiam immediate a virtute charitatis; Quod ex eo conf. quia hujusmodi operationes externæ aliquando ponuntur ex motivo superbiæ, luxuriæ, &c. ergo si possunt imperari immediate a vitiis, a fortiori a charitate.

Seq. 2. contra ConinK disp. 3. n. 121. Actum internum imperatum sumere suam moralitatem, & bonitatem etiam ab actu imperante; sicuti enim si imperetur actus Religionis v. g. a Vanagloria, erit intrinsece bonus, (dummodo sit formaliter liber) & extrinsece malus, ut diximus anno superiori disp. 3. qu. 2. ar. 2. ita si imperetur a virtute charitatis, habebit intrinsece bonitatem, & meritum proprium actus Religionis, extrinsece vero bonitatem, & meritum actus charitatis.

Seq. 3. contra Suar. l. 12. de Gratia c. 9. apud eundem Ripal. disp. 66. posse virtutem superiorem, v g. charitatem, imperare actum inferioris omnino determinatum quoad tempus, circumstantias, &c. Ratio est, quia potest Actus virtutis inferioris omnino determinatus & circumstantionatus apprehendi ut placens Deo summe dilecto, & voluntas ex desiderio obtinendi talem finem potest moveri ad eum actum ponendum; ergo potest hujusmodi actus sic determinatus imperari a charitate; Neque obstat quod cum possit voluntas se ipsam determinare ad actum, v. g. Religionis, frustra determinaretur ad talem actum ab actu charitatis imperante: Nam hujusmodi imperium deserviret, tum ut actus Religionis referatur in finem charitatis, & habeat extrinsecam bonitatem, & moralitatem a charitate imperante; tum ut voluntas suam exerceat libertatem in amore reflexo Religionis, ita ut per actum charitatis exprimat affectum suum erga objectum Religionis.

IV. Dico 2. Potest etiam actus virtutis inferioris, puta Pœnitentiæ, imperare actum superioris, puta charitatis. Ita Rip. loc. cit.

Co-

Coninck disp. 27. Val. contra Cajet. Bannez, Esparz.

Prob. eadem ratiocinatione : Actum unius virtutis imperare actum alterius est voluntatem ex desiderio obtinendi finem unius virtutis moveri ad eliciendum actum alterius ; sed potest voluntas ex desiderio obtinendi finem virtutis inferioris, puta pœnitentiæ v. g. pacem cum Deo, moveri ad eliciendum actum charitatis ; ergo potest actus virtutis inferioris imperare actum superioris. Prob. min. quia potest hic & nunc proponi necessarius actus charitatis ad obtinendam pacem, seu reconciliationem cum Deo, quam intendit pœnitentia ; ergo potest voluntas ex desiderio obtinendi finem pœnitentiæ moveri ad eliciendum actum charitatis : Eodem modo potest proponi ut medium necessarium ad castitatem tuendam actus religionis, puta oratio, votum &c. & sic a virtute castitatis imperari potest actus Religionis. Ratio a priori est, quia cum actus virtutis superioris sint intra vires voluntatis, quæ imperat ut quod; non obstat, quominus voluntas ex objecto formali virtutis inferioris moveatur ad eliciendum actũ superioris ; quia virtus tantum imperat ut quo : sicuti quia calor causat ignem ut quo, & instrumentaliter, non obstat quominus causare possit substantiam ignis.

Conf. ex Rip. Propositum non peccandi de cætero ex motivo gehennæ pertinet ad virtutem pænitentiæ ; atqui vi hujus propositi potest imperari actus charitatis, si hic & nunc repræsentetur præceptus ; quomodo enim stare posset p opositum efficax non peccandi, nisi ponatur quod hic & nunc præcipitur ? ergo potest actus pœnitentiæ imperare actum charitatis.

V. Objic. 1. contra 1. Conclusionem. Si posset actus unius virtutis imperari ab actu alterius, posset etiam actus charitatis imperari ab actu malo, puta ab actu inanis gloriæ, si scilicet ex desiderio obtinendi gloriam humanam moveatur voluntas ad eliciendum actum charitatis, vel ad stipem erogandam &c. sequela videtur absurda ; ergo & id, unde sequitur.

Resp. 1. conc. sequelam ; diximus enim in De Fide cum Martino Perez disp. 4. sect 4. & aliis, posse actum supernaturalem imperari ab actu malo, v. g. Attritionem requisitam ad sacramentum pænitentię imperari posse ab actu vanæ gloriæ, & sic Attritionem esse intrinsece bonam, & meritoriam, extrinsece vero malam, & demeritoriam. Deinde transmisso, quod hoc repugnet ex speciali perfectione actus supernaturalis, aut actus charitatis, non sequitur quod actus unius virtutis non possit imperare actum alterius, ubi non intervenit ea specialis repugnantia.

VI. Objic. 2. contra secundam Conclusionem, quæ est magis controversa : Imperare est proprium superioris ; ergo quamvis possit actus virtutis superioris imperare actum inferioris ; non tamen vice versa.

Conf. 1. quia si posset actus virtutis inferioris imperare actum superioris, quælibet virtus posset imperare actus omnium virtutum ; atqui hoc est proprium charitatis, quæ est virtus suprema, non vero aliarum virtutum ; ergo &c.

Conf. 2. quia est rationi dissonum, quod finis præstantior ordinetur ad ignobiliorem, & quod Deus, qui est finis charitatis, ordinetur ad fines creatos, quæ sunt objecta virtutum moralium ; ergo non potest actus charitatis imperari ab actibus virtutum inferiorum.

Resp. Esse proprium superioris imperare ut quod, & propria authoritate, non vero imperare ut quo, & potestate alterius, ut convenit actui virtutis inferioris, quippe qui imperat actum charitatis potestate voluntatis sibimet illum imperantis, prout munitæ actu virtutis inferioris. Præterea solum imperium Jurisdictionis est proprium superioris, non vero imperium executionis, quod solum convenit actibus virtutum inferiorum.

Ad 1. Conf. Excellentia charitatis non consistit in hoc, quod solum ipsa possit imperare actus aliarum virtutum ; sed in hoc, quod ipsa suo imperio tendat in finem omnibus præstantiorem.

Ad 2. est dissonum rationi, quod finis nobilior ad ignobiliorem dirigatur tamquam ad finem ultimum, non tamquam ad intermedium : Incarnatio enim licet præstantior sit salute hominum, potuit ad hanc dirigi, sed ultimate ad Dei gloriam. Adde quod non Deus, sed actus charitatis tendens in Deum dirigitur in casu nostro ad fines creatos, seu ad honestates proprias aliarum virtutum, ad quas summopere conducit.

VII. Objic ult. Ut possit virtus inferior imperare actum superioris, deberet inferior superare difficultates proprias virtutis superioris ; sed hoc est impossibile ; ergo ut supra : prob. min. quia difficultates propriæ virtutis superioris sunt majores, cum major sit difficultas ad acquirendam virtutem no-

nobiliorem; ergo non possunt superari a virtute inferiori.

Conf. Si posset virtus inferior superare difficultates proprias superioris, posset quælibet virtus superare difficultates proprias omnium virtutum; quod pariter est inconveniens.

Resp. quod sicut voluntas ex motivo turpi, seu ex passione superare potest difficultates, quas experimur in operationibus maxime virtuosis, v. g. in operationibus fortitudinis, temperantiæ &c. ita a fortiori poterit id præstare voluntas ex motivo virtutis inferioris; & ratio est, quia difficultates, quæ reperiuntur in exercitio virtutum, non superantur a virtute ut quod, sed ut quo; cum voluntas sit, quæ illas superat; & quamvis facilius voluntas vincat difficultates proprias virtutis superioris, si sit munita eadem virtute superiori, & ex motivo illius operetur, quam si sit munita virtute inferiori; poterit tamen voluntas (quamvis cum majori conatu) illas superare, munita virtute inferiori, & operando ex hujus motivo. In forma, nego min. ad prob. concesso ant. dist. conseq. non possunt superari cum eodem conatu voluntatis a virtute inferiori, transmitto, cum majori conatu, nego conseq.

Ad Conf. conc. quod voluntas ex motivo cujusvis virtutis superare possit difficultates proprias omnium virtutum; sicut potest illas superare ex motivo turpi, puta vanægloriæ. Dico tamen quod majorem conatum exhibere debeat voluntas, ubi reperitur gravior difficultas.

QUÆSTIO VI.

De Virtutibus Cardinalibus, de Beatitudinibus, & de fructibus Spiritus Sancti.

I. Quærendum in calce Disp. quænam sint virtutes Cardinales, & Cardinalibus annexæ, & utrum Beatitudines, & Fructus Spiritus Sancti sint habitus, an actus virtuosi?

Paucis dico cum D. Th. 1.2.q.61. Quatuor esse virtutes Cardinales, Prudentiam, Fortitudinem, Justitiam, Temperantiam, quibus reliquæ virtutes morales subnectuntur, ut videre est apud Tann. tom. 2. d. 3. q. 4. Prudentia definitur a Philosoph. 6. Eth. 5. *Habitus cum ratione vera activus circa ea, quæ bona, vel mala sunt homini*. & brevius communiter definitur, *Recta ratio agendorum*, seu *virtus intellectualis directiva morum*. Propterea est in confinio virtutum intellectualium, & moralium, & inter intellectuales recensetur, quia formaliter pertinet ad intellectum; recensetur etiam inter morales; quia ad rectos mores dirigit; & ideo reductive pertinet ad voluntatem. Differt Prudentia a Synteresi, quia hæc versatur circa actiones universales honesti, vel inhonesti: puta quod sint colendi parentes; Prudentia vero circa actiones particulares; v. g. quod hic parens hic & nunc sit colendus. Tres sunt partes subjectivæ, seu species prudentiæ. Prima est monastica, dicta per antonomasiam Prudentia, quę ordinatur ad bonum unius personę, nempe ad bonum proprium. secunda est oeconomica, quæ ordinatur ad bonum familiæ. tertia Politica, quæ respicit bonum civitatis, vel Regni: Prudentia infusa solum est in Justis, cum sit proprietas Gratiæ; Prudentia vero acquisita potest esse etiam in peccatoribus, qui possunt juxta dictamen Prudentiæ cognoscere, & probare meliora, ac sequi deteriora. Actus prudentiæ præcipuus est Præcipere; hunc duo alii solent antecedere, videlicet Consultatio recta, quæ dicitur Eubulia, & Judicium, quod si sit juxta leges communes, dicitur Synesis; si vero juxta æquitatem, & veluti ex Epikia, dicitur Gnome. Hinc actus inclinantes ad rectam Consultationem, & ad hæc iudicia dicuntur a Philosopho actus Eubuliæ, Synesis, & Gnomes, quæ ex D. Tho. q. 51. a. 6. contra Tanner. & Vasq. non sunt partes subjectivæ, seu species Prudentiæ, sed sunt partes potestativæ, seu potentiales; hoc est sunt virtutes habentes analogiam cum Prudentia.

Denique vitia Prudentiæ opposita sunt, Præcipitatio, seu temeritas, quæ proprie opponitur Eubuliæ, Inconsideratio, quæ opponitur Synesi, & Gnomæ; & Inconstantia, ac negligentia, quæ proprie opponuntur principali actui Prudentiæ, qui est imperare. Opponuntur etiam Prudentiæ per excessum Vitia, quæ speciem Prudentiæ præseferunt, ut Prudentia Carnis, qua quis bona Carnis habet tamquam ultimum Finem, Astutia, Dolus, Fraus.

II. Fortitudo ex Tullio definitur, *Considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio*: mediat ex Philosopho inter Timorem, & Audaciam; quia fortis debet & timo-

timorem vincere, & moderate aggredi difficilia: habet annexas, & quasi partes potentiales tum virtutem Magnanimitatis, cui opponitur Præsumptio, Ambitio, Inanis gloria; tum virtutem Magnificentiæ, Patientiæ, & Perseverantiæ.

Circa Justitiam, quæ definitur, *Constans, & perpetua voluntas tribuendi cuique jus suum,* dicemus esse partes Justitiæ subjectivas, Commutativam, Distributivã, Vindicativam, & Legalem: esse vero partes potestativas, analogiam dicentes cum Justitia Religionem erga Deum, Pietatem erga Parentes, Observantiam erga majores, Fidelitatem, Veracitatem, Gratitudinem, Liberalitatem, Amicitiam, seu affabilitatem, quæ sunt virtutes ad alterum.

Temperantia ex D. Th. est *Virtus refrænans appetitum sensitivum ab iis quæ maxime alliciunt hominem*, ut sunt delectabilia secundum tactum, & gustum. Partes subjectivæ temperantiæ sunt, Abstinentia, Sobrietas, Castitas, Pudicitia; Partes vero potentiales, Continentia, Clementia, Modestia.

III. Præter has virtutes morales dantur dona Spiritus Sancti, de quibus diximus quæstione 1.; Dantur etiam octo Beatitudines, recensitæ Matth. 12.; necnon duodecim fructus Spiritus Sancti enumerati ab Apost. ad Gal. 5. Beatitudines ex D. Th. 1.2. q. 69. distinguuntur a virtutibus moralibus; nec sunt habitus heroici virtutum, ut docuit Scotus, & Okam apud Tanner., sed sunt ipsi actus præcipui virtutum infusarum, quibus in hac vita beamur, quatenus per illos speramus beatitudinem; cum spes, ex Philone, sit *Gaudium ante gaudium*; Fructus vero Spiritus Sancti, ex eodem Angelico, non sunt habitus permanentes, ut nonnulli apud Argent. docuerunt; sed sunt etiam præcipui actus donorum Spiritus Sancti, qui instar fructuum ex semine Gratiæ productorum cœlestem pariunt in anima delectationem. Circa numerum, & ordinem Beatitudinum, & fructuum, consulatur D. Th. & Tanner.

Equidem dico enumerari solum præcipuos actus constituentes Beatitudines, ac fructus, non vero omnes; sicut in Decalogo recensentur solum præcipua, & facilius occurrentia peccata, quæ naturæ adversantur; unde sicut Præcepta Decalogi poterant alio numero concludi, quam denario; ita Beatitudines, ac Spiritus Sancti fructus; & de facto Lucæ 6. nonnisi quatuor beatitudines enumerantur.

DISPUTATIO II.

De Jure & Dominio.

QUoniam Justitiæ objectum est Jus, ideo antequam de Justitia agamus, inquirendum, quid sit Jus, & Dominium? Quænam sint ejus species? Num possit in rebus unico usu consumptibilibus separari usus facti a Dominio? Num in instanti donationis Dominium sit in Donante, an in Donatario? An possit dari Dominium in solidum ejusdem rei penes plures? & alia hujusmodi.

QUÆSTIO I.

De Jure, & Speciebus Juris.

JUs aliquando sumitur in lata significatione pro lege, quæ est Regula operationis justæ, seu operationis commensuratæ voluntati legislatoris. In hoc sensu dividitur in Jus naturale, Jus Gentium, Jus Positivum; quod subdividitur in Divinum, & Humanum, in Canonicum, & Civile. Aliquando Jus sumitur passive pro Justo, seu operatione justa, & commensurata juri alterius stricte dicto; & in hoc sensu, ut dicemus disp. sequenti, Jus est objectum materiale Justitiæ; nam qui ponit actionem ex motivo formali Justitiæ, v. g. qui restituit, ponit operationem justam alteri debitam. Denique Jus active sumptum, & presse dictum significat facultatem moralem disponendi de re aliqua ad libitum; ita ut violatio talis potestatis sit injuria trahens onus restitutionis. Hinc justus in lata acceptione dicitur quicunque legibus se conformat; justus vero stricte dicitur, qui ponit operationes commensuratas juri stricto alterius. De hoc Jure quærimus quomodo definiatur, & quænam sint ejus species.

ARTICULUS I.

Quomodo Jus definiri possit?

I. CErtũ est, Jus stricte dictum fundari in lege favente uni, & gravante reliquos in usu rerum, & bonorum; dum addicens

hæc uni, v. g. Titio, permittit huic eorum usum, & simul prohibet aliis, ne iisdem rebus utantur, invito Titio, & ne Titio earum usum impediant. Multiplex autem datur bonorum genus, erga quæ potest jus justitiæ dari; alia enim sunt bona intrinseca, ut vita, membra, sapientia, pulchritudo; Alia extrinseca, ut fama, honor; Alia dicuntur bona fortunæ, ut divitiæ, domus, ager. Respectu bonorum intrinsecorum, & extrinsecorum fundamentum Juris est lex naturalis; Natura enim, quæ constituit hominem liberum, ac sui Juris, dedit unicuique ad ea omnia Jus; unde citra injuriam iis privari nemo potest. Circa bona vero fortunæ fundamentum Juris est lex illa humana, quæ dicitur Jus gentium, & ab August. 3. Conf. 8. vocatur Pactum societatis humanæ, fundaturque in lege naturali; consentaneum enim est naturæ humanæ ex D. Th. hic qu. 66. a. 2. quod bona isthæc post Adæ peccatum non sint communia, ut sic unusquisque solicite in commodum proprium operetur, ut possit liberalitas, gratitudo, misericordia exerceri, & ne dentur Jurgia, Confusio, &c. Quod si Adam non peccasset, bona isthæc fuissent communia in statu justitiæ originalis; quia tunc nemo labore indiguisset ad vescendum; jurgia, & contentiones abfuissent, & motiva omnia divisionis rerum cessassent. His positis

Definit Card. Lugo Jus justitiæ, quod sit Prælatio moralis, qua hic homo præfertur moraliter aliis in usu alicujus rei, propter peculiarem connexionem, quam cum illa habet; v. g. Venator habet prælationem moralem relate ad usum Feræ, propter connexionem, quam cum illa habet ratione capturæ; quod si illam donet alteri, transfertur ea connexio, & prælatio in donatarium. Quidquid sit de hac Juris definitione, quam fusse discutit Esparz. qu. 2.

II. Dico equidem, optime communiter definiri Jus, quod sit *Legitima potestas percipiendi ad libitum commodum ex usu alicujus rei.*

Concl. patet explicatione. Dicitur Potestas legitima, hoc est lege firmata, cum nullum detur Jus sine lege favente uni, & gravante reliquos; & potestas, quæ non est lege munita, & juridica, est vis Tyrannica. Per hoc autem prædicatum genericum convenit Jus justitiæ cũ jure jurisdictionis, quod respicitur a virtute obedientiæ; Discrepant tamen hæc jura, quod Jus jurisdictionis sit potestas ordinata in bonum subditorum; & ideo lex superioris, si non sit utilis Reip:, non obligat; Jus vero justitiæ, seu proprietatis ordinatur in bonum proprium; & ideo definitur, Legitima potestas percipiendi commodum, seu utilitatem ad libitum ex usu rei; Ut autem percipi possit ad libitum, facultas hæc debet esse tam ad utendum, quam ad non utendum re propria; Imo facultas ista etiam se extendit ad prohibendum aliis, ne malis artibus impediant acquisitionem rei nondum propriæ, puta hæreditatis, beneficii, Eleemosynæ, &c.

Est etiam optima definitio Juris, quam tradunt alii apud Platel. dicendo quod sit *Legitima potestas ad rem aliquam obtinendam, vel ad aliquam functionem, aut quasi functionem, cujus violatio constituit injuriam.* Dicitur Potestas legitima, hoc est concessa a lege; unde excluditur potestas ad malum; dicitur ad obtinendam rem aliquam, puta rem emptam; dicitur vel ad aliquam functionem, puta ad usum rei: aut ad quasi functionem, puta ad alicujus rei possessionem: dicitur demum, cujus violatio constituit injuriam, explicando jus per injuriam, ut cognitam non per ipsum jus, sed aliunde, nempe per inductionem, & exempla; vel a posteriori, quia post se relinquit obligationem restituendi: unde non habetur petitio principii.

Brevius definitur Jus, *moralis potestas disponendi de Re ad libitum.* In quo sensu Deus habet plenissimum Jus proprietatis erga Creaturas; quia licet non possit ab iis utilitatem reportare, potest tamen ad libitum de iis disponere; ita ut quatenus disponendo de creaturis, intendit bonum ipsarum, dicatur de iis disponere ex jure jurisdictionis: quatenus vero intendit commodum, seu exercitium suæ libertatis, dicatur disponere de illis ex jure proprietatis.

III. Objic. 1. Si Dominus Equi concedat Titio facultatem equitandi, Titius habet facultatem legitimam ad talem usum Equi; & tamen nec habet jus ad Equum, nec jus ad Equitandum, sicut habet, qui Equum conduxit; ergo Jus non est legitima potestas.

Resp. quod habens legitimam potestatem Equitandi revocabilem ad nutum non habeat jus ad equitandum, adeo ut non possit a tali usu impediri a Domino Equi; habet tamen Jus, ne ab aliis a tali usu impediatur; adeo ut ipsi, & domino Equi irrogetur injuria, si impediatur Equitatio; quia tamen nomine Juris simpliciter dicti venit facultas legitima utendi re nomine proprio, & irrevocabilis; ideo habens facultatem equita-

tandi non dicitur habere jus ad talem usum: sicut conviva habens legitimam facultatem comedendi non dicitur habere jus ad comedendum: & servus, qui jussus a Domino comburit ligna, habet facultatem legitimam comburendi sine jure ad comburendum.

IV. Objic. 2. Si Jus esset facultas legitima, non posset dari jus adversus legem; sed datur Jus contra legem; ergo jus non est potestas legitima. Major patet, quia jus adversus legem esset facultas legitima simul, & illegitima: esset legitima, quia hoc spectat ad essentiam juris; esset illegitima, quia contra legem. Min. prob. Nam v. g. Dominus gallinæ habet jus comedendi illam die Veneris, quando talis usus est contra legem prohibentem. Pariter Sortes post contracta sponsalia cum Berta, habet jus contrahendi valide matrimonium cum Teresia; quod tamen est illicitum, & contra legem naturalem; ergo datur jus contra legem.

Confirm. Dominus gallinæ vel habet jus comedendi illam die veneris, vel non habet; si habet; ergo habet legitimam facultatem ad actum peccaminosum, quod repugnat; si non habet; ergo jus non est facultas legitima utendi re ad libitum.

Resp. Distinguendas esse hac in re tres leges. Prima est lex constitutiva juris, seu dominii, quæ scilicet addicit rem Titio, u ea utatur ad libitum; atque adeo favens Titio, & gravans reliquos. Secunda est lex annullativa usus rei propriæ; ut est lex annullativa contractus Pupillorum, sine authoritate Tutoris; quamvis Pupilli sint Domini. Tertia est lex prohibens usum aliquem rei, quamvis illum non annullet, puta si contractus Pupillorum solum prohibeatur, non irritetur. Quod dentur hujusmodi tres leges diversæ, patet in contractu matrimoniali; Nam ratione primæ legis constitutivæ Juris, datur in conjugibus mutua potestas legitima in corpus alterius; ratione secundæ legis, est irritum matrimonium cum secunda uxore, vivente prima; ratione tertiæ prohibetur, non annullatur certis diebus contractus matrimonialis, puta tempore Adventus. His explicatis, dist. maj. Non posset dari jus contra primam legem constitutivam Juris, & approprìantem rem alicui, conc. contra 2. aut 3. legem vel annullantem, vel prohibentem usum rei propriæ, neg. maj. & dist. min., neg. conseq. Dominus gallinæ habet Jus ad usum illius contra legem prohibentem; sicut qui contraxit sponsalia cum prima uxore, habet jus contrahendi valide matrimonium cum secunda, sed illicite, quia pariter contra legem prohibentem: Et viceversa Hæreticus v. g. qui in pœnam hæresis spoliatur bonis acquisitis, (ut habetur Cap. *Decrevit*, de hæreticis, in 6.) non habet jus erga talia bona, quia non datur legitima potestas adversus legem constitutivam, aut destructivam dominii.

Ad confirm. Dominus gallinæ habet quidem facultatem utendi ea ad libitum; ad usum tamen illicitum habet facultatem impeditam a lege prohibente, ut dicemus ar. 3. unde si comedat illam die veneris, peccat solum contra legem prohibentem talem usum, non vero contra legem appropriantem sibi gallinam: sicut enim si Titius obtineat dispensationem comedendi carnes die veneris, comedendo gallinam Caii, solum peccat contra legem appropriantem gallinã Cajo, non vero contra legem Ecclesiasticam prohibentem esum carnis eo die: ita vice versa, qui non obtenta dispensatione comedit die veneris gallinam suam, peccat contra legem Ecclesiasticam, non contra legem appropriantem sibi gallinam. Hinc juxta doctrinam probabilem Sanch. lib. 2. disp. 62. Dispensatus ad contrahendum matrimonium cum consanguinea, si ante contractum matrimonium illam cognoscat, non committit incestum, committit tamen peccatum fornicationis; quia dispensatio non reddit licitum usum conjugalem antequam matrimonium contrahatur; Sic etiam qui post vota simplicia in nostra Societate sine facultate Superioris alienaret bona, quorum retinet dominium, non alienaret invalide, seu contra legem appropriantem sibi ea bona, sed illicite; quia contra votum paupertatis: Quidquid sit, An talis alienatio, quamvis non sit irrita, sit tamen irritabilis a Superiore, ut putat Suar. tom. 4. de Rel. tr. 10. l. 4. c. 4. contra Less. & Mol.

V. Objic. 3. Datur obligatio honorandi majores natu ex urbanitate, & gratias agendi pro beneficiis acceptis; ergo in majoribus natu, & benefactoribus datur jus, seu legitima potestas ad talem honorem, & gratiarum actionem exigendam; sed tale jus non est jus justitiæ; ergo male definitur jus justitiæ.

Resp. In majoribus natu, & benefactoribus non datur jus justitiæ, ordinatum scilicet in commodum proprium; cum læsio talis juris ad exigendum honorem, & gratiarum actionem non sit injuria stricte dicta obligans in conscientia ad reparandum jus læsum; datur solum in iis jus Antidotale, seu Morale, non vero jus justitiæ,

seu legale; Cum solum ex vi rectæ rationis, & juris naturæ debeatur talis honor, & gratiarum actio: bene autem intelligi potest, quod aliquid debeatur jure naturæ, seu ex dictamine rationis dictantis v. g. majores esse honorandos; non vero ex Jure justitiæ; Sic titulo pietatis debemus parentibus observantiam, quin parentes habeant jus justitiæ ad hos actus pietatis.

Ut autem intelligatur, quidnā debeatur vi Juris justitiæ, quid vero ratione juris naturæ, Adverte, quod quæ ex jure stricto debentur, ita debentur, ut si creditor cedat tali juri, cesset omne debitum; Unde qui debet centum, obtenta condonatione, nihil amplius debet: Contra vero quæ debentur ex jure naturæ, seu dictamine rationis, adhuc debentur, imo debentur magis, quamvis alter cedat juri suo: Sic magis debemus esse grati erga benefactores, magis pii erga parentes, si ipsi nihil exigant. Ipsa etiam obligatio ex fidelitate non oritur ex jure stricto, quod sit in Promissario; quia jus strictum unice spectat commodum habentis illud; nec potest aliunde cessare obligatio ex justitia, nisi per condonationem creditoris: Contra vero jus promissarii non spectat unice commodum ipsius promissarii, sed spectat illud dependenter ab aliquo commodo promittentis; quatenus promittens non obligatur ad standum promissis, si res promissa deprehendatur ardua, si Persona improba &c. Unde fit, quod licet promittens obligaretur sub gravi ex fidelitate ad standum promissis, (quod controvertitur apud Moralistas) major tamen quantitas requiratur ad peccandum mortaliter contra obligationem ex fidelitate, quam ex Justitia, ut notant Doctores apud Less. Peccatur enim graviter contra Justitiam v.g. si quantitas restituenda ascendat ad quinque Carolenos; contra fidelitatem non peccatur graviter, etiamsi ascendat ad triginta, & quando quis voluit obligare se sub gravi ad standum promissis; & ratio est, quia jus promissarii non est adeo strictum: unde etiam fit, quod promissiones non transeant ad hæredes, sicut transeunt onera justitiæ.

VI. Quæritur hic quid importet ex parte objecti hoc ius, seu moralis potestas? Nonnulli apud Rip. disp 83. n. 100. putant, esse modum quendam superadditum; ideo enim v. g. unio inter materiam, & formam est modus distinctus, quia aliter non potest explicari quid velit Deus, dum vult materiam unitam formæ; non enim vult materiam, & formam tantum, nec materiam & formam cum requisitis, ut dicitur in physicis; ergo vult unionem; sed eodem modo dici potest, quod dum Deus vult, Petrum habere jus in pallium, non velit Petrum, & pallium tantum; ergo vult aliquid aliud, nempe ius, quod proinde est modus superadditus, qui licet sit Entitas physica, est etiam Entitas moralis, quatenus respicit res in ordine ad hominum mores, & ad libertatem creatam.

Dicendum tamen cum communi apud Maurum, frustra superaddi hanc Entitatulam; sicut enim denominatio cogniti non constituitur per ens logicum, seu diminutum superadditum, sed per ipsam cognitionem terminatam ad objectum, ut communius dicitur in Logicis; ita denominatio habentis jus sufficienter constituitur per legem faventem Petro posita donatione, vel alio titulo fundante jus, & per acceptationem favoris legis factam ab ipso Petro. Est quidem difficultas in explicando objecto donationis, promissionis &c. Quia non facile assignatur, quid velit donans librum, quando vult transferre jus in librum. Sed juxta dicta in de Gratia, & juxta dicenda in de Pœnitentia, cum de objecto condonationis peccati, Primo dici potest quod Donatio, Promissio &c. sint quidem actus voluntatis, sed non sint volitiones rigorosæ, ut nec gaudium, complacentia, timor, audacia &c. Unde inepte quæritur quid velit donans; sicut inepte quæritur quid velit gaudens &c. sed solum quæri potest, quodnam sit objectum donationis, vel gaudii; seu quid donet donans; & tunc respondetur donare librum; atque adeo librum esse objectum donationis transferentis jus in librum. Secundo transmisso quod Donatio sit rigorosa volitio, dici potest objectum hujus volitionis esse jus in librum, quod jus inadæquate constituitur per ipsam donationem; unde donatio habet pro objecto inadæquato, & reflexo seipsam, quod non repugnat. Nam qui cognoscit v. g. Ens confuse, cognoscit omnia entia; unde talis cognitio habet pro objecto inadæquato, & reflexo seipsam; sic etiam quando quis vult conficere sacramentum, quod inadæquate constituitur per intentionem ministri, tunc talis intentio habet pro objecto adæquato totum sacramentum; pro inadæquato vero, & reflexo se ipsam.

ARTICULUS II.

De Speciebus Juris, & Dominii.

VII. Dividitur Jus in Dominium plenum, in usumfructum, usum juris, Jus in re, & jus ad rem. Dominium plenum est jus disponendi de re ad omnes usus, ut explicabimus art. sequenti. Ususfructus est jus utendi, ac fruendi re salva ejus substantia; unde usufructuarius non solum habet jus ad utendum re, sed etiam ad fruendum, seu ad percipiendos fructus talis rei, ac etiam ad vendendos, & alienandos; poteſtque ipsa res ab usufructuario locari, commodari, non tamen alienari, aut destrui. Usus juris, seu jus ad usum est jus utendi tantum re salva ejus substantia; unde usuarius nec potest rem alienare, nec destruere, nec vendere, aut alienare ejus fructus, aut illam locare, aut commodare. Præter usum juris, seu jus ad usum, datur usus facti, qui est ipse usus rei, ut equitatio, comestio; de quo fusius quæst. sequenti.

VIII. Dubitatur an Usufructuarius, & Usuarius dicendi sint Domini partiales rei? Dicendum est quæstionem esse de voce. Communiter Dominus absolute appellari solet, qui potest rem suam etiam destruere, alienare; quod non competit usufructuario, & usuario; & ideo non solent dici absolute Domini: Quando tamen conceditur ususfructus, tunc qui illum concedit, appellari solet Dominus proprietatis, & usufructuarius appellatur Dominus utilis. Differt tamen usus fructus ab Emphyteusi, & Feudo; quia Emphyteusis, & feudum sunt circa rem immobilem, & important quoddam onus relate ad Dominum proprietatis; Emphyteusis fert onus reale solvendum ad certum tempus, quod non sit infra decennium; aliter esset locatio. Feudum fert onus personale, seu obsequium præstandum Domino directo.

IX. Denique jus dividitur in Jus in re, & ad rem. Jus in re, ut explicant Molina, & Dicastill. est jus circa rem aliquam devinctam, & obligatam habenti tale jus; unde est quod habens jus in re possit rem illam sibi usurpare ubicunque invenerit. Jus ad rem est Jus circa rem aliquam devinciendam, & alligandam habenti jus; qui proinde non potest illam sibi usurpare, donec devinciatur, & alligetur moraliter sibi. Ex. gr. Si quis tibi vendat Equum, & tradat, habes jus in re ad talem Equum; si vero vendat, & non tradat, habes solum jus ad rem erga talem equum; propterea si postquam vendiderit tibi, vendat iterum eundem Equum alteri, & illi tradat, tu non poteris talem Equum tibi usurpare, cum non habeas actionem realem, & vindicativam, ex defectu juris in re, sed solum poteris repetere a venditore pretium solutum, & compensationem damni; cum habeas solum actionem personalem ratione emptionis nondum traditione firmatæ, ut habetur lege *Quoties* de Rei vindicatione.

X. Hinc sequitur 1. quod traditio Equi venditi sit illa ultima Actualitas, seu unio moralis, qua constituitur jus in re, & qua devincitur actu res habenti jus: universim autem requiritur traditio ad acquirendum jus in re, & actionem realem, seu vindicativam rei, ut constat ex lege *Traditionibus*, Cod. *de Pactis*, ubi dicitur: *Traditionibus, & usucapionibus dominia rerum, non autem nudis pactis transferuntur*. Hoc tamen intelligendum, nisi lex aliter disponat; Nam, ut notat Mol. disp. 3. acquiritur jus in re ad id, quod donatur, aut venditur Ecclesiis, vel locis piis ante traditionem, ex lege, *Ut inter* Cap. *De Sacrosanctis Ecclesiis*, sic etiam relate ad beneficium Ecclesiasticum acquiritur jus in re per collationem, & acceptationem ante traditionem, & possessionem: Ex Cap. *Si tibi*, *de prebendis*. Traditio autem hæc aliquando debet esse realis, aliquando sufficit ficta fictione juris, quando scilicet juxta dispositiones legum æquivalet reali traditioni ipse titulus translativus dominii (ex. gr. Venditio, donatio) conjunctus vel cum visione talis rei, vel cum sola acceptatione, ut explicat idem Molina.

Sequitur 2. Jus in re esse veluti jus in suo statu naturali, ut aqua cum frigore; jus ad rem esse veluti in statu innaturali, ut aqua cum calore; quia jus natura sua exigit habere rem sibi devinctam, non devinciendam.

XI. Dubitant nonnulli apud Dicastill. tr. 1. disp. 1. dub. 2. An quodcunque jus ad rem tribuat actionem personalem, sicut quodcunque jus in re tribuit actionem realem? Communius negant, nam qui emit arborem fructiferam, dicitur habere jus ad rem relate ad fructus nondum existentes; & tamen tale jus non tribuit actionem ullam personalem, cum non detur ulla persona lædens dominium fructuum, aut impediens eorumdem possessionem. Alii tamen affirmant,

putantes relate ad hujusmodi fructus dari jus in re, non ad rem; quia hujusmodi fructus existunt de facto in arbore, si minus realiter, saltem virtualiter, seu moraliter: unde possunt dici actu obligati, & devincti virtualiter, si minus formaliter. Quod confirm. quia quando datur pignori gemma Titio, tunc Titius habet jus in re non solum erga gemmam non suam, quatenus est fidi devincta, sed etiam circa pecuniam mutuatam, quatenus est moraliter in gemma; ergo etiam relate ad fructus futuros datur jus in re, quatenus virtualiter sunt in arbore, unde vendi, & donari possunt. Amplectatur quilibet utramvis sententiam, quam maluerit: lis est de voce, Num tale jus dici debeat in re, an ad rem?

XII. Dubitatur 2. An jus in re sit idem, ac dominium? Negant communius cum Lugo disp. 2. sect. 1. Nam qui habet gemmam pignori sibi datam, non habet dominium gemmæ, cum non possit illam vendere, donare &c. habet tamen jus in re, erga illam, cum habeat sibi devinctam, nec possit dominus illam projicere v. g. ipso invito, donec pretium solvatur; ergo jus in re distinguitur a dominio. Et ratio ulterior est, quia creditor habens pignus, vel hypothecam, habet solum jus in re, ut de iis bonis solvatur sibi debitum, nisi solvatur aliunde, quin tamen possit de iis ad omnes usus disponere; sicut Pater, ut notat Less. c. 5. n. 17. ex lege 2. cod. *de Patribus*, ob nimiam paupertatem, & victus causa tantum potest vendere filium non emancipatum, quin possit de filio ad omnes usus disponere, aut ob alias causas vendere, ut potest de mancipio, cujus habet dominium, disponere, illudque vendere.

ARTICULUS III.

Utrum Dominium se extendat ad usus lege non permissos, & annullatos.

XIII. Dominium, quod est species Juris in re, definitur a Juristis apud Bart. *Jus perfecte disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur*; Ideo autem Juris periti addunt ly *de re corporali*, quia leges civiles ut plurimum versantur circa res corporales; cæterum etiam de rebus incorporeis datur dominium: Homo enim revera est Dominus suorum actuum liberorum, Deus est dominus Angelorum. Quare a Theol. communiter Dominium definitur, Facultas legitima percipiendi authoritate plena commodum ex omni usu rei; seu facultas propria disponendi de re ad omnes usus.

Dubitatur tamen, utrum in definitione dominii apponi debeat particula illa, ad omnes usus *lege permissos*, an vero sit superflua? quia scilicet dominium plenum, etiam ad usus lege non permissos, & irritatos debet se extendere; quod est quærere, An lex prohibitiva, vel irritativa usus rei sit diminutiva dominii, an vero tantum impeditiva? ut proinde dominium sub his legibus remaneat plenum, quamvis non expeditum.

XIV. Censeo equidem cum communiori, Dominium se extendere etiam ad usus lege non permissos, & annullatos: adeo ut lex prohibens, vel irritans usum rei impediat, non diminuat dominium. Propterea in definitione dominii frustra additur particula illa, ad usus *lege permissos*; nisi significetur, quod ad usus lege permissos tantum dominium sit expeditum, relate vero ad alios, sit impeditum.

Prob. Præcise per hoc, quod tollatur lex prohibitiva, vel annullativa usus rei, puta contractum Pupilli, statim absque nova acquisitione dominii, seu absque acceptatione novæ potestatis, liciti aut validi sunt illi contractus; ergo lex prohibitiva, vel annullativa non erat diminutiva, sed solum impeditiva dominii: sicuti quia præcise per hoc quod tollatur distantia, ignis comburit, & oculus videt, dicimus distantiam a passo esse impedimentum, non diminutionem potentiæ combustivæ, & visivæ.

Confirm. quia ad Gal. 4. dicitur Pupillus nihil differre a servo, dum est sub Tutoribus, quatenus non potest valide de rebus suis contrahere, perinde ac servus; esse tamen dominus universorum, hoc est bonorum suorum; ergo lex irritans contractus pupilli non imminuit dominium; atque adeo etiam ad usus non permissos, & annullatos a lege se extendit dominium, quamvis non proxime ratione impedimenti.

XV. Objic. 1. Si dominium se extenderet etiam ad usus non permissos, dominus mancipii non esset injustus occidendo mancipium; non secus ac dominus agni juste potest agnum suum occidere; sequela est absurda; ergo dominium erga mancipium non se extendit ad hunc usum occidendi illud, quod lege naturali prohibetur;

ergo,

ergo universim dominium non se extendit ad alios usus non permissos.

Resp. Tres leges esse distinguendas, ut diximus ar. 1. ad 2. Prima, quæ est constitutiva, aut destructiva, aut diminutiva dominii. Secunda, quæ est alicujus usus annullativa. Tertia, quæ est prohibitiva usus rei propriæ. Quæstio præsens procedit de Dominio relate ad usus aut irritatos a Secunda lege, aut non permissos a Tertia, non vero relate ad usus non permissos a prima: Certum enim est, quod hæreticus v. g. qui spoliatur bonis suis ob hæresim, non habeat dominium impeditum, sed extinctum erga ea bona: sic in casu adducto, cum solus Deus sit dominus vitæ, & necis, dominus mancipii nullum habet jus ad mancipium occidendum; contra vero ad occidendum agnum, etiam ut sacrificet illum idolo, & ut comedat die veneris, habet dominium solum impeditum a lege prohibente; unde illicite, non injuste agnum ad tales usus occideret.

XVI. Objic. 2. Possidens majoratum non habet plenum dominium erga bona majoratui subjecta, ut plures Juristæ docent apud Lugo disp. 2. n. 6. & hoc ideo, quia non potest valide ea bona alienare; ergo lex irritans usum rei diminuit, non impedit dominium.

Resp. cum Molin. tract. 2. disp. 2. neg. antec. Lex constitutiva majoratus irritando alienationem bonorum, impedit solum, non diminuit dominium: quod ex eo patet, quia si ea lex auferatur, statim absque nova collatione potestatis habetur facultas alienandi ea bona. Deinde transm. antec. neg. conseq. in conclusione enim solum dicimus, non esse diminutivam dominii legem prohibentem, vel annullantem usum rei propriæ; non vero legem nullatenus concessivam potestatis ad aliquem usum rei, uti esset lex, quæ non concedit facultatem ad alienanda bona majoratui subjecta; ex hac enim lege fieret quod dominium non concedatur plenum, sed diminutum.

XVII. Quæres hic, Num ad plenum, ac perfectum dominium requiratur potestas ad omnes omnino rei usus?

Respond. Dominium esse plenissimum, si se extendat tantum ad usus physice possibiles rei simul; & domino. Hinc, quia Deo creaturarum domino non est physice, nec metaphysice possibile, abdicare suum dominium, ut potest creatura domina; ideo Deus est perfectissime dominus; imo ex perfectione dominii habet, quod non possit illud abdicare. Pariter Dominus Equi v. g. est plene dominus, quamvis non possit uti equo ad volandum; quia talis usus equi non est possibilis domino creato; esto possit equus divinitus volare. Ratio Doctrinæ est, quia Dominium est potestas physica munita lege favente; ergo relate ad usus rei, qui sunt physice impossibiles aut rei, aut domino, non potest dari dominium; atque adeo dominium est plenissimum, extendens se quantum potest, si tantum se extendat ad omnes usus physice possibiles rei, & domino.

Hinc fit, Dominium dici plenum, & perfectum, si ad hujusmodi usus se extendat, quamvis detur lex aliquando prohibens, vel irritans tales usus: contra vero dominium esse imperfectum, quando non se extendit ad omnes usus, ut est dominium Utile residens in usufructuario, & dominium directum residens in domino proprietatis, qui alteri concessit usumfructum; ideo Reges appellari solent domini proprietatis, & Barones domini utiles Feudorum, hoc est domini cum addito diminuente; quia in utrisque dominium est imperfectum; potest etiam dominium esse imperfectum ex parte subjecti, ut accidit, quando duo sunt indivisim Domini ejusdem rei, ut si gemma valens 100. ematur a duobus, quorum singuli solvant quinquaginta.

XVIII. Denique sciendum, ad acquisitionem dominii requiri Titulum, ut loquuntur Juristæ, hoc est rationem fundandi illud, ut loquuntur Philosophi; Est autem titulus actio illa a legibus præscripta, a qua tanquam ab ultima determinatione dominium inducitur. Hujusmodi titulus triplex est; Primus, legitimus contractus, quo dominium transfertur, ut donatio, venditio &c. donatio tamen debet esse acceptata, ut sit titulus formalis, proximus, & completus, aliter esset solum radicalis, & remotus, si non accepteтur. Idemque dicas de promissione, voto &c. sicut etiam peccatum est solum titulus radicalis in Persona offensa ad odio habendum peccatorem, si reatus odii condonetur. Secundus est Inventio, seu occupatio rei adespotæ, hoc est nullum habentis dominum, quæ proinde fit primo occupantis, ut sunt pisces maris, gemmæ inventæ in litore, feræ silvarum, thesauri in proprio fundo inventi. Tertius titulus est publica Authoritas, qua in bonum Reipublicæ aliquando bona unius privati in alios transferuntur, ut fit ratione Præscriptionis, vel Usucapionis, aut quan-

quando ob hæresim confiscantur bona hæretici.

Præterea relate ad bona civium duplex datur dominium, Altum, & bassum. Altum dicitur, quod habet Princeps in Republica relate ad bona Privatorum, quatenus potest iis uti præcise in bonum commune: Bassum vero dicitur, quod habent cives in sua bona subordinatum dominio alto Principis. Sic etiam Jus domesticum, quod habet Paterfamilias relate ad personas suæ familiæ, aliud dicitur jus dominativum, seu herile, quod habet in servos; aliud jus paternum, quod habet in filios; aliud jus conjugale, quod habet maritus, quatenus familiæ caput in conjugem, quod a Philosopho vocatur Jus œconomicum, ut videre est apud Rebellum qu. 1.

QUÆSTIO II.

Utrum Usus facti licitus in rebus unico usu consumptibilibus distinguatur a Dominio?

I. DUplex datur usus rei licitus, videlicet usus juris, qui importat jus ad usum, quod competit usuario, & usus facti, qui est ipse rei usus, puta equitatio, comestio, ex facultate accepta a domino revocabili ad nutum. Duplex etiam datur genus Rerum, siquidem Aliæ sunt, quæ non consumuntur unico usu, ut Equus, vestis &c. & relate ad hæc usum facti licitum distingui a Dominio non est dubium: Quis enim neget non esse dominum vestis, qui ea utitur ex facultate a domino accepta? Aliæ vero unico usu consumuntur, ut Vinum, panis, nec non pecunia ex Philosopho 4. Eth. 1. quæ licet non consumatur physice unico usu, consumitur tamen moraliter, seu relate ad dominium; quippe quod transfertur in venditorem, quando aliquid pecunia emitur. Relate ad has res dubitatur, An possit usus facti licitus a dominio separari, ita ut dominium cibi v. g. sit in dante facultatem ad comedendum, & usus facti licitus sit in comedente? Quæstio hæc utilis ad plurimas quæstiones morales, valde celebris olim non solum inter Doctores sed etiam inter summos Pontifices, excitata fuit occasione Fratrum Minorum dicentium peculiare genus paupertatis se profiteri; quia rerum, quibus utuntur, nullum habent dominium, nec singuli (quod est commune cum omnibus Religiosis) nec tota simul Religio; sed dominium residere, vel penes Pontificem, cujus licentia iis utuntur; vel penes ipsos dantes, a quibus solam utendi facultatem acceptant rerum, quæ unico usu consumuntur, non vero earum dominium; ut proinde possint ea ad arbitrium sibi usurpare antequam consumantur. Jo. XXII. in Extrav. *Ad Conditorem*, & duabus sequentibus, docuit fictum, & chimæricum esse dominium rei, quam alius potest unico usu licite consumere; ac propterea renunciavit dominio, si quod fuerat, erga res Fratrum Minorum, qui dicunt dominium suarum rerum ad Sedem Apost. transtulisse. Contra vero Nicol. IV. & Clem. V. apud Lugo disp. 2. sect. 3. necnon Martin. V. Paul. III. & alii dixerunt, penes Fratres Minores esse solum facultatem consumendi licite res consumptibiles, dominium vero talium rerum esse penes Sedem Apost. ac propterea Dominium ab hoc usu facti separari.

II. Dico equidem cum hac Secunda sententia, usum facti licitum in rebus unico uso consumptibilibus separari posse a Dominio; ita communius DD. cum D. Th. q. 78. a. 1. contra Turrecrem. Sylvest. & alios apud Lugo loc. cit. & Sanch. l. 7. c. 18.

Prob. 1. authoritate tot Pontificum, quos retulimus. Nec obstat Authoritas Joan. XXII. in contrarium. Nam Sotus & Ledesma volunt, cum lacessitum ab Ochamo, & aliis quibusdam Fratribus Minoribus minus legitime processisse. Bellarminus dicit Joan. XXII. errasse sed non in materia fidei, aut morum, atque adeo tanquam authorem privatum, non tanquam Pontificem; Molin. & Less. censent hac in re Joan. nihil certi affirmasse, sed solum disputando in eam partem inclinasse: Alii demum apud Platel. censent Joan. locutum esse de usu juris stricto, seu de Jure ad usum, qui certe in rebus consumptibilibus est inseparabilis a Dominio.

Prob. 2. ratione. Potest Dominus panis v. g. concedere Titio facultatem disponendi de illo revocabilem ad nutum; atqui in tali casu Titius comedendo panem, haberet usum facti licitum sine dominio; ergo usus facti licitus in rebus unico usu consumptibilibus separari potest a dominio. min. prob. ex definitione Juris, & dominii, quod est facultas moralis, cujus violatio parit injuriam stricte dictam; sed habens facultatem revocabilem comedendi panem potest citra injuriam impediri, ne amplius comedat, ab eo, qui facultatem concessit; ergo ha-

habens facultatem revocabilem, seu usum facti licitum, non eatenus habet dominium.

Confirm. tum quia Conviva non habet dominium ciborum per hoc præcise, quod habeat facultatem comedendi revocabilem ad nutum; tum etiam quia omnes Religiosi ob votum paupertatis carent dominio rerum, quibus utuntur, & solum habent facultatem iis utendi; nec in alio differunt a FF. Minoribus reliqui Religiosi, nisi quia rerum, quibus utuntur FF. Minores, Dominium est penes Pontificem, aut ad summum penes dantes illas; rerum vero, quibus alii utuntur, dominium est penes totam communitatem. Ratio a priori Conclusionis est, quia Dominium non acquiritur, nisi acceptetur; Possunt autem FF. Min. nolle acceptare dominium rerum, quibus utuntur, sed solum facultatem utendi revocabilem, prout habent convivæ, & servi; ergo per hoc quod habeant usum facti licitum, non per hoc habent dominium stricte dictum, quod scilicet parit suitatem, & proprietatem, seu facit rem suam, & propriam habentis dominium; esto dici possit, quod habeant dominium debile, & dependens ab alio, ut notat Platel. n. 530. quod tamen est dominium cum addito distrahente.

Confirm. demum, quia in extrema necessitate constitutus habet facultatem comedendi cibum alienum, quin habeat dominium; aliter si tunc impediretur a domino cibi, hic non solum peccaret contra charitatem, sed etiam contra Justitiam; unde teneretur ad restitutionem; quod communiter DD. non admittunt. Verum quidem est, quod habens facultatem comedendi habeat etiam Jus, ne ab alio, quam a Domino cibi impediatur; hoc tamen non est habere jus in cibum, seu dominium cibi, sed solum habere jus ad carentiam violentiæ; sicuti Pauper habet jus, ne malis artibus impediatur sibi eleemosyna, aut acquisitio alicujus beneficii; & peccat contra Justitiam, qui malis artibus impedit illi consecutionem eleemosynæ, aut beneficii; atque adeo tenetur compensare damnum, qui violat hujusmodi jus pauperis; quin tamen Pauper habeat Jus ad eleemosynam, vel beneficium.

III. Hinc sequitur 1. quod qui furatur v. g. cibum a Fratrib. Min. peccet contra Justitiam, tum adversus Pontificē dominum talis cibi, tum adversus ipsos Religiosos, qui jus habent, ne talis violentia sibi fiat. Quod si iisdem res furto sublata restituatur, utraque injustitia tollitur.

Seq. 2. quod ut aliquis dicatur dominus cibi, debeat posse illo uti authoritate propria, & ex facultate irrevocabiliter concessa; sicut servus, ut dicatur projicere gemmam suam, debet posse illam projicere nomine proprio, non jussu domini.

Objic. 1. Concedere facultatem utendi re consumptibili unico usu est concedere facultatem irrevocabilem ad talem usum; sed facultas irrevocabilis est idem, ac jus, seu dominium; ergo concedere hujusmodi facultatem, est concedere dominium; atque adeo facultas hæc utendi, seu usus facti licitus in rebus consumptibilibus est inseparabilis a dominio. Maj. prob. Talis facultas neque posset revocari pro instanti A, quo conceditur, quia simul esset, & non esset; neque pro instanti sequenti, quia tunc res est consumpta; unde revocatio esset nulla, ex defectu termini; ergo simpliciter est irrevocabilis.

Resp. neg. maj. ad prob. 1. Cibus non semper consumitur unico instanti, unde facultas ad comedendum potest quolibet instanti revocari, adeo ut non amplius licite deinde comedatur. 2. potest hujusmodi facultas heri data pro instanti A hodierno revocari post concessionem ante ipsum instans, A'. 3. Advertendum, dupliciter posse in instanti A esse irrevocabilem facultatem concessam ad usum cibi. 1. ex incompossibilitate talis usus cum usu opposito, atque adeo ex actuatione potentiæ. 2. ex defectu potentiæ ad usum oppositum; sicuti enim qui libere amat, non potest simul odisse potentia simultatis, solum ex incompossibilitate horum actuum, non ex defectu potentiæ ad utrumque seorsim; ita qui dat facultatem pro instanti, A, ad usum rei destructivum, non potest simul nolle destructionem ex incompossibilitate talium actuum, non ex defectu potentiæ ad utrumque seorsim. Quare non quæcumque irrevocabilitas facultatis est collativa juris; Deus enim concedens aliquam facultatem non potest illam revocare ratione suæ immutabilitatis; nec proinde semper concedit dominium; & Dominus Equi dans facultatem Servo occidendi Equum non potest illam post occisionem revocare, nec proinde concedit dominium Equi. Illa solum irrevocabilitas facultatis est collativa dominii, quæ oritur ex intentione concedentis volentis se obligare ad non revocandum; atque adeo quæ minuit potentiam moralem in concedente, non vero quæ ori-

oritur ex reipsa, quæ dum est, non potest simul non esse.

Hinc patet, quomodo in instanti donationis Donatarius sit Dominus, ut dicemus qu. 4.; habens vero usum facti licitum non sit dominus. Disparitas est, quia si donans pro instanti donationis velit uti re donata, invito donatario, irrogat illi injuriam: contra vero si dans facultatem revocabilem ad panem comedendum pro instanti A crastino, velit deinde pro eo instanti impedire comestionem panis, nulli irrogat injuriam.

V. Objic. 2. Si usus facti licitus in rebus consumptibilibus distingueretur a Dominio, essent licitæ usuræ; ergo &c. prob. sequ. Posset enim primo vendi facultas revocabilis ad vinum v. g. bibendum pro instanti A, & deinde vendi Dominium vini; quod esset bis sumere pretium vini; quod esset usuram committere: etenim, ut notat D. Th. qu. 78. a. 1. usura dicitur a venditione usus rerum consumptibilium condistincti a dominio: Propterea hæc habet Angel. loc. cit. *In rebus, quarum usus est ipsarum rerum consumptio, non computari seorsim usus rei a re ipsa; sed cuicumque conceditur usus, eo ipso conceditur res; & propterea in talibus rebus per mutuum transfertur dominium; aliter posset bis res eadem vendi, vendendo prius usum, deinde dominium; unde committeretur usura.*

Conf. Facultas revocabilis ad bibendum vinum procul dubio est pretio æstimabilis, & vendi potest, quanti æstimatur ipsum vinum; ergo si præter hanc facultatem, vendatur dominium vini, seu facultas irrevocabilis, poterit iterum sumi novum pretium propter idem vinum.

Resp. nego sequelam, ad probationem nego posse citra injustitiam vendi usum facti separatum a dominio: Ratio est, quia solvens pretium daret alteri jus ad pretium irrevocabiliter; atque adeo se obligaret ad non utendum pretio, invito venditore: qui vero venderet usum facti, seu facultatem revocabilem, nullam obligationem subiret; ergo in hac venditione committeretur injustitia: quare sicut donatio v. g. Equi, quia est actus liberalitatis, est essentialiter invendibilis, & solum exigit gratitudinem; ita concessio facultatis revocabilis, cum sit mera donatio talis facultatis, est pariter invendibilis, & solum exigit gratitudinem; cum procedat ex animo benevolo. Angelicus ibi dicit esse invendibilem facultatem utendi revocabilem in rebus usu consumptibilibus.

Ad confirm. nego antec. venditio enim est contractus onerosus, in quo uterque contrahentium debet obligari; sed qui dat facultatem revocabilem, nullatenus obligatur; ergo non potest illam vendere, sed debet gratis concedere exigendo tantum gratitudinem: deinde dato, quod possit vendi facultas revocabilis ad bibendum, non posset vendi quanti vinum valet, sed quanti æstimatur spes, quod ea facultas non sit revocanda, quod si postea vendatur dominium vini, superaddi debet residuum dumtaxat pretii, quod valori vini coadæquetur; sicuti si Domus valens centum locetur quinque aureis, & deinde antè elapsum tempus locationis vendatur, superaddi tantum debent nonaginta quinque.

VI. Objic. 3. Si conclusio subsisteret, posset Religiosus absque licentia Prælati habere usum facti licitum rerum unico usu consumptibilium, citra violationem voti paupertatis. Prob. sequ. quia paupertatis voto non opponitur, nisi dominium rei; non enim voto repugnat, quod Religiosus projiciat gemmam alienam, consentiente domino; ergo neque repugnaret quod comedat, & destruat cibum alienum, domino annuente.

Resp. nego sequelam: ad probationem dico cum Sanch. l. 5. c. 1. Lugo loc. cit. n. 51. Less. Suar. Votum paupertatis obligare non solum ad carendum dominio rei, sed etiam ad carendum usu facti, absque consensu superioris; quia obligat ad vivendam vitam pauperum; cui æque opponitur tam dominium rei, quam usus facti. & ratio ulterior est, quia Religiosus, cum sit incapax dominii, non potest votum violare per hoc, quod acquirat dominium, sed per hoc quod utatur re non sua, tamquam sua; quod etiam habetur per usum facti independenter a voluntate superioris, quo usu percipiat rei commodum, perinde ac esset sua; quod non accidit per projectionem gemmæ factam nomine alieno, sed per comestionem cibi, etiam domino annuente.

Hinc, ut notant Theologi morales, potest Religiosus, v. g. calefieri ad ignem alterius, recreari odoribus alienis, erogare pauperibus nomine alieno eleemosynam &c. quia in morali æstimatione adhuc dicitur vitam pauperum vivere, nec uti re ulla tamquam sua; contra vero si cibum alienum, annuente domino, comedat, sine licentia saltem interpretativa Prælati.

VII. Objic. 4. Pontifex conferens Sacerdoti facultatem revocabilem ad absolvendum, excommunicandum &c vere confert

jus

jus jurisdictionis; ergo Dominus vini dans Petro facultatem revocabilem ad bibendum vinum, etiam confert verum Jus proprietatis ad vinum; atque adeo facultas revocabilis ista non separatur a Dominio.

Resp. neg. conf. Disparitas est, quia Jus jurisdictionis potest simul esse in duobus; unde Pontifex potest alteri communicare Jus jurisdictionis, & simul retinere: contra vero Jus proprietatis, ut diximus quæst. 5. unde non potest Dominium vini esse simul in concedente facultatem revocabilem, & in eo, cui conceditur; sicut non potest simul esse in donante, & in donatario. Hinc quando Dominus vini dat facultatem Petro ad bibendum, obligando se ad non impediendum huncusum, tunc revera donat vinum, & concedit facultatem irrevocabiliter; quando vero dat facultatem ad bibendum, quin velit obligare se ad impediendum hunc usum, tunc tribuit facultatem revocabilem sine jure.

VIII. Objic. ult. Potestas vendendi, & alienandi rem non est sine jure; ergo etiam potestas destruendi; atqui habens usum facti licitum potest rem destruere; ergo habet Jus.

Confirm. quia si solus Franciscanus esset in mundo, hic esset dominus omnium, præcise per hoc, quod haberet usum facti licitum relate ad omnia; ergo usus facti licitus non sejungitur a Dominio.

Resp. neg. universaliter antec. Procurator enim, qui nomine alieno rem vendit, non habet jus in illam. Neque dicas, ideo Procuratorem non esse dominum, quia non percipit sibi utilitatem ex venditione rei, ut percipit, qui comedit cibum. Nam hanc ipsam utilitatem potest quis percipere nomine alieno; ut dum dominus sua ligna comburit, suum thus adolet, & tu interim calefis, & eo odore frueris.

Ad confirm. nego Franciscanum tunc fore dominum, quia solum per accidens esset, quod posset rebus omnibus uti, invito quovis alio, quia scilicet nullus alius daretur; si tamen alii homines producerentur, tunc non posset iis invitis uti re ulla, nisi ad solam sustentationem naturæ; quæ ipsa facultas utendi cibo in extrema necessitate non est jus in cibum; tum quia non est facultas eo utendi ad quemcunque usum; tum etiam quia, transacta necessitate, cibus, qui superest, debet Domino reddi.

QUÆSTIO III.

Utrum possit Dominium directum separari ab Usufructu perpetuo; adeo ut sic possit conciliari matrimonium Beatæ Virginis cum Voto Virginitatis?

I. Decernitur lege 3. ff. *de Usufructu*, & quidem jure merito, usumfructum, seu dominium utile rerum immobilium non debere esse perpetuum, ne Dominium directum perseveret inutile in Proprietario; Idcirco quæritur, Utrum universim verum sit quod dominium directum in proprietario evadat prorsus inutile, si in perpetuum transferatur ususfructus, seu dominium utile? An vero solum verum sit, quod dominium directum in tali casu evadat moraliter tantum inutile, seu parum admodum utile; unde ex natura rei talis contractus non sit irritus; quamvis merito vetetur lege positiva?

Quod Feudum, & Emphyteusis possint in perpetuum concedi a domino proprietatis, certum est apud Doctores: quia scilicet transfertur dominium utile in perpetuum, sed cum onere obsequii personalis in Feudo, & in Emphyteusi cum onere annuæ pensionis solvendæ domino proprietatis, sub conditione amittendi dominium utile, si non solvatur pensio per tres annos, quando res in Emphyteusim data est secularis, quin possit purgari mora; per duos vero annos, quando res est Ecclesiastica, ita ut mora possit purgari: unde Dominus proprietatis videtur aliquod jus retinere tam in feudo, quam in Emphyteusi, quamvis dominium utile transferatur in perpetuum. Difficultas solum est in usufructu, qui si detur in perpetuum, cum detur absque ullo onere, videtur reddere prorsus inutile dominium directum in proprietario; & idcirco ususfructus perpetuus videtur separari non posse a Dominio directo, de cujus ratione est respicere utilitatem aliquam habentis illud.

II. Dico equidem cum communiori, Dominium directum separari posse ab usufructu perpetuo.

Prob. Intantum ea non possunt separari, in quantum dominium directum esset prorsus inutile in proprietario, post translationem ususfructus perpetui: sed non esset inutile: ergo possunt separari. Prob. min. quia facta hac seperatione, usufructuarius

non

non posset, invito domino directo, rem destruere, aut alienare; & dominus directus retineret jus ad utendum re illa, quandocunque impedimentum tollitur, puta si usufructuarius cedat jure suo, aut si ob culpam aliquam jus amittat, &c. sed hæc omnia sunt utilia domino directo; ergo dominium directum non esset simpliciter inutile, si separetur ab usufructu perpetuo, a quo dominium directum solum impeditur, non extinguitur.

Hinc patet via conciliandi matrimonium B. Virginis cum voto castitatis, in quo valde DD. implicantur. Prima via est Soti dicentis, votum virginitatis nuncupatum fuisse a B. Virgine post nuptias, & ideo potuisse per contractum matrimonialem obligare se ad debitum reddendum. Sed hæc via obstat Authoritati PP. & Theol. docentium communissime, S. Virginem ante nuptias vovisse castitatem. Aug. l. de S. Virginitate c. 4. habet: *Tradita est viro justo non ablaturo, sed custodituro, quod jam ipsa voverat.* Quamvis autem D. Tho. 3. p. q. 28. a. 4. putarit, votum emissum a B. Virgine fuisse conditionatum, si scilicet Deus ipsi Virginitatem permitteret; id ex eo asseruit, quia opinatus est, virginitatem in veteri lege fuisse prohibitam, & neminem potuisse a conjugio abstinere, donec Christus Dominus nasceretur; hoc tamen ostendit esse falsum Damasc. l. 4. de fide c. 25. Unde communiter docent, votum B. Virginis fuisse absolutum; quamvis in eo semper subintelligatur tacita illa conditio: Nisi aliter Deus præcipiat.

Secunda via est Scoti, Suarii in 3. p. dis. 6. Sanch. l. 2. disp. 28. Bonav. &c. putantium Beatam Virginem consensisse in obligationem ad copulam, non vero in ipsam copulam, quia per revelationem sciebat D. Josephum nunquam esse petiturum. Sed hæc etiam via communiter rejicitur, quia illicitus est consensus in obligationem ad actum illicitum, v. gr. ad homicidium injustum, si præcipiatur a Rege, quamvis certe quis sciat illud a Rege nunquam esse præcipiendum; ergo nec poterat Beata Virgo per contractum matrimonialem consentire in obligationem ad copulam, quæ ratione voti supponitur illicita; quamvis certo sciret eam a Joseph nunquam fore petendam.

Tertia via est Canisii, & aliorum apud Sanch. loc. cit., qui autumant, B. Virginem non contraxisse matrimonium, sed sponsalia: Hieronym. enim in illud, *Joseph virum Mariæ*, dicit: *Cum virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis Scripturarum, quod Sponsi viri, & Sponsæ uxores dicantur.* Sed hæc etiam via est impervia; quia passim in Scriptura B. Virgo vocatur conjux, & uxor; unde Suar. docet, id esse de fide; Præterquamquod si ob votum castitatis non poterat contrahere matrimonium, nec poterat sponsalia, quæ important matrimonii promissionem. Ad illud Hieronymi respondet D. Tho. in 4. dist. 30. q. 2. Nuptias Hieronymum vocasse nuptialem concubitum.

Quarta via est Hugonis de S. Vict. apud Vasq. 3. p. disp. 125. n. 73. Ægidii col. l. 2. de Regimine Principum, & aliorum apud Sanch. lib. 7. disp. 97. docentium, matrimonium Beatæ Virginis fuisse solum in ordine ad convivendum cum Beato Joseph in Sancta Societate, non vero in ordine ad Prolem procreandam: Sicut est matrimonium, quod ab Ecclesia permittitur decrepitis: finis enim primarius matrimonii videtur esse conjunctio animorum; unde Gen. 2. dicitur: *Relinquet homo Patrem, & matrem, & adhærebit*, (idest associabitur) *uxori suæ*; finis vero secundarius, Prolis procreatio; unde subditur, *Crescite, & multiplicamini.*

Sed Vasq., & Sanch. putant id esse contra sensum communissimum; non enim videtur posse dici in rigore matrimonium quod non est in ordine ad prolem; aliter etiam inter fratres, inter Religiosos dari posset verum matrimonium; cum possit inter eos esse societas in charitate ad perpetuam cohabitationem. Hinc Apost. dicit 1. Cor. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Et propterea contractus matrimonialis debet esse indissolubilis, quia est in ordine ad prolem educandam. Senes nubere possunt, quia per accidens est, quod prolem procreare non possint, ut docent communissime apud Sanch. disp. 92.

Quinta via est Vasq. 3. p. disp. 125. putantis, Beatam Virginem contraxisse matrimonium cum mutuo pacto servandi votum castitatis, adeo ut facultas petendi debitum esset perpetuo impedita; sicut per usum fructum perpetuum facultas utendi re data in usumfructum est perpetuo impedita in domino directo. Hæc autem via duplicem sensum facere potest. Primo, quod si votum dispensetur, & contractus in contractu matrimoniali subinsertus de non petendo de-

bito-

bito rescindatur, matrimonium sit nullum. Secundo quod si votum dispensetur, & contractus subinsertus de non petendo debito rescindatur, matrimonium perseveret, & tunc detur facultas expedita ad debitum petendum. Juxta primum sensum via hæc non subsistit; Nam facultas, quæ nunquam potest esse expedita, est nulla: Sicut vis illuminativa, quæ in nullo casu potest esse expedita ad illuminandum, non est vis illuminativa; atqui facultas ad petendum debitum, juxta hanc viam, nunquam posset esse expedita; ergo esset nulla; atque adeo nullum matrimonium. Prob. min. Non potest enim esse expedita, dum perseverat contractus subinsertus de servando voto castitatis, ut patet; nec potest esse expedita, si contractus hic rescindatur, & votum dispensetur, quia in hac sententia tunc nullus est contractus matrimonialis; ergo nunquam posset esse expedita. Quare Vasquii mentem juxta secundum sensum interpretatur Dicastill. disp. 5. n. 154. In quo sensu illam docent Palud., Henr. Gand., Gers. Abul., & alii apud Suar. loco cit. nec non Rebellus 2. p. l. 2. q. 13. Mart. Perez disp. 13. sect. 6. Pontius, & alii. His præmissis

III. Dico 2. Apte conciliatur matrimonium Beatæ Virginis cum voto castitatis per mutuum pactum matrimonio subinsertum de servando semper tali voto, adeo ut si obtineretur deinde voti dispensatio, & contractus subinsertus mutuo consensu rescinderetur, tunc daretur obligatio ad copulam expedita. Ita Vasq. Rebel. Perez locis laudatis contra Sanch. l. 5. disp. 10. Sotum, Henriqu. & alios apud Dicast. loc. cit.

Prob. Potest separari dominium directum ab usufructu, seu dominio utili perpetuo, ut ostendimus in prima Conclusione; ergo potest per matrimonium conferri alteri conjugi dominium directum, & radicale in corpus, retento dominio utili in perpetuum per pactum subinsertum de servando voto castitatis; ergo bene conciliari potest matrimonium Beatæ Virginis cum voto per hujusmodi pactum subinsertum, a quo potestas ad debitum petendum esset perpetuo impedita.

Confirm. 1. ex Vasq. n. 84. Bene potest intelligi in Religiosis Societatis post vota simplicia emissa dominium bonorum suorum cum impedimento perpetuo ad usum ob votum paupertatis; ergo bene etiam intelligi potest translatio dominii in corpus per contractum matrimonialem cum perpetuo impedimento ad usum conjugalem ob pactum subinsertum de servando semper voto castitatis.

Confirm. 2. ex Perez, & Dicast. Validus est contractus, quo Dominus mancipii locat alteri mancipium suum in perpetuum, ita ut ipse retineat dominium directum, locatarius vero habeat jus expeditum utendi mancipio; ergo validus etiam est contractus matrimonialis, quo uterque conjux tradit dominium directum in corpus, & simul uterque retinet dominium veluti utile sui corporis, ratione pacti subinserti; unde non teneatur reddere debitum. Conseq. seq. ant. prob. quia locatarius in tali casu non esset plene dominus mancipii, cum non posset alteri concedere usum mancipii, invito domino directo, dominus vero directus retineret dominium radicale, quamvis perpetuo impeditum; ita tamen, ut posset proxime mancipio uti, si locatarius cederet jure suo.

Hinc habes, Dominium directum in corpus conjugis esse multifariam utile utrique conjugi, quamvis esset perpetuo impeditum: 1. quia non possent cum alio valide matrimonium contrahere. 2. quia fornicatio cum alio esset adulterium. 3. quia rescisso pacto subinserto, statim haberetur facultas expedita ad debitum petendum: sicut in dominio directo statim habetur facultas ad usum rei expedita, post usumfructum.

IV. Confirm. demum, quia in omnium sententia si conjuges post matrimonium consummatum religionem ingrediantur, perseverat vinculum matrimoniale cum facultate ad petendum debitum perpetuo impedita; unde committerent adulterium, si cum alio peccarent; Idem dicas si unanimi consensu uterque emittat votum simplex castitatis; in quo casu communius docent cum Pontio cessare obligationem reddendi debitum, eo quod videatur uterque cessisse juri suo: imo ex Sanchez, Rebell., & aliis consurgit obligatio non reddendi; ergo matrimonium cum facultate perpetuo impedita non repugnat; atque adeo juxta hanc viam optime cohæret verum conjugiũ Deiparæ cum voto prævio Virginitatis.

Neque dicas cum Covarr. hanc confirmationem non esse ad rem, quia multa concordant cum matrimonio in facto esse, quæ non concordant in fieri, ut est professio religiosa, & impotentia naturalis; ergo idem dicendum de hoc pacto nunquam petendi debitum, quod potest quidem post matrimonium superaddi, quin possit cum illo matrimonium celebrari. Et ratio a priori est,

est, quia hujusmodi pactum opponitur fini primario matrimonii, qui est prolis procreatio.

Resp. enim cum Palud. apud Rebell. n. 36. Retorqueo argumentum: plus requiritur ad dissolvendum matrimonium, quam ad impediendum, cum Professio religiosa, & impotentia possint impedire, non tamen dissolvere matrimonium; ergo plus requiritur ad renunciandum juri acquisito, quam acquirendo, ut patet in iisdem exemplis: nam qui volunt Religionem ingredi, non possunt renunciare juri acquisito per matrimonium consummatum, & illud dissolvere; possunt tamen renunciare juri per matrimonium acquirendo, & illud impedire; ergo si per contractum subinsertum de servando voto castitatis possunt conjuges renunciare juri acquisito, a fortiori poterunt renunciare juri acquirendo, contrahendo matrimonium cum tali pacto: Neque obstat, quod non possint contrahere matrimonium, & simul emittere professionem religiosam. Nam professio Religiosa est impedimentum dirimens, secus vero pactum de non petendo debitum. Ad rationem a priori dico, quod sicut non opponitur fini matrimonii primario hujusmodi pactum, si post matrimonium fiat, ita nec opponitur, si cum eo matrimonium celebretur. & ratio utriusque est, quia solum opponitur fini matrimonii velle positive medio illicito prolem impedire, non vero negative, & medio honesto, seu per votum castitatis.

V. Objic. 1. Dominium, seu facultas disponendi de re sub conditione quod detur tale dominium, non est verum dominium; aliter quilibet esset dominus omnium, quia quilibet habet facultatem disponendi de omnibus rebus, sub conditione, quod detur sibi ista facultas; sed in casu conclusionis conjuges habent jus in corpus alterius sub conditione, quod rescindatur pactum annexum, & detur jus, seu facultas ad debitum petendum; ergo juxta hanc viam conjuges non habent verum jus in corpus alterius, in quo consistit essentia matrimonii; atque adeo non salvatur matrimonium B. Virginis.

Confirm. Dominium, quod habet unusquisque relate ad pisces maris, & ad res adespotas, quia est dominium sub conditione, quod capiantur, est dominium sub conditione, quod detur titulus, ad quem dominium consequatur, & ideo non est verum dominium; sed hujusmodi est in casu nostro in utroque conjuge jus in corpus alterius, videlicet sub conditione, quod dissolvatur pactum subinsertum; ergo non est verum jus in corpus alterius, atque adeo non habetur verum matrimonium.

Resp. Argumentum solvendum ab Adversariis in dominio directo rei post translationem ususfructus sive perpetui, sive etiam temporalis, nec non in dominio bonorum suorum, quod habent impeditum Religiosi Societatis post vota simplicia Religionis; sicut etiam in conjugibus, qui post matrimonium consummatum Professionem religiosam emittunt; in quo casu vinculum matrimoniale perseverat, & tamen neuter habet jus justitiæ in corpus alterius, nisi sub conditione, quod votum Religionis dispensetur.

Directe dico, haberi verum dominium in Titio, quoties lex favet Titio potius, quam aliis in ordine ad usum rei; quamvis ut faveat proxime requiratur sublatio alicujus impedimenti; propterea Dominus directus est verus dominus rei, licet habeat solum dominium radicale, quia lex illi potius favet, quam aliis in ordine ad usum, quamvis, ut possit proxime uti re sua, tolli debeat impedimentum, seu ususfructus, qui est in usufructuario: sic in casu nostro conjuges habent verum Jus radicale in corpus alterius, quod, rescisso contractu subinserto, evadit jus formale, & expeditum; non quia tunc solum favet iis lex, sed quia tunc favet proxime per sublationem impedimenti. In forma dist. min. Conjuges habent jus remotum, & radicale sub conditione, quod pactum subinsertum dissolvatur, nego: habent jus proximum, & formale, sub ea conditione, quod per rescissionem contractus subinserti tollatur impedimentum, conc. min. & dist. conseq. neuter habet verum jus formale, & proximum, conc. verum jus radicale, & remotum, quod sufficit ad matrimonium constituendum, nego conseq.

Ad Confirm. con. maj. nego mi. disparitas est quia relate ad pisces maris lex non favet uni præ aliis, unde nemo est dominus illorum, sed quilibet potest acquirere dominium, si eos capiat; At in casu nostro, & in instantiis adductis lex favet uni præ reliquis; ergo dominium radicale, & remotum in casu nostro est verum dominium, seu verum jus in corpus alterius, quod satis est ad verum matrimonium; ut patet in iis, qui post matrimonium consummatum Religionem ingrediuntur.

VI. Objic. 2. Repugnat matrimonium essen-

ſentialiter ordinatum ad prolem ſub conditione, quod neuter petat debitum; ergo nullum eſt matrimonium B. Virg., ſi habeat pactum annexum ſervandi caſtitatem. Antec. prob. repugnat donatio Equi v. g. facta Petro, ſub conditione, quod Petrus nunquam Equo utatur, eſſet enim donatio umbratilis; ergo repugnat Matrimonium, ſeu donatio proprii corporis facta conjugi ſub conditione, quod ille numquam utatur.

Conf. non poteſt dominium ejuſdem rei eſſe in duobus; ergo non poteſt ſimul eſſe in domino directo, & in uſufructuario; ergo neque in caſu noſtro dari poteſt in conjugibus verum jus radicale in corpus alterius, & verum jus formale ad debitum negandum. Antec. prob. quia non poteſt lex favere Petro adverſus Paulum relate ad uſum rei, & ſimul favere Paulo adverſus Petrum; ergo ut ſupra.

Reſp. Diſting. antec. ſi ita contrahatur matrimonium, ut reſciſſo contractu ſuperaddito de ſervando voto caſtitatis, matrimonium ſit nullum, & nulla tunc conſurgat formalis, & expedita obligatio ad debitum reddendum, concedo; ſi ita contrahatur, ut, reſciſſo eo contractu, conſurgat talis obligatio, nego antec. & conſeq. Ad prob. recurrit eadem doctrina: donatio Equi facta Petro ſub conditione, quod numquam eo utatur, eſt donatio umbratilis, diſtin. ſi reſciſſo hoc pacto, quod nunquam utatur, ſtatim poſſit uti, nego antec. ſecus, conc. antec. & nego conſeq.

Ad Conf. ſolum dominium plenum ejuſdem rei non poteſt ſimul eſſe in pluribus, ut dicemus quæſt. v. poteſt tamen in uno eſſe dominium directum, & radicale, & in altero dominium utile, & formale: in caſu noſtro Conjuges habent dominium radicale in corpus alterius, atque adeo obligationem radicalem reddendi debitum; habent tamen jus formale, & dominium utile ad proprium corpus, atque adeo carent obligatione formali ad debitum reddendum. Ad prob. antec. dico non poſſe legem favere proxime Petro adverſus Paulum, & ſimul favere proxime Paulo adverſus Petrum relate ad uſus rei. Poteſt tamen lex favere remote Petro domino directo, & proxime Paulo domino utili; & ideo poteſt relate ad eandem rem alter eſſe dominus directus, alter utilis; quidquid ſit, utrum dominus utilis (videlicet Uſufructuarius, Emphyteuta, & Feudatarius) dici poſſit abſolute dominus, in quo variant Juriſtæ apud Mol. qu. 3.

VII. Objic. ult. Irritum eſt Matrimonium ſub conditione vitandi prolem; ergo irritum fuiſſet matrimonium B. Virg., ſi celebratum fuiſſet ſub conditione ſervandi votum caſtitatis. Antec. conſtat ex Greg. IX. in cap. ſinali de conditionibus appoſitis; ubi docet; matrimonium ad tria bona ordinari, videlicet ad bonum Prolis, Fidei, (hoc eſt ſidelitatis erga conjuges) & Sacramenti, (hoc eſt indiſſolubilitatis contractus, ratione cujus dicitur magnum Sacramentum ſignificans indiſſolubilem unionem Chriſti cũ Eccleſia) unde contra ſubſtantiam matrimonii ſunt tres conditiones, quæ his tribus bonis adverſantur: videlicet ſi fiat ſub conditione vitandi prolem, vel adulterandi, aut ſub conditione quod poſſit diſſolvi. Conſeq. prob. quia pactum de ſervando voto caſtitatis eſt pactum de prole vitanda, quod reddit irritum matrimonium.

Neque dicas cum Vaſq. Dicaſt. eſſe ſolum contra ſubſtantiam matrimonii pactum de prole vitanda per media poſitiva illicita, non vero per media, aut poſitiva licita, puta per ſumptionem pharmaci, aut emiſſionem ſanguinis neceſſariam ad ſalutem matris, aut per media negativa, ut eſt velle caſtitatem ſervare; Nam ideo opponitur ſubſtantiæ matrimonii pactum de prole vitanda per media poſitiva illicita, quia finis primarius matrimonii eſt Prolis procreatio: Atqui tam opponitur procreationi prolis pactum de prole vitanda per media poſitiva, quam per negativa; ergo etiam pactum ſervandi caſtitatem irritat matrimonium.

Reſp. nego conſeq. ſicut enim non opponitur matrimonio, quod uterque velit, præciſa ulla obligatione, caſtitatem ſervare, aut quod uterque velit vovere caſtitatem, aut ingredi Religionem, poſt matrimonium conſummatum, quia ſic vitatur proles per media negativa, & licita; ita nec opponitur pactum annexum de ſervando voto caſtitatis: & ratio a priori eſt, quia ad matrimonium ſpectat ſolum, quod proles ametur, & apte educetur, ſi a Deo conceditur, non vero ſpectat, quod poſitive ad prolem procreandam vacetur.

VIII. Ex dictis colliges 1 cum Rebell. n.42. B. Virg. dum matrimonium contraxit, nullatenus conſenſiſſe in obligationem actualem ad uſum conjugii, imo poſitive ab ea diſſenſiſſe, ſed ſolum in obligationem radicalem, ſeu aptitudinalem, quandoquidem hujuſmodi mutuus conſenſus ſufficit ad conſtituendum vinculum conjugale indiſſolubile

Et

Et in hoc sensu interpretanda est mens Scoti, & Suar. dicentium, B. Virginem consensisse in obligationem ad copulam, hoc est in obligationem radicalem, quæ est solum obligatio ad copulam conditionata, pro quando evaderet licita per dispensationem voti, & per rescissionem pacti, seu contractus subinserti.

Colliges 2. Validum esse matrimonium, si Titius ducat Bertam sub conditione, quod voveat Castitatem, vel quod obliget se ad nunquam secum cohabitandum, vel ad nunquam petendum debitum, esto teneatur reddere petenti; Ita Bonac. Dicast. n.152. contra Sanch. Henriq. &c. Ratio est, quia rescissis his pactis annexis remanet matrimonium cũ facultate mutua expedita ad debitum petendum: & hujusmodi conditiones non adversantur positive, & illicite bono prolis: contra vero est invalidum, si contrahatur sub conditione, quod proles occidatur; quia hæc conditio est contra substantiam matrimonii; aut sub conditione quod prius emittatur professio religiosa, & similibus.

QUÆSTIO IV.

Utrum in instanti Donationis Dominium sit in Donante, an in Donatario?

NOn posse Dominium esse simul in Donante, & in Donatario, dicemus quæst. sequenti: repugnat enim Dominium in solidum in pluribus: solum hic quærimus, In Donante ne sit, an in Donatario in instanti donationis?

I. Dico equidem cum communiori apud Maur. qu. 166. In instanti donationis dominium esse solum penes donatarium.

Prob. Qui abdicat dominium pro instanti A, non potest pro instanti A, habere dominium; cum non habeat dominium, nisi acceptetur; sed qui donat pro instanti donationis abdicat dominium, cum velit illud esse in donatario, nec possit simul esse in utroque, ut hic supponimus contra Lugo, Arriag. Hurt. ergo in instanti donationis dominium non est in donante, sed in donatario.

Confirm. quando habetur titulus juridicus ultimo determinans legem, ut incipiat favere Donatario, tunc habetur dominium in donatario; sed donatio acceptata est hujusmodi titulus, seu ratio fundandi dominium; ergo pro instanti donationis dominium est in donatario. Major patet, quia impossibile est haberi ultimũ determinativum ad denominationem, & non haberi denominationem. Præterea voluntas donandi efficax transfert dominium statim ac potest; sed donatio potest in eodem instanti, quo est, transferre dominium; ergo pro eodem instanti illud transfert. Min prob. in tantum transferre non posset pro eodem instanti, quia Donans pro instanti, quo donat, intelligitur esse Dominus, & exercere dominium; sed donatio non est actus dominii, sed est actus præhabentis, & abdicantis dominium, seu est usus dominii destructivus, ut mox explicabimus; ergo potest donatio pro eodem instanti dominium transferre. Quod manifeste apparet in contractu matrimoniali, per quem transfertur jus mutuum in corpus alterius, pro eo ipso instanti, quo fit contractus: tunc enim verificatur, quod ab Apost. dicitur 1. Cor. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*; unde si pro eo instanti alter conjugum vellet contra castitatem peccare, committeret peccatum internum adulterii; sicut si quis pro instanti, quo profitetur Religionem, velit contra Castitatem peccare, est Sacrilegus.

Confir. ulterius paritate condonationis: Qui condonat, pro eo instanti, quo condonat, abjicit a se jus ad satisfactionem exigendam, & delet in offensore reatum; imo transfert in illum jus, ne puniatur tamquam reus; ergo pariter qui donat pro eodem instanti abjicit a se dominium, seu favorem legis, & transfert illud in Donatarium. Antec. constat, quia aliter Deus remittendo peccatum per infusionem Gratiæ pro eodem instanti haberet jus ad odio habendum peccatorem, & consequenter pro eodem instanti esset in peccatore gratia, & reatus odii divini; quod omnes Theologi contra Lorcam docent esse impossibile.

Confir. deinde paritate voti, qui enim vovet Castitatem pro eodem instanti fit voti reus, & amittit jus ad licite contrahendum; ergo qui donat, pro eodem instanti fit obligatus donatario, ne contra ejus voluntatem utatur re donata; & sic amittit dominium; in utroque enim casu renunciatur juri, seu favori legis; ergo in utroque casu amittitur jus in eodem instanti. Quare sicut Donatarius acceptans donationem, per hoc præcise quod possit acceptare, non est dominus, nisi etiam acceptet; ita donans, per hoc præcise quod possit non donare, sed retinere dominium, non est dominus, nisi

nisi actu retineat, & non donet.

II. Objic. 1. Ex Lugo disp. 2. de Just. sect. 2. Non potest haberi vera donatio sine dominio in donante; ergo in instanti donationis dominium est in donante; atque adeo vel simul est in donante, & donatario; vel non transfertur in donatarium, nisi pro instanti sequenti. Antec. prob. quia donatio est actus dominii, supponit enim legitimam potestatem donandi; actus autem non potest dari sine potentia, a qua profluit; ergo nequit dari vera donatio sine dominio in donante.

Resp. Argumentum solvendum in instantiis adductis de abdicatione dominii, condonatione, voto &c. & apertissime in renunciatione Privilegii; sicut enim non potest haberi privilegii renunciatio, quin præsupponatur privilegium in privilegiario, & tamen renunciatio privilegii non est actus ipsius privilegii, nec componitur cum privilegio pro eodem instanti; ita donatio haberi non potest, quin præsupponatur dominium formale in donante, & tamen donatio non est actio dominii formalis, nec componitur pro eodem instanti cum dominio; atque adeo donans pro instanti donationis caret dominio, illudque transfert in donatarium.

III. Difficultas est in assignando, cujusnam potentiæ sit actus ipsa donatio; potentiæ ne physicæ tantum, seu libertatis, an vero potentiæ moralis, seu dominii saltem reflexi? Communiter cum eodem Lugo docent, esse actum dominii reflexi, seu virtualis, non vero directi, seu formalis; vocatur in hac quæst. Dominium reflexum, ipsum Dominiũ in dominium, seu potestas transferendi dominium: vocatur vero dominium directum, seu formale ipsa potestas utendi re: Dubitatur tamen an dominium hoc reflexum sit verum dominium, seu libertas moralis; an vero sit ipsa libertas physica præsupponens in instanti antecedenti dominium?

Equidem dico cum communiori contra Lugo, & alios, Donationem esse actum dominii reflexi, non vero dominii formalis; atque adeo potestatem ad donandum, vel non donandum non esse dominium rigorose dictum, seu potestatem moralem, sed esse ipsam libertatem physicam voluntatis connotantis pro instanti antecedenti dominium formale, quod perseveraret in donante pro instanti donationis, nisi poneretur donatio, a qua destruitur; quare dum intelligitur libertas ad donandum, vel non donandum, intelligitur ipsa libertas physica, & lex veluti suspensa, neque favens absolute donanti, neque donatario, sed favens donatario, si ponatur donatio; donanti vero, si donatio omittatur: non quasi vero antequam dominus licite utatur re sua, debeat prius elicere hunc expressum actum, *Nolo donare*; sed quia dum vult re sua uti, exercite, & implicite dicit, Nolo rem hanc donare, sed uti tamquam propria.

Hinc, si quærant Adversarii, utrum in priori signo ad donationem, dum intelligitur potestas ad donandum vel non donandum, intelligatur in donante dominium formale, an carentia dominii? Respondendum, neutrum intelligi pro illo priori signo rationis; sicut in priori ad lucem, dum intelligitur sol potens lucem causare, neque intelligitur lux, neq; carentia lucis: non lux, quia non potest lux intelligi in priori ad seipsam; neque carentia lucis, quia si in priori signo esset carentia lucis, & in posteriori esset lux, in eodem instanti reali esset simul carentia lucis, & lux, quod repugnat. Sic in priori ad infusionem gratiæ, quando intelligitur in Deo potentia ad condonandum, vel non condonandum, neque intelligitur gratia, neque peccatum, sed præscinditur ab utroque; Sic etiam in priori ad renuntiationem privilegii, neque intelligitur privilegium, neque ejus carentia, sed habetur precisio ab utroque; adeo ut si pro secundo signo rationis intelligatur renunciatio, tunc intelligatur carentia privilegii; si vero pro secundo signo intelligatur omissio renunciationis, tunc intelligatur ipsum privilegium. Idem dicas in casu nostro: In priori signo ad donationem neque intelligitur dominium, neque carentia dominii, sed præscindit intellectus ab utroque, & considerat libertatem indifferentem ad donandum, vel non donandum, & legem indifferentem ad favendum donanti, aut donatario; adeo ut si pro secundo signo rationis, quando intelligitur actus secundus libertatis, intelligatur donatio, tunc intelligatur carentia dominii in donante, & lex favens donatario; si vero intelligatur omissio donationis, tunc intelligatur dominium in donante, & lex favens eidem.

In forma ad arg. distin. antec. Non potest haberi donatio sine dominio formali in donante, nego, sine dominio virtuali, & reflexo, hoc est sine libertate physica connotante dominium formale pro instanti antecedenti, quod perseveraret in Donante, si non poneretur donatio, conc. antec. & nego conseq. Ad prob. dico, Donationem non esse actum dominii formalis, sed virtualis, at-

atque adeo supponere dominium formale solum pro instanti antecedenti; unde donatio non est actus habentis, sed præhabentis dominium formale; sicut renunciatio privilegii non est actus habentis, sed præhabentis privilegium; & combustio libri non est actus habentis, sed præhabentis librum; sicut enim liber non est potentia influens in combustionem, sed est materia comburenda, seu est terminus per combustionem destruendus; ita dominium formale non est potentia moralis influens in donationem, sed est terminus per donationem destruendus, ut privilegium est terminus destruendus per abdicationem.

IV. Objic. secundo. Donatio est usus dominii; ergo præsupponit pro eo instanti dominium in donante; quis enim possit uti re, quæ non existit?

Confir. Donatio, ut sit valida, debet supponere jus, seu facultatem moralem ad donandum; atqui facultas ista moralis est ipsum dominium formale; ergo pro instanti donationis datur in donante dominium formale.

Resp. Donationem esse actum dominii reflexi jam explicati, non vero dominii formalis: dicitur quidem esse usus dominii formalis, sed est usus destructivus illius, sicut combustio libri non est actus libri, sed est usus libri destructivus ejusdem; & abdicatio privilegii est usus privilegii destructivus: propterea dominium formale debet solum præsupponi pro instanti antecedenti ad donationem, ita ut perseveraret, nisi per donationem destrueretur, & transferretur in donatarium. In forma dist. antec. Donatio est usus, hoc est actus dominii, nego; est usus destructivus dominii, conc. antec. & nego conseq.

Ad Confir. Ad valide donandum sufficit dominium reflexum, sicuti ad valide renunciandum privilegio. In forma, distin. maj. Donatio, ut sit valida, debet supponere facultatem moralem ad donandum, solum denominative, quatenus supponere debet libertatem physicam, quæ denominatur potens valide donare, præsupposito dominio formali, pro instanti antecedenti, conc. debet supponere facultatem moralem ad donandum quidditative, seu debet supponere pro eodem instanti omnia constitutiva hujus denominationis potentis valide donare, nego maj. & distin. min. facultas ista moralis est dominium formale, hoc est constituitur per dominium formale, quod præfuit in instanti antecedenti, conc. aliter nego mi. & conseq.

Explico distinctionem: Dari in instanti donationis potestatem ad donandum *denominative*, est solum dari pro eo instanti subjectum, quod denominatur potens donare, rursus non dari hanc potestatem in instanti donationis quidditative est non dari tunc omnia constitutiva denominationis potentis donare: unũ enim ex constitutivis hujus denominationis est dominiũ formale, quod tamen non est in instanti donationis, sed præfuit in instanti antecedenti. Similiter in instanti, quo privilegium renunciatur, potestas ad renunciandum datur solum denominative, non quidditative; sic in instanti, quo Angelus annihilatur, Equus occiditur, liber comburitur, potestas ad annihilandum, &c. datur solum denominative; quia in eo instanti non datur Angelus, qui constituit denominationem potentis illũ annihilare. Juxta hanc explicationem dici solet, quod Deus amet pœnam æqualem culpæ solum denominative, non quidditative; quia solum amat pœnam, quæ denominatur æqualis, non tamen amat omnia constitutiva denominationis æqualis, cum non amet culpam, quæ etiam constituit hanc æqualitatem. Idem dicas, cum Deus v. gr. odio habet mores Judæ dissimiles moribus D. Petri, odit enim illos solum denominative. Hinc fit, quod sicut dominium reflexum in instanti donationis datur solum denominative, quia in eo instanti non existit dominium formale, in Petro relate ad Equum suum in instanti, quo illum occidit, & in Deo relate ad Angelum, quem annihilat, aut relate ad creaturas possibiles, est solum denominative, quia non existit terminus hujus dominii formalis.

V. Objic. tertio ex Arr. disp. 30. de Deo, sect. 2. In instanti donationis donans dat dominium; ergo habet; nemo enim dat, quod non habet. Præterea donans donat rem suam, non alienam; ergo donat rem, erga quam tunc habet dominium; ergo dominium est in donante; atque adeo donatio est actus, seu effectus dominii, non vero usus dominii destructivus.

Confir. Si ad donandum sufficeret, quod Dominium præfuerit in instanti antecedenti, qui haberet dominium Equi per tria instantia, in quarto instanti posset illum donare, quod nemo dixerit; ergo ut supra.

Resp. retorqueo arg. Donans dat dominium; ergo non habet; nemo enim habet id, quod dat; sicut enim non destruitur id, quod non est, & tamen res quæ destruitur, non est; ita nemo dat, quod non habet, &

& tamen nemo habet id, quod dat. quare Axioma illud, *Nemo dat, quod non habet*, facit sensum, quod Nemo det, nisi quod præhabuit, & haberet, nisi daret; sicut Nemo destruit, quod non est, facit sensum, Nemo destruit id, quod non præfuit, & esset, nisi destrueretur. In forma, nego conseq. ad prob. Nemo dat quod non habet extrinsece, & conditionate in sensu explicato, conc. intrinsece, & absolute, nego. Similiter donans donat rem suam, hoc est quæ erat sua in instanti antecedenti, & esset sua, nisi illam donaret, conc. quæ sit sua in instanti donationis, nego antec. & conseq.

Ad Confir. Ad valide donandum non solum requiritur, quod dominium præfuerit in instanti antecedenti, sed etiam quod esset in instanti donationis, nisi donaretur; & ideo qui habet dominium Equi per tria tantum instantia, non potest illum donare pro quarto instanti; Idem dicas in destructione physica rei, in abdicatione Privilegii &c. cum enim dominium sit materia, quæ per donationem transfertur in donatarium, debet posse remanere in donante, nisi transferatur.

VI. Objic. quarto. In priori ad donationem datur in Donante potestas ad donandum, vel non donandum; atqui potestas ad non donandum est formaliter potestas ad utendum re sua, atque adeo dominium formale; ergo in instanti donationis Donans habet dominium formale. Prob. min. ex Lugo loc. cit. n. 15. quia aliter Dominus, ut posset licite uti re sua, non solum deberet habere potestatem ad non donandum, sed etiam deberet prius dicere, Nolo donare, & deinde uti; quod est contra experientiam.

Confir. Dominium perseverat in Donante quousq; intelligatur ejus destructivum, nempe donatio; sed Donatio non intelligitur in priori ad ipsam donationem, pro quando intelligitur potestas ad donandum, vel non donandum; ergo in priori ad donationem est dominium: atqui si dominium est in priori signo ad donationem, erit etiam pro toto instanti donationis, ut patet; ergo in instanti donationis dominium est in donante.

Resp. quod volens uti re sua non debeat prius signate, & actu distincto dicere, nolo donare, sed sufficit quod exercite id dicat, dum vult uti re tamquam propria. In forma, distin. min. potestas ad non donandum præcise sumpta est simul potestas ad utendum, seu dominium formale, nego min. potestas ad non donandum, si componatur cum omissione donationis saltem exercita, conc. min. & nego conseq.

Ad Confir. Arg. probat, quod etiam peccatum perseveret quousque intelligatur condonatio, & gratia, a qua destruitur; atq; adeo quod existat peccatum in priori illo signo, quando intelligitur in Deo potestas ad condonandum antecedenter ad condonationem; & sic quod coexistat peccatum, & condonatio, seu gratia, juxta sententiam Lorcæ ab omnibus rejectam. Directe nego maj. perseverat enim dominium in donante non quousque intelligatur, sed quousque sit donatio; (sicut perseverat peccatum, non quousque intelligatur, sed quousque ponatur condonatio) quare in instanti donationis non est dominium in donante, quamvis in priori ad donationem non intelligatur donatio, quæ est destructiva dominii in eo qui donat, & translativa dominii in donatarium. Sic in physicis tenebræ perseverant, non quousque intelligatur lux, nam dum intelligitur sol in priori ad lucem, tunc non intelligitur lux, & tamen tunc non sunt tenebræ.

VII. Objic. ult. Pro eo instanti, quo Petrus donat gemmam Paulo, potest Paulus donatarius illam donare Joanni; ergo pro eodem instanti A Paulus, utpote donatarius, est dominus gemmæ; atqui pro eodem instanti supponitur, quod illam donet Joanni; ergo pro eo instanti Paulus est donans, & simul habet dominium gemmæ; atque adeo potest dominium esse in donante: Antec. prob. Dominus pro eo instanti, quo est dominus, potest uti re sua, atque adeo potest illam destruere, sive physice, sive etiam moraliter, illam alienando; ergo pro instāti donationis Paulus donatarius dominus gemmæ potest illam Joanni donare.

Resp. per instantiam: Deus potest Angelū destruere quolibet instanti; ergo potest etiam illum destruere pro illo primo instanti, quo creat; quod repugnat. Potest enim Deus pro illo primo instanti non ponere Angelū, non vero potest pro eodē instanti ponere, & destruere; ita in casu potest donatarius pro primo instanti non acceptare donationem, & impedire, ne dominium consurgat, non vero acceptare donationem, & simul pro eodem instanti donare, quia haberet, & non haberet dominium; quare nego antec. ad prob. dico, Dominum gemmæ, pro eo instanti quo est Dominus, posse de ea disponere ad omnes usus possibiles, non vero ad impossibiles: est autē impossibilis hujusmodi usus, nempe donatio gemmæ pro illo primo in-

instanti, quo acceptatur dominium gemmæ, sicut impossibile est, Deum destruere Angelum pro illo primo instanti, quo ereat.

VIII. Admittunt alii posse Paulum donatarium donare gemmam Joanni pro eo instanti, sed ita ut Paulus sit solum dominus *titulo*, non *re*: dicitur esse Dominus *titulo*, qui habet rationem fundandi dominium, puta donationem sibi factam; dicitur esse dominus *Re*, qui potest disponere de re; quare si pro instanti A, Petrus donet gemmam Paulo, & Paulus Joanni, Petrus neque dicitur esse dominus titulo, neque re; Paulus dicitur esse dominus titulo, non re; Joannes dicitur esse dominus titulo simul & re.

Sed impugnantur, quia dum dicunt Paulum esse dominum titulo, non re, vel sumitur titulus adæquate, quatenus non solum est conditio prærequisita, sed etiam ultima actualitas ad translationem dominii; & sic non potest esse dominus titulo, quin simul sit dominus re; cum non possit dari ultima actualitas ad aliquam denominationem, quin detur ipsa denominatio: Vel titulus sumitur inadæquate, vid. non pro donatione acceptata, sed pro sola donatione, quæ est conditio prærequisita ad translationem dominii, & in hoc sensu Donatarius non dicitur esse dominus titulo; qui enim potest acceptare donationem, & non acceptat, nullatenus est dominus, quia quamvis donatio prærequiratur ad translationem dominii, non est tamen ultima actualitas antecedenter ad acceptationem.

Admittunt alii posse Paulum pro eodem instanti esse simul Donatarium, & donantem, per hoc quod transferat in Joannem Dominium, quod pro eo instanti non habet, sed haberet, nisi donaret: sicut enim vere condonat offensam in instanti quo fit, qui cedit juri suo, & impedit ne consurgat jus ad odio habendum offensorem; ita Paulus donatarius vere donat pro eodem instanti gemmam Joanni per hoc quod non acceptet donationem pro se, sed velit dominium transferri in Joannem.

Sed hæc etiam via impugnatur; Nam Paulus donatarius si pro eodem instanti donat gemmam Joanni, jam non acceptat favorem legis, & donationem; unde non est rigorose donatarius, sed solum se habet tamquam ponens conditionem requisitam, ut ex voluntate Petri donantis dominium transferatur in Joannem: Sicut si Dominus det famulo pecuniam distribuendam vel sibi, vel alteri Pauperi, non potest famulus pro eodem instanti applicare illam sibi, & alteri; ita ut ipse simul sit donatarius, & donans; sed solum potest vel applicare sibi, vel applicare alteri ex concessione domini. Dispar autem est ratio inter condonationem, & donationem: vere enim condonat, qui cedit juri suo, & non acceptat favorem legis; at non vere donat, qui non acceptat prius favorem legis, & deinde transfert in alium; famulus enim, qui solum transfert dominium pecuniæ in pauperes, non dicitur donatarius, nec donans; quia non acceptat sibi dominium, antequam transferat in pauperes.

Confir. quia si Petrus donat pro instanti A, gemmam Paulo, non potest Paulus pro eodem instanti illam redonare eidem Petro; ergo nec potest donare Joanni: Anteced. patet, quia simul acceptaret, & non acceptaret dominium; simul transferret, quatenus redonaret, & non transferret, quia nunquam habuisset; & ratio a priori est, quia si redonat, non acceptat, si non acceptat, non est vere donatarius: idem dicas, si gemmam donaret Joanni.

Adde demum quod si transmittatur, posse Paulum donatarium donare pro eodem instanti Joanni gemmam sibi donatam, hinc solum sequitur quod per accidens tunc dominium non sit in Paulo primo donatario, quod non obstat nostræ Conclusioni.

QUÆSTIO V.

Utrum dari possit plenum dominium in solidum ejusdem rei penes plures?

I. Certum est, posse in uno esse Dominium directum, in altero utile, unde difficultas solum est de Dominio pleno. Negant communissime Juristæ; Theolog. tamen anxii sunt in pervestigando, an saltem in instanti donationis possit dominium plenum esse, simul in donante, & donatario? quod multum conducit ad decernendum, Num possit Deus sine amissione Dominii conferre homini jus strictum v. g. ad Gloriam promissam, & sic ex justitia remunerari merita condigna? quod examinabimus disp. sequenti.

Lugo disp. 3. de Incarn. & disp. 2. de Just. sect. 2. Arriag. 1. p. disp. 30. Hurt. de Incar. disp. 10. Platel. Requef. & alii docent, de facto in instanti donationis do-mi-

minium esse penes donantem, & donatarium in solidum: quia scilicet donans non abdicat a se pro eo instanti dominium, sed transfert ita, ut simul retineat; sicut ignis, v.g. ita communicat passo formam ignis, ut retineat suam. quod autem in solo primo instanti donationis possit id accidere, ratio est, quia in eo tantum instanti donans potest uti re sua licite in sensu diviso a donatione; in instanti vero sequenti non potest amplius donationem impedire, & ideo caret dominio.

II. Dico equidem dari non posse ejusdem rei plenum, ac perfectum dominium in solidum penes plures, ne in primo quidem instanti donationis. Ita communiter Jurisperiti ex lege *Ut si Certo. ff. Commodati*: & communius Theolog. cum Esp. d. 49. Maur. & aliis.

Prob. Si posset dari penes Petrum, & Paulum dominium plenum ejusdem Equi v. g. in solidum pro eodem instanti, dari posset bellum utrinq; justum; sequela est absurda; ergo & id, unde sequitur. Patet sequela, quia posset Petrus, & Paulus habere voluntates discordes, seu pugnantes, & simul justas; Petrus enim v. g. posset velle uti equo, invito Paulo, & e contra Paulus, invito Petro; ita ut voluntas utriusque esset justa ob dominium, quod haberent in equum; hoc autem est dari bellum utrinque justum: quod autem hujusmodi bellum repugnet, etiam patet, quia non potest lex favere simul Petro adversus Paulum, & Paulo adversus Petrum; faveret enim simul, & non faveret utrique; Petrus dominus equi posset juste velle equitare, invito Paulo, & Paulus posset juste impedire Petro equitationem, & obligare ad non equitandum; ergo uterque haberet, & non haberet jus plenum ad equitandum.

Confirm. pluribus paritatibus; Non potest in instanti condonationis peccati dari simul gratia, & peccatum, seu jus in peccatore, ne odio habeatur, & jus in Deo ad odio habendum peccatorem; Pariter in instanti Voti nequit dari in vovente v. gr. castitatem jus ad licite contrahendum matrimonium, & in Deo jus ad exigendam castitatem promissam; Nec in instanti renunciationis privilegii potest dari in privilegiario jus ad usum privilegii, & in legislatore jus, ne utatur: Nec potest servus in instanti, quo manumittitur, esse simul servus, & liber; Et ratio horum omnium est, quia daretur bellum utrinque justum; ergo neque in instanti donationis dari potest in donante ius ad usum rei, & in donatario jus ad impediendum talem usum.

Dices: Si Petrus, & Paulus probabiliter putent, quod Equus v. g. sit proprius, poterit uterque licite uti Equo tamquam proprio, altero invito: ergo potest in hoc casu dari bellum utrinque justum; ergo etiam in instanti donationis.

Resp. dist. ant. dari potest in eo casu bellum utrinque justum per accidens, & ex jure non pleno, nisi tantum positive, conc. per se, & ex jure pleno simpliciter, videlicet tam positive, quam exclusive, nego antec. & conseq. In casu adducto admittitur a DD. bellum utrinque justum per accidens, seu ratione erroris invincibilis, qui est in alterutro, quod Equus sit proprius; cum re vera Equus sit unius tantum, posita rerum divisione; Præterea hujusmodi Jus est plenum positive tantum, non exclusive; quia scilicet est jus ad omnem usum Equi, non tamen ad excludendum alterum, ne utatur Equo, qui pariter probabiliter est illius; tunc autem bellum utrinque justum repugnat, quando in utroque est jus plenum, etiam exclusive, ita scilicet, ut possit alterum excludere ab usu rei, & obligare illum, ne ea re utatur. In instanti donationis Donatarius habet jus simpliciter plenum etiam exclusive, cum possit obligare donantem ad non utendum re donata, se invito. Idemque dicas de Donante, si esset Dominus; ergo in eo instanti daretur bellum utrinque justum ex jure simpliciter pleno, quod ostendimus repugnare.

III. Hinc sequitur 1. quod si Deus in alia Providentia dare vellet Petro, & Paulo simul jus in Equum, plenum tantum positive, non exclusive, tunc daretur per se dominium in solidum plenum tantum positive; eo modo, quo nunc datur per accidens in Petro, & Paulo probabiliter opinantibus rem esse suam. Sic etiam posita Polygamia, duæ uxores non habent dominium plenum etiam exclusive in conjugem. Sic etiam si duo seorsim conducant Petrum, ut eat Romam, uterque poterit illum obligare ad iter capessendum; neuter vero obligare, ne eat; unde dominium in his casibus non est simpliciter plenum.

Sequitur 2. posse Deum simul & hominem habere dominium plenum Equi, non vero duos homines. Disparitas est, quia homo non habet (quatenus non potest habere) jus utendi Equo invito Deo; contra vero Petrus dominus Equi habet jus utendi Equo, invito Paulo; ergo si Petrus, & Pau-

Paulus essent condomini, dari posset bellum utrinque justum: secus vero si Deus, & homo sint condomini; Deus enim habet dominium superplenum; homo vero habet dominium plenum plenitudine propria dominii creati, quod non potest se extendere ad usum rei, invito Deo.

Sequitur 2. quod si posset Deus conferre homini jus strictum ad Gloriam v.g. promissam, & sic exercere justitiam in collatione gloriæ, quod examinabimus Disp sequenti, in tali hypothesi solum daretur in Deo, & homine jus plenum positive, non exclusive; quamvis enim posset homo exigere gloriam, adeo ut injustus esset Deus, (ut dicitur ad Hebr. 6.) si operis nostri oblivisceretur, & gloriam denegaret; Deus tamen adhuc remaneret plenissime Dominus gloriæ suæ, quod tamen alii aliter explicant.

Confirm. demum Conclusio, quia si Donatio non esset destructiva Dominii in donante pro instanti donationis, sequeretur, quod posset donans simul donare, & juste retinere rem, invito donatario; atqui in omnium sententia injuste retineret; ergo donatio destruit dominium, unde non est simul in donante, & donatario; & idem dicas de vendente, permutante, aut aliter transferente Dominium. Maj. prob. tum a pari; Nam quia facultas v.g. revocabilis data convivæ ad cibum comedendum non destruit dominium; ideo, citra injuriam convivæ, potest Dominus antecedenter concedere pro instanti A facultatem, & deinde citra injustitiam, quamvis non citra inconstantiam pro eodem instanti impedire, ne cibus comedatur; tum a priori, quia cum dominium plenum sit legitima potestas ad omnem usum rei, necessario legitimat, & reddit justum omnem usum, cum quo componitur; ergo deberet reddere justam, & licitam retentionem rei, invito donatario, si perseveraret in instanti donationis.

IV. Objic. 1. Ex Lug. d. 2. n. 26. Dominium in solidum non trahit possibilitatem belli utrinque justi; ergo non repugnat ex hoc capite. Prob. antec. Ideo posset dari bellum utrinque justum, quia posset donans velle aliquem usum rei, quem nollet donatarius, & utraque voluntas pugnax deberet esse justa; sed falsum est, quod Donans possit donare, & simul discrepare a voluntate donatarii. donans enim vult approbare donatarii voluntatem in ordine ad usum rei donatæ; ergo dominium in solidum non trahit bellum utrinque justum.

Resp. nego antec., ad prob. nego min. Nam, ut notat idem Lugo disp. 3. de Incarn. n. 17. potest donans simul velle donare Equum Petro, & velle apud se equum retinere, invito Petro; cum duæ istæ voluntates non sint oppositæ; sic qui contrahit matrimonium potest simul velle dare jus conjugi, & velle contra jus collatum peccare; sic qui vovet castitatem, potest velle contra castitatem peccare, & esse sacrilegus. Ratio a priori est, quia Jus & res sunt duo invicem separabilia; fur enim habet rem furtivam, non jus ad illam; contra vero dominus talis rei habet jus, non rem; ergo potest donans velle dare donatario jus, non rem, atque adeo potest physice non approbare voluntatem donatarii in ordine ad usum rei, quamvis non possit moraliter, hoc est licite, & juste; idque ob defectum dominii, quod per donationem destruitur.

V. Objic. 2. Ex eodem Lugo n. 25. Donans pro instanti, quo donat, potest uti licite re donata in sensu diviso a donatione; ergo dominium tunc est in donante; ex alia parte est etiam in donatario, ut conceditur; ergo in utroque: Prob. 1. conf. quia ad dominium non spectat posse componere duos actus incompossibiles, puta donationem validam, & usum licitum, sed sufficit quod possit alterutrum: sicut ad potentiam physice liberam non spectat posse componere amorem, & odium; sed quod possit alterutrum; ergo cum revera possit donans in instanti donationis vel donare valide, vel uti licite, re vera habet dominium.

Confirm. 1. quia stat amorem, & odium esse incompossibiles physice, & tamen utrumque seorsim esse compossibilem cum potentia libera; ergo stat donationem validam, & usum licitum esse moraliter incompossibiles, & tamen utrumque esse compossibilem cum potentia morali, seu cum dominio: & consequenter donatio non destruit, sed perficit dominium, sicut amor perficit potentiam liberam ad odium, quatenus quilibet actus perficit potentiam suam.

Confirm. 2. A priori; tunc stat dominium, quoties stat potestas moralis ad usum licitum rei; sed in instanti donationis nihil tollitur per donationem ab hac potestate; ergo per donationem non destruitur dominium. Prob. min. quia in tantum tolleretur hujusmodi potestas, quia non posset donans cum donatione componere voluntatem utendi licite, ac juste re sua, invito donatario;

atqui

atqui quamvis id non possit, non oritur ex defectu potestatis, sed ex incompossibilitate horum actuum, nempe donandi valide, & utendi licite; ergo potestas dominativa non tollitur per donationem.

Resp. 1. Argumentum probare, quod in instanti condonationis peccati adhuc perseveret in Deo Jus ad odio habendum peccatorem, quia potest illum odisse in sensu diviso a condonatione, & gratia; probat etiam quod Privilegium perseveret in instanti renunciationis, quia Privilegiarius potest eo uti in sensu diviso a renunciatione: probat similiter quod neque dominium destruatur pro secundo instanti donationis; quia donans tunc posset uti licite re in sensu diviso a donatione præterita.

Resp. 2. directe Donationem destruere dominium pro instanti donationis; aliter donans posset juste, & licite retinere rem, invito donatario, ut ostendimus in ultima Confirmatione. Ad id, quod dicitur, posse Donantem ponere usum licitum in sensu diviso a donatione, Respondeo ex hoc non sequi quod habeat dominium, sed quod haberet, si non donaret; sicut quia renuncians privilegium potest eo uti in sensu diviso a renunciatione, sequitur solum quod haberet privilegium, si non renunciaret, & Deus posset odisse peccatorem, si non condonaret. Advertendum enim quod *tò posse in sensu diviso* duplicem sensum facere possit. Primo quod detur simul potentia ad actus incompossibiles, atque adeo simultas potentiæ, non potentia simultatis; & in hoc sensu voluntas dum amat, potest in sensu diviso ponere odium. Secundo quod detur potentia absoluta ad A, & potentia conditionata ad B; sic habens visionem beatam potest peccare in sensu diviso a visione; quatenus habet potentiam absolutam ad Deum amandum, & conditionatam ad peccatum, quatenus peccare posset, si careret visione beata, quæ destruit potentiam ad peccandum. In hoc sensu verum est, quod possit Donans ponere usum licitum in sensu diviso a donatione; hoc est posset uti licite, & haberet dominium formale, si careret donatione, quæ est destructiva dominii. Hinc patet, quomodo Antichristus sub præscientia peccati libere peccat, per hoc quod possit non peccare in sensu diviso a tali præscientia. Contra vero Petrus prædeterminatus ad amorem non libere amat, per hoc, quod possit non amare in sensu diviso a prædeterminatione. Disparitas est, quia Antichristus sub præscientia peccati habet simultatem potentiæ ad peccandum, & non peccandum, cum possit non peccando præscientiam peccati impedire: Petrus vero sub prædeterminatione ad amorem habet solum absolute potentiam ad amandum, & simul conditionate haberet potentiam ad non amandum, si careret prædeterminatione, cum non possit impedire prædeterminationem.

In hoc etiam diverso sensu verum est, quod voluntas sub prædefinitione amoris præcepti consequente ad scientiam mediam possit ponere odium in sensu diviso a tali prædefinitione, utpote impedibili citra eversionem libertatis; contra vero sub visione beata, vel sub habitu charitatis etiam collato post scientiam mediam de Amore præcepto sub auxilio indifferenti voluntas potest non amare in sensu diviso, & tamen evertitur libertas pro statu absoluto, quia scilicet pro statu absoluto solum posset non amare, si careret visione, aut habitu charitatis, quin tamen absolute possit sub tali compincipio supernaturali, utpote inimpedibili, ponere negationem Amoris, quod requiritur ad libertatem.

In forma dist. antec. Donans potest licite uti re, quam donat, in sensu diviso a Donatione, si faciat sensum, quod habeat actu potentiam moralem ad usum licitum, nego, si faciat sensum, quod haberet potentiam istam, si non donaret, conc. ant. & nego conseq Ad probationem, nego quod ad Dominium formale spectet ponere tamquam actus proprios vel donationem validam, vel usum licitum; (sicut ad libertatem spectat ponere vel amorem, vel odium) Donatio enim non est actus dominii formalis, sed virtualis; (sicut renunciatio Privilegii non est actus Privilegii, sed voluntatis connotantis Privilegium, quod est materia, seu terminus per renunciationem destruendus) unde potest voluntas dumtaxat ratione dominii virtualis validare donationem, seu dominii formalis translationem in donatarium, ita ut si non transferret, tunc posset legitimare usum rei.

VI. Objicies ultimo. Dari potest in instanti Donationis Dominium reflexum, seu virtuale in donante simul, & donatario; ergo etiam formale Antecedens patet, Nam Donans pro eo instanti habet potestatem non donandi, atque adeo retinendi Dominium; donatarius etiam habet potestatem acceptandi, vel non acceptandi dominium formale; ergo in utroque datur dominium virtuale.

Confirm. Stare potest in Donante donatio facta Petro cum potentia ad vendendum Paulo rem eamdem in sensu diviso a donatione; ergo poterit etiam stare in donante donatio facta Petro cum potentia ad utendum licite, & juste eadem re in sensu diviso a donatione; atque adeo componi potest Donatio cum dominio formali.

Resp 1. per instantiam: Datur simul in vovente, & in Deo promissario consimile jus reflexum, sicut in donante, & donatario, quatenus vovens v. g. castitatem habet potestatem non vovendi, atque adeo retinendi jus ad matrimonium contrahendum, & Deus habet potestatem non acceptandi votū, seu jus promissarii ad matrimonium prohibendum voventi; & tamen non potest in utroque dari jus formale, nempe in vovente jus ad matrimonium contrahendum, & in Deo jus promissarii ad matrimonium illi prohibendum.

Deinde ante responsionem directam adverto, Dominium reflexum diversimode esse in Donante, ac in donatario; 1. quia in Donante constituitur per libertatem ad donandum connotantem dominium pro instanti antecedenti; In donatario vero constituitur per libertatem ad acceptandum dominium connotantem donationem in donante. 2. quia in Donante Dominium reflexum est potestas transferendi dominium pro instanti ipso donationis, in donatario vero est potestas transferendi dominium in alium donatarium solum pro instanti sequenti, cum non possit idem simul esse donatarius, & donans; propterea per donationem non dicitur transferri dominium reflexum a donante in donatarium, sicut transfertur directum; quia dominium reflexum non est idem, neque ejusdem rationis in utroque. Sed transmitti potest Adversariis, quod eodem modo in utroque sit dominium reflexum, quod vere transferatur a donante in donatarium, nihil hinc contra conclusionem inferri potest.

In forma ad arg. dissimulato antec., nego consequ. disparitas est quia Dominium reflexum jam explicatum in utroque nec trahit possibilitatem belli utrinque justi, nec aliud inconveniens; imo est necessarium: quomodo enim intelligi posset donatio, nisi in Donante sit potestas ad donandum, & in Donatario potestas ad acceptandam donationem, & ad transferendum dominium, sive pro eodem, sive pro sequenti instanti? contra vero Dominium formale in utroque traheret possibilitatem belli utrinque justi, & redderet justam, ac licitam retentionem rei, invito donatario, quod repugnat.

Ad Confirm. conc. antec, quod scilicet sine possibilitate belli utrinque justi donans possit valide vendere in sensu diviso; ita ut detur simultas potentiæ ad utrunque actum incompossibilem donationis, & venditionis: Nego conseq. quod scilicet sine hoc inconvenienti possit donans uti juste re in sensu diviso, ita ut detur simultas potentiæ ad donationem validam, & usum licitum. Disparitas est, quia Donatio, & usus rei, invito Donatario, sunt duo actus physice compossibiles, & solum moraliter, seu licite incompossibiles; ergo non datur in donante potentia moralis, seu dominium, quod possit utrumque actum legitimare; contra vero donatio, & venditio ejusdem rei sunt duo actus etiam physice incompossibiles, ut amor, & odium; si enim donans vellet simul donare, & vendere, vellet chimeram; ergo ex hoc quod donans possit in sensu diviso valide vendere, & quod donatio, & venditio sint duo actus incompossibiles ejusdem dominii reflexi, nullum sequitur inconveniens.

VII. Ex hactenus dictis habes 1. Ad Dominium Reflexum (quod connotat dominium formale pro instanti antecedenti) spectare tamquam actus proprios donationem, venditionem, permutationem, & quamcunque aliam translationem Dominii formalis pleni. 2. Ad dominium pure directum, & proprietatis ut condistinctum ab utili (quod scilicet connotat dominium utile pro instanti antecedenti) spectare posse concedere usumfructum, vel darein emphyteusim, aut in Feudum, nec non locare, & dare usum juris; quia hujusmodi actus transferunt dominium utile, quod non potest simul esse in duobus. ne detur bellum utrinque justum. 3. Spectare ad Dominium formale, quod complectitur dominium proprietatis, seu directum simul & dominium utile posse uti re ad quemcunque usum, etiam destructivum; unde diximus, Dominium formale Equi haberi etiam pro instanti, quo Equus a Domino occiditur, quamvis tunc solum existat denominative, non constitutive, seu quidditative; sicut dominium reflexum existit solum denominative in instanti donationis, quando destruitur dominium formale.

Denique sciendum, Pallavicinum in Assertionibus Theologicis lib. 4. cap. 12. velle, quod in instanti Donationis Dominium

neque

neque fit complete in donante, neque complete in donatario, sed in utroque incomplete; Non est complete in donatario, quia non potest uti re, nisi in sensu composito donationis; neque est complete in donante, quia non potest uti re, nisi in sensu diviso a donatione. Sed communiter hæc doctrina rejicitur: donans enim nullatenus habet dominium formale, quia non potest uti re licite, sed posset, nisi donaret; sicut cadaver posset ambulare, si viveret: Donatarius vero est plenissime dominus, quamvis dominium habeat dependenter a donatione; quia etiam in secundo instanti donatarius habet dominium dependenter a donatione præterita, & tamen in secundo instanti est plenissime dominus: sic jus Jurisdictionis est plenum etiam pro primo instanti, quo confertur, quamvis tunc habeatur dependenter ab ejus collatione.

QUESTIO VI.

Num sit possibile Dominium in solidum penes plures, posita rei replicatione, aut concordia voluntatum?

NE penitus ignoretur, paucis perstringo quæstionem hanc, quæ Metaphysicam potius redolet, quam Theologiam. quæritur 1. utrum posita divinitus replicatione (v.g. Equi Romæ, & Neapoli) dari possit dominium plenum in solidum penes talem Equum, ita ut Petrus sit dominus Equi prout existentis Romæ, & Paulus prout existentis Neapoli? Secundo An possit dari dominium in solidum in Petro, & Paulo, si Deus conferat iis dominium rei, postquam per scientiam mediam præviderit, quod ambo essent concordaturi circa usum rei; adeo ut, si præviderentur discordes, iis dominium non conferret.

I. Dico 1. Potest divinitus dari dominium ejusdem rei plenum penes plures in solidum, dummodo ea res replicetur in duobus locis, cum æquivalentia duabus rebus in ordine ad usum; secus vero, si non ita replicetur.

Prob. 1. a pari, si idem Equus v. g. ponatur duobus temporibus, v. g. Anno A, & anno B, poterit Petrus habere dominium Equi plenum Anno A, & Paulus anno B, quia idem Equus reproductus æquivalet duobus Equis; ergo pariter si idem Equus replicetur, ita ut æquivaleat duobus Equis, poterit Petrus esse plenus dominus illius, prout existentis in uno loco, & Paulus prout existentis in altero; atque adeo dari potest in hac hypothesi dominium in solidum: quod si fingamus non replicari, ita ut æquivaleat duobus, unde v.g. in duobus locis non habeat vires ad ferendum pondus duplicatum, nec duplicatas vires ad currendum, certe dominium non posset esse plenum in utroque, ut patet. Ratio a priori Conclusionis est, quia tunc habetur dominium plenum, quando habetur facultas legitima disponendi de re ad libitum, invito quovis alio; atqui posita Equi replicatione cum æquivalentia ad duos Equos, Petrus potest disponere ad libitum de Equo prout existente Romæ v. g. invito quovis alio, etiam invito Paulo condomino; & similiter potest Paulus de eodem Equo prout existente Neapoli; ergo uterque esset plene condominus.

II. Hinc seq. 1. quod ut Equus replicetur, perinde ac si esset duplex, non solum deberet habere vires duplicatas, sed etiam deberet sibimet occurrens impedire penetrationem, & si Romæ occideretur, non deberet simpliciter mori, sed deberet Neapoli vivere, aliter non replicaretur juxta systema conclusionis, perinde ac esset duplex.

Seq. 2. quod absolute loquendo per nudam Equi replicationem non possit dari dominium in solidum; nuda enim replicatio non fert, quod Equus habeat vires duplicatas; neque fert quod si vulneretur, & moriatur in uno loco, non vulneretur, & moriatur ubique, ut communiter docent in Physicis: vulnus enim habetur per destructionem unionis continuativæ inter partes corporis, & mors per destructionem unionis inter animam, & corpus; repugnat autem ut istæ uniones destruantur in uno loco, & non destruantur simpliciter in quocunque alio loco; rem enim destrui, est illam non amplius existere; cum autem negatio sit malignantis naturæ, fit, ut si res non existat, nullibi existat. Propterea si Equus replicatus moreretur Romæ, & viveret Neapoli, in rigore Romæ non moreretur: quia non destrueretur unio inter animam, & corpus, sed solum destrueretur ubicatio Romana talis unionis; destrui autem ubicationem unionis, non est Equum mori; aliter quando Equus ambularet, semper moreretur, quia tunc successive destruitur ubicatio propria unionis inter animam, & corpus. Ratio autem, cur per nudam repli-

replicationem sic explicatam non possit haberi dominium in solidum penes Petrum, & Paulum, est, quia tunc non daretur in uno facultas legitima occidendi v. g. Equum invito altero; ergo in neutro esset dominium plenum.

III. Dico 2. Dominium plenum in solidum penes Petrum, & Paulum repugnat etiam posita concordia voluntatum; hoc est etiamsi dominium utrique conferatur a Deo post prævisionem per scientiam mediam, quod ambæ voluntates sint concordaturæ in ordine ad usum rei. Ita communius contra nonnullos Recentiores.

Prob. Si Deus post prævisionem voluntatum Petri, & Pauli concordium conferret utrique dominium v. g. Equi pro instanti, A, sive pro hora A, Rogo: vel pro instanti, A, voluntates istæ possent discordare, ita ut Petrus v. g. vellet equitare, & Paulus nollet quod Petrus equitet, vel non possent discordare; si hoc secundum; ergo carerent libertate physica essentialiter prærequisita ad dominium; atque adeo carerent dominio pro tali instanti; si primum, rursus interrogo: vel dominium in hypothesi discordiæ remaneret, vel non remaneret: si remaneret; ergo posset dari bellum justum ex utraque parte, ut ostendimus quæstione præcedenti; si non remaneret; ergo non haberent pro tali instanti dominium plenum, quippe quod non se extenderet ad usum Equi in hypothesi, quod illæ voluntates discordarent, prout requiritur ad dominium plenum, ac perfectum, ut patet.

Confirm. quando Deus prævisa per scientiam mediam concordia voluntatum Petri, & Pauli pro instanti, A, relate ad usum Equi, prædefinit hanc concordiam, & simul confert utrique dominium, vel decernit dominium, quia prædefinit concordiam, vel prædefinit concordiam, quia decernit utrique conferre dominium, vel prædefinitio concordiæ, & decretum collationis dominii se habent disparate; ita ut neutrum fundetur in altero; nullum ex his dici potest; ergo non datur in Petro, & Paulo dominium plenum, posita concordia voluntatum. Prob. min. nam si dicatur primum, quod scilicet decretum domini fundetur in præfinitione concordiæ, sequitur quod si discordarent, non essent domini, atque adeo dominium non se extenderet ad usus discordes, unde non esset plenum; sicuti non est plenum dominium, quod a Deo confertur Petro pro hypothesi, quod uno tantum usu ea re utatur, ita ut si uteretur alio usu, non esset dominus: Si dicatur secundum, quod præfinitio concordiæ fundetur in decreto dominii, sequeretur eversio libertatis, quia decretum dominii esset antecedens concordiam incompossibile cum discordia, & inimpedibile a voluntate; ergo juxta nostra principia evertit libertatem. Si dicatur tertium, quod se habeant disparate, sequeretur possibilitas belli utrinque justi, juxta explicata quæstione antecedenti.

IV. Resp. 1. adversari, quod Decretum dominii fundetur in decreto concordiæ, sicut prædestinatio fundatur in prævisione, & prædefinitione actus finaliter boni; & idcirco Petrus & Paulus essent domini, & tamen non possent discordare impotentia solum consequente, quæ non evertit libertatem, eo modo quo prædestinatus non potest peccare finaliter, & damnari.

Sed contra est, quia sicut Prædestinatus debet posse peccare finaliter, ita tamen, ut si peccaret, non fuisset prædestinatus, eodem modo Petrus, & Paulus deberent posse physice discordare, & in casu discordiæ non essent domini; atqui si hoc dicatur, non sunt plene domini, quia dominium non se extenderet ad legitimandos usus discordes; ergo hæc responsio non subsistit.

Resp. 2. quod præfinitio concordiæ, & decretum domini se haberent concomitanter & disparate; unde possent Petrus, & Paulus discordare; in casu tamen discordiæ adhuc remanerent domini, sed usus rei positus a Petro, invito Paulo, diceretur justus simul, & injustus, ex diverso titulo; esset justus ratione juris, quod residet in Petro, & injustus ratione juris quod residet etiam in Paulo.

Sed neque hæc responsio subsistit: Nam vel dominium in utroque supponitur plenum simpliciter, in sensu, quo hic agitur quæstio; vel supponitur plenum tantum positive, non exclusive, prout est in duobus probabiliter opinantibus, quod res sit propria, ut explicavimus quæst. præcedenti: Si dicatur hoc Secundum, habemus intentum, quod repugnet dominium in solidum usquequaque plenum, etiam posita concordia voluntatum: præterea sicut nemo dixit, quod duo probabiliter opinantes rem esse propriam juste simul, & injuste utantur ea re, sed simpliciter juste utuntur, invito altero, quia dominium in utroque est plenum solum positive; ita in casu nostro

usus

usus rei positus ab uno, invito altero, non debet dici justus simul, & injustus ex diverso titulo, sed simpliciter justus. Si dicatur primum, aperte repugnat, quod usus rei positus a Petro, invito Paulo, sit justus simul, & injustus; sicut evidenter repugnat, quod usus rei positus a donante in instanti donationis, invito donatario, sit justus simul, & injustus ex diverso titulo, videlicet justus ob dominium in donante, injustus ob dominium in donatario. & ratio est, quia usum esse justum, est esse licitum, & permissum a lege fundante dominium; esse vero injustum, est esse prohibitum, & simpliciter illicitum ob jus, quod in altero residet; repugnat autem quod eadem actio sit permissa simul, & prohibita; ergo repugnat quod sit justa simul, & injusta; & propterea repugnat bellum utrinque justum.

V. Colligo paucis trium harum quæstionum fundamentum. Donans potest in instanti donationis retinere physice rem, invito donatario, non potest tamen moraliter, seu licite, & juste; ergo deest tunc in donante potentia moralis, seu dominium, & consequenter repugnat dominium in solidum in donante simul, & donatario. Verum quidem est, quod donans possit licite rem retinere in sensu diviso a donatione; hinc tamen solum fit, quod haberet dominium, si non donaret, non vero quod habeat, dum donat: ut patet exemplo condonationis, renunciationis privilegii, voti, &c. & a priori quia ad dominium plenum spectat legitimare omnes usus rei physice compossibiles cum dominio. Verum pariter est, quod habens dominium plenum non solum debeat posse uti re, ut usufructuarius, sed etiam donare, & quomodolibet alienare: Advertendum tamen, quod non debeat posse donare in instanti, quo habet dominium pro eo ipso instanti, quo est Dominus, sed pro instanti sequenti; sicut qui vivit potest se occidere non pro ipso instanti, quo vivit, sed pro sequenti, ponendo scilicet in hoc instanti vulnus, aut aliud, quod trahit defitionem vitæ pro instanti sequenti: ratio a priori est, quia actus secundus non potest destruere suam potentiam pro eo instanti, quo profluit ab ipsa; & idcirco donatio solum poni potest vi dominii virtualis, cujus est actus, non vi dominii formalis, quod est terminus per donationem transferendus in Donatarium.

DISPUTATIO III.

De Justitia.

Explicata natura Juris, quod est justitiæ objectum, progredimur ad examinandam Naturam Justitiæ; quæ, ut loquitur Philosophus 5. Eth. 1. est virtutum moralium præstantissima, adeo ut nec hesperus, nec lucifer sit adeo admirabilis; quod probat tum ex vulgari proverbio: *Justitia in se virtutes complectitur omnes*: tum quia justitia reddit hominem bonum tam in ordine adse, quam ad alios; Aliæ vero virtutes reddunt hominem bonum solum in ordine ad se: tum demum quia virtus eo præstantior, quo majorem habet superare difficultatem; major autem est difficultas in exercendis operationibus, quæ respiciunt bonum alienum, ut sunt operationes Justitiæ, quam in moderandis per alias virtutes passionibus, in quo voluntas respicit bonum proprium; ergo justitia virtus est omnium præstantissima. Nos primo inquiremus quid sit Justitia, & quotuplex? Secundo quodnam sit ejus objectum materiale, & formale? Tertio An possit obligationi ex justitia satisfieri per iteratam solutionem? Quarto, An ad exercendum actum justitiæ detur operandi obligatio ex ejus motivo? Demum quodnam sit Justitiæ subjectum? Num scilicet inter Patrem, & Filium, Dominum, & servum, Deum, & creaturam intercedere possit Justitia rigorosa?

QUÆSTIO I.

Quid sit Justitia, & quænam ejus Species?

I. Præmitto ex Perez, Justitiæ nomen idcirco convenire Commutativæ, Distributivæ, Legali, & Vindicativæ, non vero aliis virtutibus etiam ad alterum, puta Obedientiæ, Gratitudini, Fidelitati, Religioni &c. quia illæ tantum virtutes exercentur cum obligatione ad alterum, quin mereantur ullam gratiarum actionem, aut retributionem; secus vero istæ, ut patet inductione: Nam solventi debitum, aut non furanti, vel distribuenti bona communia secundum rationem justitiæ distributivæ, aut observanti leges, & vindicanti culpas nulla retributio debetur; contra vero si detur pauperi stips ex obligatione charitatis, tenetur

netur pauper gratias agere. Ratio a priori est, quia Natura condidit quædam bona in bonum creaturarum rationalium, quæ voluit a quibusdam possideri integre secundum convenientem portionem, & ideo noluit, ut ea accipiens secundum portionem sibi debitam ex justitia commutativa teneretur ad aliquid rependendum: Pariter voluit natura, ut quædam bona communia integre distribuerentur secundum proportionem meritorum per justitiam distributivam; atque ado sine onere retributionis: Voluit etiam natura, ut non teneretur Princeps ad retributionem civibus pro observantia legum; cum enim Principi competat jurisdictio in bonum subditorum, non in bonum proprium, iniquum esset cogere Principes ad gratias agendas observantibus leges, seu justitiam legalem; debentur quidem præmia istis ex justitia distributiva, sed non debentur a legislatore qua tali, sed a distributore bonorum communium in bonum publicum; virtuti enim naturaliter debentur præmia; unde Deus connaturaliter remuneratur obedientiam, Religionem &c. quamvis cum ipse sit incapax beneficii, nunquam teneatur ad gratiarum actionem, etiam propter actus supererogationis: Denique punitus non tenetur gratias agere Principi punienti ex justitia vindicativa; tum quia pœna est malum, quod de se non exigit gratiarum actionem; tum quia esset intolerabilis lex, quæ obligaret Reum ad pœnam subeundam non solum patienter, sed etiam cum gratiarum actione; ergo universim pro actibus justitiæ nihil est rependendum. Contra vero in aliis virtutibus ad alterum non est eadem ratio; cum enim institutæ sint ad fovendum mutuum amorem, ut sunt Charitas, Gratitudo, Pietas &c. voluit natura, ut ex earum actibus resultaret onus gratiarum actionis. His præmissis quærendum primo quomodo justitia definiatur; & quænam sint ejus proprietates; Secundo, An univoce justitia dicatur de commutativa, distributiva, vindicativa, & legali?

ARTICULUS I.

Num Justitia sit constans, & perpetua voluntas tribuendi unicuique Jus suum.

II. Respondeo, Justitiam hoc pacto apte definiri, seu potius describi, (ut dicemus quæstione sequenti) tum a Juristis ex Vulp. leg. *Just. ff. de Justitia, & Jure*; tum a Theologis.

Explicatur: Dicitur *Voluntas*, hoc est volitio, non quidem actualis, sed habitualis, & ideo dicitur *Voluntas Constans*; quia habitus virtutis est difficile mobilis, tum physice, quatenus est habitus, tum ethice, quatenus est virtus. Dicitur etiam voluntas *perpetua*, quæ scilicet velit semper juste operari, & alteri jus suum tribuere.

Hinc sequitur 1. Justitiam esse virtutem moralem ad alterum: in stricta significatione est virtus, cum inclinet in objectum conforme rectæ rationi; est ad alterum, quia respicit operationem alteri debitam; & sic ordinat subjectum ad ultimum finem; ubi temperantia, fortitudo &c. non dicuntur esse ad alterum, sed ad se; quia moderando passiones absque respectu ad alterum ordinant subjectum in finem ultimum. Denique est ad alterum stricte dicta, & specie distincta ab aliis virtutibus ad alterum, nempe ab Obedientia, Gratitudine, Religione, quia respicit jus alterius stricte dictum; prout dicemus articulo sequenti.

Sequitur 2. Justitiam respicere medium rei, ut notat Angelicus q. 58. a. 10. ubi reliquæ virtutes attingunt medium rationis. Universim virtus attingere debet medium, ut proinde a Philosopho 2. Eth. 1. virtutes dicantur medium sectantes; medium autem, quod respicitur a virtute, est duplex; aliud dicitur medium rationis, quod scilicet præscribitur a ratione, spectatis circumstantiis; v.g. temperantia debet respicere mediocritatem cibi, quæ non est eadem relate ad omnes, nec consistit in indivisibili, & ideo unicuique præscribi debet a ratione relate ad indigentiam operantis, & ad alias circumstantias: Aliud dicitur medium rei, quod scilicet consistit in indivisibili, nec variatur pro varietate circumstantiarum, & tale est medium, quod respicitur a justitia, quæ postulat, quod tanta res ponatur, quanta debetur.

III. Hinc Theologi morales colligunt 1. non satisfieri obligationi Justitiæ, nisi ponatur res debita, aut in individuo, si fieri potest, aut saltem in æquivalenti; atque adeo si per errorem ea non ponatur, detecto errore debeat statim poni; quod in aliis virtutibus non contingit; Nam si ex errore omitto jejunium præscriptum hoc die ab abstinentia, vel ab obedientia, detecto errore, non teneor amplius illud ponere.

Colligunt 2. per solutionem probabilem non satisfieri obligationi ex justitia, ut docent

cent communius, secus vero aliis obligationibus, v. g. ex præcepto, ex voto &c. Ratio est, quia solutio probabilis, utpote incerta, non tanti æstimatur, quanti debitum certum; ideo qui probabiliter solvit, non solvit quantum debet; unde vel debet iterum solvere totum debitum, vel saltem, ut docet Laym., partem debiti pro mensura, quam habet probabilitatis: contra vero qui probabiliter satisfecit præcepto, v. g. Jejunii, non tenetur iterum jejunare; quia a ratione præscribitur, quod solutio fiat humano modo, atque adeo juxta opinionem probabilem, quin requiratur omnimoda certitudo solutionis.

Colligunt 3. ex eodem D. Thom. a. 9. Aristotele, & aliis communiter, contra Buridanum, Justitiam versari directe circa solas operationes exteriores ordinatas ad alterum, & indirecte circa passiones: Contra vero alias virtutes versari circa passiones duntaxat: v. g. Actus temperantiæ, & fortitudinis redduntur difficiles solum ex renitentia passionum; unde ita versantur circa passiones, ut si non darentur passiones, nulla esset superabilis difficultas in exercitio harum virtutum; atque adeo istæ virtutes non darentur; cum virtus detur solum in ordine ad superandam difficultatem: Contra vero Actus justitiæ sunt difficiles ex objecto suo independenter a renitentia passionum; quia quamvis ad exercendum Justitiæ actum opponatur avaritia, & pecuniæ cupiditas; independenter tamen a difficultate orta ex tali passione, datur difficultas superanda in exercitio operationis externæ debitæ ex Justitia, quippe quæ respicit bonum alienum. Ratio a priori ex Angelico est, quia Justitia est circa ea, quæ sunt ad alterum; atqui nos non ordinamur ad alterum immediate per passiones interiores, sed per operationes exteriores; ergo justitia immediate, & directe non est circa passiones, sed circa operationes. Quod verum est non solum de Justitia particulari, seu commutativa, sed etiam de omnibus virtutibus ad alterum, sive sint partes subjectivæ, hoc est species Justitiæ, ut distributiva, vindicativa, &c. sive sint partes potestativæ Justitiæ, ut Religio, Gratitudo &c., quæ Justitiam imitantur, cum sint ad alterum.

Colligunt ult. Præter Justitiam Generalem, quæ identificatur cum quavis virtute, quatenus quælibet virtus ordinat hominem ad ultimum finem, & adæquat illum cum Deo, dari justitiam particularem, qua homines invicem ordinantur per operationes externas debitas alteri ex jure stricte dicto; hæc autem differt non solum a Justitia generali, quatenus complectitur omnes virtutes, sed etiam a Justitia generali, hoc est legali, quæ ordinat hominem per observantiam legum ad bonum commune; unde non respicit jus strictum personæ particularis, sed quoddam Jus, quod est in Republica, vi cujus cives obligantur ad bonum commune prosequendum, observando leges, & pro patria etiam occumbendo. Hinc Philosophus 3. Polit. 5. dixit, Posse hominem esse justum, hoc est nullum lædentem, & tamen esse malum civem, hoc est negligentem boni communis, violando leges spectantes bonum publicum; in quo casu homo haberet tãtum justitiam particularem, quam ex Vulp. descripsimus, non vero legalé.

ARTICULUS II.

Utrum Justitia univoce dicatur de Commutativa, Distributiva, Legali, & Vindicativa?

IV. Justitiæ Nomen, ut diximus, competit his quatuor speciebus, videlicet Commutativæ, quæ ordinat cives ad invicem; Distributivæ, quæ ordinat communitatem ad Cives; Legali, & Vindicativæ, quæ cives ordinant ad communitatem, quamvis diversimode.

Justitia commutativa, seu particularis dicitur illa, quæ exercetur in contractibus, & in commutationibus, respicitque medium rei Arithmeticum, & bonum particulare uniuscujusque Civis; & ideo dicitur ordinare in communitate cives ad invicem, ut quilibet servet jus alterius.

Distributiva ordinat communitatem ad cives, quippe quæ distribuit civibus bona communitatis, honores, ac onera juxta proportionem meritorum, respicitque medium rei geometricum, & bonum commune, atque adeo non tribuit unicuique jus suum; quandoquidem ante distributionem talium bonorum nemo habet jus stricte dictum relate ad ea bona, sed solum habet Titulum decentiæ, quod ea bona sibi conferantur: hinc qui violat justitiam distributivam, dicitur Acceptor Personarum, & non nisi large injustus, quin ad restitutionem teneatur: solius autem Principis est, seu Gubernatoris, aut delegati justitiam distributivam exercere.

Justitia Legalis ordinat cives ad communita-

nitatem, quippe quæ respicit primo, & per se bonum communitatis, per legum observantiam, non vero jus strictum uniuscujusque; & idcirco legum transgressores bonum commune negligentes ad restitutionem non tenentur. Distinguitur hæc virtus ab Obedientia; hæc enim primario, & directe spectat obtemperare superiori; Justitia vero legalis directe intendit bonum communitatis, quod ex observantia legum provenit: Distinguitur etiam a pietate erga patriam; quia potest aliquis ex pietate intendere bonum Patriæ, quatenus ab ea habuit esse, etiam quando desiit esse civis: At justitia legalis respicit bonum commune, etiamsi Respublica non sit propria patria, & solum quando aliquis est Reip. civis.

Denique Vindicativa respicit etiam bonum communitatis, quippe quæ infligit pœnam juxta reatum culpæ, quin respiciat Jus stricte dictum ordinatum ad bonum particulare, & ad utilitatem habentis illud; Nam neque Peccator dicitur per peccatum acquirere jus ad pœnam, sed potius contrahere debitum pœnæ; neque Superior habet jus puniendi in bonum proprium, sed in bonum communitatis; atque adeo habet jus puniendi ex jure jurisdictionis, non proprietatis. His explicatis

V. Dico, Nomen Justitiæ analogice tantum convenire Commutativæ, Distributivæ, Legali, & Vindicativæ. Ita communiter apud Lug., & Esparf. contra Burid.

Prob. Tunc Justitia analogice de his omnibus diceretur, quando ratio importata per nomen justitiæ non esset eadem in omnibus, sed partim eadem, partim diversa; atqui ita se res habet; ergo. Major constat ex definitione Analogorum apud Logicos. Min. prob. Ratio importata per nomen Justitiæ est constans, & perpetua voluntas tribuendi unicuique Jus suum, sumendo ly *Jus* stricte pro Jure proprietatis ordinato ad utilitatem habentis illud, & quod unice ex voluntate habentis obligat, aut cessat obligare, ut communiter docent; atqui solum Justitia commutativa respicit hujusmodi jus stricte dictum; aliæ vero virtutes Justitiæ, etiamsi respiciant Jus, & ponant operationem debitam, non respiciunt tamen jus strictum; ergo ratio importata per nomen justitiæ non est eadem in omnibus.

VI. Objic. 1. Si Justitia distributiva, vindicativa, & legalis non respicerent Jus rigorosum alterius, non essent partes subjectivæ, seu species Justitiæ, sed solum essent partes potentiales, ut Obedientia, Pietas, Religio, Gratitudo, liberalitas, amicitia, & reliquæ virtutes, quæ sunt ad alterum; sequela non admittitur; ergo nec id, unde sequitur.

Resp. cum Lugo n. 50. Jus, quod respicitur a Justitia commutativa, esse jus strictissime dictum, quod non competit distributivæ, vindicativæ, & legali; quibus convenit etiam respicere quoddam jus rigorosum, quod non respicitur ab aliis virtutibus ad alterum; & ideo cæteræ virtutes ad alterum dicuntur esse partes potestativæ Justitiæ, quia nec respiciunt jus strictissimum, nec rigorosum. Contra vero distributiva, vindicativa, & legalis dicuntur partes justitiæ subjectivæ, & species Justitiæ; quia quamvis non respiciant univoce jus strictissimum, respiciunt tamen quoddam jus rigorosum. Quare deficit a ratione Justitiæ veracitas, gratitudo, obedientia, liberalitas &c., quia non supponunt debitum fundatum in titulo alterius, quandoquidem nobis potius, quam aliis debemus exercitium harum virtutum: Religio vero, pietas, observantia, quamvis respiciant rationem debiti, non tamen debiti adæquabilis, ut respicitur a quavis justitia; contra vero distributiva, & vindicativa respiciunt debitum superioris, qui tenetur distribuere bona communia, & punire delicta. Legalis etiam respicit debitum, quod habent Cives ad tuendum bonum Reip. per legum observantiam; ergo apte quatuor istæ virtutes dicuntur partes subjectivæ, seu species justitiæ; quidquid sit utrum Fidelitas ad veracitatem, an ad Justitiam reducatur?

VII. Objic. 2. Si distributiva non respiceret jus strictissimum, sicut commutativa, non contraheret onus restitutionis Acceptor Personarum, qui Justitiam distributivam violat; sed contrahit; ergo. Major constat, quia onus restitutionis contrahitur ex violatione Juris alieni stricte dicti. Min. prob. tum ex D. Tho. hic qu. 62. a. 1. ad 3. tum quia Acceptor Personarum injuste se gerit tam relate ad cives, quibus denegatur officium publicum, quod merentur, quam relate ad remp., quæ multa damna subit, dum officia publica administrantur ab indignis.

Resp. nego min. cum Suar., Lugo, Less. Rebell., & aliis ex D. Thom. qu. 63. contra Vasq., Cajet. apud Dicastill. de Just. l. 2. tr. 2. disp. 8. dub. 8. & ratio est, quia Jus strictum ad officium v. g. vel cathedram non acquiritur a digniori, antequam illi conferatur; ergo si officium, vel cathedra

non

non conferatur, non violatur jus strictum; atque adeo non contrahitur onus restituendi. Antec. prob. quia Jus strictum sive in re, sive ad rem respicit commodum privatum, & unice pendet a voluntate habentis illud; atqui exigentia, quæ est in digniori, ut sibi officium, vel cathedra conferatur, non respicit commodum privatum, cum non debeant ea conferri digniori in bonum proprium, sed in bonum publicum; nec cessat talis exigentia per meram voluntatem dignioris cedentis Juri suo; quandoquidem officium publicum conferri debet digniori, etiamsi ille renuat; ergo non habetur in digniori jus strictum ad bonum publicum antequam conferatur.

Confirm. Quia tunc non datur onus restitutionis, atque adeo non violatur jus strictum, quando damnum illatum resarciri non potest; atqui damnum illatum per acceptionem personarum, qua violatur justitia distributiva, conferendo officium publicum minus digno, resarciri non potest; ergo Acceptor Personarum non tenetur ad restitutionem. prob. min. Nam nec potest resarciri damnum illud tollendo a minus digno officium illi collatum, cum per collationem acquisierit jus strictum ad illud, unde non potest amplius ab eo tolli; neque potest resarciri tale damnum bonis propriis; quia quodcunque bonum solvatur in compensationem, non fiet, ne officium a minus digno exerceatur; ergo damnum illatum per violationem justitiæ distributivæ nullatenus potest resarciri. Quare injustus distributor bonorum communium non tenetur restituere digniori, ut jam ostendimus, nec ipsi communitati; quia relate ad communitatem non est injustus, sed infidelis, communitas enim non intendit obligare Principem ad conferenda officia publica dignioribus cum tanto onere, ne multis perplexitatibus, & perturbationibus ostium aperiatur.

VIII. Notandum tamen, aliquando violari Justitiam distributivam simul, & commutativam, quando scilicet intercedit pactum cum Rep. de conferendis officiis publicis juxta meritum civium; puta si Princeps ob id mercedem accipiat a Rep in quo casu proculdubio per acceptationem personarum, quia violatur etiam justitia commutativa, datur obligatio compensandi damna, quæ emergunt Reip. quin tamen quicquam debeat restitui ipsi digniori prætermisso. Præterea quando oppositores concurrunt ad beneficium, vel cathedram, tunc violatur etiam Justitia commutativa, si præferatur minus dignus, ut docent communissime, contra Sotum, & Navarr. quia intercedit quoddam pactum implicitum inter oppositores, & Collatorem beneficii, quod confe- ratur ei, qui prævalet; & ideo Acceptor personarum in hoc casu tenetur compensare digniori damnum illatum.

Hinc patet solutio ad prob. min. dicendo, D. Thomam loc. cit. obligare ad restitutionem illum, qui violando justitiam distributivam, violat etiam commutativam; propterea Princeps, conferendo officia publica positive indignis, tenetur ad restitutionem damni Reip. illati; quia quamvis non teneatur ex Justitia, sed ex Fidelitate conferre hujusmodi officia dignioribus, tenetur tamen ex Justitia non conferre ea positive indignis, ut docent communiter apud Less. c. 32. & Lugo disp. 1. n. 54. Idem dicas si Episcopus ad beneficia curata eligat minus dignos, cum ex Tridentino, & ex propositione 47. damnata ab Innoc. XI. teneatur eligere digniores. Sic etiam Princeps, seu Gubernator violans justitiam vindicativam condonando in damnum Reip. pœnas delictis debitas, tenetur ad restitutionem erga Remp. quia simul violat justitiam commutativam, cum ex pacto implicito obligaverit se cum Rep. de vindicandis delictis, juxta dictamen rationis.

Instabis: Si Testator relinquat Petro 100. aureos distribuendos pluribus pro mensura meritorum, tenetur Petrus ad restitutionem, si non distribuat prout debet; & tamen solum violat justitiam distributivam; ergo Princeps violando justitiam distributivam in collatione officiorum communium, tenetur pariter ad restitutionem.

Resp. Petrum in tali casu violare etiam justitiam commutativam, & ideo obligari ad restitutionem; dum enim Testator donat bona propria illis, eo ipso ab iis acquiritur jus strictum ad 100. Aureos; unde si non distribuantur juxta mentem testatoris, irrogatur injuria strictè dicta trahens onus restitutionis: contra vero digniores in Rep. non habent Jus strictum in officia publica, & communia, ut ostendimus; & ideo Princeps violans justitiam distributivam non tenetur ad restitutionem.

IX. Ex dictis habes, Ex sola violatione Justitiæ commutativæ oriri onus restituendi; quia sola commutativa respicit Jus strictè dictum pariens justitiam, cujus violatio parit injuriam. Ex qua doctrina innumeri casus deciduntur. v. g. si testis in judicio legi-

legitime interrogatus non fatetur veritatem, ut debet, non tenetur compensare damna, quæ ex hac taciturnitate sequuntur; quia tunc violat tantum justitiam legalem. Contra vero si testis deponat falsum adversus aliquem, tenetur damna compensare; quia ex justitia tenetur ad non cooperandum positive damno alterius. Propter eandem rationem Confessarius positive deobligans furem a restituendo tenetur ipse restituere; secus vero si omittat, quamvis culpabiliter, monere furem de obligatione restituendi; quia confessarius non tenetur ex suo officio, atque adeo ex justitia, prospicere bono temporali aliorum, sed solum bono spirituali pœnitentis; unde pariter nec tenetur ad restitutionem Gubernator, qui malo exemplo causat damna in Rep. Nec tenetur Clericus, qui inculpabiliter aliquem occidit vacando venationi prohibitæ, quia solum peccat contra obedientiam. Nec tenetur ad restitutionem, qui non succurrit extreme indigenti; nec ille, qui omnes merces alicujus generis, v. gr. omnia frumenta emit, ut deinde carius vendat; quia per hujusmodi monopolium peccat solum contra charitatem, ut docent communius cum Less. contra Medin. Idem dicas de eo, qui videns domum alienam comburi, non extinguit ignem, cum facile possit, dummodo non sit custos, vel famulus, quia tunc ex officio, atque adeo ex justitia tenetur extinguere.

QUÆSTIO II.

De Objecto materiali, & Formali Justitiæ.

I. Dico 1. objectum materiale proximum Justitiæ est Jus, seu Justum alteri debitum, hoc est operatio externa justa alteri debita ex jure stricto; objectum vero materiale remotum sunt res ipsæ, quæ debentur, & quarum exhibitione debito satisfit. Ita Less. Maer. disp. 1. sect. 2. ex D. Th. qui qu. 58. docet, materiam justitiæ esse operationem externam, quæ aliquando est immediate, & ultimate debita, ut cum debetur cantio, lectio, verba restituentia famam; aliquando vero solum immediate, non ultimate; ut cum quis 100. ablata restituit; nam tunc actio externa ratione 100. quæ restituit, adæquat jus alterius.

Prob. Concl. Illud est objectum materiale proximum cujuscumque virtutis, circa quod immediate versatur proprius ejus actus, illud vero est objectum materiale remotum, circa quod actus versatur mediate; sed proprius actus justitiæ versatur immediate circa operationem externam debitam juri stricto alterius, & mediate circa res ipsas, quæ debentur, & quarum exhibitione debito satisfit; ergo objectum materiale proximum justitiæ est operatio externa justa; res vero, quæ debentur, sunt objectum materiale remotum. Maj. patet induct. mi. constat ex defin. justitiæ.

Confirm. De ratione habitus practici est respicere proxime praxim, seu operationem externam, ad quam ordinatur, & remote rem ipsam, circa quam talis operatio exercetur; sic Religio v. g. respicit cultum Dei tamquam objectum materiale proximum, & victimam tamquam remotum: atqui justitia est habitus practicus inclinans ad praxim, seu operationem, ut patet ex ejus definitione; ergo justitia habet pro objecto materiali proximo operationem externam alteri debitam, pro remoto rem ipsam, quæ debetur.

Hinc fit contra nonnullos, objectum materiale Justitiæ non esse ipsum Jus aut activum, aut passivum: Nam objectum materiale virtutis practicæ non est id, quod præsupponitur, sed id, quod intendit ponere; sic objectum materiale misericordiæ non est miseria, quæ præsupponitur, sed sublevatio miseriæ, quam intendit ponere misericordia; nec objectum materiale Religionis est Jus in Deo ad cultum, sed ipse cultus; ergo objectum materiale Justitiæ non est Jus, aut debitum, quod præsupponitur, sed operatio externa alteri debita; quam intendit ponere justitia, ut adæquet jus alienum. Quare, ut notat Less. Jus alterius est potius objectum Cui. non objectum quod, quia est id cui justitia intendit adæquare opus, non quod intendit ponere.

II. Dico 2. objectum formale, seu specificativum Justitiæ est Honestas specialis, quæ relucet in operatione externa justa, seu alteri debita ex jure stricto. Ita communiter cum D. Tho.

Prob. Specificativum formale cujuscumque virtutis est honestas illa, quæ formaliter, & in quantum talis respicitur ab actibus illius habitus virtuosi; ut patet inductione in Misericordia, Religione, & aliis virtutibus moralibus; atqui ab actibus justitiæ respicitur honestas illa specialis, quæ relucet in tribuendo cuique jus suum, seu in ope-

operatione externa justa; ergo talis honestas est objectum formale justitiæ.

III. Objic. 1. contra 1. Conclus. Justitia per se inclinat ad ponendum justum, ad operationem vero externam non inclinat nisi per accidens, quatenus aliter non potest poni justum; ergo objectum materiale justitiæ non est operatio externa, sed jus, seu debitum, quod intendit justitia adæquare.

Resp. 1. per instantiam in misericordia, Religione, &c., quæ respiciunt tamquam objectū materiale proximum ipsam operationem externam, qua sublevatur miseria, exhibetur Deo cultus &c. 2. dico eum Angelico, quod quamvis Justitia velit ultimate ponere justum, seu quod res alteri debita ad creditorem perveniat; proxime tamen intendit ipsam operationem externam, qua res alteri debita exhibetur; quia eum justitia sit habitus practicus, respicere debet praxim, seu ipsam operationem per se; ut patet in aliis habitibus practicis: quare sicut objectum materiale remotum, v. g. frænifactivæ, est equus, objectum materiale proximum est frænum; frænifactio vero est actus, non objectum materiale talis habitus: ita prorsus res, quæ debetur, est objectum materiale justitiæ remotum, operatio externa tribuens alteri rem, quæ debetur, est objectum materiale proximum, Actus internus causans talem operationem externam est actus proprius justitiæ; idemque dicas de virtute Religionis, misericordiæ, &c.

IV. Obji. 2. contra 2. Si objectum formale justitiæ esset honestas, quæ relucet in operatione externa alteri debita ex jure stricto, sequeretur quod qui restitueret ablatum, & non ex tali motivo, operaretur simul juste, & non juste: juste quidem, quia poneret æqualitatem: non juste, quia non ex motivo justitiæ; conseq. est absurdum; ergo & antec.

Resp. Aliud esse ponere justum, aliud ponere juste; ponere justum, est ponere quod adæquat jus alterius ex quocumque motivo ponatur; ponere juste, est ponere ex motivo formali justitiæ, seu ex motivo honestatis, quæ relucet in operatione externa justa; sic aliud est ponere opus misericordiæ, aut aliud opus honestum; aliud vero ponere misericorditer, & honeste. In forma dist. sequelam: operaretur juste simul, & non juste, si fiat sensus, quod poneret justum, & non ex motivo justitiæ, transmitto modum loquendi; si fiat sensus, quem faciunt in rigore verba, quod scilicet poneret, & non poneret ex motivo justitiæ, nego maj. & conseq.

V. Ex quibus sequitur Justitiā describi potius, quam definiri, dum dicitur, esse constans, & perpetua voluntas, &c. Tunc enim habetur definitio, quoties explicatur res per prædicatum primum: describitur vero, quoties per prædicata secundaria: prædicatum autem primum, & specificativum Justitiæ est respicere honestatem, quæ est in tali operatione; unde cum habitus, & potentiæ definiri debeant per proprium specificativum, Justitia definiri debet, *Habitus respiciens per se honestatem, quæ reperitur in operatione debita juri alterius*. Quia tamen hujusmodi habitus secundario respicit actus suos, seu voluntatem tribuendi cuique jus suum, ideo describitur, dum explicatur per ordinem ad hanc voluntatem.

QUÆSTIO III.

Utrum secunda solutio ejusdem debiti possit esse actus Justitiæ.

ANsam dedit quæstioni Card. de Lugo, qui Disp. 1. de Just. n. 22. & disp. 3. de pæn. n. 15. contendit, Ad solutionem ex Justitia prærequiri quidem debitum, non tamen actu vigens, & perseverans; unde quamvis per primam solutionem sit adæquatum, imo extinctum, adhuc possit secunda solutione iterum adequari; ut proinde secunda solutio possit esse actus Justitiæ; non secus ac secunda absolutio Sacramentalis, relate ad idem peccatum per primam absolutionem extinctum, adhuc est vera absolutio, & condonatio. Idemque docet Haunold, & alii. Quod communius negant. Quidam Recentior subtiliter distinxit, ac docuit, non posse esse actum Justitiæ secundam solutionem successive positam, posse vero simultaneam. De utraque seorsim agendum.

ARTICULUS I.

An possit esse Actus Justitiæ iterata solutio posita successive.

I. RESp. negative. Prob. 1. Auth. D. Th. qu. 58. ar. 1. ubi hæc habet: *Ratio Justitiæ in hoc consistit, quod*

Alteri reddat, quod ei debetur secundum æqualitatem. ergo ex Angelico Justitia debet præsupponere debitum; atqui posita prima solutione adæquata, non remanet debitum; Cum re vera qui adæquate solvit, nihil amplius debeat; ergo non potest exerceri actus justitiæ per iteratam solutionem successive positam

Prob. 2. Ratione: Non potest esse actus Justitiæ, nisi qui respicit adæquationem debiti cum jure alterius; seu adæquationem juris passivi cum activo; sed posita prima solutione adæquata, non potest secunda solutio respicere adæquationem debiti cum jure alterius; ergo non potest secunda solutio esse actus Justitiæ. Major constat ex definitione justitiæ, quæ est voluntas tribuendi cuique Jus suum; atque adeo respicere debet debitum, seu jus passivum, ut adæquativum juris activi. Min. prob. posita prima solutione adæquata debiti extinctiva non remanet ullum debitum, cum non obligetur amplius Debitor ad aliam solutionem; ergo non potest secunda solutio respicere adæquationem debiti.

Confir. a pari: Actus misericordiæ respiciens essentialiter sublevationem miseriæ necessario præsupponit in alio miseriam, & indigentiam; adeo ut sublata adæquate miseria per erogationem primæ eleemosynæ, non possit amplius exerceri erga eundem actus misericordiæ per collationem novæ pecuniæ; ergo actus justitiæ respiciens essentialiter adæquationem debiti necessario præsupponit debitum, & jus activum in altero, adeo ut sublato per primam solutionem debito, non possit amplius exerceri actus justitiæ, solvendo iterum tantundem Antec patet. aliter exerceri posset actus misericordiæ etiam erga illum, qui post collatas sæpius eleemosynas evasit ditissimus supra omnes Reges. Conseq. sequitur. Et ratio a priori est, quia Debitum per primam solutionem extinguitur; atque adeo perinde se habet, ac si nunquam fuisset.

Confirm. 2. quia non potest exerceri actus justitiæ per solutionem factam pro debito pure possibili, aut futuro; ergo neque pro debito præterito jam per primam solutionem extincto. probatur consequentia: Ideo in primo casu solutio non est ex justitia, quia ad actum justitiæ non sufficit ordinare solutionem ad debitum, nisi debitum sit existens, vigens, ac præsens; ergo cum debitum extinctum non sit hujusmodi, non potest per secundam solutionem exerceri actus justitiæ.

II. Objic. 1. Ad rationem justitiæ spectat adæquare jus alienum; sed potest jus ad centum semel adæquatum per primam solutionem iterum adæquari per secundam; ergo potest secunda solutio esse actus justitiæ. Major constat ex definitione justitiæ: min. probatur paritate in physicis: Materia, quæ per primam formam adæquatur, potest iterum informari, & adæquari secunda forma substantiali, quamvis per primam formam exigentia materiæ fuerit extincta: sic Corpus habens unam ubicationem adæquatam potest per replicationem habere aliam. Et ratio a priori est, quia sicut in materia datur exigentia alicujus formæ vage, & ideo posita prima forma, adhuc potest informari secunda, quia adhuc secunda forma est exigita vage, & conditionate: ita pariter posita actione damnificativa, aut aliter posito debito, datur exigentia moralis alicujus solutionis vage: unde posita prima solutione ex justitia, adhuc potest poni secunda ad adæquandum idem jus alienum; quia adhuc secunda solutio est exigita vage, & conditionate.

Resp. nego min. paritates non sunt ad rem: ideo enim materia potest esse capax plurium formarum, quia exigentia remota alicujus formæ identificatur cum ipsa materia, quæ etiam dum informatur una forma, existit: & ideo potest divinitus secunda forma informari: contra vero jus in creditore, seu exigentia moralis alicujus solutionis vage post primam solutionem extinguitur; atque adeo nec physice, nec moraliter existit, unde non potest amplius per secundam solutionem adæquari. Idemque dicas de Corpore relate ad ubicationem: unde Paritates possunt retorqueri: nam si materia, posita prima forma, extingueretur, non remaneret capax secundæ formæ; ergo cum debitum, posita prima solutione, extinguatur, non potest remanere capax secundæ solutionis ex Justitia.

Hinc habes dari in materia exigentiam formæ remotam identificatam cum ipsa materia & exigentiam proximam, quæ constituitur per materiam, & carentiam cujuscunque formæ; propterea posita una forma, extinguitur quidem exigentia proxima, non tamen remota, & ideo potest iterum adæquari, & expleri per secundam formam. In casu nostro, exigentia moralis alicujus solutionis remota identificatur cum actione damnificativa, v. g. & exigentia moralis proxima constituitur per eadem actionem damnificativam, & per carentiam cujuscunque solutionis; quia tamen actio damnificativa præteri-

teritæ non perseverat moraliter, nisi in exigentia proxima solutionis, idcirco extincta hac exigentia per primam solutionem, nulla simpliciter remanet exigentia, nec proxima, nec remota; & ideo non potest secunda solutio esse actus justitiæ: sicut nec potest esse actus misericordiæ eleemosyna data post extinctam miseriam.

Neque obstat, quod secunda solutio a debito exigatur vage, & conditionate, non secus ac prima: Nam quamvis debitum exigat aliquam solutionem vage; quia tamen per primam solutioné extinguitur, ideo non potest secunda solutio accedere ut exigita, nisi conditionate, in hoc sensu quod si prior solutio non extinxisset debitum, posset hoc extingui a secunda; juxta quem sensum est etiam verum, quod secunda solutio esset ex justitia, nisi præcessisset prima.

III. Objic. 2. Celebré paritaté cõdonationis debiti, & absolutionis Sacramentalis: potest enim extincto debito per primam condonationem, & extincto peccato per primam absolutionem, iterum idem debitum condonari, & idem peccatum iterum Sacramentaliter absolvi; ergo pariter extincto debito per primam solutionem, poterit iterum eidem satisfieri ex justitia per secundam.

Confir. etiam paritate obedientiæ: Potest quis die festo audire secundum sacrum, ut satisfaciat præcepto, quamvis per auditionem primi abunde præcepto satisfecerit: ergo potest etiam poni secunda solutio ad adæquandum jus alienum, quamvis per primam fuerit illi plenissime satisfactum.

Resp. verum esse, quod possit iterum iterumque condonari eadem injuria, & idem debitum; & ratio est, quia secunda condonatio non est aliud, nisi nova obligatio in creditore ad non exigendum debitum; sicut autem potest quis iterum, iterumque eodem voto se obligare, ita potest iterato se obligare ad non exigendum debitum; atque adeo etiam post extinctionem debiti, seu offensæ per primam condonationem potest dari secunda; & ratio a priori est, quia Condonatio non respicit per se extinctioné debiti, sed per accidens; per se autem respicit illam obligationem in creditore, quæ potest iterari; contra vero solutio per se respicit extinctionem debiti, seu adæquationem juris passivi cum activo, quæ simpliciter extinguit debitum, quod essentialiter supponit; & ideo non potest iterari. Quare sicut in physicis quod est ligatum, potest iterum ligari, quod vero est solutum, aut extinctum, non potest iterum solvi, aut extingui; ita in moralibus.

Est alia manifesta disparitas: Nam condonatio sæpius iterata in morali æstimatione est eadem cum prima; neque enim aliud habet Reus per secundam Condonationem, quod non habuerit per primam; sed habet idem aliter; at per secundam solutionem non habetur eadem pecunia aliter, sed habetur nova pecunia; unde in morali æstimatione secunda solutio non censetur eadem cum prima, sed substantialiter diversa; non enim ponit iterum æqualitatem, sed ponit inæqualitatem; atque adeo nequit esse ex justitia. Quare paritas potest retorqueri. Nam si Secunda condonatio ferret novum bonum in debitore, non haberet rationem condonationis, sed doni liberalis; atqui secunda solutio offert novum bonum creditori; ergo non habet rationem solutionis ex justitia, sed rationem doni liberalis.

Ad aliam paritatem de absolutione Sacramentali, Dico posse supra idem peccatum conferri pluries absolutionem Sacramentalem, non solum quia absolutio est condonatio, quæ de se potest iterari; sed etiam quia secunda absolutio Sacramentalis per se confert novam gratiam; quamvis non extinguat iterum peccatum. Illa enim verba Sacerdotis, *Ego te absolvo*, faciunt hunc sensum, (ut suppono in de Pænitentia) Ego confero tibi gratiam sacramentalem, quæ est extinctiva peccati in actu secundo, & formaliter, si reperiat illud; secus est extinctiva in actu primo, & radicaliter; ut dicitur ab omnibus de gratia baptismali collata B. Virg. quæ non delevit peccatum originale in actu secundo, & formaliter, sed solum in actu primo, & radicaliter, quatenus si illud reperisset, delevisset. At solutio ex justitia non respicit per se collationem gratiæ, sed extinctionem debiti essentialiter præsuppositi; atque adeo si non reperiat debitum, non est solutio ex justitia, sed donum ex liberalitate.

Ad Confir. adverte ex D. Tho. 2. 2. q. 104. ar. 2. posse obedientiam exerceri tam ponendo actum debitum ex præcepto, quam ponendo actum conformem voluntati superioris non præcipienti illum; contra vero solutio non potest esse ex justitia, nisi sit simpliciter debita. Hinc auditio sacri est actus obedientiæ, tam si ponatur ad Conformandũ se cũ voluntate superioris præcipientis illam, quam non præcipientis; sicut de facto non præcipit auditionem secundi sacri, sed aliqualiter illud vult, quatenus vult alterutrum ex obligatione, & secundum ex devo-

tione; requiritur tamen, quod detur de facto voluntas superioris saltem interpretativa de tali actu; adeo si superior nullatenus habeat voluntatem, quod secundum sacrũ audiatur, secunda auditio non erit actus obedientiæ, nisi forte per accidens, & ex errore; ut si quis putet die profesto teneri ad audiendum sacrum, & audiat illud ad satisfaciendum præcepto; sicut per accidens est actus misericordiæ eleemosyna data pauperi putato. Hoc posito, retorquetur paritas: Non potest dari actus obedientiæ, nisi præsupponatur in superiore jus jurisdictionis, & voluntas sive præceptiva, sive aliter volens actum; ergo neque dari potest solutio ex justitia, nisi præsupponatur in creditore jus proprietatis; sed posita prima solutione hujusmodi jus extinguitur; ergo secunda solutio non est ex justitia.

IV. Objic. ult. ex Haunol. t. 1. de just. tr. 2. c. 1. contr. 5. potest dari ex justitia solutio debiti anticipata; (qui enim debet 100. cras, potest hodie illa solvere ad extinguendum tale debitum) ergo etiam potest esse ex justitia secunda solutio. Conseq. prob. solutio anticipata, quæ non debetur hodie, ideo potest hodie esse ex justitia, quia ordinatur ad extinguendum debitum, quando tamen hodie non existit; ergo secunda solutio quamvis simpliciter non sit debita, adhuc potest esse ex justitia, quia pariter ordinatur ad adæquandum debitum.

Confir. primo: quia qui tenetur dare, v. g. alimenta Petro, cum hæc non consistant in indivisibili, potest dare alimenta pinguiora præ angustioribus: posito autem quod det alimenta pinguiora, adhuc solvit integre ex justitia, admiscendo tamen aliquã liberalitatem; ergo pariter quamvis in secunda solutione admisceatur aliqua liberalitas, eo quod ad illam debitor non teneatur, erit tamen solutio ex justitia, si ad adæquandum debitum antecedens ordinetur.

Confir. 2. qui famam restituit verbo, si iterum velit scripto restituere, in hac secunda restitutione exercet actum justitiæ; ergo secunda solutio esse potest ex justitia.

Resp. Negari non posse quod in solutione ex justitia admisceri possit aliqua liberalitas quoad modum, dummodo simpliciter debitum præsupponatur: sic qui debet Carolenum, potest liberaliter dare potius argenteum magis gratum creditori, quam æreum; qui debet solvere 100. vel hodie, vel cras, potest liberaliter hodie potius, quam cras solvere; sic etiam qui debet alicui alimenta, cum non possit moraliter assignari infimum, quod debetur, dari possunt liberaliter largiora præ angustioribus: in his tamen casibus admiscetur justitiæ liberalitas solum quoad modum, seu quoad individuationem hujus potius materiæ debitæ, quæ est gratior creditori, quam alterius: at in secunda solutione, quia nullatenus præsupponeretur debitum, exerceretur liberalitas simpliciter, & quoad substantiam, nullatenus vero justitia. In forma nego conseq. ad prob. distin. antec. solutio anticipata potest hodie esse ex justitia, si hodie nullatenus debitum existat, nego; si debitum existat hodie vage, quatenus debitor tenetur solvere vel hodie, vel cras, conc. antec. nego conseq.

Ubi adverte, dupliciter posse solutionem esse anticipatam. Primo si debeantur v. g. 100 solvenda vel hodie, vel cras disjunctive; ita ut si hodie solvantur, teneatur creditor solutionem acceptare; & juxta hunc modum solutio anticipata est actus justitiæ admiscentis liberalitatem quoad modum. Secundo si debeantur centum cras, adeo ut creditor non teneatur acceptare hodie solutionem, & hujusmodi anticipata solutio hodie non est ex justitia; cum hodie simpliciter non sit debita; posset tamen esse ex justitia, si fiat implicite contractus cum Creditore, quod accepiet hodie solutionem, & se obliget ad non exigendam illam cras, pro quando debebatur; posito autem hoc contractu, erit ex justitia solutio facta hodie; quia ratione istius contractus debitum est jam præsens.

Ad 1. Confir. Cum alimenta debeantur vel pinguiora, vel angustiora, non tamen hec in individuo, nec in tanta mensura, ideo si dentur pinguiora, exercetur justitia cum liberalitate quoad modum; At in secunda solutione exercetur solum liberalitas quoad substantiam.

Ad 2. qui adæquate restituit famam verbis, si iterum restituat scripto, non exercet actum justitiæ, cum nulla supponatur obligatio.

ARTICULUS II.

An possit esse actus Justitiæ duplex solutio adæquata ejusdem debiti posita simul?

V. RESP. pariter cum communiori Negative.

Prob. Non est actus justitiæ illa solutio, quæ non est debita, ut ostendimus articulo superiore ex D. Th. 2. 2. q. 58. & ex defi-

definitione justitiæ; sed duplex solutio adæquata simultanea non est debita, quacumque intentione, & modo ponatur; ergo duplex solutio simultanea non potest esse actus justitiæ; nisi forte per accidens, & ex Errore (ut quando quis putans se debere 100. solvit 100. ad extinguendum hoc debitum putatum.) Quare si quis debeat unum aureum, & solvat simul duos aureos, etiamsi solvat per modum plurium, ut contendunt Adversarii, animo extinguendi idem debitum, alter aureus erit solutio ex justitia, & alter ex donatione liberali ad arbitrium solventis, aut ad summum uterque aureus erit inadæquate solutio ex justitia, & inadæquate ex liberalitate.

Confir. 1. A Contrario: Nam si quis debeat duos aureos, alterum ex titulo A, alterum ex B, & solvat unum tantum aureum animo extinguendi tam debitum A, quam B, per hanc solutionem unum tantum debitum extinguitur adæquate, aut utrumque inadæquate; ergo viceversa si solvatur duplex Aureus, & debitum sit unius aurei, una tantum solutio erit ex justitia, vel utraque inadæquate; ad eum modum, quo si duplex causa totalis in actu primo concurrat, vel alterutra tantum influet adæquate, vel utraq; inadæquate, prout Deo libuerit, in hypothesi quod repugnet eundem effectum causari per duplicem actionem totalem; esto connaturaliter soleant concursum attemperare, & sic utraque inadæquate influere.

Confir. 2. Si posset simul stare duplex solutio adæquata ex justitia, posset simul stare condonatio, & solutio ejusdem debiti adæquata; sequela est absurda; (derideretur enim qui diceret, condonare debitum, quando acceptat ejus solutionem adæquatam) ergo & id unde sequitur; prob. sequela, quia sicut condonatio & solutio sunt seorsim extinctivæ debiti, ita duplex solutio; atqui si ponatur simul condonatio, & solutio, tunc solutio est actus liberalitatis, non justitiæ; ergo si ponatur duplex solutio, altera erit actus justitiæ, altera liberalitatis: propterea quando Zachæus dixit, *Si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum*, una solutio fuit ex Justitia, tres aliæ ex liberalitate.

VI. Objic. 1. Si ponatur simul duplex solutio per modum plurium, non est major ratio, cur solutio A extinguat debitum, & sit actus justitiæ, quam solutio B. ergo utraque est ex justitia; ita ut exerceatur solum liberalitas quoad modum, & quoad individuationes solutionum, non quoad substantiam, & quoad speciem solutionis.

Confir. 1. Quia si duo gradus caloris simul ponantur in passo frigido, uterque simul expellit eundem gradum frigoris; sic duo gradus gratiæ simul infusi in peccatore simul extinguunt peccatum; ergo si duæ solutiones simul ponantur, utraque extinguit debitum; atque adeo utraque erit actus justitiæ.

Confir. 2. Si duæ missæ simul audiantur die festo, utraque extinguit obligationem audiendi sacrum, & utraque est actus obedientiæ; ergo pariter &c.

Resp. Argum. solvendum ab Adversariis in pluribus instantiis. primo si ponatur simul condonatio debiti, & solutio adæquata, non est major ratio, cur condonatio potius, quam solutio extinguat debitum; ergo talis solutio erit actus justitiæ, quod nemo dixerit. secundo posito duplici debito unius aurei, si unus aureus solvatur, non est major ratio, cur extinguatur debitum A, quam B. ergo utrumque simul extinguitur. tertio si debens unum aureum solvat duos, & velit unum dare ex justitia, alterum ex liberalitate, quin determinet, quod A potius sit ex justitia, quam B, non esset major ratio de A, quam de B. ergo uterque esset ex justitia, & uterque ex liberalitate, quæ nemo dixerit.

Directe dico, quod si ponatur duplex solutio simul, altera erit ex justitia, altera ex liberalitate ad arbitrium solventis, quin possit utraque esse ex justitia, posito quod utraque simul non sit debita. Non negamus posse aliquam solutionem esse actum justitiæ, quoad substantiam & liberalitatis quoad modum, ut est anticipata solutio, vel quando dantur alimenta pinguiora, vel quando debetur v. g. Carolenus, & solvitur aureus per modum unius solutionis; si enim potuit Christus Dominus satisfacere ex justitia, exhibendo satisfactionem infinitam pro peccato finito, a fortiori pro debito unius Caroleni potest solvi aureus per modum unius; ita ut solutio sit ex justitia quoad substantiam, & ex liberalitate quoad modum. & ratio a priori est, quia ad justitiam spectat adæquare debitum negative, hoc est non exhibendo minus, quamvis possit solvi plus: At quando pro debito unius aurei ponuntur duæ solutiones adæquatæ per modum plurium, tunc non exercetur liberalitas quoad modum, sed quoad substantiam, quia altera est simpliciter indebita, unde non potest esse actus justitiæ, sed liberalitatis.

Hinc fit 1. Quod si quis restituat famam verbo simul & scripto per modum unius,

hujusmodi restitutio sit actus justitiæ mixtus liberalitate quoad modum; quia est quidem debita restitutio famæ, sed non hoc modo. Contra vero si hujusmodi restitutio fiat verbo, & scripto per modum plurium, tunc altera erit ex justitia, altera simpliciter ex liberalitate.

H. 2. quod si Zachæus reddidit quadruplum per modum unius, tunc restitutio integre fuit actus justitiæ mixtus liberalitate quoad modum; secus vero si restituit quadruplum per modum plurium.

Ad 1. Confir. duo gradus caloris, vel gratiæ veniunt per modum unius ad expellendum frigus, vel peccatum; cum non possint venire per modum plurium; (sicut possunt venire duæ solutiones ex intentione solventis) & ideo ab utroque gradu caloris expellitur frigus, & ab utroque gradu gratiæ peccatum; non secus ac debitum unius aurei extinguitur per solutionem duorum aureorum, quando uterque per modum unius solvitur ad tale debitum extinguendum, esto in hoc actu justitiæ admisceatur liberalitas quoad modum, ut explicavimus.

Ad 2. Confir duæ Missæ, quæ simul audiuntur, possunt ad arbitrium audientis venire vel per modum unius, vel per modum plurium; si veniant per modum plurium, altera erit actus obedientiæ, altera supererogationis; si per modum unius, utraque simul auditio erit actus obedientiæ, mixtus supererogatione quoad modum.

VII. Objic. 2. ex Lugo. Ut possit aliquid eligi ob aliquem finem, non est opus, quod ad talem finem sit necessarium, sed sufficit quod sit utile; atqui duplex solutio, quamvis non sit necessaria, & debita, potest tamen esse utilis ad idem debitum extinguendum; ergo potest eligi, & ordinari ad talem finem, & sic esse ex justitia. Major patet, nam quando vel solutio A, vel B possunt extinguere debitum, neutra est necessaria, & tamen utraque seorsim eligi potest ad hunc finem, quia est utilis. Minor itaque prob. quia licet secunda solutio non sit necessaria, potest tamen esse utilis ad debitum extinguendum per modum causæ formalis; sicut secundum peccatum mortale, quamvis non sit necessarium ad gratiam tollendam, potest illam auferre per modum causæ, seu quasi causæ formalis.

Resp. nego minorem: ad prob. nego antec. secunda enim solutio extinguit debitum in actu primo, & conditionate, eo modo, quo extinguit debitum possibile conditionate, seu si adesset, non vero actu, & formaliter, ut requiritur ad actum justitiæ; sic secundum peccatum mortale expellit gratiam radicaliter, non formaliter: quod si duo mortalia simul ponantur, tunc per modum unius, non per modum plurium gratiam expellunt.

VIII. Objic. ultimo. Ut duplex solutio adæquata simul posita sit ex justitia, sufficit quod utraque seorsim sit debita; sed re vera utraque seorsim est debita; ergo utraque simul potest esse ex justitia. Maj. prob. paritate in physicis: ut duplex forma simul posita extinguat exigentiam materiæ, sufficit, quod utraque seorsim, & vage sit exigita: similiter ut duplex actio totalis simultanee expleat indigentiam effectus, sufficit quod effectus indigeat utraque disjunctive, quamvis non indigeat utraque simul; ergo similiter in casu.

Resp. nego antec. & recurrit instantia de condonatione, & solutione, quæ simul possent extinguere debitum: Paritates adductæ probant nimis, probant enim quod etiam duæ solutiones successive positæ possent esse ex justitia; sicut duæ formæ, & duæ actiones totales etiam successive positæ possunt explere exigentiam materiæ, & indigentiam effectus, si possint explere simul. Disparitas itaque est, quia forma A, dum explet exigentiam materiæ, non destruit materiam, quæ proinde capax est alterius formæ; item actio A totalis, dum explet indigentiam effectus, non destruit indigentiam cum effectu identificatam: contra vero solutio A, dum explet exigentiam moralem debiti, extinguit omnino debitum, ita ut nec physice, nec moraliter amplius perseveret; unde nihil remanet explendum, & adæquandum per solutionem B, & propterea solutio B non potest esse actus justitiæ.

IX. Hæc dicta sint in hypothesi, quod possit idem effectus pendere a duplici causa totali: verum absolute loquendo, sicut non potest duplex solutio esse ex justitia, quia alterutra tantum est debita, non utraque simul: ita nec potest idem effectus pendere a duplici causa totali; quia alterutrius tantum causæ datur indigentia, non utriusque simul. Universim enim, ut optime discurrit Vasq. in 3. p. d. 29. c. 4. ubi nulla datur indigentia, nulla dari potest dependentia, v. g. quia Deus nullatenus indiget creatura, nec Angelus materia prima; non potest Deus a creatura, nec Angelus a materia sustentante depedere; ergo cum effectus non indigeat duplici causa totali simul, non poterit ab utraque simul,

sed solum seorsim dependere. Conseq. prob. ex illo Axiomate, quod inductione constat esse verissimum: Ita se habet simpliciter ad simpliciter, ut secundum quid ad secundum quid; ergo sicut quod simpliciter non indiget, non potest simpliciter dependere, ita effectus, qui in sensu composito unius causæ totalis non amplius indiget, non potest amplius ab alia dependere. Sic in moralibus, quia ubi nullum simpliciter datur debitum, seu exigentia moralis compensationis, ibi nulla simpliciter est possibilis solutio ex justitia, ideo erga debitum, quod in sensu composito condonationis non amplius exigit solutionem, non potest amplius dari solutio ex Justitia. Similiter quia qui simpliciter non indiget eleemosyna, ut Deus, Rex &c. simpliciter non est capax, ut exerceatur erga illum misericordia, ideo pauper, qui in sensu composito eleemosynæ A non amplius indiget, non remanet capax, ut erga illum exerceatur amplius misericordia. Pariter quia qui simpliciter non indiget cibo ad vitam prorogandam, non potest ejus vita pendere a cibo sibi collato; ideo pauper indigens cibo A, vel B in sensu composito cibi A, non pendet amplius ejus vita a cibo B.

Confir. paritate Theologica: quod simpliciter habet necessitatem ad existendum, ut Deus, non potest simpliciter non existere; & ideo creatura, quæ in sensu composito, quod existat, habet necessitatem ex suppositione ad existendum, non potest non existere; ergo quia quod simpliciter habet sufficientiam ad existendum, ut habet Deus, non potest ab alio dependere; ideo Creatura, quæ in sensu composito quod pendeat a causa A, habet sufficientiam ad existendum ex suppositione, non poterit amplius ab alio dependere.

X. Neque dicas 1. sufficere quod effectus indigeat causa A, vel B, seorsim, ut possit divinitus ab utraque simul pendere; sicut sufficit, quod indigeat causa A, vel B, vage, ut possit determinate pendere ab A.

Negatur enim antecedentis paritas, quæ si quid evinceret, probaret, quod etiam naturaliter posset contingere primum, ut naturaliter contingit secundum. Directa disparitas est, quia universim actus primus respicit actum secundum vage, ut potentia libera respicit vage assensum, vel dissensum; actus vero secundus essentialiter est determinatus: indigentia autem effectus spectat ad actum primum; unde respicit vage hanc, vel illam actionem, seu dependentiam; contra vero dependentia est ipse actus secundus indigentiæ, & ideo necessario est determinata, unde potest effectus indigere causa A, vage, & dependere ab illa determinate: At cum nullatenus indigeat duplici totali simul, non poterit ab iis dependere simul.

Neque dicas 2. potest eadem materia informari duplici forma; idem corpus esse in duplici loco; quamvis una tantum forma, & ubicatione indigeant, & unam exigant vage; ergo potest etiam idem effectus a duplici totali causa pendere.

Nam, ut notat idem Vasquez, disparitas est manifesta; duplex enim forma, vel ubicatio constituit duplicem effectum formalem, ad quem constituendum exigitur duplex forma, vel ubicatio: contra vero duplex causa efficiens, quamvis poneret duplicem actionem, unum tamen duntaxat effectum causaret, non indigentem duplici causa: unde paritas retorquetur: Non potest enim idem effectus formalis causari in materia a duplici forma, seu a duplici causa formali; ergo nec idem effectus a duplici causa efficiente.

Neque replices, quod sicut corpus indiget duabus ubicationibus, ut sit in duplici loco, & habeat esse præstantius; ita effectus indiget duplici actione, ut sit a duabus causis, & habeat esse firmius; ergo utrobique par ratio.

Nam duplex forma, seu ubicatio constituit duplicem effectum formalem dantem subjecto esse præstantius; contra vero duplex actio non est duplex effectus, nec intenditur a natura ratione sui, sicut intenditur duplex forma, vel ubicatio, sed intenditur tanquam via, & medium ad eundem effectum, qui a duplici actione nullatenus haberet esse præstantius, aut firmius; & ratio est quia effectus eodem modo persistit in esse, tam si utraque causa totalis influat inadæquate, & deficiente una tunc altera incipiat causare adæquate, ut contingit de facto, quam si simul causent adæquate, & deficiente una, adhuc perseveret altera actio adæquata.

Hinc apparet ratio a priori, cur duplex actio totalis repugnet, quia scilicet altera esset essentialiter superflua, nec tribueret effectui novam perfectionem, ut deberet, nempe esse firmius, sed potius adderet novam imperfectionem, seu dependentiam, non secus ac si idem effectus ab eadem causa totali penderet, vel per duplicem actionem distinctam, vel per unam distinctam, & alteram identificatam cum tali effectu.

Hæc obiter dicta sint ut alnius percipiatur vis ratiocinationis adversus duas solutiones ex Justitia.

QUÆSTIO IV.

Utrum ad actum justitiæ exercendum detur obligatio operandi ex motivo Justitiæ.

I. DUplex datur Præceptum Justitiæ, negativum, & Positivum: Negativum prohibet violationem juris alieni; Positivum præcipit alieni juris læsi refarcitionem. Utrumque poni potest primo ex motivo justitiæ intendendo honestatem, quæ reperitur in adæquando jure alieno, & sic ponitur operatio justa juste; Secundo poni potest non intendendo eam honestatem, sed ex alio motivo sive malo, sive indifferenti, in quo casu poneretur operatio justa, sed non juste. Quæritur nunc, An ad satisfaciendum obligationibus justitiæ debeat operatio justa poni etiam juste, seu ex motivo justitiæ?

II. Dico equidem cum communiori, Non dari universim obligationem operandi ex motivo sive materiali, sive formali justitiæ ad satisfaciendum præcepto justitiæ tam negativo, quam positivo.

Prob. Tunc satisfit præcepto tam negativo, quam positivo justitiæ, quando ponitur quidquid præcipitur a virtute justitiæ: sed a virtute justitiæ solum præcipitur, ne lædatur jus alienum, & quod jus læsum refarciatur, non vero præcipitur, quod id fiat aut ex motivo materiali justitiæ, videlicet ne ponatur inæqualitas, aut ex motivo formali, hoc est ex motivo honestatis, quæ relucet in tribuendo cuique, quod suum est; ergo ad satisfaciendum præceptis justitiæ non datur obligatio operandi ex motivo justitiæ. Prob. min. 1. a posteriori; quia ex communi sensu censetur satisfacere præcepto justitiæ negativo, qui libere non vult furari, licet non omittat furtum, ex motivo non lædendi jus alienum: & censetur satisfacere præcepto positivo Depositarius v. g. reddens domino rem depositam, quamvis non reddat ex motivo adæquandi jus alienum.

2. A priori, quia universim Justitia, & aliæ virtutes morales ita obligant ad ponendum actum virtutis, ut non obligent ad ponendum illum ex motivo talis virtutis; v. g. temperantia obligat ad actus temperantiæ, non tamen ex motivo temperantiæ; & ideo communiter dicimus, quod finis legis non cadat sub legem; & sensus est, Legem, quæ aliquid præcipit, non præcipere simul, quod id fiat ant intendendo finem legislatoris, aut ex motivo satisfaciendi obligationi legis; quod aperte docuit D. Tho. 1. 2. q. 96. a. 3. ad 2. ubi hæc habet: *Aliquis actus dicitur esse virtutis dupliciter; uno modo ex eo, quod homo operatur virtuosa, sicut actus fortitudinis est, facere fortia, & sic lex præcipit aliquos actus virtutis; alio modo dicitur actus virtutis, quia aliquis operatur virtuose eo modo, quo virtuosus operatur, & talis actus semper procedit a virtute, nec cadit sub præcepto legis, sed est finis, ad quem legislator ducere intendit.* Ex qua Angelici doctrina colligitur, Alium esse finem legis, alium legislatoris: Primus est ipse actus virtutis, qui cadit sub præceptum, seu est materia præcepta; secundus est honestas ipsius virtutis, quæ nec præcipitur, nec prohibetur, & ideo poni potest actus virtutis præceptus, quin ponatur virtuose, seu ex motivo virtutis; finis enim legislatoris, qui est finis legis extrinsecus, non cadit sub legem.

III. Objic. 1. Non potest satisfieri præcepto virtutum Theologalium, nisi ponendo actum ex motivo formali illarum; v. g. nequit poni actus Charitatis, nisi ex motivo divinæ bonitatis; ergo neque potest satisfieri præcepto justitiæ, nisi ponendo actum ex motivo justitiæ.

Resp. 1. Posse satisfieri præcepto negativo virtutum Theologalium, & non ex motivo illarum; v. g. potest quis nolle negare fidem, ad quod obligat præceptum fidei, quin teneatur id nolle ex motivo fidei; deinde loquendo de præcepto positivo potest etiam quis fugere v. g. a periculo peccandi contra fidem, ad quod etiam obligat præceptum fidei, quin teneatur fugere ex motivo fidei; cum possit fugere ex motivo Charitatis erga Deum, vel erga se ipsum, aut ex alio motivo indifferenti. Demum loquendo de actibus internis, præceptis a virtutibus Theologalibus, procul dubio poni debent ex motivo illarum, aliter non poneretur res præcepta: At quando justitia obligat ad non lædendum jus alienum, vel ad reparandum jus læsum, potest poni res præcepta, quin ponatur ex motivo formali justitiæ; quia scilicet non præcipitur actus internus virtutis justitiæ, sed solum externus, qui solet imperari ab actu interno virtutis justitiæ.

Re-

Regula generalis est hæc. Quando potest poni res præcepta ab aliqua virtute, quin ponatur ex motivo talis virtutis, tunc non datur obligatio operandi ex motivo virtutis præcipientis. hinc quia nequit poni actus internus fidei præceptus, quin ponatur ex motivo fidei, ideo debet ex motivo fidei procedere; contra vero quia poni potest reparatio juris læsi præcepta a justitia, quin ponatur ex motivo justitiæ, ideo ad id non obligamur.

Ex hac Reg. deducunt aliqui apud Sanch. l. 1. c. 13. quod satisfaciat obligationi audiendi sacrum die festo, qui audit illud prout debet, etiamsi non intendat per illud satisfacere, imo etiamsi intendat per illud non satisfacere; quia scilicet vult v. g. audire hoc sacrum ex devotione, & postea aliud audire, ut satisfaciat præcepto. Ratio hujus illationis est, quia hic vere posuit opus præceptum; ergo non tenetur deinde aliud sacrum audire. Probabilius tamen dicendum cum communiori apud eundem Sanchez, quod non satisfaciat præcepto, qui audit sacrum, positive nolens per illud satisfacere: quia præceptum non solum obligat ad sacrum audiendum, sed etiam ad audiendum humano modo; non videtur autem humano modo se gerere erga legislatorem, qui ponit opus, nolendo per illud satisfacere suæ obligationi; sicut in omnium sententia non satisfacit obligationi audiendi sacrum, qui audit nolens illud audire, quia non audit humano modo. Hinc qui invitus restituit, esto non teneatur iterum restituere, non satisfacit tamen præcepto justitiæ, ut notat idem Sanchez, quia non restituit humano modo, dum caret voluntate restituendi etiam interpretativa; peccatum tamen hujusmodi esset duntaxat internum; & ideo si lata sit excommunicatio contra non restituentes, Petrus restituens invitus excommunicationem non incurreret, quia censura propter solum peccatum internum non incurritur; nec teneretur iterum restituere, quia sublata est materia, ratione cujus ad restituendum obligabatur.

IV. Objic. 2. Si satisfieret obligationi justitiæ ponendo reparationem juris læsi præceptam, & non ex motivo justitiæ, sequeretur quod satisfaceret obligationi justitiæ, qui restitueret Equum, vel 100. quæ debet, etiamsi ea redderet animo donandi liberaliter: consequens est falsum; qui enim donat 100. nolens per illa satisfacere debito, procul dubio non satisfacit: ergo falsum antec.

Resp. veram esse sequelam de Equo; qui restitui debet in individuo, falsam vero de 100. quæ non debent restitui in individuo, sed in specie: quare si Equus sit Pauli, & Petrus putans esse suum, donet illum Paulo, & deinde deprehendat Equum illum non esse suum, sed Pauli, non tenetur iterum dare aliquid aliud Paulo, cum jam reparaverit jus læsum, atque adeo satisfecerit obligationi ex justitia; contra vero si Petrus debeat Paulo 100. v. gr. ob emptionem domus, & memor hujus debiti donet eidem 100. tenetur deinde dare alia 100., ut satisfaciat debito ex emptione domus; non quia dedit illa 100. & non ex motivo justitiæ, sed quia quando donavit 100. voluit, ut integrum remaneret prius debitum.

Dixi, si Petrus memor debiti antecedentis donet 100. dubitatur enim a Theol. moralibus, an si immemor debiti donaret 100. teneatur deinde solvere alia 100. quando ejus debiti recordaretur? Affirmant nonnulli ob rationem adductam, Negant tamen alii probabilius; quia præsumitur, quod Petrus voluerit prius satisfacere obligationi justitiæ, si forte adesset; unde non præsumitur velle donare absolute, sed ex suppositione, quod nihil debeat ex justitia; quare deprehenso debito, tunc solum tenetur iterum satisfacere, quando donatio fuit absoluta, hoc est cum animo donandi, etiamsi forte adesset debitum aliquod occultum.

Ad Argumentum. Doctrina universalis sit, quod si restitutio fiat ex bonis creditoris, (ut quando restituitur Depositum, vel res aliqua in individuo sublata a Fure) tunc obligationi justitiæ satisfiat, restituendo rem illam; quamvis reddatur ex motivo liberalitatis. Quando vero restitutio fit ex bonis ipsius debitoris, tunc si fiat ex motivo liberalitatis, remanet obligatio iterum satisfaciendi debito; quia dando liberaliter, censetur velle contrahere de novo onus satisfaciendi priori debito: sicut enim qui audit sacrum die festo, nolens satisfacere præcepto, sed volens ex voto se obligare ad aliud sacrum audiendum, tenetur ex hoc voto novum sacrum audire, quamvis per auditionem prioris satisfecerit præcepto, quia per illud votum contraxit novam obligationem ad aliud sacrum; ita qui debens 100. vult 100. donare, tenetur deinde ad alia 100. quia per donationem contraxit hanc novam obligationem.

Du-

Dubitatur etiam, An qui vovit v. g. audire sacrum, & illud audiat animo non satisfaciendi voto per illud, teneatur aliud audire, ut voto satisfaciat? Affirmant nonnulli, quia obligatio voti oritur ab ipsa voluntate voventis, qui in casu adducto censetur iterum velle se veluti novo voto obligare. Alii negant, quia votum universim censetur obligare instar legis, seu præcepti a Superiore impositi, atque adeo sicut non tenetur audire secundum Sacrum juxta probabilem sententiam, qui audivit primum animo non satisfaciendi præcepto per illud, ita in casu voti.

QUÆSTIO V.

Utrum possit justitia exerceri inter filium, & parentem, inter servum, & Dominum, ac inter Conjuges?

I. Suppono 1. ad exercendam justitiam rigorose dictam requiri non solum alteritatem physicam voluntatum; sed etiam alteritatem moralem; seu quod non solum physice distinguatur voluntas exercentis justitiam a voluntate ejus, erga quem exercetur, sed etiam quod uni competat jus stricte dictum adversus alterum, unde res dicatur esse hujus, non alterius. Diximus autem disp. 2. q. 1. in eo differre jus stricte dictum proprium justitiæ a Jure minus rigoroso, quod respicitur ab aliis virtutibus ad alterum, puta a pietate, gratitudine &c. quod Jus stricte dictum respiciat unice commodum habentis illud; & ab ejusdem voluntate unice pendeat: propterea si Petrus habens jus ad 100. cedat juri suo, nihil amplius ei debetur; contra vero in aliis virtutibus ad alterum; nam si Pater cedat jure paterno obligante ad actus pietatis, si dominus cedat jure herili, conjux jure œconomico, benefactor jure antidorali obligante ad actus gratitudinis, non per hoc cessat obligatio ad hujusmodi actus.

Suppono 2. Filium alium esse sub patria potestate, qui dicitur filiusfamilias, alium exemptum a patria potestate, & dicitur emancipatus; uterque exercere debet erga Patrem pietatem ex jure naturæ: At emancipatus habet jus stricte dictum, & absolutum dominium erga bona, quæ habuit a Patre sibi assignata, aut quæ aliunde acquisivit; Contra vero Filiusfamilias secundum se nihil habet proprii, sed omnia, quæ ad filium spectant, sunt sub dominio Patris, sub cujus potestate est filius. Dixi, secundum se; nam bonorum castrensium, vel quasi castrensium tam dominium, quam ususfructus spectat ad filium non emancipatum, qui ad ea bona habet jus strictum adversus Patrem. Vocantur a DD. apud Less. c. 4. d. 3. Bona castrensia, quæ acquisita sunt a filio in bello, vel occasione militiæ, ut sunt stipendia militum, prædæ ex hostibus, donativa Ducum &c. vocantur bona quasi castrensia, quæ habet filiusfamilias ex beneficio Ecclesiastico, vel munere clericali, aut ex publico munere non mechanico, puta Judicis, Advocati, Tabellionis, aut ex professione alicujus artis liberalis, & quodcunque ei donatur sub conditione, quod ususfructus non spectet ad Patrem; dicunturque hæc bona quasi castrensia, tum quia imitantur naturam castrensium, tum etiam quia Clerici sunt milites spirituales.

Spectant etiam ad peculium filiifamilias bona adventitia, & profectitia, ita ut profectitia spectent ad Patrem etiam quoad usum fructum, secus vero bona Adventitia: vocantur autem bona adventitia, quæ filiusfamilias acquirit industria propria, puta si lucretur negotiando ex pecunia furtiva: nec non quæ casu illi obveniunt, ut si forte reperiat thesaurum, aut si quidquam ipsi donetur, & non intuitu Patris, (nam sic esset profectitium) nec ita, ut sit donum castrense, aut quasi castrense: vocantur demum bona profectitia, quæ filius habet a Patre, vel intuitu Patris ab alio ipsi donantur; propterea si quis donet 100. filiofamilias ob amicitiam, quam habet cum ejus Patre, hæc 100. spectant ad peculium profectitium, si vero donentur eidem ob necessitudinem cum ipso filio, spectant ad adventitium.

Suppono 3. Servum alium dici a serviendo, quia tanquam famulus vendidit, seu locavit domino suum famulatum, alium dici a servando, eo quod in bello captus occidi poterat, & servatus est, vocaturque mancipium; & de hoc servo procedit præsens quæstio, An possit exercere justitiam erga dominum; sicut etiam de servo verna, qui scilicet ex ancilla domi manente nascitur; certum autem est ex Philosopho, tam relate ad mancipium, quam relate ad servum vernam, esse in domino quoddam jus herile, ratione cujus obligantur præstare domino, quod ille jure dominii exigere pot-

potest, & vice versa dominus obligatur ad eos alendos, & gubernandos. Utrum autem hujusmodi obligatio in servis,& domino sit ex Justitia? discutit Lugo disp. 1. n. 35. communius docent, obligationem serviendi in mancipio esse ex titulo observantiæ, seu duliæ, atque adeo si negaret domino opus servile sibi impositum, non per hoc obligaretur ad restitutionem ex bonis propriis, quæ forte possent illi obvenire; sicut nec filius, si negaret Patri obsequia debita ex jure paterno. Similiter in domino obligatio alendi mancipium non est ex justitia; unde nec ad restitutionem teneretur, si quando alimenta debita denegaret; sicut nec Pater, si negaret alimenta debita filio; propterea relate ad mancipium, jus dominativum est potius jurisdictionis, quam proprietatis, non secus ac jus paternum erga filios; & solum est jus proprietatis in mancipium relate ad alios, quatenus omnes ex justitia tenentur non impedire domino usum sui mancipii; sicut ex justitia nemo potest impedire domino usum sui equi. Hinc Less. Sanch. &c. apud Lugo disp. 6. sect. 5. contra Mol. & alios putant, tam servos bello captos, aut emptos, quam vernas posse licite fugere eo modo, quo Reus probabiliter potest licite fugere e carcere.

Suppono denique,tam maritum esse plene dominum bonorum suorum, adeo ut non possit uxor citra injustitiam de iis disponere; quam uxorem esse plene dominam bonorum parafernalium, seu superdotalium. His positis

II. Dico 1. potest mutuo exerceri rigorosa justitia inter Patrem, & Filium etiam non emancipatum; nec non inter conjuges. Ita communius cum Suar. Vasq. Soto, Mol. contra Cajet. 2. 2. q. 57. ar. 4. Valent. & al. apud Lug. d. 1. f. 2.

Prob. Erga illos exerceri potest justitia, qui habent aliquod strictum jus justitiæ, quod si lædatur, irrogatur injuria simpliciter dicta, & contrahitur onus restitutionis; atqui tam Pater habet aliquod hujusmodi jus, quam Filius etiam non emancipatus, nec non Conjuges inter se; ergo in Patrem & filium, & inter Conjuges exerceri potest justitia rigorosa. Min. patet ex dictis, & quidem quod Pater habeat jus strictum in bona sua, quod si lædatur a Filio, compensari ab isto debeat ex bonis propriis castrensibus, vel quasi castrensibus, non videtur dubium: quod vero Filius etiam non emancipatus habeat jus strictum erga bona castrensia, vel quasi castrensia, ita ut si lædatur a Patre, debeat ab eo compensari, constat ex secundo supposito; ergo uterque potest invicem rigorosam justitiam exercere, tam negative, non lædendo scilicet jus alterius ex motivo formali justitiæ, quam positive, compensando scilicet jus læsum. Idemque dicas de Conjugibus; constat enim ex quarto supposito, maritum esse plene dominum bonorum suorum, & uxorem bonorum parafernalium.

Confirm. quia tam Pater, quam Filius, & Conjuges habent jus stricte dictum ad famam propriam, ad membra, ad vitam, quod si lædatur, committitur stricta injustitia, & contrahitur onus restituendi famam, & quodcunque compensari potest; ergo saltem relate ad hæc bona possunt invicem justitiam exercere.

Confirm. 2. quia quamvis Filius nullum bonum haberet proprium, posset tamen Pater illi donare v. g. Equum, constituendo Filium dominum Equi adversum se; potest etiam Pater contrahere cum Filio contractu oneroso, obligando se ad dandum Equū, si præstet aliquem laborem, v. g. studendo, saltando &c., in quo casu ita Filius evaderet dominus Equi, ut Pater ex justitia obligaretur servare ejus jus illæsum, ac læsum resarcire; ergo saltem relate ad talem Equum appropriatum filio poterit Pater exercere justitiam erga filium: idemque dicas de Conjugibus.

III. Dico 2. potest pariformiter mutuo exerceri stricta justitia inter servum, & dominum.

Prob. iisdem rationibus: Nam domino, & servo competere potest strictum jus justitiæ erga bona propria; & uterque de facto habet hujusmodi jus erga propriam famam, membra, vitam: pariter dominus potest mancipio donare v. g. equum sive liberaliter, sive sub conditione onerosa, prout diximus de Patre erga filium; ergo pariter inter dominum, & servum exerceri potest justitia stricte dicta.

IV. Objic. 1. authoritatem D. Thom. qui q. 57. ar. 4. hæc habet: *Patris ad filium non est comparatio sicut ad simpliciter alterum, cum filius sit aliquid Patris, & quodammodo pars illius, ut dicitur 8. Eth.; & per hoc non est simpliciter justum, sed quoddam justum, scilicet paternum*. Ex eadem ratione inter dominum, & servum est justum dominativum; & inter conjuges œconomicum; ergo ex Angelico repugnat inter hos justitia rigorosa ob identitatem moralem, quam habent, quæ obstat perfectæ alteritati requisitæ ad justitiam.

Con-

Confirm. a priori, quia Justitia intendit ponere adæquationem inter jus activum unius, & passivum alterius; ergo exigit perfectam distinctionem personarum, & jurium, atque adeo perfectam alteritatem; atqui hæc alteritas dari non potest inter Patrem, & Filium, cum filius sit jure naturæ Patris, & aliquid illius; nec inter dominum, & servum, cum servus sit domini jure Gentium; nec inter Conjuges, cum sint duo in carne una; quatenus, ut explicat Mæratius, caro viri est viri per identitatem, & est uxoris per jus, quod habet in illam; idemque dicas de carne uxoris; ergo inter has personas intercedere non potest justitia rigorosa; Nisi forte ea admittatur cum Lugo, Amico, Mærat. disp. 13. per hoc, quod Filius, non qua filius, sed qua homo possit esse justus erga Patrem; & servus non qua servus, sed qua homo; quod esset dicere, Filium, dum est sub potestate Patris, & servum in statu servitutis, justitiam exercere non posse.

Resp. Dupliciter comparari Filium ad Patrem; Primo secundum rationem filiationis, secundum quam debet Patri obsequium, & Pater Filio amorem, & Gubernationem; & idem dicas de servo erga Dominum, & de Conjugibus. Secundo quatenus unus habet jus stricte dictum adversus alterum. Si comparentur primo modo, optime dicit Angelicus, justum stricte, & simpliciter non posse dari inter illos, cum non intercedat alteritas moralis, seu jurium proprietatis requisita ad justitiam; secus vero si comparentur secundo modo. Quare cum jus paternum, herile, & œconomicum non sit strictum jus proprietatis ordinatum in bonum proprium, ideo si ponat Filius, quod debet ex jure Paterno, non exercet justitiam, sed pietatem; Contra vero si filius ponat, quod debet Patri ex jure stricto, quod Pater habet in sua bona, exercebit strictam justitiam, tamsi non lædat hujusmodi jus, quam si relæsum reparet, puta si postquam detraxerit Patri famam, restituat.

Ad Confirm. Quamvis filius jure naturæ sit Patris, & servus jure gentium sit Domini, non per hoc filius non potest habere jus strictum in bona castrensia, in propriam famam &c. adversus Patrem; ergo non per hoc non poterit Pater exercere justitiam erga filium, & e converso. Quare nego min. subsumptam. Ad id, quod additur ex Lugo, & aliis, filium non qua filium, sed qua hominem posse justitiam exercere erga Patrem, dico in rigore sermonis id esse falsum; Nam si fiat sensus, quod non sufficiat ratio filiationis ad exercendam justitiam, est verissimum, cum ad justitiam exercendam requiratur jus stricte dictum, quod non habetur præcise ratione filiationis: si vero fiat sensus, quod ratio filiationis obstet, quominus exerceatur justitia, non vero ratio hominis, ex dictis constat id esse falsum: filius enim neque qua filius, neque qua homo potest proxime justitiam exercere erga Patrem, sed solum in quantum habens debitum correspondens juri stricto Patris, idemque dicas de reliquis.

V. Objic. 2. Quidquid acquirit servus, domino acquirit, non secus ac quidquid acquirit monachus, monasterio acquirit; ergo dominus nequit exercere justitiam erga servum, ut nec monasterium erga monachum; cum non possint adæquare jus strictum servi, aut monachi, quod nullatenus præsupponitur. Præterea Filius debet Patri ex pietate, quæcunque illi debet, non vero ex Justitia, seu ex jure paterno, non ex jure stricto; ergo non potest erga Patrem justitiam exercere.

Resp. Servum habere posse jus strictum adversus dominum, non solum in fama, membris, vita, ut habet monachus adversus suam Religionem, sed etiam in iis bonis, quæ propria industria acquirit, citra fraudem famulatus debiti; nec non in bonis, quæ ei donat Dominus aut contractu liberali, aut oneroso. Ad id, quod additur, Dico Filium injuste se gerere, si surripiat bona Patris, eo invito; & juste, si non violet jus Patris in sua bona; aut si jus violatum resarciat ex bonis suis castrensibus.

VI. Illud hic advertit Lugo n. 39. quod Filius possit per aliquas actiones solum injuste se gerere erga Patrem, per alias vero non solum injuste, sed etiam impie; Nam si furetur aliquid a Patre, est tantum injustus, ita ut ratio filii minuat, non augeat delictum; unde major quantitas requiritur in filio ad peccandum graviter furando a Patre, quam in extraneo: Si vero furetur a Patre in tanta quantitate, ut redigat illum in egestatem, vel si mutilet, infamet, aut occidat Patrem, injuste simul, & impie se gerit, quia circumstantia illa Patris mutat speciem delicti, & reddit illum violativum etiam juris paterni obligantis ad pietatem, & observantiam debitam; idemque proportionaliter dicas de mancipio erga dominum, & de conjuge erga conjugem; in istis tamen casibus obligatio resti-

restituendi non oritur ex obligatione pietatis debitæ, sed solum ex violatione justitiæ.

QUÆSTIO VI.

Utrum possit Creatura Justitiam erga Deum exercere?

QUærimus hic de creatura erga Deum, deinde de Deo erga creaturam; quia tamen justitia exerceri non potest erga aliquem, nisi in eo præsupponatur jus strictè dictum, ideo prius inquirimus, An in Deo sit jus proprietatis strictè dictum erga creaturas, cujus violatio pariat injuriam, & onus compensationis?

I. Prima Concl. Datur in Deo jus proprietatis strictè dictum relate ad omnes creaturas, adeo ut possit ad libitum de iis disponere, seu percipere commodum libertatis suæ ex omni usu creaturæ; Ita Suar., & alii communius apud Ripal. disp. 84. contra Vasq. disp. 7. de Incarn.

Prob. Dominium, seu Jus proprietatis est perfectio simpliciter simplex, seu melior ipsa, quam quodcunque, in quo ipsa non sit; ergo non est Deo denegandum. Antec. prob. tum ex communi conceptu, tum etiam quia Dominium jurisdictionis est perfectio simpliciter simplex melior ipsa, quam non ipsa, nec potest Deo denegari; ergo a fortiori Dominium proprietatis; Nam si debet Deus posse de creatura disponere in utilitatem ipsius creaturæ, & sic exercere dominium jurisdictionis; a fortiori debet posse de creatura disponere in bonum, & ad gloriam promovendam ipsiusmet Dei, & sic exercere dominium proprietatis, quod fuse ostendit Less. l. 10. de Div. perfect. c. 10.

II. Objic. 1. Creaturæ non possunt esse Deo utiles; ergo non potest Deus habere erga creaturas jus proprietatis rigorosum, utpote quod respicit commodum, & utilitatem habentis illud. Antec. prob. Deus enim nullius indiget; unde dicitur Psal. 15. *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* & Job. 22. *Quid prodest Deo, si justus fueris? aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua?*

Resp. 1. omisso antec., nego cons., sufficit enim quod jus proprietatis respiciat commodum libertatis, quatenus habens jus potest ad arbitrium de re disponere; Deus autem relate ad creaturas habet legitimam facultatem percipiendi hujusmodi commodum libertatis suæ ex omni usu creaturæ; ergo est rigorose dominus proprietatis: ex imperfectione enim subjecti oritur, quod res possit esse illi utilis; sicut ex imperfectione subjecti oritur, quod exercens misericordiam habeat veluti miserum cor; propterea Deus citra hanc imperfectionem rigorose misericordiam exercet.

Resp. 2. dist. antec. Creaturæ non possunt esse Deo utiles rigorose, quatenus non possunt ejus felicitatem promovere, aut conducere ad finem Dei ultimum, conc.; non possunt esse Deo utiles relate ad finem a Divina voluntate intentum, qui est suus honor, laus, & gloria, nego antec. & cons.

III. Objic. 2. Jus, quod non est adæquabile, & extinguibile per quodcunque opus ponatur, etiamsi millies ponatur, non est jus proprietatis strictè dictum pertinens ad justitiam commutativam; sed jus Dei relate ad creaturas non est adæquabile, & extinguibile; ergo non est jus strictum. Maj. prob. quia solum ex justitia debet adæquare jus activum creditoris, & extinguere debitum, cum de conceptu justitiæ sit respicere adæquationem juris alieni. Min. etiam probatur, quia quodcunque opus a creatura ponatur, ne inadæquate quidem extinguitur jus proprietatis Dei erga creaturas; unde titulo dominii exigere potest non solum aliud, & aliud opus, sed etiam idem iterum iterumque in infinitum.

Confirm. quia idcirco Philosophus docet a Filio exerceri pietatem, non justitiam per obsequia debita Patri, quia jus paternum ad obsequia filii est inadæquabile; ergo.

Resp. nego maj.; non enim ad rationem juris strictè dicti pertinet arithmetica adæquabilitas; quæ solum spectat ad rationem juris limitati: patet, quia dominium jurisdictionis in Deo est inadæquabile; & tamen est rigorosum jus jurisdictionis; ergo idem dicendum de jure proprietatis: sufficit enim quod possit creatura conformare se voluntati domini qua talis, ut juste se gerat erga illum; quamvis Dominus possit iterum iterumque eandem, & alias operationes exigere.

Deinde dupliciter considerari potest in Deo jus proprietatis, & jurisdictionis, videlicet in actu primo, & in actu secundo; si consideretur in actu primo, quatenus potest aliquid exigere, est simpliciter inadæquabile; si vero in actu secundo, quatenus hic & nunc exigit v. gr. auditionem unius sacri, est arithmetice adæquabile; ad ratio-

tionem autem juris stricti spectat adæquabilitas solum si consideretur in actu secundo, non in actu primo, & juxta hanc responsionem dist. maj. jus proprietatis, quod non est adæquabile in actu secundo, non est jus strictum, conc. quod non est adæquabile tantum in actu primo, nego maj., & conseq.

Ad Confirm. Jus paternum non est jus strictum, non quia est inadæquabile, sed quia accedit ad jus jurisdictionis, cum non possit Pater disponere de Filio in proprium commodum, perinde ac si ex justitia ad obsequia debita obligaretur. Adde, Patrem habere posse jus strictum erga filium, si hic obliget se contractu oneroso ad exhibendum Patri aliquod obsequium supererogationis, v. g. filius obliget se ad studium impensum, si sibi donentur 100. a Patre; ergo etiam Deus poterit habere jus strictum erga creaturam, si hæc contractu oneroso obliget se v.g. ad jejunandum, dummodo obtineat sanitatem; qua obtenta, teneretur ex justitia jejunare; sicut filius tenetur ex justitia impensè studere, postquam acceperit 100. a Patre. Quare sicut in tali casu duplex jus haberetur in Patre, alterum Paternum, cui cedere non potest, alterum jus proprietatis strictum relate ad studium impensum, cui juri Pater creditor cedere potest; ita in Deo duplex jus considerari potest, alterum excellentiæ, ratione cujus exigit cultum per actus Religionis; alterum proprietatis, ratione cujus in actu secundo hic & nunc exigit v. g jejunium; hoc secundum jus adæquari potest, quamvis primum sit inadæquabile, ut notat Ripal. n. 39.

IV. Secunda Concl. Potest creatura exercere justitiam rigorose dictam erga Deum: Ita communius cum Suar. contra Vasq., Mær. Bec. apud Rip. loc. cit.

Prob. Potest creatura ponere, quod Deus dominus universorum exigit ex jure proprietatis; sed qui ponit quod debet, & exigitur ex jure proprietatis, exercet actum rigorosæ justitiæ; ergo potest creatura actum rigorosæ justitiæ erga Deum exercere: Sicut rigorosam obedientiam exercet, si ponat, quod debet ex jure jurisdictionis.

Confirm. quia præscindedo an supremum Dei dominium declinet a ratione juris stricti ex eo, quod sit arithmetice inadæquabile, certe potest creatura contrahere cum Deo contractu oneroso, obligando se v. g. ad jejunium, si obtineat sanitatem; atqui in tali casu creatura, obtenta sanitate, tenetur ex justitia ad jejunium; ergo si jejunet, exercet actum justitiæ erga Deum. Maj. prob. Sicut enim potest servus obligare se ex justitia domino ad aliquem laborem, ad quem vel secundum se non obligatur titulo servitutis, vel si obligatur, hic & nunc non exigitur a domino; ita poterit creatura erga Deum.

V. Objic. 1. Creatura quidquid est, Dei est essentialiter serva, & sub jure Dei; ergo non potest justitiam erga Deum exercere. Prob. conf. quia ad justitiam requiritur alteritas, cum nemo exerceat justitiam erga se ipsum; sed creatura, cum sit Dei, est aliquatenus idem cum Deo; ergo non potest justitiam erga Deum exercere.

Confirm. Servus, ut communius docent, non obligatur ex justitia Domino inservire; ergo neque creatura Deo; ergo nequit creatura justitiam erga Deum exercere; sicut non exercet justitiam servus, dum inservit domino.

Resp. Servum habere posse alteritatem moralem, seu jurium erga dominum, sufficientem ad exercendam justitiam, ut explicavimus quæst. antec.

Ad Confirm. quamvis servus relate ad Dominum creatum non obligetur ad serviendum ex justitia, sed solum alii ex justitia erga Dominum teneantur non contrectare servum, invito Domino; nihilominus justitiam rigorosam exercet servus non furando aliquid a Domino, & injustitiam exercet furando, infamando &c., quia relate ad hæc dominus habet jus strictum; ergo cum Deus etiam habeat strictum jus proprietatis erga creaturam, poterit hæc esse justa, aut injusta erga Deum.

Adde quod licet creatura non teneretur ex justitia Deo inservire, adhuc tamen posito contractu oneroso de ponendo v. g. jejunio, si obtineat sanitatem, tenetur creatura ex justitia ponere jejunium, obtenta sanitate.

VI. Objic. 2. Votum jejunandi, si obtineatur sanitas, pertinet ad virtutem Religionis, & qui jejunat ad satisfaciendum voto, exercet actum Religionis, non justitiæ; ergo posito eo contractu, non exercetur justitia erga Deum a creatura.

Confirm. quia duplex datur debitum, Alterum morale, quod oritur ex conformitate cum recta ratione, alterum legale pertinens ad justitiam, quod nascitur ex ratione dati, & accepti, & ex mutua translatione dominii; atqui emisso illo voto, & obtenta sanitate, non consurgit in creatura debi-

debitum legale, cum nulla translatio dominii in sanitatem facta sit a Deo in creaturam; ergo jejunium ad satisfaciendum voto non pertinet ad justitiam.

Confirm. 2. Si creatura posset esse justa erga Deum, posset pariter esse injusta, irrogando injuriam strictè dictam: sed hoc est falsum; tum quia non potest creatura obligari ad compensandum jus Dei læsum; tum quia aliter omne peccatum esset formalis injustitia erga Deum: ergo ut supra.

Resp. Licet actus vovendi sit actus Religionis, qui tamen vovet, seu promittit aliquid Deo sub conditione, quod aliquid a Deo accipiat, quando satisfacit voto, tunc exercet actum religionis simul, & justitiæ; quia idem omnino actus respicit motivum formale utriusque virtutis, non secus ac furtum sacrilegum utrique virtuti opponitur.

Ad primam Confirm. Debitum legale haberi potest in creatura relate ad Deum, tum ratione Divini dominii, ut diximus in prima Conclusione, tum ratione contractus initi cum Deo: quare obtenta sanitate, ex debito legali tenetur creatura jejunare prout se obligavit; Quamvis autem Deus conferendo sanitatem non spoliaverit se Dominio erga illam; quia solus dominus creatus transferendo dominium, illud amittit, ut dicemus quæst. ult. adhuc tamen ratione sanitatis acceptæ tenetur creatura ad jejunium ponendum vi contractus, atque adeo ex justitia.

Ad secundam Confirm. nego min. Objectis mox satisfaciemus quæstione sequenti.

QUÆSTIO VII.

Utrum pariter possit injustitiam erga Deum Creatura exercere? ubi, An omne Peccatum hujusmodi injustitiam includat?

Quæstio hæc, quæ ad Disp. sequ. de Injustitia videtur pertinere, commodius hic discutitur, ut altius intelligatur, quomodo possit Creatura justitiam erga Deum exercere.

I. Dico itaque 1. Potest Creatura injuriam irrogare, & strictam injustitiam adversus Deum exercere. Ita Suar. lib. 4. de Incar. sect. 5. contra Vasq. disp. 7. de Incar. & alios apud Rip. disp. 84.

Prob. Injustitia exercetur, quoties non ponitur id, quod debetur ex jure activo proprietatis; sed potest Deus dominus proprietatis exigere v.g. jejunium a creatura, & creatura potest nolle jejunare, prout debet ex jure divino: ergo potest Creatura injustitiam erga Deum exercere. Hinc Lugo docet, quod detrahens famæ Dei sit rigorose injustus erga Deum, non secus ac detrahens famæ Petri; cum multo magis Deus quam Petrus habeat jus strictum erga propriam famam, & honorem.

Confir. Potest Creatura lædere jus jurisdictionis Dei, & esse inobediens; ergo potest lædere jus proprietatis Dei, & esse injusta.

II. Objic. 1. Creatura nullum potest damnum Deo irrogare, juxta illud Job. 35. *Si peccaveris, quid nocebis ei?* ergo neque poterit injustitiam exercere, quippe quæ de se fert damnificationem lædendo jus proprietatis ordinatum in commodum habentis illud.

Confir. Obligatio justitiæ ex genere suo est gravis: sed Creatura non potest graviter obligari ob læsum jus divinum: ergo non potest obligari ex justitia; atque adeo nequit esse injusta. prob. min. tunc creatura graviter obligaretur, quoties damnificaret Deum graviter; atqui Deus, cum sit infinite dives, non potest graviter damnificari; ergo &c. Certe eo furtum est levius, quo Persona, cui fit, est ditior; ergo cum Deus sit ditissimus, damnificatio erit levissima, & consequenter non datur injustitia erga Deum.

Resp. Cum Suar. opusc. de Just. Dei sect. 2. quod sicut Deus non est capax utilitatis stricte dictæ, qua ad felicitatem promoveatur, ita nec est capax strictæ damnificationis: verum sicut potest actus creaturæ esse utilis Deo ad finem ab ipso intentum, & ad suam gloriam; ita potest peccatum relate ad talem finem nocere. Adde, peccatum posse esse actum injustitiæ, etiamsi nullatenus damnificet, sicut furtum est injustum, quamvis non damnificet, ut si quis, domino invito, accipiat vestem valentem 10. quando dominus vult donare 10. & non vestem; & ratio a priori est, quia quæcumque læsio dominii proprietatis continet injustitiam.

Ad Confir. materia furti est gravis non solum relate ad Personam, sed etiam secundum se; unde qui furatur 100. aureos a Rege, a quo minoris æstimantur 100. aurei, quam ab alio 100. asses, adhuc peccat gra-

graviter, ut notat Haunol. tract. 2. de Just. controv. 2. Quare creatura adhuc peccat graviter contra Justitiam erga Deum, quamvis Deus ditissimus nullum damnum patiatur, dummodo materia ex se sit gravis, hoc est sufficiens ad peccandum graviter contra obedientiam. In forma, nego min. ad prob. nego maj.

III. Objic. 2. Nihil potest fieri a creatura, Deo invito, ne ipsum quidem peccatum; sed quod ooo fit, invito domino, non est actus injustitiæ; ergo non potest creatura esse injusta erga Deum. Maj. prob. quia quodcunque fit a creatura, fit Deo concurrente, & saltem permitteote; ergo non fit Deo invito.

Confir. Quod fit a servo, vel subdito, sciente domino, vel superiore, & non impediente, cum cæteroqui facile posset impedire, non dicitur fieri invito domino, aut superiore; sed creatura, quidquid operatur, facit sciente, & oon impediente Deo; ergo nihil facit, Deo invito; atque adeo nequit esse Deo iojuriosa; scienti enim, & volenti non fit injuria.

Resp. Cum Haunol. Arg. solvendum ab Adversariis in Dominio jurisdictionis; Sicut enim non est injustus, qui non operatur invito domino proprietatis; ita nec est inobediens, qui non operatur invito superiore; ergo eo modo, quo creatura potest esse Deo inobediens, poterit esse etiam injusta. Quare distinguenda est in Deo duplex volitio, efficax, & inefficax; quando Creatura peccat, tunc Deus solum inefficaciter vult actum bonum, & peccatum permittit simul, & prohibet; unde peccatum ponitur Deo invito, quantum sufficit, ut peccatum possit contrahere malitiam inobedientiæ, & injustitiæ.

Ad Confir. distin. maj. Si dominus, aut superior teneatur impedire, conc. si non teneatur, nego maj. & distin. pariter mi. nego utramque conseq. Creatura peccat, non impediente Deo, qui non tenetur peccatum impedire; unde fit, quod peccatum ponatur Deo invito, quamvis non impediatur ab illo. Adde etiam Dominum creatum posse permittere furtum servi, ut illum puniat, ex lege *Si quis*, ff. *de furtis*, & tamen furtum illud committitur invito Domino creato, quia scilicet non teoetur illud impedire.

IV. Objic. ult. Usus Dominii non potest esse læsio ipsius dominii; sed omnis actio creaturæ, etiam peccaminosa, est usus dominii divini, cum eis utatur Deus ad altissimos fines, permittendo peccata, ut ex malis bona eruat; ergo actio peccaminosa creaturæ non potest esse læsio divini dominii, nec Deo injuriosa.

Resp. Recurrere instantiam de actu inobedientiæ, quo etiam utitur Deus ad suos fines. Quare distingui debet duplex usus Dominii, formalis, & objectivus: Usus formalis est ipse usus rei immediatus; ut cum Deus creat, vel destruit creaturam, hujusmodi usus Creaturæ dicitur usus formalis dominii: usus vero objectivus est objectum illud, quo Deus utitur ad suos fines: sic cum Deus utitur peccato Creaturæ, ut inducat illam ad pænitentiam, vel ut ostendat suam misericordiam, hujusmodi usus peccati dicitur usus Dominii objectivus. Hoc posito, distin. maj. usus formalis dominii non potest esse læsio ipsius dominii, conc., usus objectivus, nego maj. & distin. min., nego conseq.

V. Dico 2. Probabilius est, omne peccatum esse formaliter injustitiam stricte dictam Creaturæ adversus Deum. Ita Suar., Rip. loc. cit. Requesenus lib. 3. disp. 17. contra Vasqu. Lugo de Incarn. disp. 3. sect. 7. & alios.

Prob. Committeretur per quodvis peccatum stricta injustitia erga Deum, si quodvis peccatum esset contra Deum præcipientem quatenus Dominus est proprietatis; atqui de facto quodlibet peccatum est hujusmodi; ergo quodlibet peccatum de facto est stricta injustitia adversus Deum. Minor prob. Quia tunc Deus præcipit ut dominus jurisdictionis, quando præcipit io booum Creaturarum, tunc vero ut dominus proprietatis, quando præcipit in bonum proprium; atqui Deus præcipieodo de facto utrumque bonum intendit, imo ultimate, & principalius intendit gloriam suam, ad quam ordinat omnia; ergo magis præcipit ut dominus proprietatis, quam jurisdictionis. hinc psal. 31. dicitur: *Confitebor adversus me injustitiam meam*, ut significetur, peccatum imbibere malitiam injustitiæ.

Confir. Qui aliquid surripit a suo Rege, committit injustitiam adversus illum; & jus jurisdictionis, quod est in Rege, non impedit, quominus lædatur etiam jus proprietatis; ergo etiam relate ad Deum.

VI. Objic. 1. Quamvis Deus præcipere possit, ut dominus proprietatis, de facto tamen solum præcipit ut dominus jurisdictionis; ergo peccatum non est injustitia stricte dicta. Prob. antec. primo, quia peccatum definitur ab Aug. *Factum, dictum, concupi-*

pitum contra legem æternam Dei; ergo est contra Deum ut legislatorem, atque adeo ut dominum jurisdictionis. secundo quando Princeps præcipit subditis aliquem laborem, etiam servus tenetur obedire, quin tamen censeatur Princeps tunc præcipere servo, ut dominus proprietatis: Sic superior præcipiens subditis, ne aliquid comedant, solum censetur præcipere ex jure jurisdictionis, non proprietatis; ergo etiam Deus.

Resp. nego antec. ad prob. dico primo, Peccatum definiri per rationem universalem communem etiam peccato, quod tantum esset contra jus jurisdictionis; deinde dico definiri per ordinem ad jus jurisdictionis potius, quam proprietatis, ut magis ejus deformitas eluceat, cum sit contra Deum præcipientem in bonum Creaturarum. Ad secundam probationem dico, Principem in edicto universali, quo omnibus aliquid præcipit, censeri præcipere servo solum tamquam subdito, atq; adeo solum ex jure jurisdictionis: contra vero quando Princeps præcipit aliquid solum servo, tunc censetur præcipere ut dominus proprietatis: Superior non censetur præcipere ut dominus proprietatis, ne subditi aliquid comedant, quia non censetur eo præcepto curare res monasterii, sed bonum subditorum. At Deus magis curat propriam gloriam, quam bonum Creaturarū; ergo præcipit ut dominus proprietatis.

VII. Objic. 2. Si quodvis peccatum imbiberet formaliter malitiam injustitiæ contra Deum, deberet in Confessione explicari hujusmodi circumstantia, utpote mutans speciem; sicut quando fornicatio est injusta, debet explicari; sed hoc est contra praxim; ergo ut supra.

Confirm. 1. quia Nemo committit peccatum injustitiæ, nisi advertat quod violet jus proprietatis: sed creatura peccando potest non advertere, quod violet jus proprietatis Dei: immo potest opinari, quod Deus semper præcipiat solum ex jure jurisdictionis; ergo saltem hujusmodi peccatum non est formalis injustitia contra Deum.

Confir. 2. quia si peccatum esset stricta injustitia, peccans teneretur satisfacere ad æqualitatem pro peccato; sed hoc est impossibile; solus enim Christus Dominus potest de condigno satisfacere pro peccato. ergo ut prius.

Resp. Cum malitia injustitiæ adversus Deum sit imbibita in quovis peccato, eo ipso, quod in Confessione explicatur peccatum, explicatur malitia injustitiæ; ut explicatur ratio inobedientiæ, ingratitudinis, & aliæ rationes transcendentales? Adde quod licet esset explicanda hæc circumstantia mutans speciem, posset aliquis sequendo opinionem oppositam, quod peccatum non sit formalis injustitia, non teneri ad illam explicandam.

Ad primam Confir. Nostra conclus. solum vult, quod peccatum per se loquendo sit formalis injustitia erga Deum, etiamsi per accidens non sit talis, quando aliquis putat hanc malitiam non contineri; sic mendacium v. gr. de se est malum, quamvis per accidens possit esse bonum, & meritorium, quando scilicet ex errore invincibili quis putat ad illud obligari, ut salvet v. gr. vitam innocentis.

Ad secundam, sicuti qui occidit, vel mutilat Petrum, est formaliter injustus, quamvis non possit satisfacere Petro ad æqualitatem, ita creatura peccando est injusta erga Deum, quamvis non possit satisfacere ad æqualitatem. Ad injustitiam enim solum spectat, quod lædatur jus strictum proprietatis.

VIII. Objic. ult. Si Creatura peccando esset injusta erga Deum, sequeretur, quod post peccatum teneretur ad restitutionem, seu ad compensandum damnum Deo illatum; sed Creatura non potest quidquam Deo restituere; ergo Creatura peccando non est injusta erga Deum. Prob. min. ut habeatur restitutio proprie dicta, restituens deberhabere aliquid proprii; sed creatura, utpote essentialiter serva, & sub Dei dominio, nihil proprii habere potest relate ad Deum; ergo non potest quidquam restituere.

Confir. Si creatura teneretur aliquid Deo restituere propter peccatum, maxime teneretur ad compensandam injuriam actu doloris; ergo teneretur statim post peccatum conteri, sicut fur tenetur statim restituere; sequela communius non admittitur; ergo nec id, unde sequitur.

Resp. Cum Haunol. Verum quidem esse, quod qui injuste se gessit erga Deum, v. g. infamando illum, aut aliter peccando, teneatur ad restitutionem; quis enim neget, quod infamans Deum teneatur famam Deo restituere? & quod si Deus ut Dominus proprietatis præcipiat v. g. ne vestes sacræ a loco sacro extrahantur, qui eas extrahit, aut comburit, teneatur ad restitutionem, & ad consimiles vestes reponendas in loco sacro? quare nego min. ad probationem 1. nego maj. Nam sicut potest quis reducere Equum v. g. ad stabulum Domini, quando ad id tenetur ex justitia, & sic compensa-

re damnum illatum, absque eo, quod Equus sit proprius; ita potest Creatura reducere Calicem v. g. ad locum sacrum, quando ad id tenetur ex justitia erga Deum, quin calix sit proprius. Deinde omissa maj. distin. min. Creatura nihil habet proprii, quod non sit etiam Dei, conc. quod sit solius Dei, nego min., & conseq. etenim ad restitutionem sufficit, si quod ponitur ad compensandum jus lęsum, sit juris proprii, non tamen requiritur, quod non sit etiam juris Dei: actus autem liberi, quos Deus non exigit a creatura, sunt actus proprii Creaturæ, esto sint etiam proprii Dei, quatenus potest Deus ut Dominus proprietatis illos exigere.

Ad Confir. Verum est, quod qui peccavit, & injuste se gessit adversus Deum, secundum se teneatur statim conteri, & damnum illatum reparare; quia tamen ex benigna voluntate creditoris annuentis potest sæpe citra culpam differri restitutio; & communius DD. docent, Deum ex sua benignitate nolle nos cogere ad statim pœnitendum post peccatum; idcirco potest pœnitentia per aliquod tempus citra novam culpam differri, quod patet ex praxi Ecclesiæ, & confessariorum, qui non solent pœnitentes interrogare, an statim post peccatum contritionem elicuerint, nec pœnitentes de hoc sunt solliciti. Aliqua tamen peccata sunt specialis injuria adversus Deū, ut infamatio Dei, blasphemia hæreticalis &c., & in his censetur Deus non annuere in pœnitentiæ dilationem, atque adeo sicut tenemur statim reparare damnum, quando infamavimus proximum, ita etiam quando infamavimus Deum.

QUÆSTIO VIII.

Utrum Deus possit exercere Justitiam rigorosam erga Creaturam?

QUæritur, An si Deus contrahat cum Creatura de danda v. g. Gloria, si jejunet, Creatura posito jejunio acquirat jus strictum ad gloriam erga Deum; unde Deus conferendo gloriam exerceat justitiam rigorosam erga creaturam; atque adeo non possit citra injustitiam gloriam denegare? Vasq. 1. p. disp. 85. Lugo de Incar. disp. 8. Amicus, Esparz. Haunol. negant creaturam esse capacem juris stricte dicti adversus Deum, atque adeo negant posse a Deo justitiam exerceri erga creaturam. Quare si Deus sub contractu oneroso obliget se ad dandam Gloriam Petro jejunanti, posito je unio, Deus in hac sententia non obligatur ex justitia commutativa ad dandam Gloriam, sed vel ex fidelitate, vel ex gratitudine, vel ex justitia distributiva, ut docent Recentiores Thomistæ cum Gonet. Secunda sententia communior docet, posse Deum exercere justitiam erga Creaturam. Ita Suar. l. 12. de Gratia c. 30. & de Incar. disp. 4. sect. 5. Maurus de Deo q. 62. Arriag. tom. 1. disp. 31. Fasol. q. 21. Hurt. Granad., Valent. Bannes, & pro hac sententia citatur D. Tho. 2. 2. qu. 61. ar. 4. ad primum, ubi docet formam Divini judicii attendi secundum rationem commutativæ justitiæ, secundum quam recompensat præmiis merita, & peccata suppliciis; & 3. p. q. 1. ar. 2. ubi dicit, satisfactionem Christi Domini fuisse adequatam compensationem culpæ commissæ; adæquata autem compensatio est actus justitiæ. Ab Antiquis, ut notat Vasq., quæstio hæc non fuit sub propriis terminis discussa; quia tamen magni fit a Recentioribus, ideo materię huic implicatissimę sequentibus Artic. faciemus satis.

ARTICULUS I.

Stabilitur Conclusio affirmativa ex Scripturis, Conciliis, & Patribus.

I. CEnseo equidem, Posse Deum conferre Creaturæ jus stricte dictum obligando se ad dandam v. g. gloriam ex contractu oneroso; atque adeo posse deinde conferendo Gloriam sic promissam exercere justitiam erga creaturam. Hanc sententiam Suar. in opusculis vocat certam propter maximum fundamentum, quod in Scripturis, & Patribus, & Gravioribus Scholasticis habetur.

Prob. non solum negative, solutione Argumentorum, sed etiam Positive Authoritate Scripturarum. Matth. 20. in parab. de conventione cum operariis, dominus dixit, quod *justum fuerit, dabo vobis*. Et deinde uni ex murmurantibus subditis; *Nonne ex denario convenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade*; ergo creatura habere potest ius strictum adversus Deum pariens furtatem. Apost. 2. ad Timoth. 5. dicit: *Reposita est mihi corona justitiæ* &c. & c. 1. Gloriam vocat depositum suum servandum sibi a justo judice: Ad Hebr. 6. *Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri*, &c. Rom. 4. *Ei qui operatur merces non imputa-tur*

tur secundum gratiam , sed secundum debitum .

Confir. ex Trid. agnoscente in Deo duplex debitum , Alterum fidelitatis , alterum justitiæ : hæc enim habet sess. 6. cap. 16. *Bene operantibus proponenda est vita æterna , & tamquam gratia filiis Dei misericorditer promissa ,* (ecce debitum fidelitatis) *& tamquam merces, ipsius Dei promissione, eorum operibus fideliter reddenda* (ecce debitum justitię) Demum ex SS. Patribus agnoscentibus pariter in Deo justitiæ debitum . Aug. de Natura , & Gratia c. 2. *Non est injustus Deus, qui justos fraudet mercede justitiæ .* & in psal. 83. *Deus indulgentiæ largitor , coronæ debitor , indulgentiam tribuere debet ut Pater , coronam vero ut justus Judex* : & D. Bern. de gratia , & lib. Arb. *Dei promissum Apostolus suum depositum appellat, promissum quidem ex misericordia , sed jam ex justitia persolvendum .*

II. Resp. 1. Adversarii , Deum esse justum minus rigorose , hoc est fidelem ; nam qui stat promissis , dicitur etiam largo modo Justus : & qui promissa non implet , injustus : quod ex eo probant, quia Aug. l. 1. confess. c. 4. Deum alloquens dicit : *Reddis debita , nulli debens ; donas debita , nihil perdens .* & D. Tho. 1. 2. qu. 114. a. 1. ad primum dicit , Deum non esse simpliciter debitorem nobis , sed sibi ipsi , inquantum debitum est, ut sua ordinatio adimpleatur .

Sed contra est 1. quia verba Sacræ Script. sumenda sunt in sensu proprio , nisi quid obstet . Deinde cum Tridentinum distinguat in Deo debitum justitiæ a debito fidelitatis , non debent ea confundi ; & ratio est, quia universim promissiones factæ sub conditione onerosa non adimplentur ex fidelitate , sed ex justitia , ut a creaturis , ita etiam a Deo . In eo autem differt debitum fidelitatis , quod dicitur morale , a debito justitiæ , seu legali ; quia ad illud promittens obligatur ex honestate virtutis , & a jure minus stricto promissarii : ad hoc vero contrahens obligatur a jure stricto creditoris , posita conditione onerosa.

Ad id , quod additur ex Aug. & D. Tho. dico , ab iis non negari in Deo debitum rigorosum , sed solum negari , quod eodem modo illud competat Deo , & creaturæ ; Deus enim est debitor duntaxat ex sua voluntate , quæ libere constituit se debitricem , creatura vero sæpe habet debitum justitiæ ex voluntate aliena . Præterea Deus ad actus justitiæ obligatur ex se ipso , seu ex ipsamet sua natura , quæ non potest esse injusta ; creatura vero obligatur ab extrinseco , nempe a lege æterna Dei ; & ideo ita Deus est debitor , ut sibi tantum , non aliis debeat . Denique ut notat Fasol. q. 21. n. 11. duplex in Deo considerari potest radix obligationis ex justitia : Prima se tenens ex parte ipsius Dei , & est ipsa divina voluntas volens se obligare , v. g. ad dandam gloriam , quando exigit jejunium ; Secunda ex parte creaturæ , & est ipsum opus positum a creatura supposita promissione divina , juxta illud Rom. 4. *Ei , qui operatur , merces non imputatur secundum gratiam , sed secundum debitum* . Hoc posito , Deus non obligatur ad dandam gloriam ex prima radice , potest enim exigere jejunium, nihil promittendo , obligatur tamen ex secunda radice . & ideo dicitur Deus reddens debita nihil debens , videlicet nihil debens ex prima radice , quatenus non debet se obligare ad aliquid rependendum pro jejunio quod exigit ; ex secunda , quatenus in hypothesi quod voluerit se obligare ad dandam gloriam v. g. posito jejunio, quamvis debeat, tenetur huic obligationi a se libere contractæ satisfacere purificata illa conditione onerosa , quod scilicet creatura jejunaverit ; exigitur enim recompensatio pro jejunio, posito quod voluerit Deus se obligare ad recompensationem .

III. Resp. 2. Adversarii , Promissionem v. g. Gloriæ , posita conditione onerosa non parere in Deo obligationem justitiæ ; nam de facto promittitur peccatori remissio peccati sub conditione pœnitentiæ , juxta illud Ezech. 33. *Si impius egerit pænitentiam, vita vivet* : & tamen remissio peccati non confertur a Deo ex justitia , sed solum ex fidelitate , & gratis , juxta illud ad Rom. 3. *gratis justificati estis*. Similiter Deus promittit exaudire orantes , & tamen ex misericordia , non ex justitia , exaudit preces nostras ; ergo post promissam gloriam jejunanti , non obligatur ad dandam gloriam , posito jejunio , ex justitia , sed ex fidelitate .

Sed contra est, quia duplex datur conditio onerosa , altera proportionata mercedi, altera improportionata , & longe inferior, quæ potius est dispositio , quam conditio onerosa ; quando conditio est proportionata dono saltem geometrice , ut de facto meritum supernaturale justi proportionatur augmento gratiæ , tunc vere Deus obligatur ex justitia ; secus vero quando est improportionata , ut est contritio peccatoris relate ad gratiam ; & ideo peccator per contritionem solum de congruo meretur gra-

tiam; sicut etiam de congruo Deus exaudit orationes justorum: justus vero per operationes supernaturales meretur de condigno augmentum gratiæ, & gloriæ, utpote debitum ex justitia. Hinc in Scripturis hujusmodi præmium vocatur Merces, Bravium, Corona justitiæ, Denarius diurnus, Depositum a Deo justo Judice nobis reddendum. & ratio est quia quoties in conditione a Deo requisita reperitur condignitas ad præmium, hoc habet rationem mercedis; secus habet rationem doni.

ARTICULUS II.

Roboratur eadem Conclusio paritate Fidelitatis.

IV. PRob. 2. a pari: potest Deus obligare se creaturæ ex fidelitate, & sic esse fidelis; ergo potest obligare se ex justitia, & esse justus. prob. conf. Non minus a fidelitate obligatur Deus promissario obligatione unice ab illo relaxabili per cessionem sui juris minus stricti, quam a justitia obligaretur donatario obligatione unice ab eodem relaxabili per cessionem sui juris stricte dicti; ergo si potest Deus promittere, & conferre jus minus strictum, poterit pariter donare, & conferre jus strictum.

Confirm. Sicut in Deo est potestas antecedens promissionem gloriæ negandi creaturæ gloriam, sine infidelitate, & imperfectione morali; ita est potestas antecedēs promissionem sub conditione onerosa negandi gloriam creaturæ sine injustitia, aut injuria creaturæ; atqui potest Deus per promissionem Gloriæ liberalem reddere se impotentem ad illam negandam citra infidelitatem; ergo per promissionem onerosā potest reddere se impotentem ad illam negandam citra injustitiam. Et ratio a priori est, quia in utroque casu impotentia ad gloriam negandam est grammaticalis, non philosophica, aut theologica, quippe quæ non arguit defectum, sed perfectionem potentiæ, ut impotentia ad peccandum, ad ponendam chimæram &c. Deus enim, nisi haberet impotentiam ad gloriam negandam post promissionem liberalem, non esset summe fidelis; nec esset summe justus, nisi esset impotens ad illam negandam, post promissionem onerosam; sicuti non esset summe sanctus, aut verax, nisi haberet impotentiam ad peccandum.

V. Resp. 1. Disparitatem inter fidelitatem, & justitiam esse, quia Deus promittendo fit tantum sibi obligatus, non creaturæ: sicut enim ex suamet rectissima Natura obligatur v. g. ad non mentiendum, ita ad standum promissis: contra vero si donaret, seu conferret jus strictum, tunc obligaretur a jure creaturæ, quod videtur Deum dedecere, quippe qui ex Aug. reddit debita nulli debens.

Sed contra est, quia Deus etiam ex fidelitate debet rem promissam creaturæ, dicente Aug. in psal. 109. *Fidelis Deus, qui se nostrum debitorem fecit.* Si enim creatura promissaria habet jus exigendi rem promissam, eo ipso in Deo datur debitum correspondens. Eatenus dici solet, quod Deus debeat tantum sibi id, quod debet ex Fidelitate, quia illud non debet neque ex prima, neque ex secunda radice obligationis explicata art. antec. neque enim debet, quia tenetur promittere quicquam creaturæ; neque debet propter ullum opus positum a creatura, posito quod non promiserit aliquid sub conditione onerosa, sed mere gratuito, aut sub conditione non dicente proportionem saltem Geometricam cum dono promisso; Negari tamen non potest quod illud debeat etiam creaturæ promissariæ ex jure ipsius minus stricto, de ratione enim promissionis, ut condistinctæ a proposito, est, quod conferat aliquod jus promissario: propositum enim variari potest, variatis circumstantiis citra imperfectionem; quod si varietur circumstantiis invariatis, tunc habetur defectus constantiæ, non fidelitatis. Contra vero promissio ita obligat, ut citra cessionem juris promissarii variari non possit, nisi forte res deprehendatur nimis ardua, vel Persona improba, quod si varietur sine rationabili causa, arguit defectum fidelitatis, non constantiæ; ergo promissio confert aliquod jus promissario, licet minus strictum. Hinc, ut notat Less. c. 18. n. 55. Homines conqueri solent de injuria sibi illata, si violetur promissio; dicunt enim rem sibi deberi post promissionem; injuria autem non fit sine jure; ergo promissio confert aliquod jus promissario; quod ex eo etiam patet, quia promissarius potest condonare, ac relaxare debitum promittentis. Quare Deus reddit debita nulli debens ex secūda radice obligationis; esto quæ sunt debita ex justitia, ea debeat ex secūda radice, videlicet propter opus a creatura positum, post promissionem onerosam; & quæ debet ex fidelitate, ea debeat uni sibi, cum non deceat Deum esse infidelem; quamvis etiam

ali-

aliquatenus debeat ex jure minus stricto promissarii, quatenus promissio divina desinit obligare, si promissarius cedat jure suo, & dono promisso renunciet.

VI. Resp. 2. cum Esparz. Deum neque obligari posse a fidelitate, neque a justitia, neque ab alia obligatione morali, sed unice a proposito, seu Decreto externe manifestato afferente metaphysicam certitudinem effectus secuturi: quod probant, tum quia Deus videtur incapax obligationis moralis; tum etiam quia ideo in creatis per promissionem confertur jus promissario, quia post promissionem potest promittens creatus mutare voluntatem; unde in supplementum necessitatis physicæ succedit obligatio moralis: At Deus non solum physice, sed etiam metaphysice necessitatur ad dandum quod promisit; ergo non debet transferre jus in promissarium, & contrahere obligationem moralem; esset enim hujusmodi jus essentialiter superfluum; Non secus ac si Deus vellet obligare se ad cognoscenda objecta creata, cum ad id necessitetur metaphysice.

Sed contra est, quia negari non potest, Deum non solum aliqua prædicere, aut decernere, sed etiam aliqua promittere, ita ut ad implenda ea, quæ prædixit, aut decrevit, teneatur ex veracitate, & constantia; ad implenda vero ea quæ promisit teneatur ex fidelitate: Fulgentius ad Monim. l. 1. c. 14. hæc habet: *Deus non omnia promisit, quæ prædixit, quamvis prædixerit omnia, quæ promisit; justificatio, & glorificatio prædicta est, & promissa*; ergo differt Dei decretum a promissione, a qua solum obligatur ex fidelitate: falsum quippe est, Deum non esse capacem obligationis moralis, quamvis enim non obligetur moraliter a lege superioris, sed a sua rectissima voluntate, at ita obligari v. g. ad non mentiendum, ad non pejerandum, ad standum promissis &c. hoc intelligimus obligari moraliter, seu ad actus moraliter non malos, nisi fiat lis de vocabulo; ut notat Suar. l. 12. de Gratia c. 30. n. 40. Non negamus, Deum a nudo proposito aliquid faciendi necessitari ad illud faciendum; dicimus tamen posse etiam a promissione obligari; unde securitas effectus provenit veluti ex duplici titulo; sicuti nos obligati v. g. ex obedientia ad jejunium, possumus etiam ad idem jejunium obligari ex voto; & sicut Christus Dominus exigens Gloriam per unionem hypostaticam potest illam exigere per merita. Ratio a priori est, quia promissio, seu juramentum superadditum proposito addit speciale exercitium virtutis etiam in Deo, & novæ honestatis amorem; in homine etiam addit specialem complacentiam per hoc, quod futuritio effectus sibi promissi, aut ex justitia debiti non pendeat solum a voluntate divina, sed etiam a propria, quod est homini gloriosum; sicut magis gloriosum est habere præmium ex propriis meritis, quam ex sola voluntate donantis. Hoc tamen non militat in actibus necessariis Dei; quia non relucet iis in honestas virtutis, sicut relucet in actibus liberis; & ideo non potest Deus obligare se ex fidelitate v. g. ad cognoscenda objecta creata, sicut potest obligare se ad dandam v. g. Gloriam.

VII. Resp. 3. Dominium Dei perfectissimum exigere, quod possit citra injuriam creaturæ negare quodcumque; atqui si non esset fidelis, adhuc posset citra injuriam creaturæ negare rem promissam, secus vero si esset injustus; ergo potest Deus citra præjudicium supremi dominii promittere gloriam creaturæ, non tamen donare, conferendo jus strictum ad illam. Maj. explicatur: quamvis Deus v. g. nequeat comedere panem, ad Dei tamen dominium spectat, quod si per impossibile comederet, nulli irrogaret injuriam; ergo quamvis Deus non possit esse infidelis, & negare gloriam promissam; ad Dei tamen dominium spectat, quod si negaret, nulli irrogaret injuriam, quod tamen non haberetur, si negaret rem debitam ex jure stricto.

Sed contra est, quia sicut ad Dei dominium non spectat, quod possit negare rem promissam sine infidelitate; ita nec spectat, quod possit negare rem donatam sine injustitia; ergo sicut ex fidelitate non læditur Dei dominium; ita neque ex justitia. Verum quidem est, quod si per impossibile comederet cibum, sine injuria creaturæ illum comederet; quia non præsupponitur translatum creaturæ ullum jus in cibum; at per promissionem, & donationem transfert creaturæ jus in rem promissam, aut donatam; & ideo si per impossibile rem illam negaret, non esset negaturus sine infidelitate, aut injustitia. Ratio autem a priori, cur non deroget perfectissimo Dei dominio jus strictum v. g. ad gloriam in creatura, mox explicabitur.

ARTICULUS III.

Ostenditur quomodo Jus strictum in creatura cohæreat cum supremo Dei dominio.

VIII. HOc est, quod maxime negotium facessit in hac materia; videtur enim Dei dominium diminui, per hoc, quod non possit negare v. g. gloriam, ad quam strictum jus habet creatura; sicut enim caret dominio v. g. Petrus Equi, si conferat Paulo jus strictum in illum, ita videtur carere dominio gloriæ Deus, si conferat creaturæ jus strictum in gloriam.

Conciliatur itaque 1. Dominium Dei plenissimum cum jure stricto creaturæ a Suar. loco cit. quia Deus non obligatur ex jure creaturæ ab extrinseco, sed immediate a se ipso, quia vult teneri ad solvendum, quod creaturæ debet posita conditione onerosa: ubi e contra Dominus creatus ita debet ex justitia solvere debitum, ut ad id obligetur ab alio, nempe a creditore, & a Domino.

Sed impugnatur hæc evasio, quia adhuc explicari debet, quomodo Deus volens obligari ex jure stricto creaturæ, remaneat perfecte dominus; Nam si non potest gloriam negare, non intelligitur perfecte dominus gloriæ, quamvis verum sit, quod libere voluerit se obligare; ideo Deus intelligitur vere dominus rei gratuito promissæ, quamvis non possit illam negare post promissionem, quia si per impossibile negaret, jure suo negaret, nec læderet jus strictum creaturæ; contra vero si per impossibile negaret gloriam promissam sub conditione onerosa, læderet jus creaturæ; ergo si ex justitia Deus obligatur, videtur spoliare se dominio suo.

Conciliatur 2. ab aliis ap. Lugo de Incar. d. 3. n. 27. supponendo quod in instanti donationis dominium simul sit in Donante, & donatario, & quod tota Dei æternitas sit quoddam instans indivisibile; unde fit, quod Deus transferendo dominium creaturæ in instanti æternitatis, illud simul retineat; sicut donans ita transfert dominium in instanti donationis, ut simul retineat.

Sed contra est, quia jam ostendimus, Dominium plenum in solidum penes plures repugnare etiam pro unico instanti donationis. Adde, quod quamvis æternitas Dei sit indivisibilis, respondet tamen tempori divisibili; quare sicut non potest Deus post promissionem negare rem promissam citra infidelitatem; ita post donationem non potest negare rem donatam citra injustitiam; atqui carere potestate morali ad disponendum de re citra injuriam alterius, est carere dominio; ergo Deus post donationem rei caret dominio.

Conciliatur 3. ab aliis apud eundem Lugo n. 10. dicendo, quod licet Deus per donationem spoliet se dominio accidentali; (sicut per promissionem spoliat se facultate morali, veluti accidentali, ad negandam rem promissam) semper tamen retinet dominium essentiale, quatenus potest inducere creaturam donatariam ad renuntiandum libere juri suo, & sic potest citra injuriam negare rem donatam.

Sed contra est, quia quamvis possit Deus, habens omnipotentissimam potestatem inclinandorum quo libet cordium, ut loquitur August. inducere creaturam ad libere cedendum juri suo, & sic possit post hujusmodi renunciationem negare rem donatam citra injustitiam; nihilominus quousque creatura non renunciat, non poest Deus illi negare rem citra injuriam; ergo quousque creatura habet jus contra Deum, Deus caret suo dominio, quod repugnat.

Neque dicas, tunc carere Deum dominio accidentali, & amissibili, non vero essentiali. Nam hoc est inintelligibile, quod in Deo detur dominium accidentale, & amissibile, aliter possemus etiam in Deo admittere potentiam accidentalem, & amissibilem; quatenus pro quando caret dominio illo accidentali, seu jure ad negandam gloriam promissam, antequam creatura promissaria renunciet juri per promissionem acquisito, tūc etiam careat Deus physica potentia ad gloriam non ponendam; Quare sicut nemo admittit in Deo omnipotentiam accidentalem, ita nec debet admitti dominiū accidentale; cum utraque perfectio sit simpliciter simplex, atque adeo essentialis Deo.

IX. Conciliatur denique a nobis dominium Dei perfectissimum cum jure creaturæ stricto ad Gloriam, dicendo, non lædi, aut imperfici, sed commendari divinum dominium ex hoc, quod non possit negare gloriam donatam citra injuriam creaturæ; atque adeo hujusmodi impotentiam non arguere defectum, sed perfectionem potentiæ: Sicut impotentia etiam physica ad negandam rem promissam, aut ad non ponendam rem, quam revelavit ponendam, non arguit defectum in omnipotentia, sed perfectionem. Ratio a priori est, quia quoties impoten-

tia,

tia in Deo fundatur in perfectione alicujus Attributi divini, toties hujusmodi impotentia, sive moralis ea sit, sive physica, est solum grammaticaliter impotentia, non theologice, ut impotentia ad peccandum, ad mentiendum, ad non ponendam gloriam, quam promisit, aut revelavit ponendam; atqui sicut impotentia ad negandam gloriam post promissionem, aut revelationem fundatur in Attributo fidelitatis, aut veracitatis; ita impotentia ad negandam gloriam citra injuriam creaturæ in casu nostro fundatur in Attributo justitiæ; quod hoc ipsum exigit; ergo impotentia ista moralis est grammaticaliter impotentia, & re vera commendat dominium divinum. Ex quo fit, quod posita donatione gloriæ facta Petro, tam Petrus sit plene dominus Gloriæ, quam Deus; cum ad perfectionem divini dominii spectet hoc ipsum, quod non possit citra injuriam Petri negare rem donatam.

Neque dicas, Hominem donantem Equum alteri posse post donationem dici plene dominum Equi, quamvis non possit disponere de illo citra injuriam donatarii; cum neque spectet ad dominium creaturæ, posse disponere de re citra injuriam alterius post donationem; sequela est falsa; ergo & id, unde seq.

Nam contra est, quia in hoc discriminatur donatio facta a creatura a donatione facta a Deo, quod creatura post donationem Equi v. g. potest physice uti Equo, invito donatario, & solum non potest moraliter; ergo hujusmodi donatio destruit potestatem moralem, seu dominium in donante. Contra vero Deus post donationem sicut post promissionem, non potest physice negare rem donatam, aut promissam, idque ex perfectione omnipotentiæ; ergo non deficit illi potestas moralis, seu dominium; Universim enim toties dicitur dominium deficere, quoties ad aliquam actionem physice liberam non datur potestas moralis, seu legitima; (cum dominium nihil aliud sit, quam ipsa libertas munita lege favente uni, & gravante reliquos) ergo si ad aliquam actionem non datur physica libertas, non dicitur deficere dominium, seu potestas moralis, per hoc quod non possit poni hujusmodi actio: v. g. non dicitur deesse Petro dominium plenum Equi, per hoc quod non possit illum destruere, & reproducere, ut potest Deus, quia scilicet hujusmodi actio non est physice possibilis Petro: pariformiter non dicitur Deus carere dominio pleno erga Angelum, per hoc quod non possit abdicare dominium erga illum, sicut potest dominus creatus abdicare dominium rerum suarum, quia scilicet hujusmodi actio abdicandi dominium est physice impossibilis Deo; ergo cum ostenderimus ex perfectione potentiæ oriri, quod non possit Deus negare gloriam post contractum onerosum, sequitur quod non desit, sed commendetur Dei dominium, per hoc quod posito eo contractu non possit gloriam negare citra injuriam creaturæ; unde apparet quomodo actus justitiæ in creatura præsupponat defectum, & imperfectionem; secus in Deo.

X. Confir. paritate fidelitatis, quæ semper recurrit: per hoc enim quod Deus non possit amplius negare gloriam post promissionem, sicut poterat ante promissionem, potentia moralis Dei non dicitur per promissionem limitari, sicut limitatur in creatura; ergo per hoc quod non possit Deus citra injustitiam negare gloriam post contractum onerosum, sicut poterat ante, non dicitur potentia moralis dominativa Dei limitari, sicut limitatur in creatura. Diximus autem articulo superiore cum Suar., quod nisi fiat lis de voce, negari non possit in Deo obligatio moralis, seu obligatio ad actus morales, hoc est conformes Regulæ morum, quæ est divina voluntas: ideo moraliter Deus obligatur ex fidelitate ad dandum, quæ promisit, sive liberaliter, sive sub conditione improportionata, v. g. ad remittendum peccatum sub conditione contritionis; obligatur vero moraliter ex justitia ad dandum quod promisit sub conditione proportionata, ut est præmium debitum meritis condignis.

Neque dicas 2. Si posset Deus post contractum onerosum citra diminutionem sui dominii reddi impotens ad gloriam negandam, sequeretur quod posset etiam abdicare simpliciter a se dominium erga gloriam; sicut enim posito contractu non potest physice negare gloriam, ita posita abdicatione dominii, nec potest physice de gloria disponere; ergo si contractus onerosus, & collatio juris stricti non obstat Dei dominio, nec obstabit abdicatio dominii.

Resp. nego sequelam. Disparitas est, quia Abdicatio dominii fert carentiam dominii, atque adeo imperfectionem; secus vero collatio juris facta Creaturæ. Sicut enim carentia omnipotentiæ est carentia perfectionis simpliciter simplicis, ita carentia dominii; ergo nequit Deus dominium abdicare. Adde, quod facta collatione juris stricti in crea-

turam, adhuc potest Deus inducere naturam ad cedendum suo jure erga gloriam debitam; & sic potest gloriam illi negare: contra vero si Deus abdicaret dominium gloriæ, nullatenus posset de illa disponere, ne mediate quidem; ergo dispar ratio.

XI. Ex dictis colliges 1. Ad dominium plenum spectare potentiam moralem disponendi de re ad omnes usus, qui sint physice possibiles, non rei tantum secundum se spectatæ, sed rei relate ad personam, seu rei simul, & domino. Unde si usus aliquis rei non sit physice possibilis relate ad personam aliquam, hæc non dicitur carere dominio plenissimo, per hoc quod non possit ponere usum talis rei; proinde non desinit Petrus esse plene dominus equi, quamvis non possit illum annihilare, nec possit eo uti ad volandum.

Colliges 2. post donationem gloriæ factam creaturæ dari dominium gloriæ positive plenum in Deo simul, & creatura, quatenus uterque habet potestatem moralem disponendi de gloria ad omnes usus physice possibiles: hujusmodi autem dominium positive plenum non esset per accidens, ut in duobus probabiliter opinantibus rem esse propriam, sed per se: ita ut Deo competat essentialiter, creaturæ vero ex concessione divina. Quod autem non sit plenum exclusive, (ita scilicet ut possit Creatura prohibere Deo aliquem usum talis gloriæ, aut Deus prohibere illum Creaturæ) id oritur ex perfectione domini divini; sicut enim ex perfectione Deus non potest dominium abdicare, ita nec potest aut obligare creaturam post donationem gloriæ, quod non utatur gloria tamquam sua, aut a Creatura obligari, ne utatur gloria, tamquam sua ad omnes usus sibi physice possibiles. Non est autem mirum, quod relate ad idem in Deo simul, & creatura dominium sit plenum positive. Nam relate ad actus liberos proprios creatura habet dominium plenum, ut patet ex ipso conceptu libertatis; & relate ad eosdem habet etiam Deus dominium plenissimum, dicente Aug. lib. de corrept. & gr. c. 14. *Deus magis habet in potestate sua voluntates hominum, quam ipsi suas.*

XII. Ubi adverte, quod sicut gloria donata creaturæ est sub jure pleno Dei, & creaturæ: ita ipsum jus in gloriam est sub iure utriusque: universim enim qui habet ius in rem, habet jus in ipsum jus: sicut enim unio physica, qua unitur v. g. materia formæ, est unio sui met cum extremis; ita jus, quod est unio moralis personæ cum re donata, est etiam unio moralis suimet cum eadem persona; atque adeo qui habet jus in rem, habet jus in ipsum jus; unde dominus libri v. g. sicut potest physice librum destruere citra injuriam alterius, ita potest moraliter destruere jus in librum, donando illum: quare Deus dominus gloriæ donatæ creaturæ est etiam dominus juris, quod Creatura habet in gloriam; propterea potest de tali jure disponere ad omnes usus, v. g. illud prorogando, vel inducendo Creaturam ad illud libere cedendum. Quæ omnia dici debent ab Adversariis de jure minus stricto, quod habet creatura post promissionem sibi factam a Deo.

ARTICULUS IV.

Num Deus conferendo jus strictum Creaturæ, obliget Potentiam ordinariam simul, & Extraordinariam?

XIII. Rip. disp. 83. ut conciliet jus strictum in creatura cum supremo Dei dominio, distinguit in Deo duplicem potentiam dominativam; Alteram ordinariam, qua prospicit bono creaturarum; Alteram absolutam, & supremam, qua prospicit bono Excellentiæ divinæ: Sicut in physica duplex in Deo distinguitur potentia physica; Altera ordinaria, qua agit juxta exigentiam causarum secundarum; Altera extraordinaria, qua agit contra vel supra exigentiam naturæ. Docet proinde quod quando Deus obligat se ex justitia ad dandam gloriam Petro, obliget tantum potentiam ordinariam, constituendo se debitorem, quatenus prospicit bono creaturarum, non vero extraordinariam, quod non se obligat ad dandam gloriam etiam pro hypothesi, quod negatio gloriæ conducat ad exaltationem divinæ Excellentiæ.

Explicat hoc 1. Exemplo Reip. aut Regis, qui potest obligare ex iustitia dominium bassum, seu privatum, quod habet in bona sua; non vero dominium altum, quo prospicit bono publico Civium; potest enim Rex in bonum commune negare id, quod debet ex iustitia alicui privato. Secundo exemplo Christi Domini, qui titulo unionis hypostaticæ, necnon titulo redemptionis, & meritorum erat Rex Regum, & dominus dominantium, habebatque ius proprietatis

tatis in omnes homines, & in omnia eorum bona, & insuper poterat acquirere jus v.g. ad librum per emptionem; quo posito, poterat se obligare alteri ad dandum hunc librum, quatenus erat illius dominus, titulo emptionis; non quatenus erat dominus altiori titulo ex unione hypostatica. Tertio sicut potest v.g. Deus obligare creaturas ex jure jurisdictionis, non proprietatis, ita videtur posse se obligare solum secundum potentiam ordinariam, non extraordinariam.

XIV. Censeo equidem 1. cum Ovied. in 1.2. tract. 9. c. 8. p. 8. posse Deum obligando ex justitia se Creaturæ, utramque potentiam obligare, ordinariam, & absolutam.

Prob. In tantum non posset utramque obligare, in quantum ejus dominium diminueretur, si nullatenus posset negare rem donatam, citra injuriam donatarii; sed per hujusmodi impotentiam non diminuitur, sed commendatur divinum dominium, ut ostendi articulo superiore; ergo potest utramque potentiam obligare.

Confir. De facto Deus promittendo Creaturæ Gloriam, utramque potentiam obligat ex fidelitate, aliter non essemus securi de ejus promissione; ergo utramque pariter potentiam potest obligare ex justitia.

Censeo 2. cum eodem Ovied. Deum obligantem se ex justitia Creaturæ non posse obligare potentiam ordinariam, non obligata pariter extraordinaria, qua consulit divinæ excellentiæ.

Antequam probem, suppono duplicem istam potentiam non esse in Deo realiter diversam, sed solum connotative, non secus ac intellectus, & voluntas, potentia amandi, & potentia odio habendi; propterea quando Deus cognoscit, dicitur uti potentia intellectiva; quando vult, dicitur uti volitiva, quando amat, amativa, quando odit, odiova; ita prorsus, quando utitur Creaturis in bonum ipsarum, dicitur uti potentia dominativa ordinaria, quando vero iis utitur ad ostendendam suam Excellentiam, & dominium supra res creatas, dicitur uti potentia extraordinaria.

Prob. nunc concl. Dum Deus obligat se v.g. ad amandam creaturam, non potest obligare tantum potentiam amativam, non obligata etiam oditiva: ergo dum obligat se ex justitia ad dandam gloriam creaturæ, neque poterit obligare tantum potentiam ordinariam, non obligata extraordinaria. prob. conseq. quia in utroque casu eadem realiter est utraque potentia; ergo sicuti dum obligat se ad amandum creaturam, non potest obligare solum potentiam amativam, adeo ut possit creaturam odisse potentia odiva; ita dum se obligat ad dandam gloriam, non potest obligare tantum potentiam ordinariam, adeo ut possit gloriam negare per potentiam extraordinariam; quod pariter dicendum ab Adversariis, dum Deus se obligat ex fidelitate.

Confir. ex Ovied. Si quis se obliget ex justitia ad non surripiendum a Paulo rem aliquam manu dextera, quin se obliget ad non surripiendum manu sinistra, hujusmodi obligatio esset contemptibilis, nec esset in rigore obligatio ex justitia, dans Paulo securitatem suæ rei; ergo pariter si Deus obliget se ad non negandam gloriam per potentiam ordinariam, quin se obliget ad non negandam per extraordinariam, qua prospicit gloriæ suæ. Verum quidem est, quod sicut potest Rex obligare se ad dandum 100. Petro, pro iis tantum circumstantiis, quibus ea solutio non cedat in damnum Reip.; ita possit Deus obligare se ad dandam gloriam Petro, pro iis circumstantiis, quibus ea non obstet divinæ glorificationi: hoc tamen non esset obligare unam potentiam, non alteram; sed esset obligare utramque potentiam pro his, & non pro aliis circumstantiis. Sicuti si Deus obliget se ex justitia ad dandam gloriam bene operanti hodie, non vero bene operanti cras, non dicitur obligare unam potentiam, non alteram, sed omnem potentiam obligat pro circumstantia hujus temporis, non illius.

XV. Ad ea, quæ objicit Rep., negandum, posse Deum ex justitia obligare solum potentiam ordinariam: Ratio est, quia si posset negare gloriam, quando id conducit suæ excellentiæ, re vera non obligaretur ex justitia; sicut nec obligaretur ex fidelitate, si posset aliquo modo negare rem promissam; unde non daretur securitas metaphysica ex promissis divinis.

Ad 1. Exemplum de Rep. & Prætore, retorquetur paritas: Nam non possunt isti obligare se ex justitia, nisi obligent omnem illam potentiam, qua si uterentur, inferrent injuriam, & essent injusti; cum autem non sint injusti, si utantur bonis civium in bonum publicum, ideo non obligant dominium altum, sed bassum; ergo pariter Deus debet omnem illam potentiam obligare, qua si uteretur, esset injustus; atqui si uteretur potentia extraordinaria ad negandam gloriam esset injustus; ergo etiam po-

potentiam extraordinariam debet obligare. Prob. min. tum paritate fidelitatis, esset enim infidelis Deus, si uteretur potentia extraordinaria ad negādam rem promissam; tum quia Creatura non haberet jus strictum in gloriam donatam, si non posset simpliciter Deum obligare ad solutionem; & expectandum esset, quod negatio gloriæ non conducat ad Excellentiam divinam: sicut nec in humanis haberetur obligatio ex justitia, si posset debitor negare solutionem, quando id expedit bono proprio. Adde, quod Deus ad arbitrium ponere potest eas circumstantias, in quibus videt negationem gloriæ donatæ conducere ad propriam excellentiā, & sic posset ad arbitrium gloriam negare; (quod non potest facere Resp., aut Prætor) unde recurrit, quod nullam prorsus securitatem haberet Creditor Gloriæ.

Ad secundum nego, quod Christus Dominus obligaret se ex justitia ad dandum librū, quem emit, si solum obligaret se ad illum dandum, quatenus est dominus libri, titulo emptionis, non vero titulo unionis hypostaticæ; eo enim ipso posset citra iniuriam donatarii librum negare; non enim obligaret omnem illam potentiam, qua si uteretur, iniuriam irrogaret, negando librum donatario.

Ad tertium, etiam dato, quod posset Deus obligare Creaturas solum ex jure iurisdictionis, non proprietatis, non proinde sequitur quod possit Deus se obligare ex iustitia, prout est dominus uno titulo, & non alio; quia simpliciter non se obligaret, nec redderet Creditorem securum.

ARTICULUS V.

Satisfit Difficultatibus in Contrarium.

XVI. Obiic. 1. ex Vasq. 1. p. d. 85. & 1. 2 disp. 223. Non potest Justitia Commutativa exerceri inter illos, inter quos dari non potest æqualitas dati, & accepti, lucri, & commodi, passi, & contrapassi; hæc autem haberi non potest inter Deum, & creaturam; ergo inter hos iustitia exerceri non potest. Major constat ex Philosopho 5. Eth. 4, & D. Tho., necnon ex notione virtutis Justitiæ, quæ est adæquativa juris alieni. Min. prob. Deus solvendo, quod debet, nihil patitur damni, sicut patitur Creatura, ponendo, quod debet ex cōtractu oneroso, ergo nō habetur passum, & contrapassum, nec ullum damnum, aut utile Deo; unde dicitur Luc. 14 *Cum feceritis hæc omnia, dicite: servi inutiles sumus*.

Confir. 1. Quia impossibile est, ut quis habeat jus in se ipsum, & quod idem sibimet sit obligatus ex justitia; ergo impossibile etiam est, quod Deus exerceat justitiam erga Creaturam. Prob. conseq. Deus non potest justitiam exercere, nisi sit jus in Creatura adversus Deum; atqui quodvis jus Creaturæ est etiam ius Dei, & sub dominio Dei; non secus ac ius Petri est sub dominio Petri; ergo sicut Petrus habere non potest ius in se ipsum, ita nec creatura potest habere ius in Deum: quia ipse Deus haberet ius in se ipsum; unde nequit iustitiam erga creaturam exercere.

Confir. 2. Creatura magis est sub iure Dei, quam servus sub iure domini, & filius sub iure Patris; sed erga servum, & filium, qua tales, non potest exerceri iustitia a domino, & Patre; ergo nec a Deo erga creaturam.

Resp. Obiectum iustitiæ non esse æqualitatem rei cum re; Nam qui restituit Equum furto sublatum, non ponit hanc æqualitatem; & e contra qui debens equum in individuo vult restituere pretium æquivalens, ponit æqualitatem rei cum re, non tamen ponit actum iustitiæ. quare obiectum materiale iustitiæ est solum æqualitas iuris passivi cum activo, seu æqualitas operationis debitæ cum iure activo ad illam: hanc æqualitatem potest Deus ponere; & ideo potest iustitiam exercere: quando enim obligat se ex iustitia ad dandam gloriam, posito ieiunio, ita tenetur dare gloriam, ut dando, ponat æqualitatem explicatam, etiamsi nihil damni patiatur. Quando Philosophus docet iustitiam ponere æqualitatem dati, & accepti, facit sensum, quod qui restituit v. g. equum, dat equum, & recipit carentiam oneris ad equum dandum; quæ carentia æquivalet ipsi equo, & sic habetur æqualitas inter datum, & acceptum; & in hoc sensu Deus exercendo iustitiā ponit æqualitatem dati, & accepti; dat enim gloriam, & accipit carentiam obligationis ad illam iterum dandam. Præterea per actum iustitiæ habetur æqualitas lucri, & commodi, passi, & contrapassi; quatenus qui recuperat Equum v. g. habet lucrum ex equo acceptum, & patitur damnum ex eo, quod amittat ius ad Equum recuperandum; qui vero restituit Equum, patitur damnum amittendo equum, & recipit lucrum,

etrum, quod careat ulterius onere restituendi Equum; & juxta hunc sensum admitti potest, quod per exercitium justitiæ inter Deum, & creaturam detur utrinque aliquod hujusmodi lucrum, & damnum. At re vera nec lucrum, nec damnum stricte dictum competit Deo, quia istæ conditiones spectant ad exercitium commutativæ ex imperfectione subjecti, non ex ratione virtutis, ad quam solum spectat, quod ponatur æqualitas inter jus activum, & passivum, ut constat ex definitione justitiæ; Idem diximus de misericordia, quæ ex imperfectione subjecti habet, quod sit *Dolor conceptus ex alieno malo*, ut loquitur Philosophus 2. Rhet. 8. De ratione autem virtutis misericordiæ solum est, quod sublevenlur alienæ miseriæ ex animo benevolo, & ideo potest Deus esse stricte misericors.

Ad 1. Confir. Jus Creaturæ non est ius Dei ut quo, sed ut quod; ad eum modum, quo cognitio mea non est cognitio Dei, ut quo, qua scilicet Deus denominatur cognoscens, sed est Dei ut quod, quatenus est id, de quo Deus potest disponere: sic etiam libertas Creaturæ est libertas Dei solum ut quod, non ut quo. Hinc fit, posse ius creaturæ esse contra Deum, quamvis sit sub Dominio Dei, possitque Deus de illo disponere; sic etiam libertas creaturæ potest contra Deum exerceri, quamvis pariter sit sub Dei dominio.

Ad 2. concessa maiori, distin. min. iuxta dicta qu. 5. Non potest dominus Creatus qua talis exercere iustitiam erga Servum, si faciat sensum, quod ratio dominii impossibilitet exercitium iustitiæ erga Servum, nego: si faciat sensum, quod ratio dominii non sufficiat, ut possit dominus iustitiam exercere; sed requiratur in servo ius aliquod strictum adversus dominum, conc. min. & nego conseq. Idem dicas de Patre erga filium. Creatura idcirco dicitur magis esse sub dominio Dei, quam servus sub potestate domini; tum quia servus potest aliquid proprii habere independenter a donatione sibi facta a domino; secus vero Creatura: tum etiam, quia servus habere potest ius tum positive, tum exclusive plenum adversus dominum Creatum, secus vero Creatura adversus Deum.

XVII. Obiic. secundo ex Lugo disp. 3. de Incar. n. 24. Si posset Deus obligari ex iustitia Creaturæ, posset pariter constitui servus Creaturæ; nequit autem constitui servus, ut nec subditus; ergo &c. prob. sequela: Quia servus est, qui ex justitia obligat se alteri ad exequendam ejus voluntatem; sed posset Deus ad id se obligare ex justitia Creaturæ; ergo posset constitui servus Creaturæ.

Confir. 1. Deus non potest esse obligatus Creaturæ ex jure jurisdictionis; ergo a fortiori neque ex jure proprietatis; etenim jus proprietatis respicit bonum proprium; magis autem dedecet, posse Creaturam obstringere Deum in bonum proprium Creaturæ, quam in bonum ipsius Dei.

Confir. 2. Obligatio ex justitia fert prælationem voluntatis habentis jus supra voluntatem debitoris; repugnat autem, ut relate ad usum gloriæ v. g. debeat præferri voluntas creaturæ habentis jus strictum ad illam voluntati Dei debitoris; ergo repugnat Deum obligari ex justitia Creaturæ.

Resp. etiamsi possit Deus tum ex fidelitate, tum ex justitia obligare se ad exequendam in omnibus voluntatem Creaturæ, non per hoc posset ipse dici servus Creaturæ. Ratio est, quia servus proprie dictus ita obligatur ex justitia alteri, ut non possit dominium esse simul cum ejus servitute, nec dominus creatus potest obligari, & simul retinere dominium: cum repugnet dominium in solidum penes plures in creatis. contra vero Deus si obligatur ex justitia Creaturæ, adhuc retinet dominium perfectissimum erga Creaturam; ergo non potest constitui Servus Creaturæ, propterea improprie dicitur in Scripturis: *Servire me fecisti in iniquitatibus tuis*: sicut improprie dicitur: *Obediente Deo voci hominis*, Josue 10.

Ad 1. Confir. Deus nequit esse obligatus creaturæ ex jure jurisdictionis; quia de conceptu hujus juris est facultas præcipiendi in bonum subditi, dirigendo illum ad ultimum finem; nequit autem creatura aliquid Deo præcipere in bonum ipsius Dei, dirigendo illum ad suum ultimum finem, seu ad suam felicitatem; Cum Deus non possit sua felicitate carere. Hinc sicut Deus in physicis est primus motor immotus, ita & in moralibus; unde alios dirigere potest ad finem ultimum, ab aliis vero dirigi non potest; sicut potest alios causare, non tamen ab aliis causari: Hoc absurdum non sequitur, si creatura habeat jus proprietatis adversus Deum; ergo potest Deus justitiam exercere erga Creaturam, non vero obedientiam stricte dictam.

Ad 2. In creatis non potest dominium esse plenum in duobus, relate ad eandem

dem rem; quia deberet præferri voluntas utriusque domini in ordine ad usum rei, quod repugnat: At cum Deus donando gloriam Creaturæ ita transferat dominium gloriæ, ut simul retineat, nec possit velle negare gloriam debitam; hinc non sequitur quod deberet præferri voluntas Creaturæ voluntati Dei relate ad usum gloriæ; cum talis Dei voluntas contraria voluntati Creaturæ sit impossibilis. quare distin. maj. fert prælationem voluntatis domini supra voluntatem debitoris physice possibilem, conc. impossibilem, nego majorem, & suppositum minoris, supponitur enim possibilem esse voluntatem Dei contrariam voluntati creaturæ habentis jus ad gloriam.

XVIII. Objic. 3. ex Esparz. Deus eodem actu dat Creaturæ jus, & terminum juris; ergo non potest se ex justitia obligare. Antec. prob. quia Deus eodem actu, quo dat jus creaturæ ad gloriam, vult se obligare ad illam dandam; & quia huic obligationi deesse non potest, ideo eodem actu vult dare etiam gloriam. Prob. etiam conseq. quia solutio, ut sit ex justitia, debet præsupponere jus; (ideo enim qui dat librum simul, & jus ad librum, non exercet actum justitiæ, sed liberalitatis, quia non dat rem ex jure præsupposito, sed dat simul rem, & jus) atqui si eodem actu Deus dat ius ad gloriam, & simul ipsam gloriam, eo ipso talis solutio non præsupponit ius; ergo non est ex iustitia.

Confir. Jus in Creatura adversus Deum est essentialiter superfluum: ergo non datur. Antec. prob. Idcirco in humanis promissio, & donatio conferunt ius, quia cum possit promittens mutare voluntatem dandi rem promissam, debet antecedenter se obligare moraliter, conferendo ius, antequam conferat rem: sed Deus, quando promittit, non potest amplius voluntatem mutare; ergo frustra confert ius creaturæ.

Resp. argum. impugnare etiam fidelitatem in Deo, quæ non potest exerceri, nisi præsupposito iure promissarii. Quare etiam transmisso, quod Deus unico actu, seu decreto conferat ius ad gloriam, & ipsam gloriam, pro quando est debita; non per hoc solutio gloriæ non est ex iustitia, seu ex iure præsupposito, sicuti licet Deus eodem actu decernat diem hodiernum, & crastinum, solem, & lucem; non per hoc dies crastinus non præsupponit hodiernum, & lux solem: quare ad exercendum actum iustitiæ non requiritur, quod decretum conferens ius præcedat decretum conferens gloriam ex iure debitam; sed solum requiritur quod quando datur gloria, præcesserit jus ad illam: hoc non habetur, quando quis dat simul librum, & ius ad librum: & ideo in hoc casu exercetur liberalitas, non iustitia.

Ad confir. nego, quod in humanis ideo præcise detur illa obligatio moralis, seu ius, quia potest promittens mutare voluntatem; quod ex eo patet, quia potest quis in eodem instanti obligare se ex voto ad actum aliquem, & eodem instanti nolle transgredi votum, atque adeo actum exercere; in quo casu non potest vovens voluntatem mutare: quare potest Deus non solum revelare, quod sit daturus gloriam, sed etiam obligare se ex fidelitate, vel iustitia ad illam dandam, conferendo ius ad illam, ad hoc ut collatio gloriæ ponatur ex motivo fidelitatis, aut iustitiæ, qui actus summe decent Deum, ut diximus art. 2. contra eundem Esparz.

XIX. Objic. 4. Si posset Deus obligari creaturæ ex iustitia stricte dicta, posset Deus dici debitor creaturæ; atqui Deus nequit dici debitor stricte debitor; sicut nequit dici proprie servus creaturæ: ergo &c. prob. min. tum quia ex Aug. *Deus reddit debita nulli debens*: tum quia Deum esse debitorem creaturæ fert inferioritatem Dei erga creaturam; Nam qui debet aliquid alteri, eo ipso ab eius voluntate obligatur; atque adeo illum agnoscit tamquam superiorem; cum omnis obligatio sit a lege, seu a voluntate superioris.

Confirm. Principes ex vi pacti onerosi, & contractus civilis non obligant personam propriam, sed solum obligant propria bona ob nobilitatis eminentiam: & ideo, ut notat Vulpian. L. *actionum*, ff. *de obligatione*, *& actione*, erga Principes datur actio realis, non personalis, quatenus eorum res tantum sunt obligatæ, non Persona; ergo a fortiori idem dicendum de Deo, ut docet Ruiz de Vol. Dei disp. 52. negans Deo debitum iustitiæ.

Resp. Eundem August. passim docere, Deum esse nostrum debitorem: Ser. 16. de V. Ap. habet: *In iis, quæ jam habemus, laudemus Deum largitorem, in iis, quæ non habemus, teneamus debitorem*; & Ser. 15. de temp. *Promissor Deus debitor factus est, bonitate sua, non prærogativa nostra.* Est autem debitor etiam ex justitia, cum dicat Apost. *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis*. Huic debito non obstat, quod Deus reddat debita, nulli debens, quia per hoc quod satisfaciat debito

to justitiæ ex rectitudine suæ voluntatis, quin ab alio superiore obligetur, adhuc verificatur de jure creaturæ adversus Deum definitio Juris strictè dicti; ergo est debitor strictè dictus; non tamen servus creaturæ, quia ita obligatur creaturæ, ut retineat perfectum dominium in illam; quidquid enim sub dominio creaturæ est, pariter est cumulative sub dominio Dei.

Ad id, quod additur, dico, obligationem erga alterum de se non ferre inferioritatem; potest enim Rex debere 100. Plebejo, quin per hoc habeat inferioritatem erga illum; quia scilicet non obligatur a voluntate Plebeji, tamquam a voluntate superioris, sed tamquam a requisito, ut lex divina obliget Regem ad solvendum quod debet Plebejo; sic quando Deus debet gloriam creaturæ, non obligatur a voluntate creaturæ, tamquam a voluntate superioris, sed tamquam a conditione, qua posita, ipsemet a sua rectissima voluntate obligatur ad exercendum actum justitiæ. Quod ab Adversariis dicendum de obligatione fidelitatis.

Ad Confirm. dico, Principes etiam posse personam propriam obligare, & de facto jure naturæ illam obligari, quoties ex justitia obligantur; quamvis lex civilis decernat, quod eorum Persona non molestetur, si non satisfaciant obligationibus propriis; sed solum actio habeatur erga eorum bona. Deus autem nec in bonis, nec in persona molestari potest a creatura; cum non possit suis obligationibus deesse.

XX. Objic. ult. Injuste accipitur pretium pro opere debito ex justitia, ut dicetur disp. sequenti, cum in tali contractu non detur utrinque par onus; ergo Deus non potest ex justitia teneri ad remuneranda opera creaturæ debita ex justitia; sed per nos quodcunque a Deo præcipitur, ex jure proprietatis præcipitur, atque adeo est debitum ex justitia; ergo nullum opus creaturæ a Deo præceptum remuneratur Deus ex justitia; unde simpliciter Deus ex justitia non potest obligari.

Resp. 1. Etiamsi non posset Deus ex justitia præmiare opus præceptum, utpote debitum ex justitia, posset tamen sic remunerari opera consilii, utpote non præcepta, nec debita ex justitia ante contractum onerosum. Secundo. Si in alio ordine Deus tantum ex jure jurisdictionis aliquid præciperet, hujusmodi opus non esset debitum ex justitia, unde esset capax compensationis ex justitia. Tertio. Quamvis opus præceptum a Deo non possit ex justitia compensari, qua parte est debitum, & præceptum; potest tamen compensari, qua parte non est præceptum, hoc est quod in tanta, vel tanta intensione ponatur; sicut martyres merentur propter circumstantiam, seu propter anticipationem mortis, non propter substantiam, quæ est naturalis. & necessaria. Denique esto creatura nihil possit exigere pro opere ex justitia debito, atque adeo quotiescunque ponit opus, quod Deus illi præcipit tanquam dominus proprietatis; nihilominus quando Deus ex sua benignitate vult contractum inire cum creatura, obligando se ad dandam v g. gloriam, si creatura jejunet, tunc ieiunium non est debitum ex iustitia, eo quod non præcipiatur a Deo; si tamen sponte a creatura illud ponatur, tunc Deus ex iustitia tenetur conferre creaturæ gloriam, posito quod ad illam dandam se obligaverit sub conditione onerosa, quod ponatur ieiunium.

DISPUTATIO IV.

De Injustitia.

INiustitia iustitiæ opposita est alieni iuris violatio; tendit proinde ad inadæquationem iuris passivi cum activo; (non secus ac iustitia tendit ad ea iura adæquanda) sive talis inadæquatio sit positiva, v. g. furando; sive negativa, v. g non restituendo. Iniustitiæ actus dicitur iniuria; hæc autem in rigore ethico, ac philosophico tunc solum habetur, quando intenditur alieni iuris læsio: Philosophus enim 5. Eth. 8. dicit, quod si quis ex advertentia quidem alterum læserit, non tamen ex intentione lædendi, sed aut ex ira, aut ex alio affectu, tunc iniuste ageret, sed non esset formaliter iniustus; sicut enim virtus procedere debet ex motivo virtutis, ita vitium ex motivo vitii; unde non habetur iniustitia reddens hominem in rigore philosophico iniustum, nisi per actum procedentem ex motivo lædendi ius alienum. At iniustitia Theologice sumpta habetur, quoties advertenter læditur ius alienum, etiamsi talis læsio non intendatur, nisi tantum interpretative; sicut est inobediens theologice, qui advertens ad præceptum superioris, illud transgreditur, etiamsi non ex intentione transgrediendi, ut notant Amic., & Platelius n. 723. contra Caiet. Hinc læsio iuris alieni, & non ex intentione læden-di,

di, est injuria materialis philosophice, theologice vero est injuria formalis: qui vero inadvertenter violat jus alienum, iniuriam irrogat materialem etiam in sensu theologico, & morali; quia scilicet non peccaminose. Quærendum nunc primo, Num possit iniuria irrogari scienti, & volenti? Secundo, An detur obligatio restituendi ea, quæ per turpem, aut per honestam causam accepta sunt? Tertio, Utrum contractus Usurarius, & simoniacus iniustitiam contineant. Denique ex quanam culpa oriatur onus Restitutionis? Ubi plurima ad Restitutionem spectantia.

QUÆSTIO I.

Utrum, & Quandonam Scienti, & Volenti fiat injuria?

I. Difficultas est, Utrum injuria solum cadat in invitum, & nullatenus consentientem in actionem de se iniuriosam. Ratio dubitandi est, quia ex una parte communiter Theologi cum D. Thom. qu. 59. a. 3. docent, Iniuriam debere esse involuntariam ei, cui fit; sicut enim violentia physica debet esse cum physica renitentia Passi; ita iniuria, quæ est violentia moralis, debet esse cum renitentia morali, quæ non habetur in consentiente: unde Philosophus 5. Ethic. 10. dicit: *Nullus est, qui injuria sponte afficiatur;* & Reg. 27. Juris in 6. dicitur: *Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus.* Ex altera parte in multis casibus irrogatur iniuria etiam consentienti; v.g. Pupillo consentienti in alienationem bonorum; mutuatario consentienti in solutionem usurarum; Clerico consentienti in sui percussionem &c.

II. Dico equidem cum D. Thom. & aliis communiter apud Lugo d. 8. sect. 1. Scienti, & volenti tunc solum non irrogatur iniuria, quando consensus in actionem damnificativam est plene liber, & non est iuridice irritus.

Explicatur Conclusio: Dicimus 1. ad declinandam iniuriam consensum debere esse plene liberum, & non coactum. Hinc si quis metu gravi inducatur ad dandam pecuniam latroni, adhuc iniuriam patitur, quamvis consentiat; in hoc enim ipso iniuriam subit, quod non relinquatur in sua libertate morali; sic mutuatarius, dum cogitur solvere usuras, iniuriam patitur, quia non consentit cum plena libertate, sed coacte; metus enim reddit consensum secundum quid involuntarium. Dicimus 2. consensum hunc non debere esse a jure irritatum, seu juridice nullum; propterea Pupillus v. gr. consentiens in alienationem suorum bonorum injuriam patitur, quia talis consensus irritatur a jure: sic Clericus in sui percussionem consentiens adhuc injuriam patitur; tum quia non potest cedere juri collato in favorem status clericalis, unde talis cessio est juridice nulla; tum etiam quia licet consentiat Petrus Clericus, non per hoc habetur cessio juris, quod residet in tota communitate clericorum: Sicuti quamvis Monachus consentiat, ut distrahantur a fure bona Monasterii, non per hoc tollitur injustitia, quia non habetur cessio juris residentis in communitate Monachorum; quidquid sit An Clericus violentas in seipsum manus injiciens injustitiam committat erga statum clericalem, & excommunicationem incurrat? juxta sententiam Molinæ contra alios. His explicatis

Prob. Conclusio. Non habetur injuria sine violatione juris stricti, seu nisi peccetur contra legem faventem habenti jus, & gravantem reliquos: atqui quando habens Jus consentit in actionem damnificativam consensu plene libero, & non irrito, tunc non violatur jus strictum, nec peccatur contra eam legem; secus vero si consensus sit coactus, aut irritus; ergo scienti, & volenti non irrogatur injuria, si ejus consensus sit plene liber, & non irritus, secus vero si sit coactus, aut irritus. Min. prob. si consensus sit plene liber, & non irritus, tunc lex favens habenti jus cessat gravare, seu obligare alios, ne ponant actionem damnificativam, quia hujusmodi obligatio est in favorem habentis jus; unde si habens jus renunciat tali favori, eo ipso lex non obligat; ergo in tali casu non peccatur contra hanc legem, nec violatur jus strictum.

Ratio a priori est, quia injuria est actio moraliter violenta; ergo sicut violentia physica debet esse ab extrinseco contranitente Passo, ita injuria, seu violentia moralis; atqui quando quis consentit in actionem sibi damnificantem, tunc non contranititur, sed coagit moraliter cum ponente talem actionem; ergo talis actio in eo casu non est violenta moraliter, nec injuriosa; sufficit tamen quod contranitentia, seu involuntarietas sit secundum quid, (qualis habetur in consensu coacto, seu meticuloso) ut inferatur saltem aliqualis violentia moralis, & habeatur rigorosa injuria.

III. Objic.

III. Objic. 1. Marito libere consentienti in adulterium uxoris injuria irrogatur, & tamen huiusmodi consensus est plene liber, & non iuridice annullatus; ergo huiusmodi consensus non impedit iniuriam. Ant. prob. quia aliter qui commisit adulterium, marito consentiente, posset in confessione solum dicere, Commisi fornicationem, quod est contra Propositionem 50. damnatam ab Innoc. XI.

Confirm. Potest aliquis esse invitus, quin fiat illi iniuria; ergo potest e converso aliquis esse libere consentiens, & tamen pati iniuriam. Antec. prob. Nam quilibet est dominus suæ famæ, & complex delicti est invitus, quod suum peccatum in confessione cum sua infamia manifestetur ab alio complice; si tamen manifestatur, non fit illi iniuria; ergo quamvis sit invitus, non per hoc patitur iniuriam. Sic etiam Petrus dominus pecuniæ est invitus quod a se potius, quam ab alio tollat pecuniam Pauper extreme indigens, & tamen hic pauper non committit iniustitiam tollendo pecuniam a Petro invito.

Resp. cum Dicastil. & Esparz. q. 16. Consensum illum mariti esse iuridice nullum, & ideo non impedire iniuriam; quare nego antec. Deinde transmisso, quod huiusmodi consensus non sit a lege annullatus, unde nulla iniuria irrogetur marito consentienti, iuxta doctrinam Sanch., & Lugo dis. 8. n. 15. Non per hoc peccatum illud erit simplex fornicatio, & non adulterium in confessione explicandum. Ratio est, quia adulterium non solum habetur per iniuriam, quæ irrogatur marito, sed etiam per iniuriam, quæ irrogatur bono Prolis, & ipsi sacramento matrimonii; non enim ius mariti in uxorem est sicuti ius in domum, quam possit alteri commodare; sed est ius tantum ad exigendum debitum; adeo ut huic solum iuri possit cedere; atque adeo quamvis per adulterium non irrogetur marito iniuria ratione dedecoris sui, cui etiam cedere potest, irrogatur tamen iniuria matrimonio, & bono prolis, cui maritus cedere non potest; & ideo huiusmodi adulterium in confessione explicandum est, quia quamvis non habeat completam rationem injustitiæ, habet saltem incompletam, & ideo in Confessione aperiendam.

Ad Conf. verum est, quod sicut libere, & iuridice consentienti non fit iniuria, ita e contra libere, & iuridice invito semper fiat iniuria; negamus tamen, complicem esse juridice invitum. Nam Deus dominus famæ tribuit alteri complici facultatem, ut in confessione delictum complicis aperiat, quando non potest aliter speciem peccati proprii explicare, ut docent communius contra Navarr. Valent. Medin. & Alios putantes, non posse complicem revelari; quia lex naturalis de non infamando proximum prævalere debet legi divinæ positivæ de integritate materiali confessionis. Pariter Petrus dominus pecuniæ non est juridice invitus, quod a se potius, quam ab alio tollat pecuniam Pauper extreme indigens, quia Deus dominus supremus dat hanc facultatem pauperi, & ideo repugnantia Petri habetur pro nulla.

IV. Objic. 2. Qui condonat injuriam, sive personalem, sive realem, antequam fiat, consentit in actionem damnificativam, puta in furtum, & tamen hujusmodi furtum est vere injuriosum; aliter non haberetur vera condonatio; ergo consensus liber & validus non impedit injuriam; atque adeo etiam scienti, & volenti fit injuria.

Resp. negando, quod sic condonans consentiat in actionem damnificativam; non enim cedit juri, ne lædatur, sed solum cedit juri ad exigendam compensationem; ad eum modum, quo martyres non cedunt juri, ne occidantur, & ideo injuste occiduntur, quamvis condonent, seu cedant juri ad vindictam.

QUÆSTIO II.

Utrum injuste accipiatur lucrum ob turpem, aut ob honestam causam?

QUæremus 1. De lucro accepto ob turpem causam, v. g. de pretio accepto a sicario, ob patrandum homicidium; aut a scortis ob turpe facinus. Deinde de lucro accepto ob causam honestam, præsertim si sit debita ex justitia.

ARTICULUS I.

An lucrum acceptum ob turpem causam retineri possit?

I. PUtant Juristæ apud Less. restituendum esse pretium ob facinus, quod leges puniunt, puta propter homicidium; non vero pretium acceptum ob facinus, quod non punitur a legibus, ut est facinus meretricum. Medina vero, Navar. & alii docent, restituendum esse quodcunque pretium

tium ob quamcunque turpem causam acceptum. Caiet. & Sotus putant restituendum esse pretium acceptum ob causam turpem, solum si ea sit contra iustitiam, ut in casu de sicario; non vero si sit contra aliam virtutem, ut est facinus scortorum.

Dico equidem 1. Contractus quilibet de re turpi est irritus, neutrum obligans ex contrahentibus: quinimo uterque obligatur ante patratum facinus rescindere huiusmodi contractum: & si pretium acceptum sit, omnino restituendum. Ita communissime.

Prob. 1. pars: Non potest dari obligatio ad peccandum; ergo contractus de re turpi, puta de patrando homicidio, neutrum obligat; non enim obligat sicarium ad ponendum homicidium, cum non possit hic obligari ad peccandum; neque obligat promittentem pretium propter homicidium; quia cum promissio sit conditionata, & ad conditionem ponendam nulla sit obligatio in sicario, neque erit obligatio in promittente ante purificationem conditionis ad pretium solvendum; ergo simpliciter contractus est invalidus, & non obligatorius. Hinc in lege *Generaliter* ff. *de verb. signif.* dicitur: *Generaliter novimus, turpes obligationes nullius esse momenti.*

Secunda pars Conclusionis, quod scilicet huiusmodi contractus ante patratum facinus sit rescindendus, constat ex causa 2. qu. 4. ubi dicitur: *In malis promissis rescinde fidem*: & ratio est, quia tenetur promittens retractare quod allicit ad crimen, qualis esset promissio pretii ad patrandum delictum.

Tertia etiam pars est manifesta, quod scilicet pretium acceptum restituendum sit; ratio est, quia pretium illud acceptum v. g. a sicario non est datum absolute, sed conditionate, hoc est dummodo ponatur homicidium; ergo cum detur obligatio non patrandi homicidium, datur consequenter obligatio restituendi pretium, cuius dominium acquiri non potest, non patrato homicidio.

II. Dico 2. Contractus de re turpi, adimpleta turpi conditione, obligat promittentem ad solvendum pretium promissum; & promissarius potest illud acceptare, imo etiam exigere, & retinere. Ita communius apud Lugo disp. 8. sect. 3. ex D. Thom. contra Navar., Medin. & alios.

Prob. 1. pars: quicunque se obligat alteri ex contractu oneroso ad aliquam actionem sive bonam, sive indifferentem, ad illam tenetur; atqui adimpleta turpi conditione, puta patrato homicidio, solutio pretii promissi sicario est actio saltem indifferens, & non mala; ergo cum promissor ad id se obligaverit, patrato homicidio, tenetur solvere. In tantum contractus de re turpi, ante conditionem impletam, est irritus, & rescindendus, in quantum obligaret ad peccatum; atqui impleta conditione turpi, non obligaret ad peccatum, cum solutio pretii tunc non sit peccaminosa; ergo huiusmodi contractus adimpleta turpi conditione est validus, & obligatorius.

Confirm. Si quis promisit virgini matrimonium, sub conditione deflorationis, purificata conditione, tenetur eam ducere, & ad id in foro externo obligatur, ut docent communiter apud Lugo disp. 12. sect. 2. ergo universim qui promisit pretium ob turpem causam, adimpleta turpi conditione, tenetur solvere quod promisit.

Prob. 2. pars, quod scilicet promissarius possit huiusmodi pretium acceptare, exigere, & retinere. Primo quia leges concedunt meretrici actionem ad petendum pretium promissum; lege 4. ff. *de Conditione ob turpem causam*, dicitur: *meretrix turpiter facit, quod sit meretrix, sed non turpiter accipit, cum sit meretrix.* Secundo quia promissor adimpleta turpi conditione tenetur solvere, ut ostendimus; ergo in promissario est verum ius ad tale pretium; atque adeo potest illud exigere, & retinere.

Confirm. qui posuit turpe facinus in gratiam alterius, puta homicidium, posuit operationem sibi periculosam, & dedecus inferentem, promittenti vero gratam, & utilem; ergo potest pretium accipere pro eo periculo, & dedecore, non quidem ante patratum facinus, ne ad culpam obligetur, sed post illud.

III. Objic. 1. Ex Navar. contra secundam conclusionem; etiamsi adimpleta sit conditio turpis, quando solvitur pretium, adhuc huiusmodi pretium alliceret ad culpam; ergo ne purificata quidem conditione turpi solvendum est; atque adeo retineri non potest. Prob. antec. sicarius antequam patret homicidium, si sciat solvendum sibi esse pretium post homicidium, allicitur ad homicidium; si vero sciret pretium promissum nec deberi, nec posse dari, retraheretur a facinore; ergo etiamsi pretium solvatur post turpem conditionem, adhuc allicit ad culpam.

Confirm. ex Med. Solutio pretii post patratum homicidium fieri nequit sine complacentia in tali homicidio; atqui huiusmodi complacentia est peccaminosa; ergo etiam solutio pretii; atque adeo est illicita.

Min.

Min. prob. qui dat præmium, approbat opus meritorium, cui debetur, & in eo habet complacentiam; ergo a pari qui dat pretium pro turpi facinore patrato, approbat illud, & in eo sibi complacet.

Confirm 2. quod accipitur peccaminose, retineri non potest; sed pretium ad homicidium patrandum accipitur peccaminose; ergo retineri nunquam potest, etiam homicidio patrato.

Resp. si Argum. concluderet, evinceret, Deum non debere peccatoribus ignoscere, cum multi spe futuræ remissionis ad crimina alliciantur; nec esset laudabile præceptum diligendi inimicos; nec debuissent leges concedere actionem meretricibus ad pretium exigendum post crimen patratum; nec deberet permitti v. g. venditio carnium tempore quadragesimæ; cum multi inde ad illas comedendas alliciantur: quare dicendum, esse illicitum dumtaxat, quod allicit ad culpam per se, non vero quod per se allicit ad actum honestum, & per accidens ex malitia voluntatis ad culpam. Ita esset in casu obligatio ad solvendum pretium post crimen patratum; ea enim per se tantum alliceret ad actum justitiæ honestissimum, & per accidens ad crimen.

Ad Confirm. Gratis assumitur Major a Medina; potest enim solvi ex justitia pretium sicario promissum, non solum non approbando homicidium, sed etiam summe dolendo de culpa in eo mandando. Ad prob. majoris paritas est nulla, præmium enim de se solvitur pro opere bono, aut saltem pro opere grato præmianti; & ideo trahit complacentiam de illo: contra vero pretium solvi potest etiam pro opere malo, quod hic, & nunc displicet, quamvis fuerit gratum, quando pretium promittebatur.

Ad 2. Confirm. major est universim falsa; Nam qui accipit v. g. quod suum est, propria authoritate per occultam compensationem, potens commode illud obtinere per judicem, peccat accipiendo, non retinendo. Deinde dist. maj. invariatis circumstantiis, omitto; variatis, nego maj. & conseq. sic meretrix peccat accipiendo pretium ob crimen patrandum; non tamen peccat retinendo illud post crimen patratum; mutatur enim ea circumstantia, ratione cujus acceptio erat injusta.

VI. Objic. 1. Non potest deberi pretium pro opere inhonesto; ergo post patratum homicidium non debetur Sicario pretium promissum. Antec. prob. opus turpe ob sui vilitatem est infra, atque adeo extra omne pretium, non secus ac opus spirituale ob sui dignitatem est supra, & ideo extra omne pretium: ergo sicut contra justitiam peccaret, qui simoniace venderet rem sacram, etiamsi pretium solveretur pro labore intrinseco in re illa sacra perficienda, puta pro labore intrinseco in missa celebranda, ita contra justitiam peccaret, qui venderet opus turpe, aliquid exigendo pro homicidio v. gr.; ergo non potest pretium deberi pro opere inhonesto.

Confirm. Si posset Judex vendere sententiam injustam, & conjugata usum sui corporis, venderent, quod suum non est; ergo non possunt pretium ob id datum retinere. Antec. prob. quia nec Judex est dominus sententiæ injustæ, nec conjugata est domina usus sui corporis.

Confirm. 2. quia multæ leges irritum declarant contractum de re turpi; ergo neque obligat absolute, neque conditionate, hoc est posita conditione turpi. Antec. constat ex lege, *si Plagii*, de verborum significatione.

Resp. Nec peccatum vendi posse, nec rem sacram, aut opus spirituale, potest tamen vendi incommodum, quod quis subit in gratiam alterius, patrando scelus: & eodem modo jure naturæ posset vendi labor intrinsecus in perficiendo opere spirituali; quia tamen Deus supremus dominus jure positivo jubet, spiritualia gratis dari, juxta illud Matth. 10. *Gratis accepistis, gratis date*; ideo contra Justitiam peccat simoniacus vendendo rem sacram, aut laborem intrinsecum illi annexum.

Ad 1. Confirm. Nec Judex vendit sententiam injustam, nec Conjugata adulterium, sed utrumque incommodum, & periculum quod in iis subit in utilitatem, aut delectationem alterius: quamvis autem incommodum illud illicite subeat, non tamen illicite accipit pro eo pretium; ut diximus de meretrice, quæ illicite est meretrix; non tamen illicite accipit pretium pro opere meretricio: Sic qui post contracta prima Sponsalia cum Berta, contrahit matrimonium cum Theresia, illicite contrahit, sed non illicite solvit, quod debet ex tali contractu; Sic etiam vovens non donare, illicite donat; sed non illicite dat, quod donavit.

Ad 2. leges vel intelligendæ sunt de irritatione contractus ante impletam conditionem, vel solum pro foro externo, in quo in pœnam talis contractus illicite celebrati, sæpe denegatur actio promissario, quam-

quamvis in foro conscientiæ illi debeatur pretium promissum : Dixi , sæpe id denegari ; Nam aliquando leges ipsæ obligant ad solvendum hujusmodi pretium , puta pro opere meretricio jam præstito .

V. Hinc apparet , quomodo verum sit, quod communiter dicitur , posse a judice accipi , ac retineri pretium promissum pro ferenda sententia injusta , purificata jam conditione , non posse tamen accipi pretium pro ferenda sententia justa. Primum est verum ex modo dictis , quia quamvis sententia sit injusta relate ad Titium , atque adeo teneatur Judex Titio compensare damnum illatum , at non injuste recipitur pretium , quod solvitur a Cajo , si in ejus gratiam Judex tulerit sententiam injustam cum suo Periculo , & dedecore. Contra vero sententia justa vendi non potest , quia Petrus habens jus obligat omnes , atque adeo etiam Judicem , ut gratis sibi detur res sua : præterquamquod cum Judex accipiat pretium adæquatum a Rege pro suo labore , non poterit citra injustitiam novum pretium accipere a Petro , cui litem adjudicat.

VI. Objic. 3. si contractus de re turpi , posita turpi conditione , obligaret ad solvendum pretium promissum , sequeretur quod etiam promissio prodiga obligaret ad solvendum , quod prodige promissum est. Sequela non videtur admittenda , quia nemo potest obligari ad actum malum , ut est actus prodigalitatis oppositus virtuti liberalitatis , quæ in mediocritate consistit ; ergo nec id , unde seq. prob. sequela ; ideo posita conditione turpi , datur obligatio solvendi pretium promissum , quia posita ea turpitudine, puta homicidii, nulla habetur turpitudo in solutione pretii : atqui pariter posita prodiga promissione, v. g. dandi medietatem propriorum bonorum gratis , aut dandi centum pro re , quæ valet decem , nulla est turpitudo in solvendo , quod est promissum ; ergo tenetur etiam promissor stare promissis .

Resp. sequelam negari a Soto , Salon. Ledesma apud Dian. p. 4. tr. 4. Resol. 77. putantibus illicitam esse non solum promissionem prodigam , sed etiam executionem talis promissionis , & ideo non dari obligationem ad solvendum , quod prodige promissum est ; etiamsi talis promissio fuerit jurata , cum juramentum non sit vinculum iniquitatis.

Equidem tamen censeo cum Lugo disp. 18. n. 61. Mol. d. 271. Sanch. Less. sequelam esse admittendam , quando scilicet executio promissionis prodigæ non est illicita , ut in casibus adductis in argumento . De facto enim, ut advertit Molina , & Less. si Puella nobilis & dives prodige promittat nuptias ignobili , & pauperi , quamvis peccet prodige promittendo , tenetur tamen sub mortali matrimonium implere , ut communiter docent , & constat ex praxi Ecclesiæ ad id obligantis , & ratio est ea ipsa , quæ innuitur in argumento ; quia scilicet quamvis promissio ista nuptiarum fuerit prodiga , & peccaminosa , at executio non est illicita ; immo supposito jure alteri collato per promissionem , est justa , & debita. Notat tamen Sanch. l. 1. de matr. disp. 14. tunc non teneri hujusmodi puellam ad matrimonium , quando ex eo orirentur scandala , & rixæ ; quia justitia non obligat ad actum , qui sine scandalo , & peccato poni non potest ; secluso tamen scandalo , omnes obligant fœminam ad matrimonium prodige promissum : dummodo promissio non fuerit ficta , aut facta ex errore notabilis differentiæ inter sponsum , & sponsam.

Instabis : qui promisit usuras , non tenetur vi promissionis illas solvere , sed solum vi juramenti , si præstitum sit ; ergo qui prodige promisit , neque tenebitur vi promissionis , licet forte teneatur vi juramenti.

Resp. nego conseq. disparitas est , quia promissio usurarum, utpote coacta, jure naturæ est irrita, promittuntur enim a mutuatario usuræ ex metu , ne aliter promittens careat mutuo sibi necessario ; at promissio prodiga supponitur libera ; ergo valida est , & obligatoria . Præterea qui promittit usuras , non solum non promittit illas libere , sed neque liberaliter : promittit enim illas , tamquam debitas ex mutuo ; atque adeo cum non debeantur vi mutui , promissio illa non obligat ; sicut qui promittit centum in pretium justum rei , quam vult emere , si ea valet decem , non tenetur nisi ad decem . At in casu nostro promissio prodiga supponitur liberalis ; ergo obligat : sicut si quis prodige promittat centum pro re , quæ valet decem , non quidem in pretium justum talis rei , quam velit emere , sed donando liberaliter excessum pretii justi , tenetur ex fidelitate solvere centum ; quidquid sit , An hujusmodi obligatio ex fidelitate sit gravis , an levis ; & utrum prodiga promissio sit graviter , an leviter illicita.

VII. Objic. demum Reg. 18. Jur. in 6. , ubi dicitur ; *Non firmatur tractu temporis* , quod

quod de jure ab initio non subsistit; ergo contractus de re turpi, utpote irritus, nunquam est obligatorius.

Sed contra est, quia ea Regula facit sensum, quod contractus absolutus ab initio invalidus nunquam convalescit, non vero quod contractus conditionatus, qui ante impletam conditionem non est obligatorius, non possit impleta conditione obligare; quod habetur in præsenti.

ARTICULUS II.

Num retineri possit, quod accipitur ob quamcumque causam honestam etiamsi debitam ex Justitia?

VIII. Dico 1. Retineri potest, quod accipitur ob causam honestam non debitam ex Justitia, v.g. pro audiendo sacro; pro caste vivendo, pro non blasphemando, pro deponendo odio, revelando fure &c. Ita communius, contra Less. c. 14. d. 9. qui putat non posse accipi pretium pro opere debito ex charitate, puta pro deponendo odio; cum hujusmodi pretium veluti coacte solvatur.

Prob. Hujusmodi operationes, quæ non sunt alteri debitæ ex justitia, sunt laboriosæ, & difficiles, cum omnis actus virtutis sit arduus; & præterea possunt esse alteri gratæ; ergo si in gratiam alterius ponantur, potest pro iis pretium accipi, & retineri; si enim potest retineri pretium ob operationes turpes positas in gratiam alterius, a fortiori retineri poterit ob operationes honestas, quæ in gratiam alterius ponuntur: & quamvis videatur pretium non dari sponte, quatenus quisque vellet, quod hujusmodi operationes ponantur gratis, non per hoc injuste pretium accipitur; sicuti quamvis quilibet mallet habere sine ullo pretio rem, quam emit, non per hoc injuste pretium accipitur a venditore ob rem emptam.

IX. Neque dicas 1. Id obstare legibus; cum lege 2. ff. de *conditione ob turpem causam*, dicatur: *Si tibi dedit, ne sacrilegium faceres, contradici potest*, hoc est repeti. Nam leges pro foro externo decernunt hujusmodi pretium restituendum; quia præsumunt non esse sponte datum, sed coacte: Verum ante sententiam Judicis in foro conscientiæ non est restituendum, nisi moraliter constet quod non sit sponte, ac libere datum.

Neque dicas 2. si posset retineri, quod accipitur ob causam honestam non debitam ex Justitia, posset Judex accipere, & retinere pecuniam a me illi datam pro sequenda opinione probabili, quæ favet mihi potius, quam adversario, cum ad id ex justitia non teneatur: sequela est absurda, cum damnata sit ab Alex. VII. prop. 26 dicens: Quando litigantes habent opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio: ergo ut supra.

Nego enim sequelam: tam legibus positivis vetitum est hujusmodi Arbitria vendere, quam ipsa lege naturali: etenim Judex ex justitia tenetur adjudicare litem ei, cui magis jura favent: quod si æque jura faveant utrique parti, lis dividenda est, ut fuse ostendit Tambur. l. 1. c. 3. §. 4. contra Nonnullos; ergo contra Justitiam acciperet pretium Judex in casu adducto.

X. Dico 2. ob causam honestam debitam ex Justitia nihil accipi potest; puta pro non furando, pro restituendo deposito, pro debito solvendo. Ita communiter apud Less. Lugo, Vasq.

Prob. qui vendit, quod debet ex justitia, vendit quod non est suum, sed ejus, cui ex justitia debetur; ergo non potest pro hujusmodi opere quidquam accipere; nec pretium acceptum retinere; sicut retinere non potest pretium, quod quis accipit vendendo rem alienam.

Confirm. Si debeas Petro 100. & accipias 10. ut solvas 100. non redderes 100. quæ debes, sed redderes tantum 90. ergo pro opere ex justitia debito nihil accipi potest. Hinc fit, ad restitutionem teneri primo qui accipit v. g. pretium, ut rem inventam reddat domino. Secundo qui pretium accipit, ut testificetur veritatem; quando ad testificandum tenetur ex justitia. Tertio qui pretium accipit, ut reddat domino depositum. Quarto qui debens dare v. g. 100. alicui puellæ ab ipso eligendæ in dotem, accipit v. g. 10. ut det dotem potius Bertæ, quam Laviniæ; non enim daret in dotem 100. prout debet, sed tantum 90.

XI. Difficultas est, an, si quis debeat opus ex justitia non tibi, sed alteri, possit a te aliquid accipere, ut ponat hujusmodi opus alteri debitum; v. g. debet Judex sententiam justam proferre in favorem Titii, potest ne pretium accipere a Cajo, ut illam proferat? Resp. Lugo distinguendo; vel enim Cajus dat pretium Judici in gratiam Titii, ne scilicet hic subeat injuriam; vel dat in gratiam ipsius Judicis, quem di-

ligit, ne peccet, aut ne se exponat periculo infamiæ, vel pœnæ: Si primum, Nihil potest Judex accipere, quia tunc Cajus negotium gerit Titii, & illum vult servare indemnem; atque adeo sicut injuste Judex acciperet pretium a Titio, ut illi adjudicet sententiam justam; ita injuste accipit a Cajo, qui partes Titii agit. Si secundum, potest Judex accipere pretium a Cajo; sicut enim potest quis ab Amico accipere pretium, quod offert, ne se inebriet, ne peccet contra castitatem, ne ludat Ludo vetito, ita etiam potest accipere, ut sententiam justam proferat. Hoc etiam sentit Vasquez c. 7. dub. 6. de Rest. in opusc. Sotus, & alii apud Bonac. Less. tamen c. 14. dub. 9. cum communiori absolute id negat, quia quando aliquod opus est invendibile, (ut est v.g. donatio alicujus rei, facultas revocabilis ad usum, &c.) tunc etiamsi fiat in tui gratiam, non per hoc vendi potest; huiusmodi enim opus non censetur dignum pretio, sed amicitia; aliter usurarius posset a te aliquid accipere, si in tui gratiam det mutuum; & Episcopus posset etiam a te aliquid accipere, si in tui gratiam det alteri beneficium, quæ sunt absurda, ut notat Mol. disp. 304. n. 4.

Dices: in foro externo non datur actio ad repetendum, quod traditum est ob opus ex iustitia debitum, ex leg. 2. ff. de condictione ob turpem causam; ergo neque in foro interno restituendum est.

Resp. Nego conseq. Forum externum, ne multiplicentur lites, non concedit huiusmodi actionem; sicut non concedit actionem illi, qui in contractu læsus est infra dimidium pretii iusti, ne lites multiplicentur; quamvis in foro interno detur obligatio restituendi; si constet de iniustitia contractus, etiamsi læsio non fuerit supra dimidium.

XII. Dico 3. Non solum pretium acceptum pro opere debito ex iustitia restituendum est, sed etiam munera, si dentur involuntarie, & coacte: v. g. si detur munus aliquod ministro publico ad redimendam vexationem, vel quia aliter ille non est præstiturus, quod ex iustitia præstare debet, vel quia negligens est in negotiis expediendis, vel quia prius expedit offerentes munera &c. tenetur minister iure naturæ huiusmodi munus restituere. Ita communiter.

Prob. Quia involuntarium impedit translationem dominii via donationis, quæ essentialiter debet esse libera; ergo sive detur pretium, sive munus ob opus ex iustitia debitum, neque pretii transfertur dominium, neque muneris involuntarie dati; ergo iure naturæ utrumque restituendum est. Propter hanc rationem Mol. to. 1. disp. 88. putat, etiam famulos iudicis teneri ad restitutionem, si munera accipiant, ut prius introducant, seu prius expediant negotium eius, qui munus obtulit, quam alterius: etenim vel famuli præponunt illum, quem ex iustitia debent præponere, vel quia diutius expectavit, vel quia venit e remotiori loco, vel quia periculum est in mora &c. & recurrit quod munus detur coacte, ad redimendam vexationem; vel præponunt alium ex iustitia postponendum, & tenentur saltem restituere damnum, quod inferunt illi, qui ex iustitia erat præponendus; ut dicitur de ipsis Judicibus, seu officialibus; qui pariter si tolerant huiusmodi famulos, tenentur in solidum ad restitutionem, eo quod ex officio illis incumbat, has iniustitias prohibere: si tamen famulus sua gratia, & precibus, sine aliorum iniusta mora, obtineret expeditionem alicuius causæ, procul dubio posset munus acceptum retinere: quia ad hoc beneficium pretio æstimabile non tenebatur, ut notat idem Molina.

Advertit hic Navarr. l. 3. c. 3. quod Judex ad restitutionem talium munerum teneatur, etiam quando non est probabiliter certus, sed moraliter dubius de coactione donationis. Ratio est, quia exponeret se periculo accipiendi rem alienam, & fieret possessor dubiæ fidei, qui ad restitutionem tenetur, non secus ac possessor malæ fidei.

XIII. Dico ult. Præscindendo a lege positiva non tenetur officialis iure naturæ restituere munera sponte, ac liberaliter sibi donata; sive quia dantur ab amicis ratione amicitiæ, sive quia donantur post rem iuste obtentam in gratitudinem; sive quia ita dantur ante expeditionem negotii, ut nullum metum inferant querelæ, si lis alteri iuste adiudicetur, sed solum alliciant ad expeditionem pro merito causæ. Ita communiter.

Prob. Jus naturæ nulli prohibet donare res suas: ergo si quis donet illas Officiali, modo habeat libertatem requisitam ad donandum, donatio non erit irrita iure naturæ.

Confirm. Si iure naturæ id prohiberetur, non posset lex humana permittere, quod Judex delegatus accipiat a partibus esculenta, & poculenta ex mera liberalitate oblata,

tà, ut permittitur in Cap. *Statutum*, de Rescriptis in 6.; & in L. *Plebiscit*. ff. de off. Præt.; ergo, &c.

Neque dicas 1. Ista munera non darentur, nisi is esset officialis; ergo non videntur dari, nisi coacte ratione officii; atque adeo restituenda sunt. Negatur enim consequentia; sicut enim non ex eo, quod munera non darentur Titio, nisi esset amicus, inde fit, quod amicitia inferat coactionem; ita in casu nostro; dantur enim munera, quia is est officialis, sed dantur libere, ut in negotiis juste tibi faveat: propterea si Judex adversario litem adjudicet, non poteris munera repetere, quia non contulisti sub conditione, quod tibi lis adjudicetur, sed absolute; sicuti si quis debet munera mulieri, ut alliciat illam ad peccatum, etiam si non consentiat, donatio est valida.

Neque dicas 2. Ista munera conferri non possunt sine scandalo, & periculo injustitiæ, juxta illud Exod. 23. *Non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum*: unde fit, quod oblatio talium munerum humanis legibus prohibeatur. Nam primo falsum est, quod aliquando sine scandalo dari non possint, puta si dentur post latam sententiam, vel si dentur officiali amantissimo Justitiæ, vel si dentur ab amicis, & sint levis momenti. Secundo. Dato quod aliquando sine scandalo offerri non possint, non proinde fit, quod donatio sit nulla; sicuti si detur munus fœminæ animo inducendi illam ad fornicationem, etiamsi cum scandalo detur, adhuc donatio est valida, nec illa tenetur ad restitutionem, quamvis non consentiat.

XIV. Denique circa leges de non accipiendis muneribus sciendum, quod si hujusmodi leges non solum acceptionem prohibeant, sed etiam ipso jure donationem annullent, & reddant accipientes incapaces, & inhabiles ad acquirendum illorum dominium; restituenda sunt in conscientia; potest enim Princeps ob bonum commune obligare, ut bona unius subditi non fiant de dominio alterius, quamvis illi donentur: contra vero si leges tantum prohibeant acceptionem, sed non irritent donationem, restituenda non sunt; quamvis accipiens mortaliter peccet, transgrediendo hujusmodi legem, ut communius docent cum Mol. & ratio est, quia in jure ista duo sunt valde diversa, prohibere ne aliquid fiat, & irritare factum; ergo si donatio solum prohibeatur, non irritetur, est valida, atque adeo munera non sunt restituenda.

Neque obstat lex *Non dubium*, ff de legibus, & Reg. illa Juris in 6. ubi dicitur, quod quæ contra legem fiunt, haberi debeant pro infectis. Nam solum sensus est, quod quæ contra legem fiunt, debeant in judicio irritari, non vero quod sint ipso facto irrita. Hinc juramentum ipsum de non accipiendis muneribus neque fert obligationem ea restituendi, si sacrilege accipiantur; sicut juramentum de non ludendo non fert quin ludens faciat sua, quæ acquirit per ludum sacrilegum. Et ratio est, quia aliud est juramentum de non accipiendis, aliud vero de non faciendis suis, ac retinendis muneribus; quare potest quis contra juramentum accipere, quin contra juramentum retineat: quod si utrumque juraret, & non accipere, & non retinere munera, deberet quidem restituere, non tamen ex obligatione justitiæ, sed Religionis, ut notat idem Mol.

QUÆSTIO III.

Utrum Contractus Usurarius jure naturali prohibeatur, tanquam Continens Injustitiam?

I. Usura sumpta pro re, quæ provenit ex contractu usurario, definitur, *Lucrum immediate proveniens ex mutuo*: sumpta vero pro contractu est *Pactum restituendi præter sortem principalem lucrum aliquod præcise ratione mutui*. Aliquando usura est manifesta, & explicita; aliquando est solum palliata, & implicita: ut quando intentio lucri palliatur alio contractu, v. gr. contractu mohatræ damnato ab Innoc. XI. in Propositione 40. puta si mercator vendat Titio pecunia credita pannum pretio summo v.g. 100. cum pacto quod sibi retrovendatur pecunia numerata pretio infimo, v. g. 90. Sperare lucrum ex mutuo, prohibetur Luc. 6. ubi dicitur: *mutuum date, nihil inde sperantes*; quod intelligendum est, ut explicat Urban III. in Cap. *Consuluisti*, de Usuris, si speretur tamquam debitum ex Justitia, & ex vi prævii contractus, non vero si absque prævio contractu etiam implicito speretur aliquid dandum ex gratitudine, & liberalitate; sicut non committit Simoniam Clericus, qui inservit Episcopo, sperans sibi conferendum beneficium pure ex liberalitate, non in pretium famulatus; si tamen in pactum deducatur, quod ratione mutui detur lucrum aliquod ex gratitudine,

dine, adhuc usura committitur, ut constat ex Propositione 42. ab eodem Innoc. damnata; quia vi pacti lucrum illud fit debitum etiam ex justitia; idemque dicas de Simonia, ex Propositione 45. pariter ab eodem Pontifice confixa; si scilicet ex pacto praevio detur temporale pro spirituali, non tamquam pretium rei sacrae, sed tamquam gratuita compensatio, vel tamquam motivum conferendi spirituale. Usura dicitur Realis, & externa, si pactum de lucro dando manifestetur signis externis; dicitur vero mentalis, & interna, si accipiatur animo usurario lucrum, tamquam debitum ex mutuo, absque praevio pacto externo. His praemissis

Usuras esse licitas somniarunt Haeretici Albanenses, Carolus Molinaeus, & Alii ejusdem furfuris apud Salas. Communis tamen, & Catholica doctrina docet, esse illicitas, ut definitum in Conciliis Viennensi, Lateranensi, Nicaeno apud Lugo. Et sane eas prohiberi tum jure Canonico, tum divino positivo, constat ex Clementina unica, *de Usuris*, & ex pluribus Script. locis: Psal. 12. dicitur: *Quis ascendet ad montem Domini &c. ? qui pecuniam non dedit ad usuram*. Difficultas est apud Theologos, An jure etiam naturali sint illicitae? & quanam ratione id efficaciter evincatur?

II. Dico equidem, usuras etiam jure naturae esse illicitas, non secus ac furtum, utpote injustitiam continentes. Ita communissime contra Armacanum, Abulensem, apud Platelium n 626. quorum sententiam Bannez vocat haereticam, Salas temerariam, & errori proximam.

Prob. 1. A posteriori. Concilia, & Pontifices ex testimoniis veteris testamenti docent, usuras esse illicitas; ergo etiam jure naturali prohibentur. Probatur consequentia; quia Praecepta divina positiva veteris testamenti non amplius obligant in novo testamento, in quo Christus Dominus dedit sua praecepta spectantia ad Sacramenta, & ad fidem; ergo si Ecclesia vi praeceptorum veteris testamenti damnat usuras, & obligat nunc Judaeos ad illas restituendas, signum est praecepta isthaec veteris testamenti obligare jure naturae; atque adeo usuras jure naturali esse illicitas.

Prob. 2. a priori: Contra rectam rationem est, & contra justitiam in Commutatione recipere plus, quam valeat id, quod datur; ergo contra rectam rationem, & contra justitiam accipere lucrum immediate proveniens ex mutuo; plus enim accipitur, quam valeat id, quod datur; dantur enim v. g. 100., & accipiuntur 105.; ergo usura jure naturae est illicita tamquam continens injustitiam.

III. Neque dicas 1. Auctarium illud, seu lucrum posse juste accipi non quidem pro sorte, sed pro usu sortis, ut fit in locatione, dum aliquid accipitur pro usu rei locatae. Nam in mutuo transfertur dominium sortis in mutuatarium, ac proinde jus ad usum pecuniae mutuatae est proprium mutuatarii; & consequenter talis usus vendi non potest; venderetur enim mutuatario id quod proprium mutuatarii; non secus ac si quis vellet vendere Titio Equum 100. aureis, & deinde vellet eidem Titio vendere 10. aureis usum equi jam venditi; in quo casu bis venderetur usus Equi; ita pariter in mutuo bis venderetur usus pecuniae, semel prout inclusus in dominio sortis, vi cujus deinde tantundem reddendum est, & semel seorsim, ita ut pro tali usu solvatur auctarium, quod patet esse iniquum. Hoc non accidit in locatione v. g. Equi, vi cujus contractus non transfertur dominium Equi, & ideo potest ejus usus vendi, utpote pretio aestimabilis. Eodem modo si pecunia non mutuaretur, sed commodaretur, ut posset commodatarius illam ostentare, non tamen expendere, tunc posset pro tali usu aliquid exigi: In hoc tamen casu si forte periret pecunia, periret commodanti, quia res domino perit; & idem dicas, si valor monetae interim varietur. contra vero quando pecunia mutuatur: quia vi mutui fit quasi ex mea tua, & dominium transfertur, si interim pereat, aut varietur, perit, & variatur mutuatario.

Neque dicas 2. Lucrum supra sortem non accipi injuste, quia accipitur a mutuatario sciente, & volente. Nam mutuatarius non offert illud plene volens, sed metuens, ne aliter sibi mutuum denegetur, atque adeo vult cum admixtione involuntarii; hujusmodi autem voluntas non impedit injuriam, nec facit quominus injuste illud accipiatur; donatio enim non est valida, quando non est plene libera, sed coacta metu indebito.

Neque dicas 3. Posse lucrum accipi pro damno emergente, lucro cessante, pro periculo amittendi sortem, aut pro sumptibus faciendis in ea recuperanda. Nam concedo hujusmodi lucrum non esse usurarium, si servetur aequalitas; quia tale lucrum non pro-

provenit immediate ex mutuo, sed ob alias causas mutuo extrinsecas. Illud tamen notandum, quod periculum amittendæ sortis debeat esse extraordinarium, & proximum, ut possit pro eo aliquid accipi; periculum enim ordinarium, & remotum imbibitur in ratione mutui.

Neque dicas 4. posse lucrum accipi pro dilatione solutionis. Nam hujusmodi dilatio, seclusis aliis damnis, non est pretio æstimabilis; quia 100. tam hodie quam anno sequenti non nisi 100. valent, si interim nullum damnum sequatur, aut lucrum cesset ex tali dilatione; sicut Ager tanti æstimatur nunc, & post annum, si interim non fructificet.

IV. Objic. 1. Non videtur esse contra Justitiam accipere lucrum ultra sortem pro obligatione non repetendi sortem per annum, ut docuit Medin. de Rest. q. 32. & Ledesm. apud Dian. p. 4. tr. 8. Resol. 40. ergo universim non est contra justitiam, nec jure naturali illicitum accipere lucrum aliquod ex mutuo. Conseq. seq. Quia in quolibet mutuo datur obligatio non repetendi rem mutuatam per aliquod tempus; aliter non haberetur contractus mutui, sed veluti contractus Precarii. Antec. prob. quia obligare se per annum ad carendum utilitate pecuniæ mutuatæ, & facultate illam expendendi in opportunitatibus facile occurrentibus, videtur pretio æstimabile; ergo potest aliquid accipi a mutuante pro hac obligatione.

Confirm. 1. Quia communiter DD. docent cum Mol. quod possit aliquid juste accipere Petrus a Paulo, si se obliget illi ad mutuandum 100. intra annum, quandocumque voluerit; sicut etiam pro obligatione ad vendendum, fidejubendum &c. ad ejus arbitrium; ergo pariter poterit mutuans aliquid juste accipere a mutuatario, si se obliget illi ad non repetendam per annum pecuniam mutuatam. Consequentia videtur sequi, quia in morali æstimatione idem videtur esse obligare se ad mutuandum intra annum ad arbitrium alterius, quam obligare se ad non repetendam per annum pecuniam mutuatam.

Confirm. 2. Qui non vult colere agrum, & se obligat alteri ad illum non colendum per annum, in omnium sententia, apud Lugo, potest pro hac obligatione aliquid accipere; ergo pariter qui non vult uti pecunia, & mutuat illam alteri, obligando se ad non repetendum, atque adeo ad non utendum illa per annum, poterit pariter aliquid pro hac obligatione exigere.

Confirm. 3. Potest Fidejussor aliquid exigere pro obligatione fidejubendi; ergo etiam mutuator pro obligatione non repetendi sortem. Ratio a priori videtur esse, quia pecunia præsens magis æstimatur, quam absens, & futura; illa enim est apta negotiationi, beneficentiæ, sustentationi; ex ista vero sæpe plurima damna eveniunt, & lucra cessant. Hinc Chirographa, & Apodixæ emi solent minoris, quam valeant, juxta doctrinam Fagundez contra Molinam, quia pecunia numerata magis æstimatur, quam credita.

Resp. Sententiam istam Medinæ docentis posse lucrum accipi non præcise ratione mutui, sed ratione obligationis non repetendi sortem usque ad certum tempus, esse valde periculosam in fide, & viam usuris aperire, ut notat Palaus. Prætérquamquod damnata est ab Alex. VII. in Propositione 42. quæ dicit: *Licitum est mutuanti, aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus*. Nec non ab Innoc. XI. in Propositione 41. quæ dicit: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari*.

Ad rationes adductas alii aliter, & prolixe. Equidem resp. cum Salas dub. 9. quod obligans se ad non repetendam sortem per annum, vel habet spem proximam interim lucrandi, aut probabile periculum alicujus damni, vel solum habet spem, aut periculum remotum: si primum, potest aliquid ultra sortem exigere, dummodo servetur æqualitas debita, quia non reciperetur illud ratione mutui, sed ob rationes mutuo extrinsecas, & sic non haberetur usura. Ubi diligenter notandum, quod si mutuatarius velit se obligare ad compensandum quodcunque damnum interim sequatur, aut lucrum cesset, detque de eo sufficientem cautionem, nihil possit exigi pro ea spe, aut periculo proximo. Si vero habeatur spes lucri remota, & periculum remotum damni ex absentia pecuniæ per annum mutuatæ, nihil potest pro iis exigi, ut constat ex Propositionibus damnatis. Et ratio est, quia hujusmodi spes, & periculum sufficienter compensantur cum ea utilitate, quam percipit mutuans, videlicet quod si res mutuata interim furto,

vel alio infortunio pereat, non sibi pereat, sed mutuatario.

Neque dicas cum Lugo n. 20. Rationem hanc videri frivolam, quia isthæc utilitas nullius est momenti, tutius enim custoditur pecunia penes ipsum mutuantem, quamvis sibi pereat, si forte peritura sit, quam penes mutuatarium, a quo non facile recuperari potest.

Nam contra est, quia licet non abunde compensetur ea utilitate periculum proximum amittendi sortem &c. sufficienter tamen videtur compensari periculum remotum, atque adeo ratio a Salas adducta videtur efficax. Forte minus efficax est ratio, quæ ab eodem Lugo n. 21. a Platel. & aliis communius adducitur, quod scilicet ideo non possit aliquid accipi pro obligatione non repetendi sortem per annum, quia tanti æstimantur 100. nunc, quanti 100. quæ redduntur post annum, dummodo in perpetuum possis iis uti. Nam quamvis id sit verum relate ad bona in perpetuum possidenda in patria, non est tamen verum relate ad bona possidenda usque ad finem hujus vitæ; magis enim æstimatur pecunia possidenda duobus annis, quam uno tantum anno, & ideo magis communiter æstimatur pecunia præsens, quam futura.

Ad 1. confirm. concesso antecedente, nego conseq. Illa obligatio mutuandi intra annum ad libitum alterius est pretio æstimabilis; ergo potest aliquo lucro compensari: obligatio vero non repetendi sortem per annum esto sit etiam pretio æstimabilis, abunde tamen compensatur ea utilitate, quod si res interim pereat, non pereat mutuanti. Idem dicas ad duas alias confirmationes de obligatione ad non colendum agrum, & ad fidejubendum. Ad id, quod dicitur de Apodixis, Dico cum Sanch., & aliis communius non posse minoris emi, quam valeant, si nulla sit difficultas in iis exigendis, nec esset ulla spes probabilis interim lucrandi cum ea pecunia, qua emuntur. Verum sicut mutuans potest exigere a mutuatario, ut se obliget ad compensandum damnum, si forte interim sibi emergat ex absentia pecuniæ; ita potest hoc idem exigere, qui emit Apodixam immaturam; & quia hic secundus est contractus emptionis, ideo probabiliter ex hoc titulo potest aliquid exigi ab eo qui apodixas emendo alicui probabili periculo fit obnoxius, ut nonnulli docent cum Fagun., Laym., Bellar., Less. contra communiorem apud Tamb. l. 8. tr. 3. c. 7.

V. Instabis: vera est communis sententia, quod obligans se ad mutuandum intra annum ad arbitrium alterius possit pro hac obligatione aliquid accipere; ergo mutuans potest sic contrahere cum mutuatario, dicendo: mutuo tibi pecuniam per mensem gratis, & me obligo ad mutuandam illam deinde per alios undecim menses; & sic posset aliquid pro hac obligatione juste accipere; ergo pariter pro obligatione non repetendi sortem per annum.

Confir. quia quamvis sit intrinsecum mutuo, obligare se ad non repetendam sortem per aliquod tempus commodum; at, ut notat Tamburinus, non est intrinsecum mutuo, obligare se ad non repetendam sortem diutissime, puta per 20. annos; ergo pro hac obligatione mutuo extrinseca potest aliquid accipi; non secus ac pro lucro cessante.

Resp. Non posse mutuantem citra usuram palliatam eo pacto contrahere, & accipere aliquid pro obligatione mutuandi per alios undecim menses. Ratio est, quia, ut notat Lugo n. 26. in morali æstimatione non differt mutuum per annum a mutuo per mensem cum obligatione mutuandi per alios undecim menses; unde sicut nequit mutuans aliquid accipere pro obligatione non repetēdi mutuum per annum; ita nec pro mutuo per mensem gratis cum obligatione mutuandi per alios undecim menses. Tunc potest aliquid accipi pro obligatione ad mutuandum, quando ea obligatio contrahitur longe ante occasionem mutui; quia in eo casu hujusmodi obligatio fert, & quod pecunia interim sit penes mutuantem, unde sibi pereat, si perit; quod non habetur in mutuo: præterea quod sic contrahens non possit ea pecunia interim uti, si forte indigeat; & quod non possit exigere ab altero contrahente, quod si interim damnum aliquod emergat, compensetur; quod tamen potest mutuans exigere a mutuatario.

Ad Confir. Si ea doctrina Tamburini subsisteret, quod scilicet quo diuturnius est tempus mutuationis, eo plus possit exigi a mutuatario ob obligationem non repetendi mutuū intra illud tempus, aperiretur ostium usuris. Quare dicendum esse intrinsecam mutuo obligationem non repetendi sortem per aliquod tempus, eo modo, quo est intrinseca, & essentialis forma caloris denominationi calidi; atque adeo sicut calor ut tria v. gr. accidit denominationi calidi ut sic, quatenus stare potest denominatio calidi cū solo calore ut duo, non tamen accidit deno-

nominationi calidi ut tria calor ut tria; ita accidit mutuo ut sic obligatio non repetendi sortem per annum, quatenus stare potest essentia mutui cum sola obligatione non repetendi sortem per sex menses; non tamen accidit mutuo per annum obligatio non repetendi sortem per annum; & ideo qui mutuat per annum, non potest aliquid accipere pro obligatione non repetendi sortem per annum; cum talis titulus non sit ratio extrinseca mutuo, (sicut est titulus lucri cessantis) sed sit ratio essentialis, & intrinseca.

VI. Objic. 2. In Scripturis, in Jure Civili, & Canonico usuræ permittuntur; ergo non sunt intrinsece malæ, nec contra justitiam. Antec. prob. Deut. 23. dicitur: *Non fænerabis fratri tuo, sed alieno*. Lucæ 19. Servo pigro dictum est: *Quare non dedisti pecuniam ad mensam, & ego cum usuris exegissem illam?* In jure etiam Civili passim permittuntur, & approbantur usuræ; præsertim in l. *Eos* C. de usur.; & in jure Canon. in C. *Conquestus*, de usuris, & C. *Salubriter*, datur facultas percipiendi fructus pignoris, non computatis illis in sortem, quod videtur usura.

Confir. Pro omni beneficio, quod non teneor ex justitia impendere, possum aliquid accipere; atqui non teneor ex justitia mutuum dare; ergo possum aliquid pro mutuo accipere.

Resp. nego antec. In Deut. Deus dedit facultatem Judæis expoliandi hac via Gentiles tamquam hostes, sicut dederat ad expoliãdos Ægyptios. Adid, quod dicitur de servo pigro, ibi pro usura venit lucrum ex negotiatione licita, ut colligitur ex verbo *dandi ad mensam*, quod non est dare mutuo, sed dare mercatoribus ad negotiandum. Leges Civiles sæpe prohibent usuras usurarum, ut in l. ult. cod. de usuris; permittunt tamen in lege *eos*, cod. de usuris, nobilibus mutuantibus quatuor in 100. mercatoribus 8. Aliis vero 6. tantum in 100. singulis annis, & 12. pro pecunia trajectitia; (quæ scilicet datur, ut mari a mutuatario deferatur, ita tamen ut periculum pecuniæ pertineat ad mutuantem) & ratio est, quia leges præsumunt, quod ut plurimum contingit, videlicet quod tantundem lucri cesset mutuanti; unde permittunt usuras ratione lucri cessantis, aut periculi extraordinarii amittendi sortem; quia tamen non semper mutuanti cessat lucrum, ideo leges istæ pro foro interiori non semper sunt justæ; & propterea abrogatæ sunt in jure Canonico, & in Conc. Viennensi, quibus omnes Principes Christiani tenentur obedire, & ideo nunc datur actio in foro externo ad repetendas usuras solutas ex l. 8. novæ Collectionis, tit. 6. Denique in jure Canonico usuræ non permittuntur; solum permittitur quod fructus pignoris accipiantur a Genero propter onera matrimonii, quæ ex fructibus Dotis nondum solutæ sustinere debuisset, atque adeo fructus pignoris percipiuntur non ex vi mutui præcise, sed ex vi lucri cessantis, & damni emergentis.

Ad Confir. pro beneficio mutui nihil aliud accipi potest ultra summam æqualem rei mutuæ; sicut pro beneficio venditionis nihil aliud potest accipi ultra pecuniam æqualem rei venditæ; ratio est, quia mutuatio non est utilis, nisi ratione pecuniæ mutuatæ, & consequenter non debet pro ea reddi nisi pecunia æqualis mutuatæ; sicut venditio non est utilis, nisi ratione rei venditæ, unde non debet pro ea reddi nisi pecunia æqualis.

VII. Objic. ultimo: qui ad aliquod tempus privat se instrumento ad lucrandum in gratiam alterius, potest aliquid in compensationem accipere; atqui mutuans privat se pecunia, quæ quamvis de se sit sterilis, est tamen instrumentum ad lucrandum; ergo potest aliquid accipere.

Confir. Cum mutuatarius percipiat lucrum ex pecunia mutuata, non videtur cõtra Justitiam, quod hujusmodi lucrum dividatur inter mutuantem apponentem pecuniam, & mutuatarium apponentem suam industriam.

Resp. Locantem instrumentum posse pro locatione aliquid accipere, quia privat se facultate lucrandi per illud, quæ est pretio æstimabilis, nec aliunde compensatur: contra vero qui mutuat pecuniam, ita privat se facultate, & spe remota lucrandi, ut id compensetur ea utilitate, quod interim res mutuata, si forte pereat, non sibi pereat, sed mutuatario; ergo non potest aliud in compensationem accipi.

Ad Confir. Conc. quod possit aliquando vice mutui celebrari contractus Societatis, vel contractus, qui dicitur Trium, (hoc est Societatis, Assecurationis sortis, & Assecurationis fructuum) & sic possit aliquid accipere, qui in talibus contractibus apponit pecuniam. Verum si moraliter constet, pecuniam non deservire alteri ad negotiationem, sed ad consulendum suæ miseriæ, tunc contractus Societatis, vel Trium esset usura palliata. Utrum autem teneatur ad Restitutionem Usurarum, qui celebravit contra-

tra-

tractum mutui potens licite celebrare contractum Societatis, vel Trium, & sic citra usuram aliquid accipere? Dicendum cum Lugo disp. 25. sect. 9. & aliis apud Dian. p. 5. tr. 5. res. 91. Quod si bona fide quis celebraverit contractum mutui, dum poterat alium contractum licitum celebrare, non teneatur ad Restitutionem, si tantum ex mutuo accepit, quantum poterat ex alio licito contractu accipere; quia implicite voluit celebrare contractum, quem licite poterat, quamvis ex ignorantia non celebrarit; contra vero si mala fide contractum mutui celebravit, intendens aliquid injuste ex mutuo accipere: idemque dicas, si dubia fide illum celebraverit.

QUÆSTIO IV.

An Contractus Simoniacus sit solum contra Religionem, an etiam contra Justitiam?

I. Simonia definitur, *Studiosa*, (hoc est deliberata) *Voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, vel spirituali annexum*; sive annectatur spirituali antecedenter, ut jus patronatus, quod præsupponitur præsentationi ad beneficium; sive annectatur concomitanter, ut labor necessarius administrationi Sacramentorum; sive annectatur consequenter, ut jus ad percipiendos reditus ex beneficio fundatum in officio spirituali.

Dividitur 1. Simonia in eam, quæ est Juris naturalis, seu divini, ut est venditio rei Sacræ, puta Sacramentorum, vel usus potestatis supernaturalis, qua talis &c. & in eam, quæ est juris Ecclesiastici, seu humani, ut est permutatio beneficiorum, acceptio donorum ab Examinatoribus, qui examinant concurrentes ad Parochiam, ex Trident. Sess. 24. c. 18. Venditio officii Oeconomi Ecclesiæ &c. Dubitatur, Num venditio Beneficiorum sit Simonia Juris naturalis, an Ecclesiastici? Communius cum Suar. contra Navar. & nonnull. Canonist. docent esse Juris naturalis, quia si venditur Jus ad percipiendos fructus beneficii fundatum in officio spirituali, censetur vendi ipsum officium spirituale, ex illa Reg. Urb. VIII. in cap. *Si quis objecerit q. 3. Qui beneficium vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit*: Neque dicas posse pro Missa celebranda accipi stipendium, non in pretium rei sacræ, sed ob laborem annexum; ergo potest accipi pretium ob jus ad reditus beneficii fundatum in officio spirituali, quin censeatur hujusmodi officium vendi. Nam in primo Casu stipendium non accipitur in pretium laboris intrinseci, sed in sustentationem laborantis, quæ jure naturæ est debita, quod non habetur in secundo casu.

Dividitur 2. Simonia in Conventionalem, ut si fiat pactum de dando spirituali pro temporali, & in Realem, si scilicet post pactum conferatur pecunia, aut res Spiritualis. Datur etiam Simonia confidentialis in Beneficiis, quæ a Clem. VIII. reservatur Regularibus cum aliis quatuor casibus (consistens in pacto de resignando, vel conferendo beneficium, vel de nominando, aut præsentando aliquem ad beneficium cum onere, quod idem beneficium, vel pars fructuum sibi, vel alteri restituantur.) Ut autem casus hic sit reservatus, sufficit, quod pactum signis externis exprimatur, etiamsi talis Simonia sit pure conventionalis, & nullatenus realis. Eodem modo pœnæ latæ contra Simoniam confidentialem, (nempe excommunicatio, nullitas collationis beneficii, inhabilitas ad alia acquirenda &c.) incurruntur, etiamsi Simonia sit tantum conventionalis, non realis: At pœnæ latæ contra Simoniam realem non incurruntur, nisi ob Simoniam realem utrinque completam, ut docet Less. d. 27. contra Cajet. si enim solum sit tradita res spiritualis, sed pretium non sit solutum, aut vice versa, Simonia non est completa, & ideo pœnæ non incurruntur; quia pœnæ sunt restringendæ, & solum cadunt in actum completum; nisi lex aliud exprimat. His præmissis

Certum est, omne pactum in rebus spiritualibus esse irritum, & nullius momenti, atque adeo neutrum ex contrahentibus obligare, ut habetur c. finali, de pactis. Certum etiam est ex communi Axiomate, *illud, quod in temporalibus est usura, in spiritualibus esse simoniam*: damnantur proinde ab Innoc. XI. illæ propositiones, quod scilicet possit citra Simoniam dari temporale pro spirituali, non tamquam pretium, sed tamquam gratuita compensatio, vel tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, si hoc in pactum, saltem implicitum, deducatur; adeo ut temporale sit motivum intrinsecum conferendi spirituale, non vero si sit motivum duntaxat extrinsecum: propterea qui inservit Episcopo intendens quod famulatus sit ratio intrinseca,

seca, cur sibi detur beneficium, Simoniace inservit: contra vero si inserviat intendens, quod idoneitas sit ratio intrinseca, cur detur beneficium, & famulatus solum excitet memoriam suæ idoneitatis; eo modo, quo metus gehennæ est solum motivum extrinsecum ad actum contritionis, certe simoniam non committit.

II. Difficultas est 1. quomodo possit in pactum deduci citra Simoniam stipendium Missæ? Ad quod communius cum Lugo n. 13. Resp. ideo posse in pactum deduci, adeo ut ex justitia debeatur, quia datur in sustentationem naturaliter debitam Sacerdoti; sicut citra Simoniã possunt in pactum deduci, adeo ut ex justitia debeantur, quæ sunt ad sacrificium necessaria, puta candelæ, vinum, paramenta Sacerdotalia &c. propterea sicut Pictor dicitur gratis pingere, quamvis dentur illi colores, & alii sumptus necessarii, nec non cibus, quo sustentetur; ita gratis celebrat Sacerdos, cui dantur candelæ, & alia ad Sacrificium necessaria, inter quæ est Sacerdotis sustentatio. Ratio a priori est, quia tunc committitur Simonia, quando pro re spirituali accipitur aliquod temporale indebitum; sustentatio autem jure naturæ est debita; cum dicatur Matth. 10. *Dignus est operarius cibo suo*. & Rom. 15. *Qui altari servit, de altari vivere debet*. Quod est verum, etiamsi Sacerdos aliunde habeat, unde valeat sustentari, ut docent communiter contra Azor. 3. p. l. 12. c. 3.

Neque dicas non deberi ex justitia integram sustentationem Sacerdoti, quippe qui in celebranda Missa non occupatur nisi brevissimo tempore, sicut non debetur integra sustentatio Pictori, si tantum per semihoram pingat. Nam sustentatio Sacerdotis a consuetudine taxata non est totalis, sed partialis, habito tamen respectu non ad solum tempus, quod insumit in celebrando, sed ad alias circumstantias onerosas, videlicet recitandi horas, abstinendi a negotiationibus, venationibus, ludis, a cibo ante horam Missæ, gestandi habitum decentem &c. Hinc communiter docent apud Suar. c. 46. posse sustentationem Sacerdotis in pactum deduci, quia quilibet in pactum deducere potest quidquid sibi debetur jure naturæ, non enim petit indebitum; cum quo bene stat, quod Sacerdos gratis celebret; idem enim Christus Dominus, qui dixit, *Gratis habuistis, gratis date*, pariter dixit: *Dignus est operarius cibo suo*. & 1. Cor. 9. dicitur: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus?* quæ scilicet ad sustentationem sunt necessaria.

III. Difficultas est 2. An possit quis citra Simoniam donare, vel promittere liberaliter temporale, sub conditione quod ponatur spirituale, v. gr. promittere libertatem mancipio sub conditione quod baptizetur? Ratio difficultatis est, quia hujusmodi donatio videtur implicita venditio; aliter posset quis citra Simoniam promittere liberaliter 100. Episcopo sub conditione, quod conferat sibi ordines sacros, absolutionem a censuris, a reservatis, &c. quod nemo dixerit. Laym. putat, in hujusmodi donatione conditionata haberi Simoniam, quando opus spirituale cedit in bonum donantis, ut si quis det 100. ut sibi baptismus conferatur, non vero quando opus spirituale cedit in bonum donatarii, ut si quis det 100. mancipio, sub conditione quod baptizetur: Suar. tamen t. 1. de Rel. tr. 3. l. 4. c. 17. hanc doctrinam impugnat; quia si hujusmodi commutatio temporalis cum spirituali secundum se non est mala, unde potest ordinari ad bonum spirituale donatarii, a fortiori potest ordinari in bonum spirituale proprium; quia unicuique concessum est magis proprium bonum spirituale quærere, quam alienum; unde si licet dare 100. mancipio sub conditione quod baptizetur, a fortiori videtur licere dare 100. Sacerdoti sub conditione quod te baptizet, absolvat, &c. etiamsi id non fiat ad redimendam vexationem. Et ratio a priori est, quia donatio conditionata temporalis nullum imponit onus, sed solum allicit voluntatem ad ponendum opus spirituale; sic e. gr. Reo mortis non debetur Vita; si tamen ei vita concedatur a Judice sub conditione, quod fiat Christianus, vel Religiosus, quia nullum onus imponitur, sed confertur beneficium, quod possit mortem declinare, amplectendo baptismum, vel Religionem; idcirco in hoc non habetur Simonia, ut constat ex praxi, quam damnare, inquit Suar., esset insolentissimum: Hoc idem dicendum, quando opus spirituale cedit in bonum ipsius donantis: ergo sive cedat in bonum donatarii, sive donantis, non habetur Simonia.

Verum idem Suar., & alii communius docent, quod quamvis speculative loquendo, hujusmodi donatio conditionata non sit Simoniaca, etiamsi bonum spirituale cedat in bonum donantis, moraliter tamen loquendo, & practice est suspecta, & periculosa; quinimo præsumitur dari temporale potius in commutationem, & animo obligandi ad conferendũ spirituale; & ideo in foro exter-

no punitur ut Simoniaca. Ubi obiter notandum, tam in materia usuræ, quam Simoniæ plurimas opiniones esse tantum speculative probabiles, non practice; quia fere nunquam in praxi adsunt eæ circumstantiæ, ratione quarum sententia dicitur probabilis. Sic v.g., ut notat Less. d. 20. ex Suar. & Navar., Dare munera Episcopo ad conciliandam amicitiam, ut deinde tui memor det in gratitudinem spirituale, puta beneficium, vel ordines sacros, sine ullo prævio pacto, ne implicito quidem, speculative non est Simonia; at in praxi periculosæ plenum opus est Aleæ.

IV. Difficultas denique potissima est, Num venditio rei spiritualis sit solum contra virtutem Religionis per hoc, quod res Sacra vilipendatur, æquiparando illam pretio temporali? An sit etiam contra virtutem Justitiæ; unde pretium acceptum ob rem sacram restituendum sit? In qua controversia certum est 1. esse contra Justitiam vendere rem spiritualem ex justitia debitam, ut si Parochus, qui ratione stipendii tenetur ex justitia ministrare sacramenta, venderet horum administrationem. Certum est secundo, non esse contra Justitiam jure naturæ, vendere rem sacram ratione commodi temporalis, quod secum affert, & quo te privas in gratiam emptoris; v. g. si vendas sacra lipsana, quorum expositio magnum lucrum affert; sicuti, ut notat Suar. c. 4. non committitur injustitia a mutuante, si aliquid accipiat non ratione mutui, sed ratione lucri cessantis.

Quare superest difficultas, an sit contra justitiam vendere ratione sui rem Sacram non debitam ex justitia? v. gr. si vendatur absolutio a reservatis, aut reliquiæ nullum commodum temporale afferentes. Et ratio dubitandi est, quia licet res sacra jure naturali, & divino sit invendibilis; hujusmodi tamen prohibitio videtur esse solum in favorem, & reverentiam rei sacræ, non in utilitatem recipientis rem sacram: eo modo, quo ab Ecclesia prohibetur venditio beneficiorum solum ex motivo Religionis, non justitiæ: sic etiam prohibetur extrahere Reum ab Ecclesia, non quidem in favorem delinquentis, aut ex motivo justitiæ, sed in favorem loci sacri, & ex motivo Religionis; unde qui Reum ab Ecclesia extraheret, esset sacrilegus, non injustus; nec teneretur ad restitutionem. Ita discurrunt Vasquez, Sanch. & Alii apud Turrian. in Censura Theologica cens 4. docentes, Simoniam non obligare ad restitutionem jure naturali, sed solum jure Ecclesiastico.

Dicendum tamen cum Communiori apud Less. de Simon. n. 162. quamlibet venditionem rei sacræ, qua sacræ, esse invalidam, & injustam, non secus ac si vendatur res aliena; ac proinde pretium simoniace acceptum jure naturæ restituendum esse.

Prob. Si Dominus mandet œconomo, ut aliquid gratis distribuat, & ille pro tali distributione accipiat pretium, peccat contra Justitiam, & ad restitutionem tenetur; sed Deus præcipit res sacras gratis conferri, cum dicatur Matth. 10. *Gratis habuistis, gratis date*, ergo pretium Simoniacum injuste accipitur, & restituendum est, non quidem danti, qui pretii illius dominium a se abjecit, sed pauperibus, ut communius apud Sanch in opusc. d. 4. contra Cajet. & Navar. Hinc, quia jure divino etiam beneficia Ecclesiastica gratis conferenda sunt, ideo contra justitiam accipitur pretium ob collationem beneficii, quamvis beneficium secum afferat emolumentum temporale. unde damnatur propositio 22. ab Alexandro VII. dicens: *Non est contra justitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator non exigit pecuniam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.*

Confir. Ut venditio sit valida & justa res, quæ venditur, debet esse intra aliquod pretium; Cum de ratione venditionis sit, quod res vendatur pretio justo; atqui res spiritualis est extra omne pretium; ergo illius venditio est invalida, & injusta, trahens onus restitutionis.

V. Objic. ex Navar. lib. 2. de Rest. c. 2. Quamvis res spiritualis sit extra omne pretium, non est tamen infra omne pretium; (sicut est v. gr. res furtiva, quæ idcirco non potest a fure vendi) sed est supra omne pretium; ergo non fit injuria venditori, si res sacra vendatur; cum detur illi res, quæ excedit valorem pretii, quod solvitur; ergo jure naturæ pretium simoniacum non est restituendum.

Confir. exemplo famæ, quæ est supra pecuniam; & tamen famæ detractio compensari potest pecunia juxta æstimationem Prudentum, ut fert opinio probabilissima; ergo ut prius.

Resp. Si Argum. concluderet, evinceret, quod ob guttam Aquæ benedictæ recipi possent sine injustitia mille aurei, quia ratione benedictionis ea aqua est supra omne pretium, atque adeo supra 1000. Aureos, qui

qui solvuntur; quod tamen nemo admiserit; & quilibet damnaret venditorem ad restitutionem; quare nego utramque consequentiam.

Ad Confir. Plures cum Laym. lib. 3. tr. 3. c.7. docent, Non potentem restituere famam non teneri ex justitia commutativa ad solvendam pecuniam, quia fama non est inter res pecunia venales: quamvis posset illum Judex ex justitia vindicativa damnare ad solvendam pecuniam, sicut ad aliam pœnam, puta Carceris, &c. Denide, transmisso antecedente, nego conseq. disparitas est, quia pecunia, & fama sunt quidem diversi ordinis, sed intra latitudinem rei temporalis; æstimatio autem rerum temporalium, & finito modo inter se comparabilium potest ab arbitrio hominum dependere; & consequenter una cum alia compensari; At res sacra est in ordine supernaturali, cuius æstimatio sicut incomparabiliter excedit quidquid est temporale, ita non pendet ab arbitrio hominum; Unde neque possunt homines spiritualia temporalibus compensare.

VI. Sex tamen a DD. assignantur tituli, quibus excusari possit a labe Simoniæ, atque adeo ab onere restitutionis, qui accipit temporale occasione spiritualis. Primus est Titulus *Debitæ sustentationis*, vi cujus excusantur non solum qui recipiunt juxta consuetudinem Ecclesiæ stipendium pro Missis, sed etiam pro concionibus, pro audiendis Confessionibus, pro canendis Responsoriis, &c. Secundo excusat Titulus *Laboris extrinseci*; unde Suar. & Filliuc. excusant, qui aliquid ultra solitum stipendium Missæ accipiunt pro obligatione celebrandi tali hora, vel pro longo itinere; Less. etiam Valent. Lugo disp. 21. contra Suar. excusant, qui aliquid exigit pro cantu in Missa, & divinis officiis, quia censetur labor extrinsecus. Tertius Titulus est Privatio libertatis ad alia opera exercenda, & privatio emolumenti, quod ex iis haberi posset, sicut in mutuo accipi potest lucrum cessans, & damnum emergens; quia hæc sunt pretio æstimabilia. Hinc potest pretium debitum accipere, qui ut tibi beneficium procuret, peragit iter, scribit, & privat se aliis occupationibus frugiferis. Quartus est *Consuetudo* adversus Simoniam pure Ecclesiasticam, nō tamen adversus naturalem. Quintus est titulus *Liberalitatis, vel gratitudinis*: Sic excusantur Religiosi, qui promittunt orare pro iis, a quibus eleemosynas accipiunt: Non enim censetur dari eleemosyna in pretium orationis, quæ postulatur, sed gratis datur, quamvis qui dat, velit, ut ex ea Religiosus moveatur ad preces fundendas, & ad id se obligandum; Nisi forte verius detur titulo sustentationis, ut datur stipendium Missæ. Sextus est *Redemptio vexationis injustæ*: Sic excusatur, qui pecuniam dat ad vitandas minas, & vim injustam, ne ad beneficium concurrat.

VII. Utrum autem possit Simoniæ culpa esse venialis ex parvitate materiæ, sicut est venialis fractio voti de recitando Pater, & Ave, quamvis pariter sit contra Religionem? Negant Suar. c.3., Sanch. lib. 1. c. 4. quod tamen videtur durum, Bordono. l. 8. q. 7. Bonac. Mol. & Aliis.

Dicendum propterea primo, cum Suar. Laym. & aliis communiter malitiam Simoniæ Juris naturalis venialem esse non posse ex parvitate pretii.

Prob. Malitia ist hæc consistit in irreverentia erga rem Sacram, quæ pretio temporali comparatur; atqui irreverentia hæc eo est major, quo minus est pretium, quod pro re sacra accipitur; ergo ex parvitate pretii potius crescit, quam decrescat malitia Simoniæ. Hinc in C. *Tuæ* de Sim Clericus, qui sex tantum solidos dederat Archidiacono, ut illum præsentaret Episcopo ad ordines, gravibus pœnis punitur; nimirum ut ab officio suscepti Sacerdotii abstineat, & in Religionem aliquam ingrediatur: in foro tamen externo parvitas pretii, ut notat Sanch. dub. 3. præsumitur gratis dari, nisi aliud constet. Quænam autem sit quantitas levis, quæ in foro externo præsumatur dari liberaliter, decidendum est Judicio Prudentum, attentis circumstantiis dantis, & recipientis. Universim illa dicitur quantitas levis, quæ attentis omnibus circumstantiis non reputatur posse allicere accipientem ad dandum ob illam spirituale, ut notat Navar. ex cap. *Etsi* de Sim. Ubi ex qualitate donantis, & recipientis resolvitur, posse non esse magnam Equi donationem.

VIII. Diendum 2. malitiam Simoniæ Juris naturalis nec posse esse venialem ex parvitate rei spiritualis, puta si vendatur gutta aquæ benedictæ.

Probatur Conclusio a Sanch. l. 1. c. 7. & aliis, quia tunc culpa non fit venialis ex parvitate materiæ, quando integra irreverentia, & offensionis ratio reperitur in materia parva: irreverentia autem, quæ committitur in Simonia, consistit in æstimanda re spirituali pretio temporali, & hæc irre-

reverentia reperitur in qualibet materia spirituali minima; ergo malitia Simoniæ non potest esse venialis ex parvitate rei spiritualis; sicut nec malitia infidelitatis, perjurii, &c. Hic tamen discursus impugnatur; quia quando dicitur irreverentiæ ratio reperiri in parva materia spirituali, quæ venditur simoniace, vel est sermo de integritate essentiali, vel de extensiva: Si de essentiali, verum quidem est, eam reperiri in minima re spirituali, eo tamen pacto, quo integra essentialis ratio injustitiæ reperitur in furto rei minimæ; quod tamen non est nisi veniale: Si vero de extensiva, negant adversarii, integram rationem irreverentiæ extensivam reperiri in re parva spirituali. Hinc Palaus to. 1. tr. 2. disp. 2. p. 7. putat ex communi sensu Ecclesiæ, & fidelium fundato in ipsis naturis rerum desumendum esse, in quibusnam transgressionibus culpa possit esse venialis ex parvitate materiæ: Aliqua enim de se sunt inordinata, adeo ut in qualibet materia reputentur gravissima, ut idololatria, infidelitas, perjurium, desperatio, delectatio venerea deliberate quæsita, Jejunium naturale ante sumptionem Eucharistiæ, irritatio Sacramentorum, odium, & contemptus Dei, & similia, quæ in quacunque minima materia non variant judicium Prudentum de gravi inordinatione, & oppositione ad virtutem. Alia vero non semper æqualem habent deordinationem, ut furtum, quod si fiat in magna, vel parva quantitate, variat judicium prudentum: Alia demum ita levia sunt, ut solum per accidens possint esse gravia, ut verbum otiosum, scurrilitas, &c.

Regula itaque stabilienda, qua conclusio probetur, hæc est: Tunc materiæ parvitas non excusat a culpa gravi, quando malitia concipitur gravis, præscindendo a quacunque materia, in qua exerceatur; v. gr. dicere Deum esse mendacem, est malitia, quæ concipitur gravis, nulla intellecta materia, in qua dicatur Deus esse mendax: Contra vero inferre damnum alteri v. gr. non dicit gravitatem malitiæ, nisi intelligatur materia gravis, in qua damnum irrogetur; atqui malitia irreverentiæ contra rem sacram, quæ venditur, concipitur gravis, nulla intellecta materia in particulari, in qua exerceatur; ergo in materia Simoniæ non datur parvitas materiæ excusans a mortali. Prob. min. quia qualibet res sacra est incomparabiliter major quolibet pretio temporali; gravis autem irreverentia est æstimare pretio temporali rem sacram incomparabiliter majorem.

IX. Dicendum ult. Posse esse venialem ex materiæ parvitate malitiam Simoniæ juris Ecclesiastici; v. g. Si aliquid parvum detur pro consequendo officio œconomi, vel Sacristæ alicujus Ecclesiæ, quod ex prohibitione Pontificis emi non potest, intuitu Religionis, quamvis sit officium temporale. Ratio est, quia in hoc casu non datur pretium pro re spirituali, sed pro re temporali, quandoquidem hæc officia temporalia sunt; ergo non militat ratio adducta pro antecedentibus Conclusionibus de irreverẽtia erga rem sacram, & de æstimatione rei spiritualis pretio temporali; atque adeo juxta Regulam generalem potest peccatũ esse veniale ex parvitate materiæ; Idem dicas, si Examinatores Synodales gratis aliquid parvum accipiant ante, vel post, occasione examinis ad concursum Parochialem.

X. Dubium non leve est, An Simonia Juris Ecclesiastici sit vera Simonia, ejusdem speciei, ac Simonia Juris naturalis, trahens eodem modo onus restitutionis, & alias pœnas contra Simoniam latas? Negant nonnulli apud Dian. p. 4. tr. 4. resol. 155. cum Less. Sanch. dub. 108. Juxta quam sententiam, Pecunia data Intercessori ad obtinendum beneficium non est restituenda, nec reddit irritam beneficii collationem; quia hujusmodi Simonia jure tantum Ecclesiastico prohibetur, ut notat idem Sanch. dub. 26. & eodem modo, si duo Electores conveniant, dicendo, Elige me in Provincialem, & ego eligo te in Guardianum; Peccabunt quidem mortaliter, sed non incidunt in excommunicationem, neq; privantur officiis sic receptis, ut notat idem Diana p. 11. tr. 6. res. 30.

XI. Dicendum tamen 1. cum communiori apud eundem Sanch. & Dianam, Simoniam Juris Ecclesiastici esse vere, & proprie Simoniam ejusdem speciei cum Simonia juris naturalis, nec opponi solum virtuti obedientiæ, ut putat Duran., sed etiam virtuti Religionis.

Prob. Universim lex positiva præcipiens aliquem actum indifferentem, ex motivo alicujus virtutis, reddit illum materiam talis virtutis; ergo lex Ecclesiastica præcipiens aliquid ex motivo Religionis, seu ob reverentiam rebus sacris, & spiritualibus conservandam, reddit illud materiam virtutis Religionis; ergo Simonia juris Ecclesiastici est etiam contra virtutem Religionis; atque adeo ejusdem speciei cum Simonia juris naturalis. Antecedens patet: Nam v. g. qui

exer-

exercet mercatum in loco sacro, & qui frangit jejunium naturale ante sumptionem Eucharistiæ, ideo committit sacrilegium, quia hæc prohibentur intuitu Religionis. Sic incestum committit, qui peccat cum consanguinea in quarto gradu, non vero qui in quinto; quia Ecclesia solum usque ad quartum gradum prohibet matrimonium inter consanguineos ex motivo honestatis, & observantiæ debitæ inter sanguine conjunctos.

Dices cum Laym. quamvis Ecclesia prohibeat aliquem contractum ob periculum usuræ, non proinde est usurarius & injustus hujusmodi contractus, si revera cesset lucrum ex mutuo, sed solum est contra obedientiam; ergo quamvis Ecclesia prohibeat v.gr. donationes gratuitas occasione examinis ad beneficia, intuitu Religionis, non per hoc hujusmodi donatio erit Simoniaca, si non sit emptio rei sacræ.

Resp. ex Suar. c. 7. Ad Simoniam non requiri emptionem rigorose dictam, sed sufficere quodvis pactum injuriosum rei sacræ: atqui non solum emptio beneficii, sed etiam donationes illæ prohibitæ ab Ecclesia, ob reverentiam rei sacræ, sunt eidem rei sacræ injuriosæ; ergo etiam hujusmodi donationes sunt simoniacæ: contra vero quia usura solum habetur ex lucro vi mutui, quoties hujusmodi lucrum cessat, non habetur usura.

XII. Dicendum 2. Simoniam Juris Ecclesiastici trahere onus restitutionis, & subjacere aliis pœnis contra Simoniam latis. Ita communius apud Dian. & Sanch. locis citatis, qui propterea docent cum Bonac., Filiuc., Excommunicationem incurri, & collationem esse invalidam, si quis renunciet beneficium reservata pensione; vel si quid oblatum sit mediatori pro intercessione ad beneficium obtinendum: Immo si ab aliis, te ignorante, Simonia sit commissa, ut tibi beneficium conferatur, adhuc beneficii collatio est nulla, ut notat Less. c. 35. n. 142.

Prob. Ejusdem speciei est Simonia juris naturalis, & Ecclesiastici, ut ostendimus; ergo ob utramque Simoniam incurruntur opera, & pœnæ latæ contra simoniacos.

Confirm. ex Sanch. quia Urbanus II in Cap. *Præsentium*, causa 1. q. 5. damnat ut Simoniacum, qui dedit pecuniam alicui, ut ab Episcopo obtineret ordines sacros. Ratio a priori est, quia qui pecunia data parat sibi viam ad spirituale, non dicitur obtinere spirituale gratis, sed pretio; Sic Simon Magus Simoniam commisit, præcise quia pretio volebat parare sibi viam ad spirituale; ergo hujusmodi pretium simoniacc acceptum restituendum est, & pœnæ contra Simoniam latæ incurruntur etiam ob simoniam juris Ecclesiastici.

XIII. Dubitatur tamen demum, An sit Simonia, offerre pecuniam etiam intercessori mediato ad obtinendum beneficium, vel ordines sacros? Gabr. Vasq., & alii apud Dian. p. 4. tr. 4. res. 151. putant probabiliter non esse Simoniam, quia non paratur via ad beneficium pecunia immediate, & proxime, sed remote; atque adeo non censetur emi res sacra, sed mera intercessio, quæ est aliquid temporale. Communius tamen docent Simoniam committi, & sententiam oppositam non esse consulendam, quia sive offeratur pecunia pro intercessione immediata, sive pro mediata, semper pecunia paratur via ad rem sacram, in quo consistit malitia Simoniæ.

QUÆSTIO V.

Ex quanam culpa oriatur obligatio restituendi?

I. Suppono 1. ex Lugo d. 8. n. 25. duplicem dari radicem, seu causam restituendi: Alteram *ex injusta acceptione*, hoc est ex culpa contra justitiam; propterea nomine injustæ acceptionis venit etiam damnificatio, & detentio rei alienæ injusta, nec non impedimentum injuste appositum, ne quis bonum aliquod assequatur; Alteram *ex re accepta*, seu ex eo, quod citra culpam res aliena detineatur. Alii cum Bon. q. 1. pu. 3. Addunt tertiam radicem, nimirum *ex contractu*: Hæc tamen vel reducitur ad primam, si debeatur aliquid ex contractu injusto, puta usurario, vel ad secundam, si debeatur aliquid ex contractu justo, puta venditionis. Alii apud Tamb. l. 8. tr. 3. c. 4. addunt quartam radicem *ex injusta damnificatione*, quæ pariter ad primam reducitur, si nomen illud *injustæ acceptionis* late sumatur.

II. Difficultas est 1. Ad utram ex his radicibus reducatur obligatio restituendi famam, quando quis inadvertenter alicujus infamavit? Lessius hujusmodi obligationem ad secundam radicem reducit; quia Infamator hic citra culpam detinet alienam famam, dum in aliorum mentibus pravam opinionem inculpabiliter ingestam relinquit; Sed Lugo dis. 15. verius reducit ad primam, quia

quia quamvis non peccarit contra justitiam infamando, contra justitiam tamen peccat, si advertendo ad damnum inculpabiliter illatum non statim illud resarcit: Sic qui inculpabiliter domum, aut segetes alienas incendit, tenetur non solum ex charitate, ut nonnulli putant, sed etiam ex justitia impedire pro viribus, ne incendium ulterius progrediatur; quod si non impediat, tenetur ad restitutionem ex prima radice injustæ acceptionis.

III. Dubitatur 2. Ad utram radicem reducatur obligatio reparandi damnum illatum sine propria culpa ab animalibus propriis, aut a servo, vel filio? Etenim in lege *Si Servus*, ff. *de Noxialib. action.* præcipitur, quod si servus, vel animal, absque culpa domini, damnum inferat, teneatur dominus vel damnum resarcire, vel animal, aut servum tradere. Equidem censeo cum Esparz. Hujusmodi obligationem ad primam radicē reduci; quia præsumunt leges, quod ex culpabili negligentia domini damnum illud causatum sit ab animalibus, aut a servo: Quamvis autem aliquando non præcesserit culpa, ac proinde ante sententiam Judicis nihil tunc in conscientia restitui debeat; merito tamen leges in bonum commune obligant ad hujusmodi damnum compensandum, ut cautius a Dominis animalia, & servi custodiantur. Ubi notandum cum Less. c. 9. d. 17. & Tamb. l. 6. c. 4. Leges hujusmodi dispositivas obligare in conscientia post sententiam Judicis, quippe quæ latæ sunt in bonum publicum: contra vero, sententiam Judicis præsumptivam in conscientia non obligare; propterea si præsumat Judex damnum illatum esse a tuo animali, quod revera non est illatum, & condemnet te ad compensationem, in conscientia ad id non teneris, nisi ad scandalum vitandum; unde poteris occulte tibi compensare quod ad obediendum Judici solvisti.

IV. Suppono 2. Inter has duas restitutionis radices multiplex discrimen intercedere; primo quidem quia obligatio restituendi ex prima radice supponente culpam injustitiæ non cessat, nisi posita restitutione: Contra vero obligatio restituendi ex secunda radice cessare potest, quin quidquam restituatur: Nam si res accepta inculpabiliter apud te pereat, nihil teneris pro ea restituere. Secundo quia obligatus ex prima radice tenetur ad restituendum etiam cum proprio detrimento: secus vero ex secunda radice: Et ratio utriusque est, quia in primo casu Dominus nullum debet subire damnum ex injusta tua damnificatione, in secundo casu nullum debes tu subire damnum, posito quod non peccaveris contra justitiam. Hinc fit, quod obligatus ex prima radice teneatur restituere rem expensis propriis; obligatus vero ex secunda, satis sit, quod Dominum moneat, ut rem suam recuperet expensis suis. Tertio obligatus ex prima radice non solum debet restituere quod injuste abstulit, sed etiam damnum, quod passus est Dominus ob eam injustam acceptionem; nec non lucrum, quod inde illi cessavit; quod alii sub aliis verbis dicunt, restituere debet omne Interesse tam ordinarium, quam extraordinarium. Contra vero qui debet restituere ex secunda radice, præter rem alienam, restituere solum debet id, in quo factus est ditior ex re accepta. Ratio utriusque est eadem, quia qui obligatur ad restituendum ex prima radice, debet servare indemnem dominum, qui est innocens, non se, qui est reus; Contra vero qui obligatur ex secunda radice, debet servare se indemnem, cum ipse sit innocens. Hinc fructus rei naturales restituere debet, si ex iis factus sit ditior; v. gr. Pullum equæ non suæ, fructus arboris non suæ; Nam sicut res domino perit, ita res domino fructificat; fructus vero mixtos ex naturalibus, & industrialibus restituere pariter debet, v. gr. Segetem ex alieno agro ortam, demptis tamen expensis, & dempta æstimatione proprii laboris: fructus tamen mere industriales, ut sunt fructus promanantes ex negotiatione pecuniæ alienæ, ne ab ipso quidem fure restitui debent; quia isti non sunt fructus rei, sed fructus propriæ industriæ. Notandum tamen, quod Possessor bonæ fidei fructus naturales, & mixtos, quos bona fide percepit, etiamsi ex iis factus sit ditior, non debeat amplius restituere post triennium, quia ex lege Usucapionis fiunt proprii ipsius, dummodo habeatur titulus præsumptus; aliter requiritur spatium triginta annorum ad præscribendum, ut notat Less. l. 2. c. 6. dub. 7.

V. Suppono 3. ex eodem Lugo n. 26. Culpam mere internam nunquam parere onus restitutionis, eo quod non inferat damnum, nisi transeat in externam: Culpa autem externa peccaminosa contra Justitiam (quæ sola parit onus restituendi) alia dicitur Theologica, alia Juridica. Theologica est, quæ cadit sub considerationem theologicam, utpote contra Deum; Juridica vero, quæ cadit sub considerationem Juristarum respicientium duntaxat forum externum. Theologi-

logica dividitur in mortalem, & venialem: venialis vero subdividitur in venialem ex parvitate materiæ, & venialem ex imperfecta advertentia, seu ex semiplena deliberatione. Juridica, seu civilis est triplex, Lata, Levis, Levissima: Culpa lata importat omissionem diligentiæ, quam communiter adhibere solent homines prudentes ejusdem professionis, v. g. si librum commodatum reliquisti ante ostium cubiculi, ut proinde sublatus sit: Culpa levis fert omissionem diligentiæ, quam adhibere solent diligentiores, ut si librum commodatum relinquas in cubiculo aperto: Culpa levissima fert omissionem diligentiæ, quam adhibere solent diligentissimi; ut si rem commodatam conserves in Arca, & illam claudis, sed non tentas manu, an sit bene obserata. Rursus culpa lata juridica subdividitur in latiorem, & latissimam: latissima est apertus dolus, ut si quis aliquid agat, vel omittat eo animo, ut sequatur damnum, quod prævidet sequuturum; si tamen damnum prævidet, sed non intendit, dicitur culpa latior, & dolus præsumptus.

Ubi notandum cum eodem Lugo, Culpam, quæ in aliqua occasione est levis, posse esse in alia gravem; nam v.gr. major diligentia adhibenda est in conservando thesauro, vel vita hominis, quam in conservando hædo, vel brachio; major diligentia adhibenda in conservanda re commodata, quæ tibi affert utilitatem, quam in conservando depositum, quod tibi affert onus: unde omissio diligentiæ, quæ in primis casibus est gravis, in secundis est levis. His præmissis

VI. Dico 1. Non datur obligatio restituendi sub gravi pro foro interno, ex titulo injustæ acceptionis ob solam culpam juridicam ante sententiam judicis, nisi etiam præcesserit culpa gravis theologica, seu peccatum contra justitiam commutativam. Ita ex Lugo disp. 8. n. 54. Less. Mol. contra quamplures apud Merol.

Prob. Obligatio restituendi ex prima radice injustæ acceptionis oritur unice ex delicto contra justitiam; ergo ubi in conscientia nullum hujusmodi delictum patratum est, non datur onus restituendi. Et ratio ulterior est, quia cum impossibile sit vitare damnum alterius inculpabiliter, non debet læsus esse rationabiliter invitus de tali læsione inculpabili; quandoquidem sicut illam nunc patitur, ita potest etiam alteri deinde inferre. Verum quidem est, quod ubi intercedit culpa juridica lata, raro abest culpa etiam theologica; si tamen abesset, abest pariter onus restituendi. Hic, ut notat Lugo, si quis v. gr. dum ludit pila, impingit in brachium Tonsoris, qui alium novacula feriat, examinandum, ludentisne sit culpa, an tonsoris, qui ibi se exposuit? & pro foro externo ille puniendus; pro foro tamen interno tenetur damna compensare solum, qui graviter peccavit exponendo se huic discrimini.

VII. Dico 2. Culpa contra justitiam levis ex parvitate materiæ inducit onus restitutionis sub levi. Ita communiter apud Sanch. l. 2. c. 23.

Prob. Nisi restituatur materia illa parva, retinetur domino invito; ergo datur obligatio restituendi; quia tamen res est levis, ideo tantum sub levi datur hujusmodi obligatio.

VIII. Dico ultimo. Culpa contra Justitiam theologica levis ex semiplena advertentia, ac deliberatione nunquam parit obligationem restituendi sub gravi, & probabiliter nec sub levi.

Prob. 1. pars, quia Culpa venialis non est simpliciter delictum, aut injuria, eo quod non possit facile declinari; ergo non debet parere onus restituendi sub gravi. Prob. etiam secunda pars, quod scilicet neque sub levi; quia onus restituendi materiam gravem superaret demeritum delicti levis.

Confirm. Neque promissio facta homini, nec votum, aut juramentum, nec præceptum superioris, nec contractus inducunt ullam obligationem, ne sub levi quidem, si procedant ex imperfecta deliberatione, seu advertentia; ergo neque peccatum veniale contra Justitiam pariet ullam obligationem restituendi; etenim ea obligatio neque potest esse gravis, neque levis: Non gravis, quia cum consequatur ad culpam per modum pœnæ, imponeretur pœna gravis ob culpam levem; nec potest esse levis, quia onus restituendi materiam gravem est onus grave, atque adeo supra demeritum culpæ levis. Et sane videtur incredibile, quod quis teneatur ad restituendum centies mille aureos ob peccatum levissimum, quod semidormiens commisit.

Hinc sequitur 1. Non teneri ad restitutionem, qui per negligentiam venialem sineret proximi domum, vel segetem comburi. Secundo Famulum, qui ob similem negligentiam non clausit ostium domus, unde Fures res domini expilarunt. Tertio custodes vineæ, nemoris, vectigalium, qui

ob levem culpam non custodiunt res sibi demandatas. Quarto qui subita ira permotus absque gravi culpa committit homicidium.

IX. Objic. 1. ex Vasq. contra ultimam conclusionem: Quoties multi absque conspiratione modicum quid ab eodem furantur, peccatum singulorum est veniale; (v. g. si transeuntes per vineam, singuli botrum uvæ comedant, & vineam depopulentur) si tamen advertant quod damnum ab omnibus illatum sit grave, quilibet sub mortali tenetur restituere furtulum suum; ergo ex injusta acceptione veniali potest oriri gravis obligatio restituendi. Antecedens prob. aliter damnum illud grave reparari non posset; & propterea imponi potest excommunicatio non restituentibus ea furtula, ut communiter docent apud Dian. p. 5. tr. 9. r. 54.

Confirm. Si post multa furtula minuta addatur ultimum, per quod devenitur ad summam gravem, oritur gravis obligatio restituendi, & tamen omnia furtula fuerunt peccatum veniale ratione parvitatis materiæ; ergo ex veniali ratione parvitatis materiæ potest oriri obligatio restituendi sub gravi; ergo a fortiori potest consimilis obligatio oriri ex veniali ratione imperfectæ deliberationis, ut multi docent apud Tamb. l. 8. tr. 3. c. 2. §. 5.

Resp. 1. Nego antec. communius enim DD. docent cum Sua. Molin. Bonac. Filliuc. apud Lugo disp. 16. n. 54. contra Less. c. 12. d. 8. Sotum, Salas, quod in eo casu quamvis non habeatur conspiratio, adhuc a singulis peccetur mortaliter ex hoc, quod advertant ad notabile damnum eidem causatum a tot furtulis; aliter quilibet expoliari posset bonis suis, nemine graviter peccante, aut habente obligationem gravem ad restituendum, quod videtur iniquum. Et sane sicut peccat mortaliter qui furatur a sarcinatore Acum, qua extreme indiget; (esto hujusmodi mortale non sit in specie furti, sed in specie damnificationis injustæ; unde si lata sit excommunicatio contra furantes, ea in hoc casu non incurreretur, ut docent Navar. & Less. c. 12. d. 6.) ita in casu nostro a singulis modicum furantibus peccatur mortaliter, & ad restitutionem sub mortali tenentur, si advertant ad grave damnum, quod ab omnibus infertur: quod si non advertant, nec peccabunt graviter, nec ad restitutionem tenebuntur sub gravi. Potest tamen ferri excommunicatio contra non restituentes illud modicum, qua lata, si non restituant, peccabunt graviter, non quidem contra justitiam, cum materia sit levis, sed contra obedientiam debitam Prælato, qui ob justas causas potest sub gravi, atque adeo sub interminatione excommunicationis, hujusmodi restitutionem præcipere, utpote necessariam ad finem gravem, ut notat Sanch., & Less. apud Lugo n. 61.

Resp. 2. transmitto antecedens cum Sanch. l. 7. c. 21. n. 22. quod scilicet illi, sine conspiratione modicum furantes, tantum venialiter peccent, etiamsi advertant ad furtula aliorum; (ad eum modum, quo venialiter solum peccat, qui furatur materiam levem a Titio, quamvis advertat, quod prius alii alias materias leves furati sint, quæ simul unitæ integrant materiam gravem) Nego tamen consequentiam, quod scilicet sub mortali ad restitutionem teneantur, antequam feratur excommunicatio contra non restituentes illud modicum; excommunicatione tamen lata, si non restituant, peccabunt graviter, non quidem contra justitiam, sed contra obedientiam, ut diximus, & ideo excommunicationem incurrerent.

Ad confirm. qui ponit ultimum furtulum, vel advertit ad præcedentia furtula, vel non: si advertit, peccat graviter contra justitiam, & ideo sub gravi obligatur ad restituendum, quantum satis est, ut non detineat apud se notabilem quantitatem invito domino; quod si non advertat, non peccat graviter, nec obligatur sub gravi ad restitutionem; nisi quando advertit, quod per omnia præcedentia furtula grave damnum intulerit; tunc enim sub gravi tenetur restituere, non quidem ob veniale commissum in singulis furtulis, sed ob injustam retentionem rei alienæ notabilis; unde potius tenetur ratione rei acceptæ, quam ratione injustæ acceptionis.

X. Major difficultas est, si quis consumpserit ea, quæ multis furtulis accepit. In quo casu respondet Lugo loc. cit. teneri ad restitutionem sub gravi, non ratione injustæ acceptionis, sed ratione contractus impliciti: qui enim furtulum committit, consentit implicite ad subeundam pœnam restitutionis; unde quando ad materiam gravem devenitur, tenetur sub gravi ad satisfaciendum huic obligationi sibi impositæ per singula furtula; sicuti qui pluries promisit Titio Carolenum, post multas has leves promissiones, tenetur sub gravi ad illas implendas: Erronea autem est sententia dicentium, nunquam dari obligationem sub gra-

gravi restituendi quodcumque per plurima furtula ablatum est, ex Propositione 38. damnata ab Innoc. XI.

XI. Objic. 2. Qui projicit gemmam alienam in mare valentem mille, putans valere 100. tenetur restituere mille, non 100. ergo si putet illam esse vitrum, & valere carolenum, adhuc tenetur sub gravi restituere mille; quamvis venialiter peccarit in ea projicienda: atqui obligatio restituendi mille non potest non esse gravis; ergo dari potest obligatio gravis restituendi orta ex culpa veniali. Prob. prima consequentia, quia sicut in primo casu ignorantià valoris gemmæ non excusat ab obligatione restituendi mille, ita nec in secundo casu.

Resp. nego 1. conseq. ad probationem dico, in secundo casu excusare ab obligatione restituendi mille non quidem ignorantiam valoris gemmæ, sed carentiam injuriæ gravis; quando enim non irrogatur injuria gravis, non datur obligatio gravis restituendi; quando vero infertur injuria gravis, tunc totum damnum illatum restituendum est, quamvis sit ignoratum; qui enim vult A, implicite vult, quidquid consequitur ad A; sicut qui vult suscipere ordines sacros, implicite consentit in votum castitatis annexum, quamvis ignoratum; ergo qui vult inferre injuriam gravem projiciendo gemmam valentem mille, implicite vult restituere integrum valorem gemmæ, quamvis ignoratum.

XII. Ex dictis seq. Medicum v. gr. qui ex culpa veniali occidit ægrotum, non teneri ad restitutionem, sive teneatur illum curare ex charitate, sive ex justitia. Communiter quidem DD. docent, quod medicus, qui ex charitate medetur, non teneatur ad restitutionem, nisi ex culpa juridica lata; contra vero si medeatur ex justitia, accipiendo pretium ab ægroto, teneatur ad restitutionem damni etiam ex culpa Juridica levi: hæc tamen communis doctrina non adversatur sententiæ nostræ, quia prænotavimus, aliquando eandem omissionem diligentiæ posse in uno casu esse culpam levem, atque adeo peccatum veniale, in alio culpam latam, atque adeo de se mortale; hinc cum majorem diligentiam teneatur adhibere medicus, qui medetur ex justitia, quam qui ex charitate; sequitur quod peccet mortaliter, & ad restitutionem teneatur, quando medetur ex justitia, si committat culpam juridicam levem, seu si omittat diligentiam illam, quam adhibere solent diligentiores; contra vero quando medetur ex charitate, peccet mortaliter, solum si committat culpam juridicam latam. Eadem doctrina recurrit in contractibus; cum enim majorem diligentiam adhibere debeat ad rem conservandam commodatarius, quam depositarius, ideo omissio illius diligentiæ, quæ in Depositario est culpa venialis, in commodatario est mortalis. unde bene stat, quod multi docent, commodatarium, utpote habentem utilitatem ex re commodata, teneri ad restitutionem ex culpa levi juridica; Depositarium vero, utpote habentem onus ex re deposita, teneri solum ex culpa lata; & ratio est, quia commodatarius etiam ob culpam levem Juridicam committit mortale; & consequenter semper verum est, Non oriri gravem obligationem restitutionis, nisi ex peccato mortali contra Justitiam.

XIII. Dubitatur hic 1. An ex culpa interna theologica gravi, & externe levi contra Justitiam oriatur obligatio gravis restituendi? v. g. An teneatur ad restitutionem Judex, qui ex odio gravi damnat reum, peccando tamen solum venialiter in adhibenda diligentia, ne injuste damnetur? Idem quæritur de eo, qui ponit venenum in loco remotissimo a convictu hominum, eo tamen animo, ut si forte inimicus illud sumat, moriatur: & de eo, qui ab Avaro furatur obolum, eo tamen animo, ut forte ex mœrore amissæ pecuniæ conficiatur.

Lugo d. 8. n. 74. Aliique putant, Istos ad restitutionem teneri, & irregularitatem incurrere, si homicidium sequatur. Equidem cum Less. c. 9. n. 113. Sanch. & aliis apud Tamb. l. 8. tr. 3. c. 2. §. 5. censeo ad restitutionem non teneri: Ratio est, quia actio mere interna contra justitiam gravis non parit onus restitutionis, ut si quis cupiat occisionem inimici; propterea requiritur actio externa; sed actio externa levis, quæ de se est culpa venialis externa, non parit obligationem restitutionis; ergo actio interne gravis, externe levis non parit onus restituendi. Prob. min. Non datur onus restituendi, nisi quando actio de se est causa damni gravis; (aliter etiam quando quis fortuito alium occidit, teneretur ad restitutionem) sed actio damnificativa externe levis solum per accidens est causa damni gravis; ergo non parit onus restitutionis, quantumcumque conjungatur cum culpa interne gravi. Hinc neque parit irregularitatem, si ex ea homicidium consequatur: quamvis enim potuerit Ecclesia decernere, quod in tali casu incurratur irregularitas,

cum detur culpa gravis prodiens in actum externum; Dicendum tamen, quod de facto non decreverit, quia nullam pœnam imponit Ecclesia propter culpam mere internam; nec imponit de facto pœnam gravem, qualis est irregularitas, propter culpam externam non gravem; Aliter pœna non esset proportionata culpæ, propter quam imponitur. Hinc etiam fit, quod si homicidium esset casus reservatus cum censura, nec reservatio, nec censura incurreretur; quamvis posset superior hunc casum sibi expresse reservare etiam sub censura.

Neque dicas cum Tambur., tale homicidium procedere ab actione externa peccaminosa, libera, & voluntaria; ergo non est, cur non pariat onus restituendi, & irregularitatem. Resp. enim procedere per accidens, non per se; quia talis actio externa non est apta nata parere homicidium; raro enim cum homicidio conjungitur, & ideo non trahit pœnas homicidii.

XIV. Dubitatur 2. An teneatur ad restitutionem, qui graviter proximum damnificavit cum ignorantia affectata, aut crassa, vel antecedente, aut concomitante?

Dicendum 1. Teneri ad restitutionem, sive ignorantia fuerit affectata, sive crassa. Dicitur affectata, quam aliquis affectat, & vult habere; v. gr. qui non vult interrogare, Num res aliena, quam projicit, sit gemma, vel vitrum; dicitur vero ignorantia crassa, quam habere solent crassi, & supini, puta qui ex torpore non inquirunt quid agere debeant. Ratio Conclusionis est, quia hujusmodi ignorantia non tollit voluntarium, & peccatum, seu culpam Theologicam; ergo qui cum ea ignorantia projicit v. gr. in mare gemmam alienam putans esse vitrum, vel occidit hominem, putans esse feram, tenetur ad restitutionem; quandoquidem hujusmodi ignorantia est culpabiliter volita; atque adeo culpabiliter etiam volitum est in causa damnum, quod ex ea sequitur.

Dicendum 2. Non teneri ad restitutionem, qui damnificat cum ignorantia antecedente: dicitur a Theologis ignorantia antecedens illa ignorantia invincibilis, cum qua ita fit opus malum, ut non fieret, si adverteretur ad ejus malitiam: v. g. si occidatur homo putatus invincibiliter fera, eo tamen animo, ut si sciretur quod sit homo, non occideretur. Ratio Conclusionis est, quia in tali occisione, aut damnificatione nulla intervenit culpa, cum supponatur ignorantia esse invincibilis; propterea comparatur occisioni factæ ab amente, vel ebrio, vel dormiente, in qua nulla adest culpa, neque relate ad tollendam ignorantiam, neque relate ad ipsam occisionem; ergo non debet parere onus restituendi.

XV. Dicendum ult. Neque parere onus restitutionis damnificationem factam cum ignorantia concomitante, & inculpabili. Dicitur a Theologis ignorantia concomitans illa ignorantia invincibilis, per quam ita fit opus putatum bonum, ut adhuc fieret, etiamsi sciretur esse malum, v. gr. si adhibeatur omnis diligentia, ne inter venandum occidatur homo; & deinde projiciatur sagitta in feram, eo tamen animo, ut etiamsi sciretur ibi esse hominem, adhuc sagitta projiceretur. Quare in hoc differt ignorantia antecedens a concomitante, quod licet utraque sit inculpabilis, nihilominus antecedens stat cum nolitione damnificationis; Concomitans vero stat cum volitione damnificationis, non quidem absoluta, sed conditionata. Ratio Conclusionis est, quia hujusmodi occisio nullo modo est voluntaria, neque in se, ut patet, neque in causa, puta in projectione sagittæ, quia projectio sagittæ nullo pacto imperatur a voluntate illa prava conditionata; ergo non parit onus restitutionis; atque adeo nec contrahitur irregularitas.

Confirm. Talis occisio hominis nullo modo imperatur a voluntate absoluta occidendi hominem, quia talis voluntas absoluta non datur; neque oritur a voluntate prava conditionata occidendi hominem, si ibi adesset; quia voluntas mere conditionata nihil ponit absolute; ergo occisio ista orta ex ignorantia concomitante non parit onus restitutionis.

XVI. Dubitatur 3. Quænam sit Regula ad decernendam materiam gravem furti, quæ obliget sub gravi ad restituendum?

Resp. varias a DD. assignari: Illam approbant Lugo, & Espar. ex Mol. post alias rejectas; videlicet quod labor diurnus hominis mediocriter idonei in aliqua arte mechanica, seu stipendium tali labori debitum sit materia sufficiens ad peccandum graviter contra justitiam; In prædivitibus vero, & Regibus sit illud, quod nisi graviter prohibeatur, facile possent pati damnum grave, quod Less. dicit esse unum aureum, alii duos, vel tres. Equidem illam censeo Regulam universaliorem ex Less. & Navar., quod sit materia gravis id, quod sufficit ad consuetum, & moderatum victum unius diei cujuscumque personæ, spectata propria con-

conditione, & facultatibus; unde Navar. c. 17. dicit, aliquando medium Regalem esse materiam gravem respectu pauperum. Ratio doctrinæ est, quia hujusmodi quantitas videtur rationabiliter dissolvere amicitiam inter homines; ergo lædit illos graviter: Sicut Deum graviter offendit, qui ponit opus dissolvens amicitiam cum Deo. Notandum tamen, quod si quis per modica furtula aliquid ab eodem furetur, major quantitas requiratur ad deveniendum ad materiam gravem; & eo major, quo magis inter se distant ea furtula; quia tunc minus est damnum, quod infertur; sicut major quantitas requiritur, si quis modicum a diversis furetur, vel si a Patre, amicis &c. qui non sunt adeo facile rationabiliter inviti.

XVII. Quæres demum, Utrum possit res furtiva empta a fure restitui eidem furi ad recuperandum pretium, an vero debeat restitui domino, etiamsi pretium recuperari non possit?

Resp. Mol. disp. 722. Azor. apud Dicastil. docere, quod restituenda sit domino, quia res clamat ad dominum. Poteris tamen tuum pretium tibi a fure recuperare; quod si non possis, tuo infortunio imputa, etiamsi bona fide emeris. Vasq. tamen, Rebell., Lugo apud Tamb. c. 3. §. 2. probabiliter putant, posse restitui furi, si bona fide fuerit empta, in casu, quo non possit aliter pretium recuperari restituendo illam domino. Ratio est, quia qui tenetur restituere ex re bona fide accepta, non videtur cogendus ad restituendum cum suo damno, ut supra diximus. Quare satis est, si reponat rem furtivam in eo statu, in quo erat, reddendo illam furi venditori, a quo pretium recuperet. Idem etiam docent Lugo, Dian., Tamb. contra Turrian., etiamsi res furtiva fuerit empta mala fide. Ratio est, quia sicuti qui injuste aliquid accepit, tenetur solum tollere injustam acceptionem, seu retentionem; ita qui injuste emit, tenetur solum tollere injustam emptionem, rescindendo contractum. Qui tamen a fure habuit rem alienam gratis, seu per donationem, non potest illam restituere furi, sed domino; quia nullam pretii jacturam facit, si restituat domino, ad quem illa clamat.

XVIII. Dices 1. Si vestem alienam ab igne extraxisti, non poteris illam in eodem statu reponere, sed debes reddere domino; ergo pariter res furtiva extracta e manu furis non potest eidem furi reddi, sed domino.

Confirm. 1. Si dominus rei furtivæ compareret coram iudice, Judex decerneret, illam reddi domino, non furi, etiamsi pretium recuperari non possit; ergo in conscientia reddenda est domino.

Confirm. 2. Potest dominus rei furtivæ illam exigere etiam ab emptore, seu possessore bonæ fidei; & hic tenetur illam reddere, quamvis pretium amittat; ergo quamvis dominus illam non exigat, illi reddenda est, quia semper illam exigit interpretative.

Resp. dist. antec. Si non possum illam conservare extra ignem, nisi amittam vestem meam, nego antec. secus, conc. & dist. conf. si potest aliter pretium recuperari, conc. secus, nego conseq.

Ad 1. confirm. conc. antec., nego conf. Judex, ne detur ansa fraudibus, præsumit rem furtivam mala fide emptam esse, aliter quilibet posset a fure mala fide libenter res emere, securus quod recuperabit per Judices pretium suum, si dominus compareat; quare Judex in pœnam culpæ saltem præsumptæ decernit, quod res domino restituatur; etiamsi pretium recuperari non possit: Non tenetur tamen emptor hanc penam subire, antequam a Judice imponatur.

Ad 2. nego conseq. Disparitas est, quia ex Jure domini tenetur quilibet non impedire, ne dominus repetat rem suam; unde si exigat, non potest impediri, ne sibi illam usurpet: at Emptor rei furtivæ non tenetur positive illam reddere domino cum jactura pretii; sicut non teneor vestem alterius ab igne extractam conservare extra ignem, si sic conservando amitto meam: eodem modo si extraxi e naufragio Petrum, & dum extra aquas suspensum teneo, facile ego periturus sum, possum illum relinquere, ut mergatur, quia sic non occido, sed permitto mortem illius, ne ego peream.

XIX. Dices 2. Si possem rem furtivam emptam reddere furi ad recuperandum pretium, possem pariter alteri illam vendere ad pretium recuperandum; sequela non admittitur; ergo.

Confir. Si redderem illam furi, cooperarer peccato furis, qui non est illam restituturus; sicut autem non possum reddere gladium domino furioso, ne cooperer damno innocentis, ita nec in casu.

Resp. Nego sequelam, tum quia venditio rei alienæ est injusta, tum etiam quia vendendo illam alteri, repono in novo pe-

riculo, in quo non inveneram; secus vero, si reddam illam furi.

Ad Confirmationem: Cooperatio materialis cum peccato alieno, quando est remota, & datur sufficiens causa cooperandi, non est peccaminosa: sic mutuatarius offerendo usuras mutuanti, quando habet necessitatem mutui, non peccat cooperando materialiter peccato usurarii. In casu nostro datur necessitas cooperandi materialiter cum peccato furis, ne scilicet amittatur pretium solutū, & ideo hujusmodi cooperatio non est peccaminosa: contra vero restitutio gladii furioso est peccaminosa, si non detur ad id causa sufficiens, qualis esset, si v. g. furiosus vellet me occidere, nisi gladium restituerem.

XX. Dices 3. Si Titius velit furari aut rem meam, aut alienam, non teneor impedire, ne rem alienam subripiat, cum periculo, quod aliter subripiat meam; at non possum positive cooperari furto rei alienæ, ne subripiatur res mea; neque enim possum comburere v. g. vestem alienam, ne Titius comburat meam; sicut non possum alium occidere, vel positive cooperari ad mortem alterius, ne ipse occidar; atqui tradendo furi rem furtivam ad recuperandum pretium positive cooperor damno alterius, ne ipse subeam consimile damnum amittendo pretium: ergo non possum rem furtivam bona fide a me emptam reddere furi ad pretium recuperandum, & multo minus si ea sit empta mala fide.

Resp. verum quidem esse, quod non possim damnificare, aut positive cooperari actioni damnificativæ alterius, ne ipse consimile damnum subeam; sicut non possum occidere, aut positive cooperari occisioni alterius, ne ipse occidar; at possum cooperari materialiter damno alterius, ne ipse damnificer; sicut etiam possum cooperari materialiter occisioni alterius, ne ipse occidar. E. g. si Titius velit me interficere, nisi dem illi gladium meum, quo vult abuti ad alium interficiendum, possum illi dare gladium, & materialiter cooperari morti alterius: Sicuti si Tyrannus minetur excidium civitatis, nisi detur illi innocens, quem petit ad necem, potest Gubernator Urbis, aut Respublica cogere innocentem, ut Tyrannum adeat, & si ire nolit, potest illum Tyranno tradere, ut docet Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 5. Mol. Filliuc. Laym. & alii, quia in tali casu Resp. non diceretur positive cooperari occisioni innocentis, sed solum cooperari materialiter ejus morti; quatenus ponit actionem de se indifferentem, ut est illa traditio innocentis; quamvis enim constet, quod Tyrannus hac traditione mea abusurus sit, quia tamen subest causa urgentissima excusans a culpa Rempublicam, si in talibus circumstantiis innocentem tradat, idcirco solum materialiter cooperaretur ad ejus internecionem, & quidem citra culpam; peccaret tamen Respublica, si ad avertendum Urbis excidium occideret innocentem, aut positive cooperaretur ad ejus necem, puta consulendo, adjuvando Tyrannū, aut ponendo aliam actionem, quæ de se non sit indifferens. Similiter itaque in casu nostro, emptor rei furtivæ non potest rem illam furtivam, v. g. comburere, ad recuperandum pretium, nec potest positive cooperari damno alterius ad avertendū proprium damnum; potest tamen cooperari materialiter peccato furis, ponendo actionem de se indifferentem, qualis est redditio rei furtivæ ipsi furi; quamvis enim constet, quod fur ex propria malitia non sit illam traditurus domino, quia tamen subest sufficiens causa excusans a culpa Emptorem, si in talibus circumstantiis reddat rem furi; idcirco solum materialiter diceretur cooperari damno alterius, & quidem citra culpam, ut proinde liceat rem bona fide emptam a fure, eidem illam reddere, si non possit aliter pretium recuperari; & probabiliter etiamsi fuerit empta mala fide, ut diximus; quamvis non possit restitui furi, si ab eo per donationem accepta sit, eo quod non detur tunc causa excusans a culpa in tali cooperatione cum peccato furis volentis illam sibi retinere, & non reddere domino.

QUÆSTIO VI.

Utrum restituenda sint quæ metu levi, aut blandis verbis extorquentur?

I. QUod attinet ad metum, prima sententia cum Medina de restit. qu. 4. Basilio, Palatios, & aliis docet, in foro conscientiæ restituenda quidem esse, quæ metu gravi injuste incusso extorquentur, non tamen quæ metu levi; quorum Sententiam probabilem putat Dia. p. 3. tr. 5. ref. 117., inferens proinde ex illa, Confessarium posse deobligare pœnitentem a restitutione, si quid extorserit metu levi injusto; & simul sequendo oppositam opinionem communiorē posse pœnitenti concedere facultatem recuperandi ea, quæ solvit ob metum levem sibi

bi injuste incussum. Ratio hujus sententiæ est, primo quia levis violentia, ac injuria pro nihilo reputatur. Secundo quia metus levis facile superari potest, immo & debet; cum imprudenter agat, qui eo ducitur. Tertio quia forum internum conformatur cum externo, quoties hoc non nititur falsæ præsumptioni; sed forum externum cognito metu levi nō obligat ad restitutionem, ergo nec internum; aliter forum externum inique denegaret patienti metū levem actionem recuperandi, quæ contra justitiam sibi sunt ablata. Quarto demum quia non minor libertas requiritur in Matrimonio, quam in aliis contractibus; atqui Matrimonium metu levi contractum non irritatur, ne pro foro quidem conscientiæ; ergo nec alii contractus, unde restitui non debent extorta per contractus levi metu initos.

Secunda Sententia cum Azor. t. 1. l. 1. c. 11. Lopez, Tabiena, putat, in solis contractibus lucrativis, puta in donationibus, eleemosynis, &c. restituenda esse, quæ metu levi extorquentur, quia major libertas in his requiritur, quam in contractibus onerosis, in quibus utrimque habetur commodum, & incommodum.

II. Tertia demum communior, & verior sententia docet cum Less. c. 17. n. 46. Sanch. l. 4. disp. 9. Mol. d. 497. Soto, Bonac. Nav. Regin. Filliuc. restituenda esse in foro conscientiæ extorta per metum levem injuste incussum ad contractum ineundum, sive contractus sint lucrativi, & gratiosi, sive onerosi; quinimmo hujusmodi contractus in foro conscientiæ rescindendos esse ad arbitrium metum passi, si sint dissolubiles. Ratio est, quia metus levis injuste incussus injuriam irrogat, & injustitiam; ergo illam tenetur resarcire, quantum potest, qui metum injuste intulit; sed non resarciret ad æqualitatem, nisi sic extorta restitueret, & contractum rescinderet ad arbitrium metum passi; ergo ad utrumque tenetur.

Confir. quia quod per injuriam comparatum est, non reducit rem ad æqualitatem, nisi restituatur; ergo quæ sic extorquentur, obnoxia sunt restitutioni: Quæ ratio æque militat pro contractibus onerosis, ac pro lucrativis contra secundam sententiam.

III. Ad primam rationē in contrarium pro prima sententia adductam respondetur, etiam metum levem non cadentem in virum constantem tollere libertatem perfectam, & quidem injuste in casu nostro; ergo justitia postulat, ut damnum injuste illatum compensetur. Neque dicas, quod sicut parvitas materię furto sublata excusat ab obligatione restituendi sub gravi; ita levitas metus injuste incussi excusat etiam ab obligatione gravi resarciendi damnum illatum. Etenim levis hæc injuria parit damnum grave; ergo sub gravi debet illud resarciri; sicuti si quis aliquem leviter percutiat, prævidendo, quod hæc levis percussio inferat damnum grave, procul dubio peccat mortaliter, & sub gravi tenetur damnum compensare. Hinc Doctores ex duplici duntaxat capite excusant ab obligatione gravi cōpensandi damnum injuste illatum, videlicet ratione parvitatis materiæ, quippe quæ non fert grave damnum, & ratione indeliberationis, quæ excusat a culpa gravi. In casu tamen nostro neutrum caput habet locum; cū damnum illatum supponatur grave; & cum deliberate inferatur, non infertur sine gravi culpa; ergo sub gravi restitui debent extorta per metum etiam levem injuste incussum, quoties non excusat materiæ parvitas.

IV. Ad secundam; quamvis metus levis facile superari possit, nihilominus sæpissime accidit in contractibus, præsertim apud rudes, & plebejos, quod non superetur; Hinc qui injuste ponit contrahentem in periculo isto proximo damni gravis incurriendo metum levem, tenetur ad restitutionem, & ad rescindendum contractum ad arbitrium metum passi.

V. Ad tertiam, forum externum non concedit actionem patienti metum levem ad vitandas lites, quæ facile suborirentur; & idcirco cognito tali metu non cogit per sententiam Judicis delinquentem ad restitutionem: Hinc tamen non fit, quod non detur obligatio restituendi pro foro cōsciētiæ; ad eum modum quo fur, si non sit plene convictus, non cogitur a Judice ad restitutionem; obligatur tamen pro foro interno. Similiter jus civile denegat actionem in deceptione intra dimidium justi pretii, idque ad lites vitandas; at non proinde contractum involventem hujusmodi deceptionem approbat, aut deobligat decipientem a restitutione pro foro interno.

VI. Ad quartam, Multi cum Navar., Rodriq., Veracrux docent Matrimonium metu levi injusto extortum esse jure naturæ, & in foro conscientiæ invalidum; quorum sententiam probabilem putant Less. c. 17. n. 47. Sanch. l. 4. disp. 17. Ledesma,

& alii. Equidem probabilius censeo cum eodem Sanch. esse validum jure naturæ, & simul jure positivo, non secus ac cæteri contractus; quamvis nō eodem modo rescindendum sit, eo quod natura sua Matrimonium sit irrescindibile, ac proinde solum compensandum est damnum injuste illatum. Jure Ecclesiastico irritatur dumtaxat Matrimonium metu gravi injusto contractum, ex cap. 1. & penul. *De his quæ vi, &c.* quia sicut forum externum non attendit ad metum levem ob lites vitandas, ita lex Ecclesiastica non irritat pro foro interno Matrimonium metu levi contractum ob vitandos scrupulos. Quod autem diximus de Matrimonio, dicendum etiam de Professione Religiosa; quamvis enim Navar. Manuel, & alii apud Dianam p. 3. tr. 2. ref. 92. putent eam esse invalidam, si metu reverentiali, atque adeo levi emittatur, eo quod voluntarium militē eupiat Deus, & nullatenus coactum; Communius tamen cū Sanch. & Laym. l. 3. tr. 4. c. 6. docent eam esse validam, & solum jure Ecclesiastico irritari Professionem metu gravi injusto emissam.

Si tamen ad Matrimonium, vel Professionem extorquendam inferatur metus gravis justus, Covar., & Manuel putant ea esse invalida, eo quod libertas sit valde imminuta per solum metum: Bonac. de Matr. q. 3. p. 3. n. 11. & Sotus docent esse valida, si metus hic gravis a lege inferatur, secus vero si inferatur a Judice, vel alio privato; quia scilicet qui patrat delictum, cui per legem sit annexa obligatio profitendi in Religione, aut contrahendi Matrimonium, voluntarie subit hanc obligationem, eo quod voluntarie commiserit culpam, ad quam illa obligatio consequitur; secus vero si a voluntate Judicis, vel alterius ad id adigatur; quia nemo potest ad Matrimonium, aut Professionem adigere, eo quod ea debeant esse omnino voluntaria ratione suæ perpetuitatis, & indissolubilitatis. Verum communius, & verius Doctores cum Sanch. l. 4. d. 13. Less. cap. 17. n. 40. Layman, Palao, docent, ea universim valere, sive a lege, sive a Judice, vel ab alio metus justus incutiatur ad ea extorquenda. Ratio est, quia si Titius v. g. minetur tibi iustam accusationem, nisi ducas uxorem, vel Professionem emittas, hæc non possunt revera dici fieri coacte, cum nemo ad ea cogat, sed coactio provenit a proprio delicto, a quo provenit metus accusationis comminatæ: Sicut enim non dicitur coacte Matrimonium contrahere, qui virginem defloravit, & cogitur eam ducere, vel dotare, ex cap. 2. de Adult. nec qui post sponsalia per censuram cogitur ad Matrimonium contrahendum, ex cap. *Ex literis* de sponf. nec dicitur coacte profiteri Monachus, quando ob Simoniam compellitur ingredi Ordinem strictiorem, ex cap. *De Regularibus* de Simonia; quia scilicet in his casibus metus non incutitur ab extrinseco, sed supponitur ortus a lege, vel ex natura delicti; ita in casu nostro coactio non est a Titio comminante accusationem justam, sed a proprio delicto, ad quod consequitur, quod juste possis accusationem illam subire, nisi velis illam declinare contrahendo Matrimonium, vel ingrediendo Religionem.

VII. Ex hactenus dictis plura inferuntur corollaria. Primum est, quod renunciatio hæreditatis paternæ facta a filio metu reverentiali absque minis, licet in foro externo non rescindatur, nec detur actio adversus Patrem, eo quod huiusmodi metus sit levis, in foro tamen interno juxta sententiam communiorem adductam rescindenda sit, ac resarciendum sit damnum illatum filio; ut proinde possit hic illud occulte sibi compensare, relaxato prius per Episcopum juramento præstito, ut notat Sanch. l. 4. disp. 9. Ratio est, quia Pater auctoritate sua libertatem filii veluti oppressam tenens obligatur ex justitia in dispositione hæreditatis relinquere filio omnem libertatem; ut pro arbitrio de illa disponat; quod si non faciat, injuriam, & violentiam, licet levem, infert filio, & idcirco ad restitutionem tenetur. Ubi duo advertenda. Primum est, ex Hostiensi cap. *Verum* de Jurejurando, Juramentum ab Episcopo non relaxari pro foro externo, si metus fuerit levis, sed solum pro foro interno. Secundum est, ad metum reverentialem injustum non sufficere quod filius cum verecundia, ac reverētia debita Patri hæreditatem renunciet, nec sufficere, quod si Pater non peteret renunciationem, illa non fieret; sed requiri, quod omnino repugnante voluntate, & quasi coacte filius renunciet, non volens Patri contradicere præ timore, ac reverentia, quamvis nullum aliud malum sibi timeat.

VIII. Secundum corollarium est, quod si filius metu reverentiali inducatur ad promittendum, soluturum de suo aliquod debitum Parentum, qui in articulo mortis constituti id petant, non teneatur deinde illud solvere; quia scilicet metu, & quasi coacte, ne parentem in eo articulo contristaret, inductus

ctus est ad promittendum. Similiter, si mulier ex solo metu reverentiali ad vitanda jurgia cum marito, ejusque indignationem, fidejubeat pro illo, non tenetur in conscientia solvere, dummodo relaxationem juramenti prius ab Episcopo obtineat. Ita Sanch. loco laudato.

IX. Tertium est, quod si debitori remittatur pars debiti, eo quod creditor desperet se aliter debitum recuperaturum, adhuc ille teneatur in conscientia partem debiti sibi remissam restituere, ac posse creditorem uti occulta compensatione. Ita Sylv. D. Anton. Navar. Sanch. lib. 4. d. 9. n. 17. qui bene advertit hoc intelligendum esse, quando intervenit aliqua fraus, aut culpa debitoris, v. g. quia minatur se aliter nihil debiti soluturum; vel quia fingit impotentiam. Ratio illationis est, quia hæc remissio debiti est mixta involuntario ob metum levem injuste incussum. Quinimo remissio ista partis debiti est nulla, non solum quando extorquetur metu etiam levi injuste incusso, sed etiam quando oritur ex metu probabiliter concepto a creditore nemine illum incutientẽ, quatenus v.g. timet sibi aliquod malum injuste sibi inferendum, nisi remittat. Et ratio est eadem: quia etiam in hoc casu donatio, seu condonatio est mixta involuntario, & fit voluntate omnino reluctante, & quasi coacta ob timorem mali concepti sibi injuste inferendi.

X. Quartum est, quod sicut restituenda sunt, quæ metu reverentiali extorquentur, ita etiam quæ extorquentur precibus importunis, quæ metui saltem levi, & coactioni æquiparantur; ut constat ex Scriptura; siquidem Judicum 16. fortissimus Sampson precibus uxoris importunis coactus fuit veritatem aperire; hinc importunæ preces causant involuntarium, non secus ac metus. Qua de causa D. Antoninus, Sylvest. Corduba, Bannes, Guttieres docent, quod trahens alterum ad ludendum precibus importunis, si lucretur, non possit lucrum retinere, sed ad restitutionem teneatur: (quamvis communius cum Mol. t. 2. d. 517. Nav. Henr. apud Merol. n. 400. id negent, quia non servaretur in ludo æqualitas, si coactus ad ludendum posset lucrari, & alter, qui coegit, lucrari non posset; quare ratione injuriæ, quam intulit cogendo alterum ad ludendum, solum videtur obnoxius pœnæ, ad quam a Judice posset condemnari) docent etiam, quod virginis deflorator teneatur ad restitutionem, si precibus importunis ab illa consensum extorsit. Advertit tamen Sanch. l. 4. d. 10. preces importunas non æquivalere metui, nec causare voluntarium mixtum per hoc præcise, quod iis non interpositis actus non fieret; (sæpe enim aliquis importune rogatus facit aliquid aliter non facturus, & tamen illud facit animo liberalissimo) sed solum quando fit aliquid vi precum importunarum voluntate omnino repugnante, & quasi coacte ad importunitatem vehementem repellendam, ut diximus de metu levi, juxta illud Lucæ 11. *Si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens, eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi quotquot habet necessarios*, idest panes.

Ex quibus fit 1. quod impediens legatũ, aut eleemosynam precibus importunis, quę mixtum involuntarium continent, & metui levi injusto æquiparantur, ad restitutionem teneatur, ut notat Sanch. l. c. & Guttier. 2. licentiam a Superiore obtentam hujusmodi precibus importunis ad expendendum aliquid, non excusare Religiosum a vitio proprietatis. 3. quod licet donatio inter conjuges confirmetur morte donantis, ex cap. fin. de donat. inter virum, & uxorem; non tamen si ea fuerit nimia importunitate extorta. idem dicendum de donatione inter Patrem, & filium familias; unde hæredes donatoris possunt uti occulta compensatione.

XI. Ultimum corollarium est, quod potens aliquem juste accusare, si quid ab illo extorqueat ne accuset, ad restitutionem non teneatur. Et ratio est, quia hic metus est justus; quare cum alter privetur jure accusandi, quod habet, potest in compensationem juste ab altero aliquid accipere, quod proportionem habeat cum tali jure. Notandum tamen hoc verum habere, quando ille potest licite accusare, quin teneatur ad accusandum; nam si teneatur accusare, & obliget se ad non accusandum, contractus est nullus; non secus ac si Judex aliquid accipiat cum onere ferendi sententiam injustam; aut meretrix cum obligatione dandi copiam sui corporis; nemo enim potest obligari ad aliquid illicitum; propterea restitui debet, antequam scelus patretur, id quod acceptum est, & contractus rescindendus, quamvis post patratum scelus probabilior, & communior Sententia, contra Navar. & alios doceat non dari obligationem restituendi id, quod pro patrando scelere acceptum est; quia quamvis scelus non sit pretio æstimabile, nihilominus qui sce-

scelus perpetrat, exponit se periculo jacturæ honoris, famæ, bonorum externorum, & aliquando etiam periculo vitæ, & quidem in gratiam alterius; ac propterea retinere poterit post scelus jam patratum id, quod accepit, ut hunc se periculo exponeret.

Illud in controversiam adducitur, Num possit sibi retinere, quæ quis accipit, ne accuset prout potest, quin debeat, si timorem accusationis incutiat citra animum accusandi? Negant Bonac. de contr. d. 3. q. 1. p. 1. Mol. & alii, quia dolus dans causam contractui irritat illum. Sed probabilius affirmant Sanch. l. 4. d. 9. Less. c. 17. n. 42. cum aliis, quia licet dolus dederit causam contractui, ac proinde videatur donatio illa irrita; at hujusmodi dolus non est injustus; cum juste possit ille accusationem minari, sive animum habeat accusandi, sive non; unde donatio non erit irrita; siquidem solum dolus injustus dans causam contractui donationem irritat.

XII. Circa alterum quæsitum, Num restituenda sint in foro conscientiæ, quæ blandis, ac byssinis verbis extorquentur? Affirmant Cajet. 2. 2. q. 32. a. 7. Medina, Armilla; quia sicut preces importunæ, ac metus levis minuunt voluntarium; ita etiam blanditiæ, & amor, seu concupiscentia; atque adeo sicut restituenda sunt, quæ metu levi injusto, ac precibus importunis extorquentur; ita etiam quæ extorquentur blandis verbis, atque amore duce; presertim quia amor excæcat, non secus ac ebrietas.

Negandum tamen censeo cum Mol. d. 94. Sanch. l. 4. d. 11. Bonac. d. 3. de contr. q. 12. Soto, & aliis communius. Ratio est, quia ut notat Angelicus p. 2. q. 6. ar. 7. concupiscentia, & amor non solum non efficiunt involuntarium, sed potius augent voluntarium, cum sint causa, cur voluntas majori conatu operetur; ergo cum habeatur sufficiens libertas ad contrahendum, nihil est causæ cur restituendum sit, quod blandis verbis obtinetur. In tantum enim restituenda sunt, quæ precibus importunis, aut metu levi injusto extorquentur, quia iis pariter involuntarium secundum quid, seu voluntarium mixtum involuntario, & quidem per injuriam, ac violentiam; at in casu nostro nulla vis, nulla injuria, nullum involuntarium, etiamsi libertas aliquatenus sit diminuta per concupiscentiam; ergo non datur onus restitutionis.

XIII. Sequitur hinc primo, ut notant Sanch. Mol. Salon., meretrices non teneri ad restitutionem, si blandis verbis donationem aliquam ultra stipendium debitum extorqueant; dummodo non extorqueant fraudibus, v. g. dicendo se a Magnatibus esse concupitas, esse Virgines &c. quod tamen sit falsum. Verum Sanch. Sotus, Guttieres putant non committi fraudem a meretrice, per hoc quod falso dicat Amasio, se illum perdite adamare, quia nemo ignorat hanc esse muliercularum cantilenam.

Sequitur 2. ex eodem Sanch. nec vitiari testamentum, quod maritus blanditiis uxoris ductus in ejus favorem confecit; cum blanditiæ non reddant actum mixtum involuntario, licet libertatem coarctent.

XIV. Ad rationem in contrarium patet solutio ex dictis. Concupiscentia excæcat quidem mentem, ita ut actus non fiat juxta rationem, ac dictamen prudentiæ, at libertatem sufficientem ad peccandum, & ad contractus celebrandos relinquit, idque fere semper; quod si aliquando libertatem everteret, tunc solum restituenda essent, quæ per hujusmodi contractus involuntarios compararentur; universim tamen non sunt obnoxia restitutioni, quæ blandis, ac byssinis verbis extorquentur. Atque hæc inter innumeras quæstiones de restitutione satis sit primoribus labris delibasse; ea quippe ad Moralem potius, quam ad Scholasticam Theologiam spectant.

DISPUTATIO V.

De immediato effectu actuum Virtutum infusarum, videlicet De Merito.

Cum meritum Gloriæ condignum sit effectus gratiæ, ideo Angelicus post disputationem de gratia, disputat de merito; Nos hic opportunius de eo disputamus; tum quia meritum præmii supernaturalis est immediatus effectus moralis actuum virtutum infusarum, de quibus hactenus egimus; tum etiam quia meritum condignum fundat Dei justitiam erga creaturam, de qua jam disceptavimus; tum demum quia dispositio isthæc de merito viam sternit ad ea, quæ anno insequenti fuse discutienda sunt de causa meritoria Incarnationis, ac de meritis Christi Domini. Primo itaque agemus de merito condigno, ac de requisitis ad illud.

Secun-

Secundo de iis, quæ cadunt, aut cadere possunt sub meritum condignum. Tertio de merito congruo, & de iis, quæ sub tale meritum cadunt.

QUÆSTIO I.

De Merito condigno, & de requisitis ad illud.

Explicandum prius quid sit meritum, & in quo differat condignum a congruo; Deinde quænam sint requisita ad meritum condignum ex parte operis meritorii; quænam ex parte Personæ merentis; & quænam ex parte Personæ præmiantis.

ARTICULUS I.

Quid sit meritum condignum, quid congruum?

I. Meritum coram Deo præmii supernaturalis (de quo solum hic agimus) prout præscindit a condigno, & congruo, ex Ovied. & Haunol. definitur: *Obsequium factum Deo, potens ex se movere ad retributionem doni supernaturalis*. Differt ab impetratione; quia hæc movet per modum submissæ petitionis, illud per modum obsequii: differt a satisfactione, quia hæc est redditio æquivalens injuriæ.

Dividitur in condignum, & congruum: Illud habet æqualitatem cum præmio, ita ut accedente promissione præmiantis debeatur ex justitia, & independenter a promissione exigat solum connaturaliter retributionem præmiantis. Congruum vero ex defectu æqualitatis retributionem non exigit, quamvis convenienter detur, & solum debeatur ex liberalitate præmiantis: Sic Justus, qui meretur de condigno augmentum gratiæ, & gloriæ, illud exigit connaturaliter, & facta promissione exigit essentialiter: contra vero peccator, qui solum de congruo per contritionem supernaturalem meretur primam gratiam, illam non exigit, quamvis ex benignitate divina detur convenienter. Discrimen inter hæc merita D. Tho. in 2. dist. 27. q. 1. ar. 3. his verbis expressit: *Dicitur aliquis mereri ex condigno, quando invenitur æqualitas inter meritum & præmium secundum rectam æstimationem; ex congruo autem tantum, quando talis æqualitas non invenitur, sed solum secundum liberalitatem donantis munus tribuitur, quod dantem decet*. Idipsum sic explicat Cardinalis de Lugo: *Si Dux exercitus egregiam de hoste victoriam referat, dignus est, quia Rege ad ulteriores gradus honoris promoveatur; si vero miles privatus egregium facinus præstet, poterit quidem Rex moveri prudenter ad dandum illi præmium dignum Duce exercitus: si tamen det præmium inferius, non poterit miles conqueri; quia præmium majus meretur solum de congruo; quod si Rex stabularium propter curam equi bene præstitam vellet in filium adoptare, imprudenter ageret, quia ne de congruo quidem habetur meritum talis præmii*. Hæc Lugo. quamvis autem meritum congruum non ferat exigentiam rigorosam, fert tamen aliqualem exigentiam fundatam potius in liberalitate præmiantis, quam in præstantia operis: propterea Aug. contra Semipel. asserentes primam gratiam dari propter aliquod meritum imperfectum Fidei, l. 1. de præd. SS. c. 2. dicit: *Redditur namque gratia hoc pacto debita, nec donatur gratis*.

Ubi etiam notandum ex eodem Lugo disp. 24. de Pœnit. n. 10. quod in merito condigno æqualitas cum præmio non sit arithmetica, qualis est inter mercem, & pretium, sed geometrica, qualis est inter semen, & fructum maximum in corde Principis fœcundissimo: etenim quo major est Principis munificentia, eo majus præmium exigitur ea exigentia connaturali, ut posita promissione, illud citra injustitiam negari non possit: Contra vero in merito congruo habetur quædam tantum convenientia; unde facta præmii promissione, si denegaretur, non fieret contra justitiam, sed contra fidelitatem.

II. Neque dicas 1. ex Apost. non esse condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam. Nam de fide est, operationes supernaturales gratia informatas mereri de condigno vitam æternam. Unde Basilius l. de Sp. S. c. 24. dicit: *Mercatores nos sumus, per opera mandatorum possessionem cælestium comparantes*: quare Apost. vel loquitur de operibus naturalibus, ut putant Suar. & Bellar., quæ ne de congruo quidem mereri possunt donum supernaturale; vel negat æqualitatem arithmeticam pretii ad mercem, non vero æqualitatem proportionis seminis ad fructum maximum.

Neque dicas 2. Inter finitum, & infinitum nulla proportio; ergo inter merita nostra finita, & vitam æternam durative infinitam neque datur æqualitas arithmetica, neque geometrica, seu proportionis. Nam pri-

primo hoc probat, quod peccatum mortale, si esset finitæ malitiæ, posset condigne mereri pœnam æternam. Deinde dico, Infinitatem in duratione non tollere proportionem geometricam inter meritum, & præmium; & ratio est, quia justo debetur visio Dei tamquam hæreditas; sed hæreditas nunquam datur ad tempus, & beatitudo est essentialiter perpetua; ergo merito justi non potest coaptari præmium visionis beatæ, nisi æternum. Adde quod munificentiæ divinæ simpliciter infinitæ non potest correspondere præmium usquequaque finitum; ergo eum non possit præmium creatum esse infinitum intensive, debet esse durative infinitum.

Neque dicas ultimo, sæpe in Scripturis vitam æternam vocari Gratiam; Nam Eph. 2. dicitur, *Gratia salvi facti estis per fidem*; ergo non potest esse debita ex justitia. Nam vita æterna est solum in radice gratia, quatenus gratis datur prima gratia, qua ad fidem vocamur, & ad justificationem, & salutem perducimur: propterea in Arausic. II. can. 18. dicitur: *Debetur merces bonis operibus, si fiant, sed gratia, quæ non debetur, pracedit, ut fiant.*

ARTICULUS II.

De Conditionibus ad Meritum condignum requisitis ex parte operis.

III. Trid. sess. 6. can. 32. contra Calvin. & Luther. definit opera Justorum mereri vere augmentum gratiæ, vitam æternam, & gloriæ augmentum: quamvis autem in Tridentino non dicatur expresse hujusmodi meritum esse condignum proprie, & rigorose, ita scilicet ut præmium ex quadam justitia debeatur; communissime tamen contra Duran. apud Maur. q. 38. Theologi docent, Tridentinum intelligendum esse de condignitate stricte dicta: Ex Scripturis enim utrumque constat, & quod meritum Justorum sit condignum vita æterna, & quod hujusmodi præmium sit debitum ex justitia. Primum habetur Luc. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* & Sap. 3. *Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.* & 2. ad Tim. 1. *Ut digni habeamini Regno Dei, pro quo & patimini*: Secundum habetur Hebr. 6. *Non est injustus Deus, qui obliviscatur operis vestri, & laboris.* & ad Tim. 4. *Reposita est mihi corona justitiæ* &c. Et ratio a priori est, quia præmium meritis proportionatum debetur ex justitia, quoties promittitur sub conditione talis operis; sed vita æterna, spectata dignitate gratiæ, quæ dat jus ad visionem Dei, & spectata infinita munificentia Dei præmiantis, est præmium proportionatum meritis justorum, & promittitur sub conditione illorum, juxta illud Jac. 1. *Accipiet coronam vitæ, quam repromisit diligentibus se*: & Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*: ergo vita æterna debetur ex Justitia meritis Justorum; atque adeo hæc habent condignitatem stricte dictam relate ad hoc præmium. Hoc posito examinandæ sunt conditiones ex parte operis requisitæ ad meritum condignum; nempe an hujusmodi opus debeat esse liberum, honestum, supernaturale, arduum, & an elicitum, seu imperatum a charitate?

IV. Dico 1. Ut actus possit de condigno mereri augmentum gratiæ; & vitam æternam, debet esse liber, honestus, & intrinsece supernaturalis. Ita communiter.

Prob. 1. pars de libertate, tum ex Scripturis: Eccl. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus.* 2. Cor. 9. *Unusquisque prout destinavit in corde suo non ex tristitia, aut necessitate*: tum a pari, Actus demeritorius debet esse liber; ergo etiam meritorius: Tum a priori, quia ad meritum requiritur ut quis per actionem sibi imputabilem, atque adeo liberam reddatur dignus compensatione. Hinc Bernar. ser. 81. in Cant. dixit: *Ubi non est libertas, nec meritum.* Imo non sufficit sola libertas a coactione, ut constat ex Propositione 3. damnata Jansenii: sed requiritur libertas a necessitate, seu indifferentiæ. Hinc actus externus, qui non est liber libertate formali, sed solum denominativa, non addit meritum, aut demeritum actui interno formaliter libero, ut alibi ostendimus: & idem dicas de actu imperato, si careat libertate formali.

Prob. 2. pars de honestate ad meritum requisita; sicut enim non est dignus pœna, nisi qui difformat operationes suas legi, seu qui inhoneste operatur; ita non est dignus præmio, nisi qui operationes legi conformat, seu honeste operatur; ergo actus meritorius debet esse moraliter bonus, seu honestus. Imo quamvis pura omissio libera (si esset possibilis) posset esse peccaminosa, quia dignus est pœna, qui omittit facere id, quod debet; ea tamen non posset esse meritoria, ut docent communiter contra Ripal., quia bonum ex integra causa; atque adeo actus, ut sit bonus, & meritorius, non

solum

solum debet non prosequi malum, sed etiam debet positive prosequi bonum. Hinc Matth. 6. dicitur: *Attendite ne Justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin quam mercedem habebitis?* Neque dicas, esse dignum præmio ex Scripturis qui potuit transgredi, & non est transgressus; nam debet non transgredi ex amore honestatis, ut sit dignus præmio.

V. Dubitatur, An opus honestum debeat esse supererogationis, ut sit meritorium? Communissime id negant contra Dionys. Cisterc., cujus sententiam Suar. l. 12. de gr. c. 5. putat erroneam: dicitur enim Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, ergo non solum opera supererogationis, sed etiam opera præcepta sunt meritoria, cum utraque sint honesta, & libera. Adde, cæteris paribus, opus præceptum esse magis meritorium; quia per præceptum contrahit specialem honestatem obedientiæ: hinc opus, quod fit ex voto, est magis meritorium, quam si fiat sine obligatione voti, ut docet Suar. ex D. Thom., quia ratione voti, superadditur honestas Religionis.

Dices: Resp. non præmiat eos, qui leges observant, sed solum eos, qui ultra debitum operantur; ergo a fortiori Deus solum opera supererogationis remuneratur, quia probabiliter Deus omnia præcipit, etiam ex jure proprietatis, atque adeo omnia opera præcepta a Deo sunt debita ex justitia; unde non sunt meritoria.

Resp. neg. conseq. Resp. enim ex paupertate denegat præmium observantibus leges; Deus vero ditissimus non denegat. Præterea Resp. vult observantiam legum in bonum publicum, & creditor creatus exigit debitum ex justitia in bonum proprium; Deus vero utrumque vult in bonum nostrum, & ideo etiam opera præcepta remuneratur. Præterquamquod etiam in exercitio operum præceptorum habentur circumstantiæ non præceptæ, quæ in substantiam operum redundant, ut sunt intensio, & duratio talium actuum, motivum supernaturale hujus, vel illius virtutis &c.

Prob. demum 3. pars Conclusionis, quod actus meritorius debeat esse intrinsece supernaturalis, quia meritum, & præmium debent esse in eodem ordine, ut notat D.Th. 1.2.q. 109. a.5. propterea Arausic. II. Can. 7. anathematizat docentes posse nos quidquam operari in ordine ad salutem, sine illustratione, & inspiratione Spiritus S. Hinc actus naturales Justi non possunt esse meritorii præmii supernaturalis; quia ex hoc quod sint hominis justi non evadunt supernaturales. Unde Christus Dominus Matth. 7. dixit: *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* Imo addo cum Suar. l. 12. de Gr. c. 10. quod actus naturales eliciti a justo, & imperati a charitate, vel ab alio actu supernaturali non habent meritum distinctum a merito actus supernaturalis imperantis; sicut actus externus imperatus ab interno non habet meritum distinctum a merito actus interni, ut alibi ostendimus cum D Tho. contra Scot. & ratio est, quia adhuc actus imperatus remanet intrinsece naturalis, quamvis imperetur ab actu supernaturali; ergo non est proporionatus præmio supernaturali.

Dices: Actus supernaturales Christi Domini quamvis de se non sint proportionati ad præmium infinitum; tamen quia dignificantur a sanctitate substantiali infinita Christi Domini, sunt meritorii infinite; ergo pariter actus naturales justi, quamvis de se non sint proportionati ad præmium supernaturale, quia tamen dignificantur a gratia, possunt mereri præmium supernaturale.

Confirm. quia promittitur vita æterna in Euangelio etiam pro potu dato aquæ frigidæ; & a SS. PP. opera honesta naturalia valde commendantur.

Resp. Sicut actus naturales Christi Domini, & actus indifferentes nec merentur præmium infinitum, nec præmium supernaturale; ita pariter actus naturales honesti, & actus indifferentes Justi non sunt proportionati ad præmium supernaturale. quare concesso antec. nego conseq. disparitas est, quia in actibus supernaturalibus Christi Domini datur capacitas ad præmium majus, & majus supernaturale, prout est magis & magis digna Persona operans; atque adeo si persona operans est infinite digna, actus est meritorius infinite: Contra vero in actibus naturalibus honestis, aut moraliter indifferentibus Justi non datur capacitas ad præmium ordinis supernaturalis. Ratio ulterior est, quia operatio dignificatur a Persona; ergo a Persona infinite digna est infiniti valoris; At gratia accidentalis per accidens omnino se habet relate ad opera naturalia justi; quia hujusmodi opera non sunt filii Dei adoptivi formaliter, sed materialiter, & per accidens, sicut per accidens musicus ædificat, & ideo non dignificantur a gratia, nec redduntur meritoria præmii supernaturalis.

Ad confirm. Promittitur vita æterna pro potu frigidæ dato tamen ex motivo supernatu-

naturali. Præterea a SS. PP. commendantur opera honesta naturalia, præsertim iu infidelibus, quia indirecte promovent ad opera supernaturalia; quatenus facilitant ad hæc, & difficultant ad vitia, ut diximus in de Gratia.

VI Dico 2. Ut actus sit meritorius, debet pariter esse arduus, seu contemptivus alicujus commodi temporalis. Ita Esparz. q. 21. contra Maur. q. 44.

Prob. 1. ex Scripturis; *Non coronabitur, nisi qui legitime certaverit. Regnum Cœlorum vim patitur. Si tamen compatimur, & conglorificabimur.* Secundo a priori, quia præmium datur in compensationem operis in alterius gratiam exhibiti; atqui si in operis, & obsequii exhibitione nulla subitur jactura, non exigitur compensatio, ut patet; ergo opus meritorium debet esse contemptivum alicujus commodi in gratiam præmiantis: Et hac de causa actus honesti imperati, si careant libertate formali, non addunt novum meritum actibus imperantibus; quia scilicet nulla in iis exercendis habetur difficultas.

Confirm. 1. Præmium condignum debetur ex justitia, & tamquam merces; atqui quod debetur ex justitia, debetur ex contractu utrinque oneroso; ergo si obsequium non sit onerosum, & laboriosum, non est meritorium de condigno vitæ æternæ.

Confirm. 2. quia aliter Beati, qui magis Deum amant, quam ament homines, privarentur præmio ex mero arbitrio divino, & non ex defectu exigentiæ in eo amore, qui eum careat difficultate, non est meritorius.

Neque dicas, non esse meritorium, quia Beati sunt in termino, sicut odium Dei in damnatis non est demeritorium, quia sunt in termino. Nam ex opposita sententia hoc inconveniens sequitur, quod scilicet Beati non deberent esse in termino, sed deberent semper iterum iterumque mereri Deum amando, si ad meritum non requiritur victoriosius contemptus alicujus commodi. Paritas de damnatis non est ad rem; Nam, ut notat Haunol. n. 871. Deus nulli est injuriosus, si non puniat peccata damnatorum nova pœna, prout posset; imo bonum, quod per inflictionem novæ pœnæ obtineretur relate ad divinam gloriam, abunde compensatur ex ostensione suæ misericordiæ: Contra vero esset contra perfectionem justitiæ providentialis, si Deus non præmiaret opera amicorum exigitiva præmii ulterioris; & continuum miraculum patraret in frustranda hac exigentia morali.

VII. Dices 1. Hinc sequeretur, quod opus magis arduum esset magis meritorium; unde vitiis dediti magis mererentur, quam præditi virtutibus, dum bene operantur, ob maiorem in iis difficultatem. Sequeretur etiam, quod actus virtutis inferioris esset magis meritorius, si esset magis arduus, quam superioris.

Resp. Cæteris paribus conc. 1. sequelam, quia tamen præditi virtutibus cum a passionibus non impediantur, solent operari intensius ex vividiore cognitione motivorum præstantiorum, ideo eorum actus plerumque sunt magis meritorii. Ad 2. sequelam dico, quod Actus virtutis superioris possit esse magis meritorius ob sui præstantiam, quamvis sit minus arduus.

Dices 2. Quamvis actus non sit arduus, si tamen sit honestus, & liber, dignus est retributione, cum sit re vera obsequiosus; ergo potest esse meritorius sine arduitate.

Confirm. 1. quia potest Deus promittere aliquod donum sub conditione operis honesti non laboriosi; atqui in hoc casu talis actus esset meritorius de condigno talis boni, & non esset arduus; ergo.

Confirm. 2. quia ex Philosopho laus est præmium virtutis; atqui per quemvis actum honestum etiam non arduum homo exigit laudem; ergo & præmium.

Confirm. 3. quia Angeli, & Adam, antequam peccarent, nullam molestiam capere poterant ex actibus virtuosis, quibus merebantur; ergo ad meritum non requiritur actus molestus. Antec. prob. quia Adam erat in statu naturæ integræ, & justitiæ originalis; atque adeo erat immunis a quavis pugna inter partem inferiorem, ac superiorem, & a quavis pœna.

Resp. Non esse dignum retributione actum, ad quem natura ipsa inclinat, si non sit contemptivus commodi in gratiam alterius; ideo enim datur præmium, ut ad actus virtutis alliciamur; si tamen ad hujusmodi actus nostra sponte ferremur sine ullo incommodo, sufficiens præmium talis actus esset ipse actus, quo perficimur, juxta illud: *Ipsa sibi pretium virtus.*

Ad 1. confirm. neg. min. sicuti si Deus promittat bonum supernaturale sub conditione operis naturalis, vel indifferentis, non propterea talis actus erit meritorius boni supernaturalis; imo de facto promisit Deus gratiam contritioni peccatoris, nec propterea hæc de condigno meretur gratiam.

Ad 2. Nos hic loquimur de præmio inducti-

ductivo alicujus utilitatis, non de præmio nullius commodi inductivo, ut est laus orta ex opere honesto; Deus enim, & Beati propter suos actus sunt laudabiles, & exigunt hujusmodi præmium, nempe laudem, nec propterea dicuntur mereri.

Ad 3. Tam Angeli, quam Adam, dum erant in via, capaces erant alicujus incommodi, ac torturæ; aliter mereri non poterant, ut docent multi apud Suar. l. 1. de Gratia c. 25. Ideo enim peccarunt Dæmones, quia dum inclinabantur ad propriam excellentiam considerandam, & amandam, huic inclinationi non restiterunt; quod si restitissent, certe incommodum subjissent, ratione cujus vitam æternam fuissent consecuturi. Idemque proportionaliter dicas de Adamo.

VIII. Dico ult. Ut Actus sit meritorius de condigno, non requiritur quod sit elicitus, aut imperatus a charitate. Ita communius contra Sot., Med. apud Vasq. & contra Bannez putantem solos actus elicitos a charitate esse meritorios vitæ æternæ; nec non contra Palud., Bellar. l. 5. de Justif. c. 15 putantes, quod saltem virtualiter debeant imperari, ac referri in Deum per actum charitatis.

Prob. Scriptura omnibus actibus honestis supernaturalibus vitam æternam promittit: Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata;* ergo gratis omnino dicitur, quod soli actus a charitate eliciti, vel imperati mereantur vitam æternam. Ratio a priori est, quia Dei amicus, & filius adoptivus per omnes actus supernaturales honestos meretur præmium consentaneum amico, & adoptivo Dei; atqui præmium consentaneum amico, & adoptivo Dei est hæreditas, ac Dei visio, seu vita æterna; ergo per omnes actus supernaturales Justi merentur vitam æternam.

Dices: 1. Cor. 2. habetur: *Oculus non vidit &c. quæ præparavit Deus diligentibus se;* ergo actus meritorius debet esse a dilectione aut elicitus, aut saltem imperatus. Et ratio videtur esse, quia augmentum præmii substantialis, nempe visionis Dei, correspondet augmento gratiæ, & charitatis; sed habitus charitatis a solis actibus charitatis, aut a charitate imperatis intenditur; ergo ab his solis actibus habetur meritum vitæ æternæ.

Confirm. ut operationes nostræ mereantur præmium supernaturale, seu visionem beatam, referri debent ad Deum ultimum finem supernaturalem; sed solius charitatis est referre actus in Deum finem supernaturalem; ergo. Hinc Trid. sess. 6. can. 26. requirit ad meritum condignum, quod opera justorum sint in Deo facta; quod videtur sonare fieri ex charitate; idemque docet D. Thom. q. 114. a. 4. & alib.

Resp. Christum Dominum omnibus operibus honestis supernaturalibus vitam æternam promisisse. quare dum dicitur vita æterna præparata diligentibus, sensus est, quod detur propter charitatem sive formalem, sive participatam: omnes enim actus supernaturales participant aliquo modo charitatem, tum quatenus includunt aliquem amorem ultimi finis, tum quia dignificari debent a gratia, (quæ sæpe in Scriptura vocatur charitas) ut possint vitam æternam de condigno mereri. Ad rationem a priori negò min. Ab omnibus enim actibus supernaturalibus intenditur meritorie tum gratia, tum habitus charitatis, ac reliqui habitus infusi, qui sunt gratiæ proprietates.

Ad confirm. Sufficit, quod Actus ratione supernaturalitatis natura sua referantur ad Deum finem ultimum supernaturalem, ut possint mereri vitam æternam. Trid. ibi docet aperte, quod tantum opera Justorum, quæ sunt facta in Deo, hoc est in statu gratiæ, mereantur de condigno gloriam, non vero quæ fiunt in statu peccati. Ad authoritatem D. Thom. alii aliter. Certum est ex Suar. & Tanner. quod sæpe Angelicus alias in locis aperte nobiscum sentiat.

ARTICULUS III.

De conditionibus meriti condigni tum ex parte merentis, tum ex parte præmiantis.

Inquirendum, Num ad merendum condigne requiratur ex parte merentis status viæ, & status gratiæ; & ex parte præmiantis quod præmium promittatur?

IX. Dico 1. Ad meritum, & demeritum requiritur, ut actus honesti, aut inhonesti fiant in statu viæ. Ita communiter.

Prob. Status viæ dicitur status, in quo actibus bonis, & malis proposita est retributio; sed ad meritum, & demeritum requiritur, ut fiant in statu, in quo proposita est retributio; ergo requiritur status viæ. Prob. min. Nam sicuti qui currunt in stadio, & pugnant in agone, ut mereantur bravium, debent pugnare tempore, quo fit proposita retributio; ita in casu nostro, Hinc

Hinc in Scripturis dicitur: *Dum tempus habemus, operemur bonum: Venit nox, quando nemo potest operari*; propterea nec Beati, nec damnati merentur, aut demerentur, cum sint in termino. Certum etiam est, Animas Purgatorii non mereri augmentum gratiæ, & gloriæ. Dubitatur tamen, An sicut possunt aliquid nobis impetrare, ita possint mereri sibi aliquod præmium accidentale, v. g. remissionem venialis, aut solatium aliquod ministerio Angelorum exhibendum? Affirmat Rip. disp. 77. s. 4. Communius tamen negant: Cum enim non possint pro pœna debita satisfacere, sed solum satispati, nec possunt mereri.

Non est autem ex mero Dei arbitrio, sed est etiam ex natura rei, quod tempus viæ sit finitum, & illi succedat terminus. Ratio est, quia Beatitudo essentialiter est status quietis; atqui, si posset quis semper ulteriorem, & ulteriorem beatitudinem acquirere, non haberetur status quietis; ergo ex natura rei tempus merendi est limitatum, sicut etiam tempus demerendi miseriam oppositam beatitudini. Sunt quidem Angeli usque ad diem Judicii capaces novi gaudii accidentalis, ut notat D. Thom. 1. p. q. 62. a. 9. Juxta illud Luc. 15. *Gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente*; hujusmodi tamen gaudium non habent ex novo merito, sed vi beatitudinis substantialis, posita pœnitentia peccatoris, tamquam requisito; eodem modo Dæmones capaces sunt novæ pœnæ accidentalis, dum vident peccatores ad bonam frugem redire: quando vero vident homines in peccatum labi, tunc non habent gaudium positivum, sed negativum, seu carentiam illius pœnæ accidentalis, qua cruciarentur, si homines non peccarent.

Ex quibus deducitur, Homines in statu naturæ integræ, & justitiæ originalis, in quo erant immunes a pugna inter appetitum sensitivum, & rationalem, necnon a morte, & mortis vestigiis, connaturaliter habituros fuisse tempus viæ determinatum, (ut habuerunt Angeli) post quod si in eo statu innocentiæ permansissent, transferendi erant in Empyreum ad Deum videndum. Nunc autem in statu naturæ lapsæ tempus viæ est usque ad finem vitæ, juxta illud Eccl. 18. *Ne verearis usque ad mortem justificari*. Utrum autem Enoch, & Helias, qui nondum mortui sunt, sint in statu viæ, & capaces meriti? Affirmant Viegas, & Maur. q. 45. Negant communius cum Vasq. & Suar. l. 12. de gr. c. 15. quia sicut præter ordinem miraculose conservantur usque ad diem iudicii, & sicut non sunt in statu peccandi, ac demerendi, ita nec merendi. Aliter eorum merita crescerent ultra meritum omnium Sanctorum, quod videtur inopinabile.

X. Objic. Actus honesti de se sunt digni præmio, & inhonesti exigunt pœnas: ergo independenter a statu viæ habetur meritum, & demeritum.

Confirm. opus honestum per hoc, quod fit a Persona magis Deo dilecta, nempe a Beato, non desinit esse meritorium; ergo ut prius.

Resp. Actus honestos esse dignos præmio in actu primo, ac veluti conditionate, si scilicet iis proponatur retributio, ut cursus in stadio exigit bravium tantum conditionate; idemque dicas de actibus inhonestis, qui exigunt pœnam in actu primo, & ex natura rei est, ut non proponatur pœna pro peccatis, quæ fiunt in termino, & ideo peccata damnatorum non exigunt pœnam in actu secundo.

Ad confirm. redit eadem Responsio: Actus Beatorum non desinunt esse meritorii, quia sunt a personis magis Deo dilectis, sed quia deest conditio necessaria ad meritum, nempe quod proponatur retributio.

XI. Dico 2. Ad merendum de condigno vitam æternam requiritur etiam status gratiæ. Ita omnes Theologi contra Bajum damnatum a Pio V. & Greg. XIII.

Prob. Tum ex Script. 1. Cor. 17. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Jo. 15. *sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manseris in vite*, &c. Tum ex Trid. sess. 6. can. 32. Tum ratione, quia sine gratia vel homo est peccator, & non potest simul habere reatum pœnæ æternæ, & jus ad vitam æternam; vel homo est in pura natura, & non potest actus naturalis mereri præmium supernaturale, cum sint in diverso ordine.

Dices: Opus malum de se sufficit ad merendam miseriam; ergo opus bonum ad merendam Beatitudinem, sive naturalem, si opus bonum sit naturale; sive supernaturalem, si illud sit supernaturale; ergo ad merendam gloriam non requiritur status gratiæ, sed ad summum, quod actus sit supernaturalis.

Confirm. tum ex Apost. Rom. 2. dicente, Deum non esse Personarum acceptorem, sed gloriam tribuere omni operanti bonum: esset autem Personarum acceptor, si so-

si solum amicis operantibus bonum daret gloriam. Tum ex Aug. l. 2. de lib. arb. c. 6. ubi ait, lege æterna statutum esse, ut boni beatam, mali miseram vitam comparent; ergo ad beatam vitam promerendam sufficit ut bonus bene operetur, quin requiratur status gratiæ.

Resp. Actum supernaturalem non mereri de condigno gloriam, nisi procedat ab habente gratiam; tunc enim non esset actus filii adoptivi formaliter; ergo non posset mereri præmium dignum duntaxat filio adoptivo, nempe hæreditatem. In forma, concesso antecedente, nego conseq. Disparitas est, quia plus requiritur ad operandum supra naturam, & ad merendum beatitudinem supernaturalem, quam ad operandum infra naturam per peccatum, & ad merendam miseriam; sicut autem non potest homo per vires naturales mereri præmium supernaturale, sic neque potest dum est in statu servi per actus supernaturales mereri de condigno præmium proprium filii adoptivi, hoc est hæreditatem.

Hinc fit, actum contritionis supernaturalis elicitum a peccatore non posse mereri de condigno vitam æternam, atque adeo nec esse formam justificantem; si enim actus charitatis supernaturalis elicitus ab innocente carente gratia adoptionis non potest de condigno mereri vitam æternam, quia est opus servi Dei, non filii, unde non debetur illi hæreditas, a fortiori contritio peccatoris, quæ est opus inimici. Quod si non potest mereri de condigno vitam æternam contritio peccatoris, a fortiori non potest esse justificativa formaliter, seu deletiva peccati, ut dicemus in de Pœnitentia disp. ult. q. 2.; Cum plus requiratur ad delendum peccatum, quod est in ordine supremo, quam ad merendam gloriam.

Ad Confir. Deus non est personarum acceptor, si solum amicis honeste operantibus det Gloriam: quia solum amici illam merentur de condigno. Aug. loquitur in præsenti providentia, in qua bonus non potest non esse justus; In statu vero puræ naturæ bonus meretur beatitudinem naturalem.

XII. Dico ultimo. Ex parte præmiantis ad meritum condignum condignitate perfecta requiritur promissio divina, qua Deus se obliget ad præmium conferendum, quin sufficiat sola æqualitas proportionis cum tali præmio. Ita communiter apud Ovied. & Maur. d. 47.

Prob. Ad meritum condignum condignitate perfecta requiritur, quod præmium debeatur ex justitia; sed citra promissionem divinam Gloriæ hæc non debetur ex justitia, sed solum exigitur exigentia morali connaturali divinitus frustrabili; ergo ad meritum condignum requiritur ex parte præmiantis promissio præmii. Prob. maj. tum ex Apost. Hebr. 6. *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboris*: Tum ratione, quia in humanis tunc solum quis de condigno meretur bravium, mercedem, præmium, quando illud ex justitia debetur; & antecedenter promittitur. Ratio a priori est, quia omne debitum retributionis oritur vel quia retribuens accepit rem, aut opus, quod prius non erat accipientis, vel quia retributionem promisit sub conditione operis faciendi: atqui Deus non potest teneri ad retribuendum ex primo capite; non enim potest accipere a creatura rem, aut opus, quod antecedenter non esset ipsius Dei; cum ex ipso, in ipso, & per ipsum sint omnia, sitque Deus dominus omnium jure creationis; ergo unice potest Deus nobis debere mercedem ex secundo titulo, hoc est vi promissionis suæ; non quasi vero sola promissio sufficiat, ut meritum sit condignum; (contritioni enim peccatoris promittitur justificatio, quam tamen non meretur de condigno) sed quia citra promissionem præmium non est debitum ex justitia. Hinc Aug. ser. 17. de verb. Apost. dicit: *Debitor nobis factus est Deus, non aliquid accipiendo, sed quod ei placuit promittendo.*

Confir. Nisi requireretur promissio Præmiantis, non daretur apta ratio, cur animæ purgantes de facto non mereantur sibi de condigno augmentum gratiæ, & gloriæ; & cur Christus dominus non meruerit de facto Dæmonibus reparationem post lapsum; & Angelis bonis unionem hypostaticam.

XIII. Objic. Peccatum meretur de condigno pœnam æternam citra promissionem divinam; ergo etiam opus honestum meretur de condigno vitam æternam citra divinam promissionem.

Resp. nego conseq. Disparitas est, quia posita culpa Judex habet perfectum Jus proximum, & expeditum ad pœnam propositam infligendam; esto non teneatur illam infligere; At posito opere bono, Creatura non habet perfectum Jus, sed solum exigentiam connaturalem ad præmium, & ideo requiritur divina promissio.

QUÆSTIO II.

De iis, quæ cadunt, aut cadere possunt sub meritum condignum.

DUbitatur 1, Num possit Justus de condigno mereri alteri gratiam Sanctificantem, & sibi reparationem post lapsum? secundo An possit sub meritum condignum cadere Perseverantia finalis? An Auxilia supernaturalia præsertim efficacia? An prima gratia actualis? An primus gradus Gloriæ essentialis? An remissio venialis? Difficultas tamen est, An ea possint cadere sub meritum condignum saltem in Alia Providentia? Nam in presenti providentia, ut communiter Teologi docent cum D. Tho. 1. 2. q. 114. ar. 6. apud Maur. q. 51., Justus non meretur de condigno, nisi gratiæ augmentum, & gloriam sibimet: adeo ut nec sibimet mereatur de condigno Auxilia supernaturalia ad gratiam augendam, aut ad perserverantiam finalem; sive id oriatur ex defectu promissionis divinæ, sive ex defectu condignitatis jam exhaustæ præmio gratiæ, & gloriæ, quod sibi meretur.

ARTICULUS I.

Utrum possit Justus condigne mereri Alteri gratiam, & sibi reparationem post lapsum?

SOlum hic inquirimus, An possit Justus de condigno mereri gratiam Sanctificantem alteri immuni a peccato, aut augmentum gratiæ alteri Justo, præscindendo an possit illam mereri peccatori. Et sane quod justus hæc possit de congruo mereri docent communiter cum Angelico loc. cit. quia Amicitiæ munus est Amicorum preces exaudire; ergo cum Justus sit Dei amicus, congruum est, ut ejus obsequia, & preces impetrent Aliis a peccato immunibus gratiam Sanctificantem, vel Auxilia efficacia, quibus possint ad illam se disponere: difficultas solum est, An possit etiam de condigno juxta providentiam extraordinariam?

I. Dico equidem posse Justum in Alia providentia mereri de condigno Alteri a peccato immuni gratiam sanctificantem, & Alteri Justo augmentum gratiæ. Ita Suar. 3. p. disp. 4. sect. 17. Ripal. disp. 96. Maur. loc. cit. cum Cajet. Sot. Petro Hurt. contra Vasq. 3. p. dis. 4. c. 5. Mærat., Gasp. Hurt. & Alios.

Probant Conclus. Suar., Gran., Duran. & Alii, quia potuit Deus condere Adamum caput hominum, ita ut per bonam operationem gratiam de condigno etiam posteris mereretur; sicut de facto condidit Adamum caput hominum, ita ut per peccatum sibi, & posteris meruerit de condigno quod gratia privarentur; si enim peccatum Adæ potuit Posteris de condigno obesse, quidni possit in alia providentia ex institutione divina etiam prodesse de condigno?

Hæc tamen ratiocinatio impugnatur a Rip. quia si Adam constitueretur caput tam in ordine ad meritum, quam in ordine ad demeritum, sequeretur, quod sicut Posteri de facto demerentur privationem gratiæ propter peccatum originale, quod est interpretative proprium; ita tunc mererentur gratiam propter meritum proprium; unde non Adam mereretur posteris gratiam, sed ipsi sibi. Adde quod neque propter meritum proprium possent gratiam mereri; magnum enim discrimen est inter meritum, & demeritum: ut possint infantes demereri carentiam gratiæ, & pœnam æternam, sufficit, quod peccatum Adami sit interpretative proprium Infantium, per transfusionem voluntatum in illum; At ut possint mereri gratiam, non sufficit quod Actus bonus Adami sit interpretative proprius Posterorum, cum non sufficiat solus Actus bonus ad merendam gratiam; sed præterea requiratur dignitas Personæ merentis; unde solus Justus mereri potest de condigno gratiam; At per hoc quod operatio bona Adæ sit interpretative propria infantium, non fit quod gratia, quæ erat in Adamo dignificans ejus operationes, sit interpretative propria Infantium, cum gratia non dignificet nisi proprium subjectum physicum; ergo infantes non poterant mereri sibi gratiam, ut potuerunt demereri sibi pœnam. Hinc si Christus Dominus constitueretur caput hominum, non ut nunc fuit, (videlicet quod Aliis meruerit gratiam, illamque influat in fideles tamquam in membra) sed ita ut bona operatio Christi domini esset interpretative nostra, eo modo quo Adam fuit nostrum caput; Non per hoc nos mereremur præmium infinitum; & ratio est, quia in eo casu Christus dominus transfudisset in nos solum operationem moralem, non vero dignitatem Personæ infinitæ. Hac igitur ratiocinatione omissa,

Probatur Conclus. Potest Justus mereri de condigno gratiæ augmentum sibi; ergo etiam gratiam Innocenti, & augmentum gra-

tiæ

tiæ Alteri justo in alia Providentia: prob. conseq. quia Idem entitative est gradus gratię B, qui confertur de facto in præmium cōdignum Justo habenti gradum gratię A, ac qui conferretur in præmium ejusdem operationis Innocenti, vel alteri Justo; ergo sicut potest in presenti Providentia Justus mereri gradum gratiæ B sibi; poterit etiam in alia providentia illum eundem mereri innocenti, aut alteri justo.

II. Obji. 1. Dispar est ratio inter gradū gratiæ B, quem meretur de facto Justus sibi, & eundem gradum gratiæ, quem mereretur Alteri innocenti in alia providentia; ergo ex eo, quod possit illum mereri sibi, non infertur, quod possit etiam Aliis. Anteced. prob. quia dum meretur justus sibi gradum gratiæ B, meretur illum amico, & Filio Dei, atque adeo digno; contra vero dum meretur Innocenti, non meretur justo, ac digno; magis autem est mereri præmium non digno, quam digno; sicut magis est mereri gradum gratiæ B peccatori, quam Innocenti. ergo, &c.

Respond. quamvis magis sit mereri gradum gratiæ Alteri positive indigno, seu peccatori, quam innocenti, seu negative digno; at non est magis mereri illum innocenti, quam Justo; cum in neutro sit impedimentum: Deinde adhuc dato, quod plus sit mereri gradum gratiæ B non justo, quam justo; non est tamen magis mereri unum gradum gratiæ non justo, quam 1000. gradus Justo; ergo cum possit Justus mereri sibi 1000. gradus, multiplicando operationes honestas, poterit saltem per easdem operationes mereri unum gradum gratiæ innocenti; ita scilicet ut inæqualitas subjecti suscipientis præmium compensetur merendo plus sibi, quam Aliis. Quod patet in humanis: Nam Rex propter operationes strenuas militis æque confert præmium ipsi, ac ejus filiis, aut amicis; & dato quod non æque, certe si potest juxta leges boni remuneratoris conferre huic militi præmium ut 1000. saltem poterit idem miles iisdem meritis mereri condigne præmium ut unum suis filiis, vel amicis, qui non habent positivam dignitatem ad tale præmium ex propria operatione, sed ex operatione militis; & eodem modo in casu nostro, Innocens, quamvis non diceretur esse dignus gratia per proprias operationes, esset tamen dignus propter operationes Justi merentis illam huic innocenti.

III. Objic. 2. Si posset in alia Providentia Justus mereri alteri immuni a culpa gratiam, posset etiam de facto; imo de facto B. Virg. meruisset gratiæ augmentum nobis ob altissimum gradum Sanctitatis, in quo fuit collocata; ergo cum de facto non detur hujusmodi meritum condignum, nec est possibile.

Resp. neg. sequelam, connaturale enim est merenti, ut præmium exigat sibi prius, quam Aliis; ergo in præsenti Providentia, in qua servatur connaturalitas, quilibet Justus etiam maxime Sanctus meretur solum gratiæ augmentum sibi de condigno, non vero Aliis. In alia vero Providentia posset Deus de potentia absoluta nolle dare Justo præmium ullum ipsi, sed velle, ut præmium a propriis bonis operationibus exigitum conferatur Aliis; in quo casu non est ratio, cur non possit gratia alteri innocenti, aut augmentum gratiæ alteri Justo conferri. Ratio a priori est, quia, ut notat Rip. n. 10. condignitas operum non vindicat sibi æqualitatem Arithmeticam cum prę-mio, sed solum geometricam admittentem latitudinem majoris, vel minoris præmii: unde quamvis de facto actus charitas A, v.g. mereatur de condigno duos gradus gratiæ, poterat tamen Deus eundem actum cum eadem connaturalitate, & juxta leges boni remuneratoris acceptare ad conferendum vel unum tantum gradum, vel tres ipsi merenti; ergo pariter poterat in alia Providentia Deus, juxta leges boni Remuneratoris, citra ullam innaturalitatem, aut ullum detrimentum merentis, acceptare eundem actum ad conferendum merenti duos gradus gratiæ, prout confert nunc; & simul unum gradum Alteri innocenti, aut Justo.

IV. Objic. ultimo. Si posset Justus mereri Alteri innocenti gratiam Sanctificantem, posset etiam mereri de condigno alteri gloriam, ut potest sibi; conseq. est falsum; ergo & antec. probatur minor; dignitas Gratiæ ad gloriam est dignitas adoptionis, quę non communicatur nisi in genere causæ formalis subjecto, cui inhæret; ergo.

Confir. quia Gratia est semen Gloriæ; semen autem non fructificat, nisi in solo, ubi satum est; ergo solum sibi potest Justus mereri Gloriam.

Resp. nego min. Ad probationem, quamvis dignitas, seu Jus gratiæ ad Gloriam ut hæreditatem sit dignitas propria filii Dei adoptivi, nec possit hujusmodi Jus, seu dignitas haberi a non adoptivo; potest tamen non adoptivus habere jus ad gloriam ut Coronam ratione meriti alieni; ita tamen ut gloria non sit danda, nisi prævio fundamento

gratiæ, ad quam etiam habeatur jus, seu exigentia moralis ratione meriti alieni: quis enim neget, quod possit Christus dominus mereri nobis gloriam dandam una cum gratia ex ejus meritis infinitis? ergo falsum est quod jus ad gloriam ut Coronam conferatur solum in genere causæ formalis.

Ad Confir. Gratia dicitur semen gloriæ, quia nulli datur gloria, nisi cui insit gratia, quę illam connaturaliter exigat; At potest innocenti & gratia, quæ est radix gloriæ, & ipsa gloria dari ob meritum alienum.

V. Quærendum hic esset, An Justus possit mereri alteri peccatori gratiam, seu remissionem peccati. Sed hoc opportunius in de Incarnatione dis. p. quęst. 3. art. 2., ubi, Deo dante, dicemus, quod sicut nequit justus pro mortali condigne satisfacere, eo quod mortale sit saltem in ordine supremo, ita nec possit alteri mereri de condigno remissionem mortalis, quia carentia mali positi in supremo ordine est bonum negativum pariter ordinis supremi; non secus ac unio hypostatica est bonum ordinis supremi positivum; atque adeo sicut non potest Justus mereri de condigno unionem hypostaticam, ita nec potest cōdigne mereri alteri remissionem peccati, quia utrumque est bonū ordinis supremi, illud positivum, hoc negativum.

Hinc fit, nec posse justum mereri sibi de condigno reparationem post lapsum, ut docet D. Tho. 1. p. q. 114. a. 7. Maur. q. 52. Bell. Suar. l. 12. de Gr. c. 27. & Alii communissime contra Rip. disp. 95. sect. 2. Ratio est, quia si non potest justus mereri Alteri de condigno remissionem peccati, ut hic supponimus, nec poterit alteri mereri de condigno reparationem post lapsum, quæ involvit remissionem peccati; ergo a fortiori non potest illam mereri sibi: Tum quia isthæc reparatio post lapsum involvit remissionem peccati, tum etiam quia per peccatum subsequens ad meritum justi extinguitur omnis exigentia meriti præteriti; atque adeo non potest intuitu meriti præteriti conferri de condigno remissio peccati; sicut enim extincta exigentia physica in subjecto, quæcumq; forma in eo ponatur, non ponitur ut exigita; ita extincta exigentia morali per peccatum, quodcumque donum conferatur, non potest conferri ut exigitum, atque adeo non potest habere rationem præmii. Utrum autem cadere possit saltem sub meritum congruum reparatio post lapsum? dicemus quęstione sequenti.

ARTICULUS II.

Num possit sub meritum condignum cadere Perseverantia finalis, Remissio venialium, Auxilia efficacia, Prima Gratia, & Primus Gradus Gloriæ?

VI. Circa primam difficultatem certum est ex D. Tho. 1. 2. q. 114. a. 9. cum Communi Theologorum apud Suar. l. 12. de Gratia c. 27. in præsenti providentia Justum non posse de condigno mereri perseverantiam finalem in gratia; & ratio est quia ad meritum condignum, ut diximus qu. 1. non solum requiritur proportio cum præmio, sed etiam quod tale præmium a Deo promittatur; atqui in præsenti providentia non promittitur Perseverantia finalis bene operantibus, ne unquam sint desides in bonis operationibus; imo monentur Justi, ut semper timeant. Ad Philip. 2. *Cum timore, & tremore salutem vestram operamini.* 1. Cor. 10. *Qui se existimat stare, videat, ne cadat.* ergo in præsenti providentia peseverantia finalis non cadit sub meritum condignum. Difficultas solum est, Utrum possit in alia providentia cadere, ita scilicet ut si promitteretur a Deo perseverantia propter bonum aliquod opus, v. g. propter ingressum in Religionem, tunc ea caderet sub meritum condignum, an vero solum sub congruum, ut de facto cadit solum sub meritum congruum justificatio peccatoris promissa a Deo sub conditione onerosa contritionis?

Dico equidē posse in Alia providentia Justum mereri de condigno perseverantiā finalem. Ita communius contra Maur. q. 52. n. 10.

Prob. Tunc Justus mereretur de condigno perseverantiam finalem, quando per actum aliquem supernaturalem mereretur de condigno auxilia efficacia danda sibi usque ad mortem; sed potest hæc mereri de condigno; ergo. Prob. min. Auxilia efficacia danda usque ad mortem non sunt bonum præstantius, quam sit augmentum gratiæ habitualis, & gloria æterna, ut patet; sed potest justus mereri, & de facto meretur de condigno augmentum gratiæ, & gloriam æternam; ergo si Deus vellet in alia providentia Justis bene operantibus, vice augmenti gratiæ, & gloriæ, promittere auxilia efficacia usque ad mortem, & deinde solam beatitudinem naturalem æternam, in tali casu Justus mereretur de condigno perseverantiam finalem.

Hinc Colligitur, quod in præsenti providen-

videntia Justus non mereatur de condigno auxilium ullum efficax; quia non datur promissio talis auxilii; in alia vero providentia posset de condigno mereri auxilia efficacia, vel in numero determinato, puta 10., vel tempore determinato, puta per annum, vel per totam vitam, ut ostendimus.

VII. Objic. 1. Deus in præsenti providentia promisit orantibus bona omnia spiritualia, juxta illud, *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*. ergo in præsenti providentia orando meretur justus de condigno auxilia efficacia, & perseverantiam finalem.

Resp. Sicut Deus promisit contritioni peccatoris justificationem, quam tamen peccator solum de congruo meretur, ita promisit orantibus quodcumque petierimus in nomine Christi Domini, quod tamen solum de congruo meremur: & ratio est, quia oratio Justi habet proportionem solum cum augmento gratiæ, & gloriæ; cum aliis vero bonis spiritualibus haberet proportionem, si Deus illam ordinasset ad ea bona, & non ad augmentum gratiæ, & gloriæ; ergo cum de facto Deus ad hoc præmium duntaxat illam ordinarit, sequitur quod teneatur Deus exaudire preces solum ex vi promissionis, non ex obligatione justitiæ. Hinc Matth. 7. dicitur Deus exaudire preces, quia Pater, & bonus est, non quia Justus; coronam vero justitiæ reddit, quia justus: & Psal. 65. dicitur: *Benedictus, qui non amovit deprecationem meam, & misericordiam suam a me*.

VIII. Objic. 1. Fingamus, Deum promittere Petro pro actu A auxilium efficax ad actum B; in tali casu Petrus vel mereretur pro actu B augmentum gratiæ & gloriæ, vel non; si primum, falsum est, quod auxilium efficax dandum in præmium actus A sit minus bonum, quam augmentum gratiæ & gloriæ, quod datur in præmium actuum supernaturalium; nam illud auxilium efficax, quod datur in præmium actus A, cum trahat actum B, trahit etiam in radice augmentum gratiæ, & gloriæ; atque adeo præstat tali augmento: si secundum, ergo Deus injuste se gereret non præmiando actum B, juxta illud Hebr. 6. *Non est injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & laboris*.

Confir. 1. ex Maur. ut quis mereatur perseverantiam finalem debet mereri auxilium efficax, post quod repugnet lapsus; sed hujusmodi auxilium est impossibile; ergo non potest homo de condigno mereri perseverantiam finalem.

Confir. 2. Si quis mereretur perseverantiam finalem merendo auxilia semper efficacia, sequeretur quod esset confirmatus in gratia, & quod danda illi essent auxilia efficacia, qua efficacia simpliciter; sed hujusmodi collatio auxiliorum æquivalet prædefinitioni antecedenti, quæ in nostra sententia evertit libertatem; ergo non potest in alia providentia perseverantia finalis cadere sub meritum condignum.

Resp. quod Deus posset in alia providentia promittere Petro pro actu A supernaturali auxilium efficax ad actum B, ita tamen ut nullum præmium vellet conferre pro actu B; nec propterea Deus esset injustus. Ratio est quia tunc Deus negando præmium est injustus, quando illud antecedenter promisit; in casu nostro non promisisset præmium, seu augmentum gratiæ, & gloriæ pro actu B, ergo non esset injustus, negando hujusmodi augmentum, sed solum frustraretur exigentiam naturalem talis actus.

Ad 1. Confir. Argumentum solvendum ab eodem Maur., qui non negat, posse Justum mereri de congruo perseverantiam finalem. In forma dist. maj. post quod repugnet lapsus vi promissionis divinæ, conc., vi ipsius auxilii, nego maj. & dist. min., nego conseq.

Ad 2. dici potest 1. quod sicut Apostoli postquam fuerunt in gratia confirmati, ita homo in casu nostro haberet solum libertatem ad circumstantias actus præcepti, & ad substantiam actuū supererogationis, quod sufficit, ut possent mereri, quamvis carerent libertate ad peccandum, & ad demerendum, si detur iis auxilium efficax, qua efficax simpliciter: Sic Christus dominus capax fuit merendi, non tamen peccandi ratione impeccabilitatis ortæ ex unione hypostatica: Secundo dici potest, quod tam confirmatis in gratia, quam homini in casu nostro detur auxilium efficax qua efficax in maxima latitudine, non tamen simpliciter, adeo ut moraliter tantum non possent peccare, non vero metaphysice.

IX. Ad 2. difficultatem, Num cadere possit sub meritum condignum Remissio venialium? Dico quod quamvis de facto non cadat, cum de facto omne meritum condignum Justi sit in ordine ad augmentum gratiæ, & gloriæ; in alia tamen providentia posset cadere sub meritum condignum remissio venialium.

Prob. Potest Justus satisfacere de condi-

gno pro veniali; ergo a fortiori poterit de condigno ejusdem remissionem mereri; conseq. sequitur, quia magis requiritur ad satisfactionem, quam ad meritum condignum; cum inter satisfactionem, & offensam requiratur proportio arithmetica; inter meritum vero, & præmium geometrica. Antec. hic supponitur ex dicendis in de Incarnatione, ubi ostendemus solum offensam mortalem mensurari a dignitate Personæ offensæ; veniale tamen mensurari solum a fervore amicitiæ cum Persona, quæ leviter offenditur, quia peccatum veniale non est contemptus Dei, nec amicitiæ divinæ, ut est mortale, sed est quidam contemptus fervoris amicitiæ cum Deo, & ideo non est in ordine offensæ divino, & supremo, ut est mortale; propterea dari potest commensuratio arithmetica, inter satisfactionem Justi, & peccatum veniale, adeo ut possit justus condigne pro eo satisfacere.

Neque dicas, quod si potest de facto Justus condigne satisfacere pro venialibus, quod est majus; poterit etiam de facto mereri condigne remissionem venialium, quod est minus. Negatur enim sequela, & ratio disparitatis est, quia ad satisfaciendum pro debito, vel offensa, nulla requiritur benigna voluntas creditoris, sed sufficit quod ponatur id, quod debetur, aut obsequium æquale offensæ: contra vero ad merendum requiritur, quod a præmiante bona operatio ordinetur ad præmium, & quod illud promittatur; in præsenti autem providentia non promittitur remissio venialium pro operationibus justis, sed solum promittitur augmentum gratiæ, & gloriæ.

X. Ad 3. Difficultatem, Num scilicet mereri possimus auxilia efficacia? jam diximus.

Ad 4. Num possit cadere sub meritum condignum prima Gratia? Certum est, quod, si loquamur de prima gratia actuali, ea cadere non possit sub meritum, ne congruum quidem. Ratio est, quia Principium meriti non cadit sub meritum; cum non possit idem causare se ipsum: si vero loquamur de primo gradu gratiæ habitualis, diximus jam Articulo superiore quod possit Justus mereri de condigno primam gratiam habitualem alteri innocenti, non tamen alteri peccatori: Nemo tamen potest sibi ipsi de condigno mereri primum gradum gratiæ, ne innocens quidem, etiamsi operetur actus supernaturales. Ratio est, quia Gratia habitualis, & gloria, quæ est hæreditas, non debetur nisi filiis Dei adoptivis, & actibus filiorum, qua talium; atqui actus supernaturales hominis non adoptati per gratiam non sunt actus Filii adoptivi Dei, sed sunt actus servi; ergo illis non debetur in præmium condignum prima gratia, & gloria; si enim servo Regis non debetur amicitia cum Rege per hoc præcise, quod Regem diligat, a fortiori Creaturæ essentialiter servæ Dei, nondum adoptatæ per gratiam, non debetur amicitia cum Deo, per hoc præcise, quod Deum diligat. Hinc a fortiori sequitur quod peccator per contritionem supernaturalem non possit de condigno mereri primam gratiam, quamvis illam mereatur de congruo, ut dicemus quæstione sequenti.

XI. Ad ultimam difficultatem De primo Gradu Gloriæ essentialis, Num scilicet de facto cadat sub meritum condignum? quando scilicet contritio meretur de congruo primum gradum gratiæ, adeo ut a gratia habituali dignificetur contritio ad merendum primum gradum Gloriæ

Dicendum cum D. Th. 1. 2. q. 112. ar. 2. Suar. Vasq. Bell. apud Maur. q. 49. contra Martinon. & Ripal. de facto cadere sub meritum condignum non solum augmentum gloriæ, sed etiam ipsam gloriæ substantiam, seu primum gradum Gloriæ.

Prob. Tum ex Scripturis, in quibus promittitur Gloria. Matt. 19. *Qui reliquerit Patrem &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*: Tum ex Trid. sess. 6. can. 32. ubi dicitur Justificatus mereri *augmentum gratiæ, vitam æternam, & gloriæ augmentum*. Tum ratione, quia in tantum primus gradus gloriæ non caderet sub meritum condignum, quia supponeretur debitus aliunde, videlicet propter primum gradum gratiæ datum liberaliter per contritionem citra meritum condignum; sed hoc non obstat, quo minus contritio dignificata a primo gradu gratiæ, quam meretur de congruo, dignificetur in eodem instanti ab eadem gratia ad promerendum de condigno primum gradum gloriæ; ergo de facto contritio peccatoris meretur de condigno primum gradum gloriæ promissum. Prob. mi. tum a posteriori, quia Christus dominus de facto meruit resurrectionem, & gloriam corporis, ut docet D. Th. in 3. dis. 18. ar. 5. quamvis ea esset aliunde debita ratione filiationis naturalis Dei; tum a priori, quia mereri est acquirere jus ad præmium propter obsequium præstitum; sed non repugnat quod acquiratur novum jus ad præmium, ad quod

quod antecedenter habebatur aliunde Jus; ergo dari potest aliunde jus ad præmium antecedenter debitum. Min. hæc prob. Sicut enim dari potest novum debitum ad id, quod antecedenter debebatur, ut cum quis vovet observare præceptum; ita dari potest novum jus ad id, relate ad quod præsupponebatur jam jus: Ut cum quis emit rem sibi promissam.

Hinc infertur, quod primus gradus gloriæ cadat non solum sub meritum condignum contritionis dignificatæ a Gratia, sed etiam attritionis, quando illi in Sacramento adnectitur Gratia, ut notat Maurus paritatè rationis.

XII. Objic. 1. Qui emit v. gr. domum, non potest iterum illam emere, aut habere pro præmio, vel dono; ergo qui habet jus ad gloriam ratione gratiæ præhabitæ, non potest illam condigne mereri, & accipere in præmium; ergo non datur meritum condignum ad primum gradum gloriæ aliunde debitum ratione gratiæ dignificantis contritionem peccatoris.

Resp. 1. Retorqueo paritatem, qui emit domum, anteqnam sibi tradatur, potest iterum aliud pretium pro eadem domo solvere ad acquirendum novum jus in eandem; ergo a pari. Secundo quamvis non possit iterum emi res empta, potest tamen emi res promissa; ergo potest pariter dari meritum ad gloriam aliunde debitam. In forma, omisso antecedente cum D. Tho. in 3. dist. 18. q. 1., Nego conseq. disparitas est, quia Emptio principaliter est propter rem emptam, & pretium datur ut acquiratur aliquid pretio æstimabile; post primam autem emptionem, per solutionem novi pretii non acquiritur de novo aliquid pretio æstimabile; etiamsi acquiratur novum jus ad eandem rem emptam, cum non magis æstimentur duo jura ex justitia in eandem rem, quam unum tantum; ergo res empta non potest iterum emi. contra vero Actio meritoria principaliter est propter honestatem operis, non propter præmium; proptcrea etiamsi præmium non daretur, ea esset per se amabilis; Hinc posita una actione meritoria relate ad præmium A, adhuc datur motivum principale ad ponendam secundam relate ad idem præmium merendum; atque adeo etiam posito jure ad gloriam ut hæreditatem, per primum gradum gratiæ, poterit dari in eodem instanti jus ad gloriam ut Coronam vi contritionis dignificatæ ab eadem gratia.

XIII. Objic. 2. Si contritio peccatoris posset a primo gradu gratiæ dignificari ad promerendum de condigno primum gradum gloriæ, sequeretur quod eadem contritio dignificata a primo gradu gratiæ deberet in eodem instanti dignificari ad merendum secundum gradum gratiæ; sequela est absurda; ergo &c. Maj. prob. quia universim opera justorum, quæ de condigno merentur gloriam, merentur etiam augmentum gratiæ. Probat. etiam minor, quia si a primo gradu gratiæ contritio dignificaretur ad promerendum secundum gradum gratiæ in eodem instanti conferendum, pariter a secundo dignificaretur ad merendum tertium; & sic esset processus in infinitum, qui repugnat.

Resp Nego sequelam. Ad probationem nonnulli admittentes partes proportionales actu infinitas in quantitate, & qualitatibus, apud Ovied. contr. 5. n. 40. docent, quod primus gradus gratiæ dignificaret ad merendam medietatem secundi gradus, & hanc ad quartam partem, hanc ad octavam, & sic in infinitum, quin tamen totum præmium excederet deinde secundum gradum gratiæ; sicut infinitæ partes proportionales palmi non excedunt quantitatem palmarem. Equidem dico cum Platel. n. 669. & aliis communius, quod primus gradus gratiæ collatus in posteriori ad contritionem peccatoris non dignificet ad ulteriorem gradum gratiæ, ne proportionalem quidem; sed solum dignificet ad primum gradum gloriæ promerendum. Ratio est, tum quia Deus licet contritioni promiserit gratiam, at ratione hujus primæ gratiæ non promisit contritioni ulteriorem gradum gratiæ; contra vero ratione primi gradus gratiæ promisit contritioni gloriam, ut constat ex Tridentino loc. laud.; ergo solum gloria debetur ex justitia, & de condigno, non vero augmentum gratiæ: Tum etiam quia videtur incongruum, quod præmium A sit causa præmii B, & præmium B causet præmium C in infinitum; hoc autem sequeretur, si gratia dignificaret ad augmentum gratiæ; non sequeretur vero, si dignificet ad primum gradum gloriæ; ergo rationabiliter promittitur contritioni gloria, non vero augmentum gratiæ; & ideo contritio peccatoris solum gloriam meretur de condigno.

XIV. Objic. 3. ex Lugo. Si Rex promittat strenue militantibus præmium, ita ut Plebejus evadat nobilis, & nobilis evadat Dux; Plebejus strenue operando acquireret nobilitatem, a qua tamen non dignificare-

 tur.

tur, ut per eandem operationem mereretur gradum Ducis exercitus; ergo neque contritio peccatoris dignificatur a gratia ad merendam gloriam.

Resp. cum eodem Platelio, concesso antecedente, nego conseq. Disparitas est, tum quia in primo casu tantum promittitur nobilitas Plebejo, non vero ratione nobilitatis in eo instanti acquisitæ Ducatus; contra vero ratione gratiæ per contritionem de congruo collatæ promittitur peccatori gloria ex Trident. loc. cit. Tum etiam quia videtur incongruum, quod quis per actum meritorium mereatur præmium, quod dignificare possit ad aliud præmium in infinitum; & ideo strenua operatio Plebeii dignificat ad nobilitatem, non vero ratione nobilitatis ad Ducatum, & sic in infinitum: contra vero gratia dignificare potest contritionem peccatoris ad promerendam gloriam, quæ tamen ad nullum aliud præmium promerendum dignificet.

XV. Quæres hic, utrum saltem divinitus principium meriti cadere possit sub meritum? Negant communius cum Vasq. & aliis apud Ov. ex D. Th. 3. p. q. 2. art. 11. qui propterea negat potuisse Christum dominum mereri suam unionem hypostaticam; & ratio est, quia si Principium meriti caderet sub meritum, sequeretur quod causaret meritum, & simul a merito recausaretur; atque adeo daretur mutua causalitas, & sic idem causaret mediate se ipsum. Affirmativam tamen sententiam docent Suar. 3. p. d. 10. sect. 4. Ruiz, Kon. apud eundem Ovied. putantes, quod meritum existens in mente præmiantis, seu prævisum a præmiante, possit causare moraliter principium meriti, a quo talis operatio meritoria dignificetur: eo modo, quo potest sanitas finaliter intenta causare ambulationem, quæ deinde physice recauset sanitatem; In utroque enim casu videtur mutua causalitas esse in diverso genere, & ideo non repugnare.

Sed impugnantur communiter, quia quamvis utraque causa tam finalis, quam meritoria causent intentionaliter, diversimode tamen causant effectum; causa enim finalis causat, ut sit; meritoria vero causat, quia est; v. g. Sanitas in mente ægroti causat ambulationem, ut per eam ponatur a parte rei sanitas intenta: contra vero meritum in mente præmiantis non causat præmium, ut per illud ponatur meritum; sed quia prævidetur meritum jam existens realiter, ideo causatur præmium; propterea causa meritoria non spectat ad genus causæ finalis, sed ad genus causæ efficientis. Ex quo fit, non repugnare mutuam causalitatem inter causam finalem, & efficientem, quia causant in diverso genere; repugnare vero inter principium meriti, & meritum, quia causant in eodem genere causæ efficientis.

Ex quibus sequitur, Non posse dari præmium ut præmium antecedenter ad existentiam realem meriti; cum non possit effectus præire existentiam suæ causæ efficientis, ut dicemus anno sequente. Quomodo autem gratia collata Antiquis PP., & Angelis data fuerit intuitu meritorum Christi domini tempore consequentium? Nodus est Gordius dissolvendus in de Incarnatione.

QUÆSTIO III.

De Merito Congruo.

Explicavimus qu. 1. naturam meriti congrui, & ejus discrimen a condigno; verum sicut in hoc requiruntur nonulla ex parte operis operantis, & præmiantis, ita in Congruo; cum utrumque conveniat in ratione generica meriti; de his conditionibus agendum in præsenti; deinde de iis, quæ cadere possunt sub meritum congruum; & qua ratione universim meritum augeatur.

ARTICULUS I.

De Conditionibus ad Meritum congruum requisitis.

I. Dico 1. ut detur meritum congruum præmii supernaturalis, requiritur quod actus sit liber, moraliter bonus, seu honestus, intrinsece supernaturalis, & arduus, seu contemptivus alicujus commodi temporalis.

Prob. iisdem rationibus, quibus quæstione prima ostendimus has omnes conditiones requiri ex parte operis in merito condigno. Addo hic ex D. Tho. 1. p. q. 95. art. 4. circa meritum actus externi, quod licet actus externus non addat meritum aut demeritum actui interno ex defectu formalis libertatis; unde cæteris paribus non magis meruisset v. gr. Abraham, si vere Filium immolasset, quam dum voluit tantum im-

immolare; dummodo iidem actus volnntatis cum eadem intensione, ac libertate in utraque hypothesi ponerentur: nihilominus is, qui actui interno superaddit externum, per accidens meretur, aut demeretur magis; quia ut plurimum in exercitio operis superaddi solent plures actus interni, & magis intensi, ad superandas difficultates occurrentes; & ideo qui vult, & facit, per accidens meretur magis, quam qui tantum vult, & non facit: quia scilicet actus interni per accidens non solent esse pares in utroque. Addo ulterius, quod si uterque istorum in actibus internis sint pares, ita meritum substantiale utriusque erit æquale; ut tamen meritum accidentale majus sit in eo, qui vult, & facit, quam in eo, qui vult, & non facit. Ratio est, quia præmium substantiale consistit in visione beata, & in gaudio de bono increato; præmium vero accidentale in gaudio de bono creato: sed qui vult, & facit, habet hoc gaudium accidentale, videlicet de bono opere externo a separatro, quo gaudio caret, qui vult, & non facit; ergo illi in præmio accidentali sunt impares. Ratio a priori est, quia sicut actus internus in eo, qui vult, & facit, per accidens extenditur ad actionem externam bonam conformem legi divinæ, atque adeo habentem suam specialem bonitatem moralem; ita per accidens ejus meritum extenditur ad præmium aliquod accidentale, nempe ad gaudium de tali opere externo: propterea aureolæ, quæ dantur Martyribus, Virginibus, Doctoribus, ad præmia accidentalia operum externorum spectant.

II. Dico 2. Ad meritum congruum præmii supernaturalis requiritur status viæ, non tamen status gratiæ. Ita communiter contra Sotum, & Medin. apud Maur. q. 54. n. 22. putantes, in peccatoribus dari solum vim impetrandi, non vero vim merendi de congruo.

Prima pars Conclusionis probatur iisdem rationibus, quibus quæstione prima ostendimus, ad meritum condignum requiri, quod operans sit viator. Unde fit, quod Beati in Cœlis, & animæ in Purgatorio non mereantur de congruo, sed solum possint aliquid nobis obtinere per modum puræ impetrationis, & ex vi meritorum viæ; quatenus positis Sanctorum orationibus in Cœlo, tanquam conditionibus, merita præterita merentur de congruo, & obtinent id, quod pro nobis postulant in ordine ad salutem.

Prob. secunda pars, quia meritum congruum dicitur obsequium illud, quod conveniens est compensari præmio supernaturali, quamvis cum eo non habeat proportionem geometricam requisitam ad meritum de condigno: atqui contritio v. g. peccatoris procedens ex viribus gratiæ est obsequium Deo præstitum, quod convenit compensari justificatione; dum enim peccator facit quantum in se est ad amicitiam Dei recuperandam, congruum est, quod illi ea non denegetur; ergo ad meritum congruum non requiritur status gratiæ. Hinc Aug. in Psal. 50 dixit: *Ninivitæ pœnitentiam egerunt, & certam misericordiam meruerunt*. & Ambros. *Lacrymæ veniam non postulant, sed merentur; & tu si veniam vis mereri, dilue culpam lacrymis tuam*.

Neque obstat illud Apost. 1. Cor. 13. *Si Charitatem non habuero, nihil sum*. Sensus enim Apost. est, quod sine Gratia non habeatur meritum condignum ad salutem; quin velit fidem, spem, orationem, & hujusmodi actus ex viribus Gratiæ moventis, & excitantis positos non prodesse per modum impetrationis, & simul meriti de congruo ad gratiam, & salutem obtinendam.

Hinc fit, quod sicut peccator per opera supernaturalia meretur de congruo præmium supernaturale; ita per opera naturalia honesta mereatur de congruo bona temporalia, ut notat Suar. l. 12. de Gratia c. 38. Propterea Aug. l. 5. de Civ. c. 15. dicit, Deum dedisse Romanis imperium, & felicitatem temporalem propter actus naturales moraliter honestos, quos exercebant.

III. Dico 3. Ad meritum congruum ex parte præmiantis non requiritur promissio; ea tamen non obstat merito congruo. Ita communissime apud Suar. l. 12. de Gratia c. 23. contra Sotum putantem, quod si præmium promittatur, eo ipso fit condignum, quia debetur ex justitia.

Prima pars Conclusionis patet, quia etiam præmium supernaturale non promissum potest esse congruum, quod non denegetur; ergo non requiritur promissio ad meritum congruum. Sic perseverantia finalis, auxilia efficacia, bona temporalia conducentia ad salutem non sunt promissa, & tamen communissime DD. docent contra Cajet. 1. 2. q. 114. a. 9. quod ea de congruo mereri possimus: dicit enim Aug. l. de bono persev. cap. 17. *Frustra a Domino quotidie poscitur perseverantia, si non eam Dominus per gratiam suam in illo, cujus orationes exaudit,*

dit, *operatur*. Neque dicas eam esse promissam in illa promissione universali, *Petite*, *& accipietis*. Nam independenter ab hac promissione universali debemus Perseverantiam a Deo petere, & ab ejus misericordia illam sperare, adeo ut congruum sit non negari.

Secunda pars prob. quia ad meritum condignum non sufficit, quod præmium sit promissum, sed requiritur etiam, quod sit æquale merito; ergo si non sit æquale, meritum non erit condignum, sed congruum; unde non obstat promissio præmii merito congruo. Et de facto Contritioni promissa est Justificatio, quam tamen solum de Congruo meretur peccator; Nec ea danda est ex Justitia, sed solum ex fidelitate, tamquam gratis data; dicitur enim Rom. 3. *Justificati gratis*.

ARTICULUS III.

De iis, quæ cadere possunt sub Meritum Congruum.

IV. Certum est, quod licet in præsenti providentia nemo, præter Christum dominum, possit quidquam mereri aliis de condigno; multa tamen aliis possumus mereri de congruo; datur enim communicatio meritorum inter fideles, adeo ut unus possit aliorum orationibus, & meritis adjuvari; ergo potest unus alteri de congruo mereri bona spiritualia. Hinc Ambr. lib. 5. in Luc. in illud, *quorum fidem ut vidis* &c. dixit: *Magnus Dominus, qui aliorum meritis ignoscit aliis*. & August. *Nos venerari sanctos, ut meritis consociemur, & eorum orationibus adjuvemur*. Ratio a priori est, quia Meritum de congruo est, quod conveniens est aliquo præmio compensari; sed conveniens est, merita justorum compensari etiam hoc præmio, quod scilicet propter illa conferantur aliis bona conducentia ad salutem, v. g. quod Martyrium Protomartyris compensetur conversione D. Pauli, pro quo oravit; ergo. Notat tamen Suar. loc. cit. c. 35. quod licet non requiratur status Gratiæ, ut possit quis aliquid sibi de congruo mereri, requiritur tamen, ut possit mereri aliis; Jac. n. 5. dicitur: *Orate pro invicem, ut salvemini; multum enim valet deprecatio justi assidua*; & D. Ambros. *Si diligis Dominum Deum tuum, non solum tibi, sed etiam aliis poteris emereri*. Præterea licet nemo possit quidquam in præsenti providentia mereri aliis de condigno, potest tamen justus pro alienis pœnis debitis condigne satisfacere, applicando pro iis suam satisfactionem. Ratio est ex Martinon. d. 44. n. 189. quia Deus ita ordinavit, & dignatus est acceptare condignam satisfactionem unius pro Alio; quod tamen non ordinavit circa meritum. Et ratio ulterior est, quia recto ordini charitatis consonat, quod nemo privet se mercede Gratiæ, & Gloriæ respondente suis meritis condignis: quando autem justus applicat suas satisfactiones, aut orat pro altero, & meretur illi aliquid de congruo, tunc non privat se sua mercede debita actui quatenus meritorio; quamvis applicet illum alteri, quatenus est satisfactorius, vel impetratorius.

V. Dico nunc 1. Probabiliter possunt justi mereri sibi de congruo reparationem post lapsum. Ita videtur sentire D. Tho. lect. 3. in c. 6. ad Hebr. (Quamvis 1. 2. faveat contrariæ sententiæ) Scot. Bellar., Suar contra Vasq. & Thomistas.

Prob. Ex iis, quæ secundo Paralip. c. 19. habentur de Josaphat Rege Juda, ubi dicitur: *Impio præbes auxilium, & idcirco iram merebaris, sed bona opera inventa sunt in te*; ubi Lyranus addit: *Merebaris iram ex rigore justitiæ; sed propter alia opera tua bona pepercit tibi Deus ex dulcore misericordiæ*. Item David psal. 70. orat Deum, *Cum defecerit in me virtus mea, ne derelinquas me*: Atqui si non possemus de congruo mereri, & impetrare hanc reparationem, frustra peteretur: ergo potest justus de congruo mereri reparationem post lapsum.

Confirm. De facto peccator potest mereri sibi de congruo justificationem per contritionem, quin peccatum obstet tali merito; ergo a fortiori justus poterit mereri reparationem post peccatum, quin peccatum extinguat meritum congruum: quare dum dicitur, quod per peccatum extinguatur, seu consopiatur omnis exigentia præmii fundata in operibus bonis, juxta illud Ezech. 18. *Si averterit se justus a justitia sua, omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur*; intelligendum de merito condigno, non de congruo. Et ratio a priori est, quia meritum de congruo dicitur, quod conveniens est misericorditer compensari aliquo premio; atqui conveniens est, quod opera justorum compensentur a Deo misericorditer reparatione post lapsum; v. g. quod dilecto D. Petri compensaretur reparatione post lapsum trinæ negationis; ergo.

Neque dicas, Justum per peccatum retractare virtualiter omnia opera bona præ-

terita; ergo nihil pro iis debetur, ne de congruo quidem. Nam Justus dum peccat non dicit virtualiter, nollem fecisse opera honesta, sed solum ponit opus contrarium operibus honestis; quod non sufficit, ut opera honesta præterita mortificentur, etiam relate ad meritum Congruum.

VI. Dico 2. Perseverantia finalis cadere potest in præsenti Providentia sub meritum congruum. Ita Communiter cum Suar. Vasq. qui D. Thomam absolute negantem, posse justos mereri perseverantiam, interpretantur de merito condigno, non de congruo.

Probatur tum ex August. lib. 2. de bono Persev. c. 6. ubi dicit: *Hoc demum suppliciter emereri potest, sed cum datum fuerit, amitti contumaciter non potest*. Tum ratione, quia frustra juberemur a Deo illam quotidie petere dicendo, *Ne nos inducas in tentationem*, si eam orationibus impetrare, & mereri de congruo non possemus. Ratio a priori est, quia Conveniens est, Deū compensare bono Perseverantiæ orationes quotidianas, & præstantia merita Justorum. Immo Vasq. contra Medin. putat, infallibiliter esse concedendam petentibus; cum dicatur Matth. 7. *Petite, & accipietis*; quod negari non potest, si oratio fiat, ut oportet. Ubi notandum ex Ripal. disp. 19. orationem differre a merito, quia meritum movet præcise, quatenus est obsequium erga præmiantem; Oratio vero quamvis movere possit, quatenus est hujusmodi obsequium, movet tamen etiam quatenus est propriæ miseriæ confessio, & alieni auxilii imploratio. Hinc oratio supernaturalis utrumque habet, & mereri de congruo, & impetrare; oratio vero naturalis non potest mereri de congruo præmium supernaturale, ut docent Catholici contra Semipelagianos; potest tamē probabiliter illud impetrare, ut ostendit Ripalda loco cit. Sicut enim Deus ex aspectu nostræ miseriæ moveri potuit ad ponendam Incarnationem, ita ex precibus nostris naturalibus moveri potest ad dandum quod petitur, in quo casu oratio non esset meritoria, sed impetratoria.

VII. Ex dictis sequitur primo, posse Justos mereri de congruo peccatoribus gratiam remissivam peccati; Nam si potest peccator illam sibi per contritionem mereri, a fortiori poterit Justus illam mereri aliis. Secundo, posse Justos mereri sibi de congruo Auxilia gratiæ etiam efficacia, usque ad finalem Perseverantiam. Tertio Gratias gratis datas, & bona temporalia prout conducentia ad Salutem. Quarto Primam Gratiam actualem Aliis; intantum enim non potest homo illam mereri sibi, quia principium meriti non cadit sub meritum; qnod non militat, si Justus illam mereatur aliis.

VIII. Difficultas non levis est, Num potuerint Justi de congruo Incarnationem mereri? Ad quod dicendum cum Maur. q. 54. n. 70. Potuisse in alia Providentia; quia conveniens est, petitiones supernaturales, & desideria justorum illam expectantium compensari tanto bono. In præsenti tamen Providentia nec Sanctos Patres, nec Deiparam meruisse Incarnationem quoad substantiam, ne de congruo quidem, docent communius contra Vasq. 3. part. disp. 23. quia Principium meriti, seu prima Gratia non potest cadere sub meritum: atqui in præsenti providentia Incarnatio est principium omnis meriti, cum omnis gratia conferatur intuitu meritorum Christi; ergo Incarnatio quoad substantiam non potest in præsenti Providentia cadere sub meritum congruum. Dixi, Incarnatio quoad substantiam; Nam quoad anticipationem temporis, seu quoad circumstantiam, admittitur a DD. quod de facto sub meritum congruum B. Virginis, & SS. Patrum ceciderit. Equidem tamen probabilius censeo, quod etiam in præsenti providentia Deipara, & SS. PP. meruerint de congruo Incarnationem quoad substantiam, ut docet D. Th. 3. p. q. 2. ar. 11. ubi habetur: *Ex congruo meruerunt Sancti Patres Incarnationem desiderando, & petendo; congruū enim erat, ut Deus exaudiret eos qui ei obediebant*. Quomodo autem id accidere possit in præsenti providentia, quin detur mutua causalitas inter meritum, & præmium, nec principium meriti cadat sub meritum, explicabimus in de Incarnatione; ubi ostendemus, & quod B. Virgo meruerit de condigno suam Maternitatem, & quod de congruo cum Sanctis Patribus meruerit Incarnationem; quia scilicet merita Christi relate ad gratias Deiparæ, & Sanctis Patribus collatas non habuerunt rationem meriti remunerandi per præmium, sed habuerunt rationem meriti solutivi, & compensativi, seu fuerunt instar pretii soluti pro merce antecedenter collata juxta viam, & doctrinam Arandæ, & Haunoldi de Incarn. n. 356.

IX. Dices: opera honesta naturalia non possunt de congruo mereri præmium supernaturale propter ordinis diversitatem; ergo nec opera supernaturalia justi mereri possunt

sunt de congruo Incarnationem, quæ est præmium in ordine supremo, ac divino.

Respond. nego consequentiam: disparitas est, quia licet unio hypostatica sit in supremo gradu; est tamen intra eundem ordinem supernaturalem, in quo sunt merita Justi; unde non habetur diversitas ordinis, quæ obstat merito congruo; contra vero opera naturalia sunt in diverso ordine relate ad præmium supernaturale: propterea quamvis entitative magis differat Natura a gratia, quæ est in ordine diverso, quam gratia ab unione hypostatica; tamen magis connectitur, & proportionatur gratia cum unione hypostatica, quam natura cum gratia: sicut quamvis entitative plus distet Deus ab intellectu creato, quam Angelus ab oculo; illi tamen magis proportionatur; adeo ut possit intellectus Deum cognoscere; non tamen oculus Angelum videre. Ratio autem, cur magis proportionetur gratia cum unione hypostatica, & ambæ sint in eodem ordine supernaturalitatis, ex eo colligi potest, ut notat Suar. quia natura non potest actibus suis perfecto modo attingere ordinem supernaturalem, cum non possit viribus naturalibus dari cognitio scientifica de objecto supernaturali: contra vero viribus supernaturalibus gratiæ dari potest cognitio scientifica de unione hypostatica: Præterea actibus naturalibus non possumus credere, & sperare gratiam fide, & spe consentanea, & sufficienti ad illam de congruo merendam; contra vero possumus fide, & spe supernaturali credere, & sperare unionem hypostaticam de congruo illam merendo saltem in alia providentia; ac propterea gratia habet vim colligandi nos moraliter Christo, & faciendi ejus membra; ubi natura non habet vim colligandi nos gratiæ.

X. Quærendum denique, qua ratione meritum universim augeatur? Dicendum, ex multiplici capite augeri. Primo ex majori dignitate operantis. Secundo ex actuum multiplicatione. Tertio ex eorundem diuturnitate. Quarto ex Intensione majori. Quinto ex præstantia objecti actuum supernaturalium. Sexto ex majori difficultate in iis exercendis; & probabiliter etiam ex conjunctione cum meritis Christi Domini, ut docent non pauci cum Haunoldo in de Merito, n. 912.

XI. Dubitatur tamen primo, an, cæteris paribus, major Gratia in operante conferat ad augmentum meriti, & præmii?

Respond. Damnatam esse propositionem xix. Baii dicentis, *Opera Justitiæ, & temperantiæ, quæ Christus fecit, non hausisse majorem valorem ex dignitate personæ operantis.* Hinc Theol. docent cum D. Tho. Suar. Lugo disp. 5. de Inc. sect. 7. Rip. disp. 81. contra Vasp. universim majorem dignitatem operantis, atque adeo gratiam intensiorem, cæteris paribus, reddere actum magis meritorium. Ratio est, quia Actus honesti dignificantur ad meritum a gratia Sanctificante, quæ residet in Persona operante; ergo a majori gratia magis dignificantur ad meritum: Ex Philosopho enim sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis: Sic in humanis idem opus est magis meritorium, si fiat a Principe, quam si a Plebejo; & propter eandem rationem merita Christi domini sunt infiniti valoris; quia dignificantur a Persona Verbi infinite digna.

Dices: Peccatum non est magis demeritorium per hoc, quod fit a Persona magis impia, & indigna; ergo nec opus honestum est magis meritorium per hoc, quod fit a Persona magis sancta, & digna.

Confirm. Actus Sacerdotis, vel Episcopi non est magis meritorius, per hoc quod fit a Persona magis digna; ergo neque per hoc, quod fit a Persona magis Sancta.

Respond. Paritatem esse molestam, adeo ut Rip. n. 38. dicat, Granadum, & Jo: de Lugo in ea maxime implicari: Ea tamen videtur esse disparitas ex eodem Ripal. quia indignitas, & demeritum peccati unice habetur ab ejus inhonestate, non ab indignitate Personæ, quia Persona rationalis, præscindendo ab actibus malis, nullam habet de se indignitatem, sed potius dignitatem ad beatitudinem naturalem. Contra vero dignitas, & meritum actus honesti habetur non solum ab ejus dignitate, sed etiam a dignitate Personæ operantis, dignificatæ ad meritum a gratia Sanctificante. Quod patet etiam in humanis, ubi offensa non est gravior eo, quod aliæ offensæ præcesserint: contra vero obsequium est majus, si fit a Persona magis digna.

Ad Confirmationem nego consequentiam: Sicut enim dignitas Episcopalis non confert ad meritum Gloriæ, ne de congruo quidem simpliciter, ita nec confert ad majus meritum. Utrum autem meritum ad incrementum Gratiæ, quæ est in operante, crescat Arithmetice, an solum Geometrice? non vacat examinare. Videndus Lugo d. 6. de Incar. sect. 2.

XII. Dubitatur secundo, Utrum meritum, atque adeo præmium crescat per multipli-

tiplicationem quorumcunque actuum supernaturalium, etiamsi remissiorum habitu supernaturali influente; an vero solum augeatur per multiplicationem actuum intensiorũ?

Ad quod dicendum, Nos jam in de Charitate ostendisse cum D. Tho. contra Bannes, habitus infusos intendi meritorie etiam per actus remissiores. Diximus etiam contra Scotum, augmentum gratiæ, quod quis meretur de condigno ob actus supernaturales, conferri statim, non vero in primo instanti post mortem.

XIII. Dubitatur tertio, Utrum duratio major actus augeat meritum? Ad quod facile respondeo cum Maur. qu. 53. n. 26. Quod si continuatio actus ferat plura exercitia libertatis, procul dubio meritum augeat; Secus vero si fiat sine nova libertate. Sicut enim actus externus, quia superadditur interno sine nova libertate, non auget meritum; ita in casu.

Denique quod meritum Justorum probabiliter crescat etiam ex conjunctione cum meritis Christi Domini, seu ex eo, quod intuitu meritorum Christi gratia sit collata justis, discutiemus Deo dante in de Sacramentis disp. 3. qu. 3. Hanc interim conjunctionem cum Christo capite affectantes præsenti labori finem faciamus. Esto itaque hujus annui pensi,

(Sed ob ubi Æternitatis!)

F I N I S.

L. D. & B. V. sine labe Conceptæ.

THE

THESES PROPUGNATÆ
EX HOC TRACTATU
DE JUSTITIA, ET JURE.

I. Non solum Gratia, & Virtutes Theologales infunduntur nobis in Baptismo, sed etiam Virtutes Morales supernaturales, quæ distinguuntur realiter tum a virtutibus Theologalibus, tum etiam a Gratia, quamvis ab ista nunquam separentur. Infunduntur pariter septem dona Spiritus Sancti, quæ realiter etiam a Virtutibus Moralibus per se infusis distinguuntur, & ab iis discriminantur, quia per Virtutes Morales homo solum disponitur in ordine ad finem supernaturalem conformiter ad rationem, quæ est principium intrinsecum; per dona vero Spiritus Sancti disponitur ad operandum Spiritualiter altiori modo juxta instinctum Spiritus Sancti, qui est principium dirigens extrinsecum.

II. Virtutes per se infusæ non acquiruntur per frequentationem actuum, sed debent immediate a Deo infundi, ac proinde sunt supernaturales. Hinc a Naturalibus discriminanur per hoc, quod illæ dumtaxat connexionem habeant cum Gratia tanquam ejus proprietates, non istæ. Virtutes vero Theologales discriminantur a Moralibus, quia illæ habent pro objecto tam formali, & immediato, quam materiali, & primario ipsum Deum, secus vero Morales. Possunt autem actus naturales habere idem Objectum formale, ac supernaturales; Et proinde Virtutes Naturales non differunt a supernaturalibus, & infusis necessario ex Objectis formalibus.

III. Habitus Virtutum infusarum non opponuntur cum Habitibus vitiorum immediate; propterea possunt in quacunque intensione componi in eadem Voluntate. Actus pariter virtutum infusarum cum Habitibus vitiosis non opponuntur, nisi mediate, quatenus producendo Habitum facilitantem ad consimiles actus, hic habitus deinde immediatam exercet oppositionem cum Habitu vitioso opposito: Actus tamen vitiosus graviter peccaminosus solum demeritorie opponitur cum virtutibus infusis, & cum Gratia. Denique actus virtutum infusarum non opponuntur cum actibus vitiorum oppositorum leviter peccaminosis; neque actus virtutum naturalium cum actibus vitiorum oppositorum graviter malis.

IV. Virtutes infusæ sive connectantur, sive identificentur cum gratia sanctificante, possunt divinitus componi cum peccato mortali actuali, adeo ut mortale remittatur per condonationem intrinsecam in instanti, quo fit. Sicut enim gratia alterius ordinis, quæ solum esset Natura supernaturalis, & prima radix potentiarum, seu habituum, necnon actuum supernaturalium, compossibilis est etiam cum peccato habituali, seu cum macula juris, ut alias diximus; ita Gratia præsentis ordinis, quæ est veluti externa Dei promissio de dando nobis suo amore amicabili, & hæreditate, atque adeo amicitia, ac filiatio Dei adoptiva compossibilis est cum peccato actuali, seu cum macula facti. Potest per accidens virtus influere in actum malum oppositum aliis virtutibus ab ipsa: Quinimo potest etiam virtus seipsam lædere influendo per accidens in actum vitiosum sibimet oppositum. Potest pariter Actus Virtutis saltem superioris imperare actum virtutis inferioris, etiam internum; itaut actus imperatus, si sit formaliter liber, habeat intrinsece meritum virtutis inferioris, & extrinsece meritum virtutis superioris, a qua imperatur. Actus etiam inferioris virtutis, puta pænitentiæ, imperare potest actum virtutis superioris, puta charitatis.

V. Jus, quod respicitur a Virtute Justitiæ, est Legitima facultas percipiendi commodum libertatis suæ ex usu rei, seu Moralis potestas disponendi de re ad libitum. Jus in re non est diversum a jure ad rem, sed est idem consideratum sub diverso statu. Juri activo respondet passivum in eo, qui aliquid debet ex jure stricto. Jus physice consideratum non importat ex parte objecti entitatulam superadditam modalem simul, & moralem; aptesiquidem constituitur per legem faventem uni, gravantem reliquos, posito titulo, & acceptatione.

VI. Inter species juris sunt dominium plenum, Ususfructus, seu dominium utile, &

& Usus juris , seu jus ad usum . Dominium plenum fert jus disponendi de re ad omnes usus possibiles ; Ususfructus fert jus ad utendum , & fruendum re , salva ejus Substantia ; Jus ad usum fert solum jus ad utendum , non vero ad locandam , aut commodandam rem , nec ad alienandos ejus fructus . Dominium proprietatis non potest se extendere ad usus rei oppositos legi constitutivæ , aut destructivæ , seu diminutivæ dominii ; extenditur tamen ad usus lege non permissos , & annullatos , adeo ut lex prohibens , aut irritans non diminuat dominium , sed ejus usum impediat .

VII. Ut dominium sit plenum , sufficit , quod possit se extendere ad omnes usus , qui sunt rei simul , & domino possibiles , esto non se extendat ad usus , qui alterutri tantum sunt physice possibiles , sed non utrique . Ad acquirendum dominium requiritur procul dubio titulus , seu ratio illud fundans , cujusmodi est actio illa legibus præscripta , a qua tanquam ab ultima determinatione illud inducitur ; puta legitimus contractus , quo dominium transfertur , inventio rei adespotæ , publica auctoritas , qua in bonum Reipublicæ aliquando bona unius in alium transferuntur , ut fit per præscriptionem , usucapionem , & similia .

VIII. Usus facti licitus importat legitimam facultatem utendi re , acceptam a domino revocabilem ad nutum . Hujusmodi usus etiam in rebus unico usu consumptibilibus est separabilis a domino . Dominium pariter directum separari potest ab Usufructu , seu dominio utili perpetuo . Hinc apte conciliatur Matrimonium inter Deiparam & D. Josephum cum voto castitatis per mutuum pactum contractui matrimoniali subinsertum de servando semper voto castitatis , exhibendo dominium directum in corpus alterius , retento utili in perpetuum ; adeo ut si daretur deinde voti dispensatio , & pactum subinsertum mutuo consensu rescinderetur , tunc daretur obligatio ad copulam expedita . Minus autem apte ab aliis aliter conciliatur , aut dicendo , quod votum castitatis nuncupatum sit a B. Virgine post nuptias ; aut per hoc , quod Deiparæ consenserit in obligationem ad copulam , non vero ad ipsam copulam , eo quod per revelationem sciebat futuram D. Josephi castimoniam ; sive per hoc , quod B. Virgo solum contraxerit Sponsalia , non Matrimonium ; sive demum per hoc , quod Matrimonium Deiparæ cum suo Sponso solum fuerit in ordine ad convivendum in Sancta Societate , non in ordine ad prolem procreandam .

IX. Dominium in instanti donationis est solum penes donatarium ; donatio quippe non est actus dominii formalis , sed radicalis , & reflexi , quatenus supponit in instanti antecedente ad donationem dominium formale tamquam materiam destruendam per ipsam donationem translativam dominii in donatarium . Dominium in solidum plenum , ac perfectum penes plures repugnat , etiam pro primo instanti donationis . Nec declinatur repugnantia aut per nudam rei replicationem , aut per hoc quod posita prævisione per scientiam mediam , quod duæ voluntates sint semper concordaturæ in ordine ad usum rei , præfiniatur ista concordia , & utrique dominium conferatur ; sive illud in priori ad præfinitionem concordiæ conferatur , sive in posteriori , sive concomitanter , & disparate , ita ut neque præfinitio concordiæ dependeat a collatione dominii , neque ista ab illa .

X. Justitia , Virtutum moralium præstantissima , est constans , & perpetua voluntas tribuendi unicuique jus suum : propterea est virtus moralis ad alterum in pressa significatione ; respicitque medium rei , ac versatur directe circa operationes exteriores ad alterum ordinatas , indirecte vero circa passiones . Analogice dicitur de Justitia commutativa , quæ ordinat cives ad invicem ; de distributiva , quæ ordinat communitatem ad cives ; de Legali , ac de vindicativa , quæ ordinant cives ad communitatem , quamvis diversimode ; illa scilicet per observantiam legum spectantium commune bonum ; ista per condignam æqualitatem pœnæ cum delicto .

XI. Objectum materiale proximum Justitiæ non est jus aut activum , aut passivum , quippe quod præsupponi debet ; sed est ipsa operatio externa alteri debita ex jure stricto ; Objectum vero materiale remotum sunt ipsæ res , quæ debentur , & quarum exhibitione alteri satisfit . Objectum tamen formale , & specificativum justitiæ , seu ratio amandi ejus operationes est Honestas , quæ relucet in operatione externa justa alteri debita ex jure stricto . Unica , & adæquata solutione ita extinguitur omne debitum , ut iterata ejusdem debiti solutio , sive successive , sive simultanee posita non possit esse actus Justitiæ . Ad satisfaciendum obligationi , ac præcepto justitiæ sive negativo , sivo positivo , non datur obligatio operandi ex motivo justitiæ ; Potest quippe fieri satis

huic

huic obligationi, si non lædatur jus alienum, aut si læsum resarciatur, ex quocunque modo id fiat.

XII. Rigorosa justitia exerceri mutuo potest inter Patrem, & Filium, etiam non emancipatum; necnon inter conjuges; sicut etiam inter dominum, & servum, sive is sit mancipium, sive verna. Potest etiam rigorosam justitiam Creatura erga Deum exercere, ac rigorosam injustitiam; & probabiliter quodvis mortale de facto est formaliter injustitia strictè dicta Creaturæ adversus Deum. Potest vicissim Deus justitiam erga Creaturam exercere; cum possit jus presse dictum illi conferre, obligando se ex contractu oneroso ad dandam, v.g gloriam, ut proinde ex justitia illam deinde conferat. Optime autem conciliatur supremum, & inabdicabile Dei dominium cum jure strictò in Creatura, dicendo, quod impotentia in Deo tum moralis, tum physica ad denegandam gloriam, ex contractu oneroso promissam, citra injustitiam, sit impotentia Grammaticalis, non Theologica, eo quod oriatur ex perfectione potentiæ non aliter compossibilis cum exercitio virtutis justitiæ; sicut impotentia ad mentiendum, & impotentia tum moralis, tum hysica ad denegandam gloriam ex contractu gratuito promissam citra infidelitatem, est impotentia Grammaticalis orta ex perfectione potentiæ, quæ non aliter potest exercere virtutem fidelitatis. Deus autem conferendo jus strictum Creaturæ, utramque potest potentiam obligare, & ordinariam, & extraordinariam.

XIII. Injustitiæ proprius actus est injuria presse dicta. Scienti autem, & volenti injuria non irrogatur, dummodo consensus in actionem damnificativam sit plene liber, & non sit juridice nullus; Secus vero si sit coactus, aut irritus. Contractus de re turpi neutrum obligat ex contrahentibus; immo uterque tenetur ante patratum facinus pactum rescindere, & pretium, si forte sit acceptum, restituere. Adimpleta tamen conditione turpi, obligatur promittens ad pretium solvendum, illudque potest promissarius acceptare, immo etiam exigere, ac retinere. Hinc oritur paradoxum illud, quod non possit Judex pro ferenda sententia justa pretium acceptum retinere; possit vero illud retinere, si pro ferenda sententia injusta sit solutum, adimpleta tamen turpi conditione, & cum onere compensandi damnum parti læsæ.

XIV. Quod accipitur pro causa honesta retineri potest, dummodo ea non debeatur ex justitia: Quod si ex justitia sit debita, non solum restituendum est pretium pro illa acceptum, sed etiam munera, si oblata sint involuntarie, & coacte; idque etiam si dubitetur de coactione talis oblationis. Contractus usurarius injustitiam continet, non secus ac furtum, unde etiam jure naturæ prohibetur Usura. Continet pariter injustitiam contractus Simoniacus; proinde pretium ex his contractibus acceptum restituendum est.

XV. Onus restituendi ex duplici primaria radice progerminat, videlicet ex injusta acceptione, & ex re accepta; ad has quippe reducitur obligatio restituendi orta ex contractu, & orta ex injusta damnificatione: Qui obligatur ex prima radice injustæ acceptionis, tenetur reddere indemnem dominum, atque adeo suis expensis debet rem ad dominum deferre, & compensare illi lucrum cessans, & damnum emergens: Qui vero tenetur ex secunda radice rei acceptæ, potest reddere se indemnem, atque adeo non tenetur restituere, nisi id, in quo factus est ditior. Fructus tamen mere industriales, qui ex negotiatione pecuniæ alienæ proveniunt, ne ab ipso quidem fure restituendi sunt.

XVI. Non datur onus restituendi sub gravi pro foro interno ex titulo injustæ acceptionis ob solam culpam Juridicam ante sententiam Judicis, nisi etiam præcesserit culpa gravis Theologica, seu peccatum mortale contra justitiam commutativam. Culpa Theologica levis contra justitiam, si sit levis ex parvitate materiæ, parit onus restituendi sub levi; si vero sit levis ex semiplena advertentia, ac deliberatione, nunquam parit obligationem restituendi sub gravi, & probabiliter nec sub levi. Actio contra justitiam interne gravis, sed externe levis, quamvis graviter damnificet, non parit tamen obligationem restituendi sub gravi. Qui graviter damnificat cum ignorantia crassa, aut affectata, ad restitutionem obligatur; secus vero si ignorantia fuerit antecedens, & invincibilis, aut etiam concomitans, & inculpabilis. Res furtiva bona fide empta deprehenso domino restitui potest eidem furi, si aliter pretium recuperari non possit; si tamen illam quis habuit a fure gratis, seu per donationem, nonnisi domino restituenda est.

XVII. Meritum, hoc est obsequium Deo præstitum, potens ex se movere ad retributionem boni spiritualis, differt ab Impetratio-

tratione, quia hæc movet per modum submissæ petitionis, non per modum obsequii. Merito condigno competit æqualitas Geometrica cum præmio, qualis est inter semen, & fructum maximum in corde Principis fœcundissimo: accedente promissione præmium debetur ex justitia; aliter solum connaturaliter exigitur a merito condigno. Meritum vero congruum ex defectu æqualitatis, etiam Geometricæ, retributionem non exigit; etsi convenienter ea detur ex liberalitate Præmiantis.

XVIII. Ut possimus de condigno mereri augmentum gratiæ, & vitam æternam, ex parte operis requiritur, ut actus sit liber, honestus, supernaturalis: non tamen necessario supererogationis: debet pariter esse arduus, seu contemptivus alicujus commodi temporalis; sed non est necesse, quod sit elicitus, aut imperatus a charitate: Ex parte merentis requiritur status viæ, & status gratiæ: ex parte demum præmiantis requiritur promissio, ut meritum sit condignum condignitate perfecta, adeo ut præmium ex justitia debeatur. Potest autem sub meritum condignum in alia Providentia cadere gratia sanctificans danda alteri a peccato immuni: necnon augmentum gratiæ dandum alteri justo. In præsenti providentia nequit justus de condigno mereri perseverantiam finalem: potest tamen illam in alio ordine mereri. Cadit de facto sub meritum condignum non solum augmentum gratiæ, sed etiam ipsa gloriæ substantia, seu primus gradus gloriæ.

XIX. Ut detur meritum congruum præmii supernaturalis, requiritur ex parte operis, quod actus sit liber, moraliter bonus, seu honestus, intrinsece supernaturalis, & arduus, seu contemptivus alicujus commodi temporalis. Requiritur etiam ex parte merentis status viæ, non tamen status gratiæ; neque ex parte præmiantis requiritur promissio. Possunt autem probabiliter justi mereri sibi de congruo reparationem post lapsum; necnon perseverantiam finalem; sicut etiam peccatori gratiam peccati remissivam, & aliis primam gratiam actualem. Incarnationem Sancti Patres meruerunt de congruo quoad temporis anticipationem, & alias circumstantias; nec repugnat secundum se, quod illam meruerint de congruo, etiam quoad substantiam.

XX. Ad meriti, ac præmii augmentum confert major gratia in operante; esto major impietas peccatoris non augeat demeritum operis. Augetur etiam meritum, atque adeo præmium per multiplicationem quorumcumque actuum supernaturalium, etiam remissiorum habitu in illos influente. Duratio actus meritorii tunc auget meritum, quando per talem continuationem multiplicantur exercitia libertatis: aliter sicut actus exterior solum denominative liber non auget meritum actus interni, ita neque continuatio actus interni, si careat nova libertate formali.

FINIS.

tur, ut per eandem operationem mereretur gradum Ducis exercitus; ergo neque contritio peccatoris dignificatur a gratia ad merendam gloriam.

Resp. cum eodem Platelio, concesso antecedente, nego conseq. Disparitas est, tum quia in primo casu tantum promittitur nobilitas Plebejo, non vero ratione nobilitatis in eo instanti acquisitæ Ducatus; contra vero ratione gratiæ per contritionem de congruo collatæ promittitur peccatori gloria ex Trident. loc. cit. Tum etiam quia videtur incongruum, quod quis per actum meritorium mereatur præmium, quod dignificare possit ad aliud præmium in infinitum; & ideo strenua operatio Plebeii dignificat ad nobilitatem, non vero ratione nobilitatis ad Ducatum, & sic in infinitum: contra vero gratia dignificare potest contritionem peccatoris ad promerendam gloriam, quæ tamen ad nullum aliud præmium promerendum dignificet.

XV. Quæres hic, utrum saltem divinitus principium meriti cadere possit sub meritum? Negant communius cum Vasq. & aliis apud Ov. ex D. Th. 3. p. q. 2. art. 11. qui propterea negat potuisse Christum dominum mereri suam unionem hypostaticam; & ratio est, quia si Principium meriti caderet sub meritum, sequeretur quod causaret meritum, & simul a merito recausaretur; atque adeo daretur mutua causalitas, & sic idem causaret mediate se ipsum. Affirmativam tamen sententiam docent Suar. 3. p. d. 10. sect. 4. Ruiz, Kon. apud eundem Ovied. putantes, quod meritum existens in mente præmiantis, seu prævisum a præmiante, possit causare moraliter principium meriti, a quo talis operatio meritoria dignificetur: eo modo, quo potest sanitas finaliter intenta causare ambulationem, quæ deinde physice recauset sanitatem; In utroque enim casu videtur mutua causalitas esse in diverso genere, & ideo non repugnare.

Sed impugnantur communiter, quia quamvis utraque causa tam finalis, quam meritoria causent intentionaliter, diversimode tamen causant effectum; causa enim finalis causat, ut sit; meritoria vero causat, quia est; v. g. Sanitas in mente ægroti causat ambulationem, ut per eam ponatur a parte rei sanitas intenta: contra vero meritum in mente præmiantis non causat præmium, ut per illud ponatur meritum; sed quia prævidetur meritum jam existens realiter, ideo causatur præmium; propterea causa meritoria non spectat ad genus causæ finalis, sed ad genus causæ efficientis. Ex quo fit, non repugnare mutuam causalitatem inter causam finalem, & efficientem, quia causant in diverso genere; repugnare vero inter principium meriti, & meritum, quia causant in eodem genere causæ efficientis.

Ex quibus sequitur, Non posse dari præmium ut præmium antecedenter ad existentiam realem meriti; cum non possit effectus præire existentiam suæ causæ efficientis, ut dicemus anno sequente. Quomodo autem gratia fuerit collata Antiquis PP., & Angelis data fuerit intuitu meritorum Christi domini tempore consequentium? Nodus est Gordius dissolvendus in de Incarnatione.

QUÆSTIO III.

De Merito Congruo.

Explicavimus qu. 1. naturam meriti congrui, & ejus discrimen a condigno; verum sicut in hoc requiruntur nonnulla ex parte operis operantis, & præmiantis, ita in Congruo; cum utrumque conveniat in ratione generica meriti; de his conditionibus agendum in præsenti; deinde de iis, quæ cadere possunt sub meritum congruum; & qua ratione universim meritum augeatur.

ARTICULUS I.

De Conditionibus ad Meritum congruum requisitis.

I. Dico 1. ut detur meritum congruum præmii supernaturalis, requiritur quod actus sit liber, moraliter bonus, seu honestus, intrinsece supernaturalis, & arduus, seu contemptivus alicujus commodi temporalis.

Prob. iisdem rationibus, quibus quæstione prima ostendimus has omnes conditiones requiri ex parte operis in merito condigno. Addo hic ex D. Tho. 1. p. q. 95. art. 4. circa meritum actus externi, quod licet actus externus non addat meritum aut demeritum actui interno ex defectu formalis libertatis; unde cæteris paribus non magis meruisset v. gr. Abraham, si vere Filium immolasset, quam dum voluit tantum im-

immolare; dummodo iidem actus voluntatis cum eadem intensione, ac libertate in utraque hypothesi ponerentur: nihilominus is, qui actui interno superaddit externum, per accidens meretur, aut demeretur magis; quia ut plurimum in exercitio operis superaddi solent plures actus interni, & magis intensi, ad superandas difficultates occurrentes; & ideo qui vult, & facit, per accidens meretur magis, quam qui tantum vult, & non facit: quia scilicet actus interni per accidens non solent esse pares in utroque. Addo ulterius, quod si uterque istorum in actibus internis sint pares, ita meritum substantiale utriusque erit æquale; ut tamen meritum accidentale majus sit in eo, qui vult, & facit, quam in eo, qui vult, & non facit. Ratio est, quia præmium substantiale consistit in visione beata, & in gaudio de bono increato; præmium vero accidentale in gaudio de bono creato: sed qui vult, & facit, habet hoc gaudium accidentale, videlicet de bono opere externo a se patrato, quo gaudio caret, qui vult, & non facit; ergo illi in præmio accidentali sunt impares. Ratio a priori est, quia sicut actus internus in eo, qui vult, & facit, per accidens extenditur ad actionem externam bonam conformem legi divinæ, atque adeo habentem suam specialem bonitatem moralem; ita per accidens ejus meritum extenditur ad præmium aliquod accidentale, nempe ad gaudium de tali opere externo: propterea aureolæ, quæ dantur Martyribus, Virginibus, Doctoribus, ad præmia accidentalia operum externorum spectant.

II. Dico 2. Ad meritum congruum præmii supernaturalis requiritur status viæ, non tamen status gratiæ. Ita communiter contra Sotum, & Medin. apud Maur. q. 54. n. 22. putantes, in peccatoribus dari solum vim impetrandi, non vero vim merendi de congruo.

Prima pars Conclusionis probatur iisdem rationibus, quibus quæstione prima ostendimus, ad meritum condignum requiri, quod operans sit viator. Unde fit, quod Beati in Cœlis, & animæ in Purgatorio non mereantur de congruo, sed solum possint aliquid nobis obtinere per modum puræ impetrationis, & ex vi meritorum viæ; quatenus positis Sanctorum orationibus in Cœlo, tanquam conditionibus, merita præterita merentur de congruo, & obtinent id, quod pro nobis postulant in ordine ad salutem.

Prob. secunda pars, quia meritum congruum dicitur obsequium illud, quod conveniens est compensari præmio supernaturali, quamvis cum eo non habeat proportionem geometricam requisitam ad meritum de condigno: atqui contritio v. g. peccatoris procedens ex viribus gratiæ est obsequium Deo præstitum, quod convenit compensari justificatione; dum enim peccator facit quantum in se est ad amicitiam Dei recuperandam, congruum est, quod illi ea non denegetur; ergo ad meritum congruum non requiritur status gratiæ. Hinc Aug. in Psal. 50 dixit: *Ninivitæ pœnitentiam egerunt, & certam misericordiam meruerunt*. & Ambros. *Lacrymæ veniam non postulant, sed merentur; & tu si veniam vis mereri, dilue culpam lacrymis tuam*.

Neque obstat illud Apost. 1. Cor. 13. *Si Charitatem non habuero, nihil sum*. Sensus enim Apost. est, quod sine Gratia non habeatur meritum condignum ad salutem; quin velit fidem, spem, orationem, & hujusmodi actus ex viribus Gratiæ moventis, & excitantis positos non prodesse per modum impetrationis, & simul meriti de congruo ad gratiam, & salutem obtinendam.

Hinc fit, quod sicut peccator per opera supernaturalia meretur de congruo præmium supernaturale; ita per opera naturalia honesta mereatur de congruo bona temporalia, ut notat Suar. l. 12. de Gratia c. 38. Propterea Aug. l. 5. de Civ. c. 15. dicit, Deum dedisse Romanis imperium, & felicitatem temporalem propter actus naturales moraliter honestos, quos exercebant.

III. Dico 3. Ad meritum congruum ex parte præmiantis non requiritur promissio; ea tamen non obstat merito congruo. Ita communissime apud Suar. l. 12. de Gratia c. 23. contra Sotum putantem, quod si præmium promittatur, eo ipso fit condignum, quia debetur ex justitia.

Prima pars Conclusionis patet, quia etiam præmium supernaturale non promissum potest esse congruum, quod non denegetur; ergo non requiritur promissio ad meritum congruum. Sic perseverantia finalis, auxilia efficacia, bona temporalia conducentia ad salutem non sunt promissa, & tamen communissime DD. docent contra Cajet. 1. 2. q. 114. a. 9. quod ea de congruo mereri possimus: dicit enim Aug. l. de bono persev. cap. 17. *Frustra a Domino quotidie poscitur perseverantia, si non eam Dominus per gratiam suam instillo, cujus orationes exaudit,*

dit, operetur. Neque dicas eam esse promissam in illa promissione universali, *Petite, & accipietis*. Nam independenter ab hac promissione universali debemus Perseverantiam a Deo petere, & ab ejus misericordia illam sperare, adeo ut congruum sit non negari.

Secunda pars prob. quia ad meritum condignum non sufficit, quod præmium sit promissum, sed requiritur etiam, quod sit æquale merito; ergo si non sit æquale, meritum non erit condignum, sed congruum; unde non obstat promissio præmii merito congruo. Et de facto Contritioni promissa est Justificatio, quam tamen solum de Congruo meretur peccator; Nec ea danda est ex Justitia, sed solum ex fidelitate, tamquam gratis data; dicitur enim Rom. 3. *Justificati gratis*.

ARTICULUS III.

De iis, quæ cadere possunt sub Meritum Congruum.

IV. Certum est, quod licet in præsenti providentia nemo, præter Christi dominum, possit quidquam mereri aliis de condigno; multa tamen aliis possimus mereri de congruo; datur enim communicatio meritorum inter fideles, adeo ut unus possit aliorum orationibus, & meritis adjuvari; ergo potest unus alteri de congruo mereri bona spiritualia. Hinc Ambr. lib. 5. in Luc. in illud, *quorum fidem ut vidit* &c. dixit: *Magnus Dominus, qui aliorum meritis ignoscit aliis*. & August. *Nos venerari sanctos, ut meritis consociemur, & eorum orationibus adjuvemur*. Ratio a priori est, quia Meritum de congruo est, quod conveniens est aliquo præmio compensari; sed conveniens est, merita justorum compensari etiam hoc præmio, quod scilicet propter illa conferantur aliis bona conducentia ad salutem, v. g. quod Martyrium Protomartyris compensetur conversione D. Pauli, pro quo oravit; ergo. Notat tamen Suar. loc. cit. c. 35. quod licet non requiratur status Gratiæ, ut possit quis aliquid sibi de congruo mereri, requiritur tamen, ut possit mereri aliis; Jac. n. 5. dicitur: *Orate pro invicem, ut salvemini; multum enim valet deprecatio justi assidua*; & D. Ambros. *Si diligis Dominum Deum tuum, non solum tibi, sed etiam aliis poteris emereri*. Præterea licet nemo possit quidquam in præsenti providentia mereri aliis de condigno, potest tamen justus pro alienis pœnis debitis condigne satisfacere, applicando pro iis suam satisfactionem. Ratio est ex Martinon. d. 44. n. 189. quia Deus ita ordinavit, & dignatus est acceptare condignam satisfactionem unius pro Alio; quod tamen non ordinavit circa meritum. Et ratio ulterior est, quia recto ordini charitatis consonat, quod nemo privet se mercede Gratiæ, & Gloriæ respondente suis meritis condignis; quando autem justus applicat suas satisfactiones, aut orat pro altero, & meretur illi aliquid de congruo, tunc non privat se sua mercede debita actui quatenus meritorio; quamvis applicet illum alteri, quatenus est satisfactorius, vel impetratorius.

V. Dico nunc 1. Probabiliter possunt justi mereri sibi de congruo reparationem post lapsum. Ita videtur sentire D. Tho. lect. 3. in c. 6. ad Hebr. (Quamvis 1. 2. faveat contrariæ sententiæ) Scot. Bellar., Suar. contra Vasq. & Thomistas.

Prob. Ex iis, quæ secundo Paralip. c. 19. habentur de Josaphat Rege Juda, ubi dicitur: *Impio præbes auxilium, & idcirco iram merebaris, sed bona opera inventa sunt in te*; ubi Lyranus addit: *Merebaris iram ex rigore justitiæ; sed propter alia opera tua bona pepercit tibi Deus ex dulcore misericordiæ*. Item David psal. 70. orat Deum, *Cum defecerit in me virtus mea, ne derelinquas me*: Atqui si non possemus de congruo mereri, & impetrare hanc reparationem, frustra peteretur: ergo potest justus de congruo mereri reparationem post lapsum.

Confirm. De facto peccator potest mereri sibi de congruo justificationem per contritionem, quin peccatum obstet tali merito; ergo a fortiori justus poterit mereri reparationem post peccatum, quin peccatum extinguat meritum congruum: quare dum dicitur, quod per peccatum extinguatur, seu consopiatur omnis exigentia præmii fundata in operibus bonis, juxta illud Ezech. 18. *Si averterit se justus a justitia sua, omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur*; intelligendum de merito condigno, non de congruo. Et ratio a priori est, quia meritum de congruo dicitur, quod conveniens est misericorditer compensari aliquo premio; atqui conveniens est, quod opera justorum compensentur a Deo misericorditer reparatione post lapsum; v. g. quod dilecto D. Petri compensaretur reparatione post lapsum trinæ negationis; ergo.

Neque dicas, Justum per peccatum retractare virtualiter omnia opera bona præ-

terita; ergo nihil pro iis debetur, ne de congruo quidem. Nam Justus dum peccat non dicit virtualiter, nollem fecisse opera honesta, sed solum ponit opus contrarium operibus honestis; quod non sufficit, ut opera honesta præterita mortificentur, etiam relate ad meritum Congruum.

VI. Dico 2. Perseverantia finalis cadere potest in præsenti Providentia sub meritum congruum. Ita Communiter cum Suar. Vasq. qui D. Thomam absolute negantem, posse justos mereri perseverantiam, interpretantur de merito condigno, non de congruo.

Probatur tum ex August. lib. 2. de bono Persev. c. 6. ubi dicit: *Hæc demum suppliciter emereri potest, sed cum datum fuerit, amitti contumaciter non potest.* Tum ratione, quia frustra juberemur a Deo illam quotidie petere dicendo, *Ne nos inducas in tentationem*, si eam orationibus impetrare, & mereri de congruo non possemus. Ratio a priori est, quia Conveniens est, Deū compensare bono Perseverantiæ orationes quotidianas, & præstantia merita Justorum. Immo Vasq. contra Medin. putat, infallibiliter esse concedendam petentibus; cum dicatur Matth. 7. *Petite, & accipietis*; quod negari non potest, si oratio fiat, ut oportet. Ubi notandum ex Ripal. disp. 19. orationem differre a merito, quia meritum movet præcise, quatenus est obsequium erga præmiantem; Oratio vero quamvis movere possit, quatenus est hujusmodi obsequium, movet tamen etiam quatenus est propriæ miseriæ confessio, & alieni auxilii imploratio. Hinc oratio supernaturalis utrumque habet, & mereri de congruo, & impetrare; oratio vero naturalis non potest mereri de congruo præmium supernaturale, ut docent Catholici contra Semipelagianos; potest tamē probabiliter illud impetrare, ut ostendit Ripalda loco cit. Sicut enim Deus ex aspectu nostræ miseriæ moveri potuit ad ponendam Incarnationem, ita ex precibus nostris naturalibus moveri potest ad dandum quod petitur, in quo casu oratio non esset meritoria, sed impetratoria.

VII. Ex dictis sequitur primo, posse Justos mereri de congruo peccatoribus gratiam remissivam peccati; Nam si potest peccator illam sibi per contritionem mereri, a fortiori poterit Justus illam mereri aliis. Secundo, posse Justos mereri sibi de congruo Auxilia gratiæ etiam efficacia, usque ad finalem Perseverantiam. Tertio Gratias gratis datas, & bona temporalia prout conducentia ad Salutem. Quarto Primam Gratiam actualem Aliis; intantum enim non potest homo illam mereri sibi, quia principium meriti non cadit sub meritum; quod non militat, si Justus illam mereatur aliis.

VIII. Difficultas non levis est, Num potuerint Justi de congruo Incarnationem mereri? Ad quod dicendum cum Maur. q. 54. n. 7°. Potuisse in alia Providentia; quia conveniens est, petitiones supernaturales, & desideria justorum illam expectantium compensari tanto bono. In præsenti tamen Providentia nec Sanctos Patres, nec Deiparam meruisse Incarnationem quoad substantiam, ne de congruo quidem, docent communius contra Vasq. 3. part. disp. 23. quia Principium meriti, seu prima Gratia non potest cadere sub meritum: atqui in præsenti providentia Incarnatio est principium omnis meriti, cum omnis gratia conferatur intuitu meritorum Christi; ergo Incarnatio quoad substantiam non potest in præsenti Providentia cadere sub meritum congruum. Dixi, Incarnatio quoad substantiam; Nam quoad anticipationem temporis, seu quoad circumstantiam, admittitur a DD. quod de facto sub meritum congruum B. Virginis, & SS. Patrum ceciderit. Equidem tamen probabilius censeo, quod etiam in præsenti providentia Deipara, & SS. PP. meruerint de congruo Incarnationem quoad substantiam, ut docet D. Th. 3. p. q. 2. ar. 11. ubi habetur: *Ex congruo meruerunt Sancti Patres Incarnationem desiderando, & petendo; congruū enim erat, ut Deus exaudiret eos qui ei obediebant.* Quomodo autem id accidere possit in præsenti providentia, quin detur mutua causalitas inter meritum, & præmium, nec principium meriti cadat sub meritum, explicabimus in de Incarnatione; ubi ostendemus, & quod B. Virgo meruerit de condigno suam Maternitatem, & quod de congruo cum Sanctis Patribus meruerit Incarnationem; quia scilicet merita Christi relate ad gratias Deiparæ, & Sanctis Patribus collatas non habuerunt rationem meriti remunerandi per præmium, sed habuerunt rationem meriti solutivi, & compensativi, seu fuerunt instar pretii soluti pro merce antecedenter collata juxta viam, & doctrinam Arandæ, & Haunoldi de Incarn. n. 356.

IX. Dices: opera honesta naturalia non possunt de congruo mereri præmium supernaturale propter ordinis diversitatem; ergo nec opera supernaturalia justi mereri possunt

sunt de congruo Incarnationem, quæ est præmium in ordine supremo, ac divino.

Respond. nego consequentiam: disparitas est, quia licet unio hypostatica sit in supremo gradu; est tamen intra eundem ordinem supernaturalem, in quo sunt merita Justi; unde non habetur diversitas ordinis, quæ obstat merito congruo; contra vero opera naturalia sunt in diverso ordine relate ad præmium supernaturale: propterea quamvis entitative magis differat Natura a gratia, quæ est in ordine diverso, quam gratia ab unione hypostatica; tamen magis connectitur, & proportionatur gratia cum unione hypostatica, quam natura cum gratia: sicut quamvis entitative plus distet Deus ab intellectu creato, quam Angelus ab oculo; illi tamen magis proportionatur; adeo ut possit intellectus Deum cognoscere; non tamen oculus Angelum videre. Ratio autem, cur magis proportionetur gratia cum unione hypostatica, & ambæ sint in eodem ordine supernaturalitatis, ex eo colligi potest, ut notat Suar. quia natura non potest actibus suis perfecto modo attingere ordinem supernaturalem, cum non possit viribus naturalibus dari cognitio scientifica de objecto supernaturali: contra vero viribus supernaturalibus gratiæ dari potest cognitio scientifica de unione hypostatica: Præterea actibus naturalibus non possumus credere, & sperare gratiam fide, & spe consentanea, & sufficienti ad illam de congruo merendam; contra vero possumus fide, & spe supernaturali credere, & sperare unionem hypostaticam de congruo illam merendo saltem in alia providentia; ac propterea gratia habet vim colligandi nos moraliter Christo, & faciendi ejus membra; ubi natura non habet vim colligandi nos gratiæ.

X. Quærendum denique, qua ratione meritum universim augeatur? Dicendum, ex multiplici capite augeri. Primo ex majori dignitate operantis. Secundo ex actuum multiplicatione. Tertio ex eorundem diuturnitate. Quarto ex Intensione majori. Quinto ex præstantia objecti actuum supernaturalium. Sexto ex majori difficultate in iis exercendis; & probabiliter etiam ex conjunctione cum meritis Christi Domini, ut docent non pauci cum Haunoldo in de Merito, n. 912.

XI. Dubitatur tamen primo, an, cæteris paribus, major Gratia in operante conferat ad augmentum meriti, & præmii?

Respond. Damnatam esse propositionem xix. Baii dicentis, *Opera Justitiæ, & temperantiæ, quæ Christus fecit, non hausisse majorem valorem ex dignitate personæ operantis.* Hinc Theol. docent cum D. Tho. Suar. Lugo disp. 5. de Inc. sect. 7. Rip. disp. 81. contra Vasp. universim majorem dignitatem operantis, atque adeo gratiam intensiorem, cæteris paribus, reddere actum magis meritorium. Ratio est, quia Actus honesti dignificantur ad meritum a gratia Sanctificante, quæ residet in Persona operante; ergo a majori gratia magis dignificantur ad meritum: Ex Philosopho enim sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis: Sic in humanis idem opus est magis meritorium, si fiat a Principe, quam si a Plebejo; & propter eandem rationem merita Christi domini sunt infiniti valoris; quia dignificantur a Persona Verbi infinite digna.

Dices: Peccatum non est magis demeritorium per hoc, quod fit a Persona magis impia, & indigna; ergo nec opus honestum est magis meritorium per hoc, quod fit a Persona magis sancta, & digna.

Confirm. Actus Sacerdotis, vel Episcopi non est magis meritorius, per hoc quod fit a Persona magis digna; ergo neque per hoc, quod fit a Persona magis Sancta.

Respond. Paritatem esse molestam, adeo ut Risp. n. 38. dicat, Granadum, & Jo: de Lugo in ea maxime implicari: Ea tamen videtur esse disparitas ex eodem Ripal. quia indignitas, & demeritum peccati unice habetur ab ejus inhonestate, non ab indignitate Personæ, quia Persona rationalis, præscindendo ab actibus malis, nullam habet de se indignitatem, sed potius dignitatem ad beatitudinem naturalem. Contra vero dignitas, & meritum actus honesti habetur non solum ab ejus dignitate, sed etiam a dignitate Personæ operantis, dignificatæ ad meritum a gratia Sanctificante. Quod patet etiam in humanis, ubi offensa non est gravior eo, quod aliæ offensæ præcesserint: contra vero obsequium est majus, si fit a Persona magis digna.

Ad Confirmationem nego consequentiam: Sicut enim dignitas Episcopalis non confert ad meritum Gloriæ, ne de congruo quidem simpliciter, ita nec confert ad majus meritum. Utrum autem meritum ad incrementum Gratiæ, quæ est in operante, crescat Arithmetice, an solum Geometrice? non vacat examinare. Videndus Lugo d. 6. de Incar. sect. 2.

XII. Dubitatur secundo, Utrum meritum, atque adeo præmium crescat per multipli-

tiplicationem quorumcunque actuum supernaturalium, etiamsi remissiorum habitu supernaturali influente; an vero solum augeatur per multiplicationem actuum intensiorū?

Ad quod dicendum, Nos jam in de Charitate ostendisse cum D. Tho. contra Bannes, habitus infusos intendi meritorie etiam per actus remissiores. Diximus etiam contra Scotum, augmentum gratiæ, quod quis meretur de condigno ob actus supernaturales, conferri statim, non vero in primo instanti post mortem.

XIII. Dubitatur tertio, Utrum duratio major actus augeat meritum? Ad quod facile respondeo cum Maur. qu. 55. n. 36. Quod si continuatio actus ferat plura exercitia libertatis, procul dubio meritum augeat; Secus vero si fiat sine nova libertate. Sicut enim actus externus, quia superadditur interno sine nova libertate, non auget meritum; ita in casu.

Denique quod meritum Justorum probabiliter crescat etiam ex conjunctione cum meritis Christi Domini, seu ex eo, quod intuitu meritorum Christi gratia sit collata justis, discutiemus Deo dante in de Sacramentis disp. 3. qu. 3. Hanc interim conjunctionem cum Christo capite affectantes præsenti labori finem faciamus. Esto itaque hujus annui pensi,

(*Sed ob ubi Æternitatis!*)

F I N I S.

L. D. & B. V. sine labe Conceptæ.

THE

THESES PROPUGNATÆ
EX HOC TRACTATU
DE JUSTITIA, ET JURE.

I. NOn solum Gratia, & Virtutes Theologales infunduntur nobis in Baptismo, sed etiam Virtutes Morales supernaturales, quæ distinguuntur realiter tum a virtutibus Theologalibus, tum etiam a Gratia, quamvis ab ista nunquam separentur. Infunduntur pariter septem dona Spiritus Sancti, quæ realiter etiam a Virtutibus Moralibus per se infusis distinguuntur, & ab iis discriminantur, quia per Virtutes Morales homo solum disponitur in ordine ad finem supernaturalem conformiter ad rationem, quæ est principium intrinsecum; per dona vero Spiritus Sancti disponitur ad operandum spiritualiter altiori modo juxta instinctum Spiritus Sancti, qui est principium dirigens extrinsecum.

II. Virtutes per se infusæ non acquiruntur per frequentationem actuum, sed debent immediate a Deo infundi, ac proinde sunt supernaturales. Hinc a Naturalibus discriminanur per hoc, quod illæ dumtaxat connexionem habeant cum Gratia tanquam ejus proprietates, non istæ. Virtutes vero Theologales discriminantur a Moralibus, quia illæ habent pro objecto tam formali, & immediato, quam materiali, & primario ipsum Deum, secus vero Morales. Possunt autem actus naturales habere idem Objectum formale, ac supernaturales; Et proinde Virtutes Naturales non differunt a supernaturalibus, & infusis necessario ex Objectis formalibus.

III. Habitus Virtutum infusarum non opponuntur cum Habitibus vitiorum immediate; propterea possunt in quacunque intensione componi in eadem Voluntate. Actus pariter virtutum infusarum cum Habitibus vitiosis non opponuntur, nisi mediate, quatenus producendo Habitum facilitantem ad consimiles actus, hic habitus deinde immediatam exercet oppositionem cum Habitu vitioso opposito: Actus tamen vitiosus graviter peccaminosus solum demeritorie opponitur cum virtutibus infusis, & cum Gratia. Denique actus virtutum infusarum non opponuntur cum actibus vitiorum oppositorum leviter peccaminosis; neque actus virtutum naturalium cum actibus vitiorum oppositorum graviter malis.

IV. Virtutes infusæ sive connectantur, sive identificentur cum gratia sanctificante, possunt divinitus componi cum peccato mortali actuali, adeo ut mortale remittatur per condonationem intrinsecam in instanti, quo fit. Sicut enim gratia alterius ordinis, quæ solum esset Natura supernaturalis, & prima radix potentiarum, seu habituum, necnon actuum supernaturalium, compossibilis est etiam cum peccato habituali, seu cum macula juris, ut alias diximus; ita Gratia præsentis ordinis, quæ est veluti externa Dei promissio de dando nobis suo amore amicabili, & hæreditate, atque adeo amicitia, ac filiatio Dei adoptiva compossibilis est cum peccato actuali, seu cum macula facti. Potest per accidens virtus influere in actum malum oppositum aliis virtutibus ab ipsa: Quinimo potest etiam virtus seipsam lædere influendo per accidens in actum vitiosum sibimet oppositum. Potest pariter Actus Virtutis saltem superioris imperare actum virtutis inferioris, etiam internum; itaut actus imperatus, si sit formaliter liber, habeat intrinsece meritum virtutis inferioris, & extrinsece meritum virtutis superioris, a qua imperatur. Actus etiam inferioris virtutis, puta pænitentiæ, imperare potest actum virtutis superioris, puta charitatis.

V. Jus, quod respicitur a Virtute Justitiæ, est Legitima facultas percipiendi commodum libertatis suæ ex usu rei, seu Moralis potestas disponendi de re ad libitum. Jus in re non est diversum a jure ad rem, sed est idem consideratum sub diverso statu. Juri activo respondet passivum in eo, qui aliquid debet ex jure stricto. Jus physice consideratum non importat ex parte objecti entitatulam superadditam modalem simul, & moralem; aptesiquidem constituitur per legem faventem uni, gravantem reliquos, posito titulo, & acceptatione.

VI. Inter species juris sunt dominium plenum, Ususfructus, seu dominium utile,

&

& Usus juris, seu jus ad usum. Dominium plenum fert jus disponendi de re ad omnes usus possibiles; Ususfructus fert jus ad utendum, & fruendum re , salva ejus Substantia; Jus ad usum fert solum jus ad utendum, non vero ad locandam, aut commodandam rem, nec ad alienandos ejus fructus. Dominium proprietatis non potest se extendere ad usus rei oppositos legi constitutivæ, aut destructivæ, seu diminutivæ dominii; extenditur tamen ad usus lege non permissos, & annullatos, adeo ut lex prohibens, aut irritans non diminuat dominium, sed ejus usum impediat.

VII. Ut dominium sit plenum, sufficit, quod possit se extendere ad omnes usus, qui sunt rei simul, & domino possibiles, esto non se extendat ad usus, qui alterutri tantum sunt physice possibiles, sed non utrique. Ad acquirendum dominium requiritur procul dubio titulus, seu ratio illud fundans, cujusmodi est actio illa legibus præscripta, a qua tanquam ab ultima determinatione illud inducitur; puta legitimus contractus, quo dominium transfertur, inventio rei adespotæ, publica auctoritas, qua in bonum Reipublicæ aliquando bona unius in alium transferuntur, ut fit per præscriptionem, usucapionem, & similia.

VIII. Usus facti licitus importat legitimam facultatem utendi re, acceptam a domino revocabilem ad nutum. Hujusmodi usus etiam in rebus unico usu consumptibilibus est separabilis a dominio. Dominium pariter directum separari potest ab Ususfructu, seu dominio utili perpetuo. Hinc apte conciliatur Matrimonium inter Deiparam, & D. Josephum cum voto castitatis per mutuum pactum contractui matrimoniali subinsertum de servando semper voto castitatis, exhibendo dominium directum in corpus alterius, retento utili in perpetuum; adeo ut si daretur deinde voti dispensatio, & pactum subinsertum mutuo consensu rescinderetur, tunc daretur obligatio ad copulam expedita. Minus autem apte ab aliis aliter conciliatur, aut dicendo, quod votum castitatis nuncupatum sit a B. Virgine post nuptias; aut per hoc, quod Deipara consenserit in obligationem ad copulam, non vero ad ipsam copulam, eo quod per revelationem sciebat futuram D. Josephi castimoniam; sive per hoc, quod B. Virgo solum contraxerit Sponsalia, non Matrimonium; sive demum per hoc, quod Matrimonium Deiparæ cum suo Sponso solum fuerit in ordine ad convivendum in Sancta Societate, non in ordine ad prolem procreandam.

IX. Dominium in instanti donationis est solum penes donatarium; donatio quippe non est actus dominii formalis, sed radicalis, & reflexi, quatenus supponit in instanti antecedente ad donationem dominiu formale tamquam materiam destruendam per ipsam donationem translativam dominii in donatarium. Dominium in solidum plenum, ac perfectum penes plures repugnat, etiam pro primo instanti donationis. Nec declinatur repugnantia aut per nudam rei replicationem, aut per hoc quod posita prævisione per scientiam mediam, quod duæ voluntates sint semper concordaturæ in ordine ad usum rei, præfiniatur ista concordia, & utrique dominium conferatur; sive illud in priori ad præfinitionem concordiæ conferatur, sive in posteriori, sive concomitanter, & disparate, ita ut neque præfinitio concordiæ dependeat a collatione dominii, neque ista ab illa.

X. Justitia, Virtutum moralium præstantissima, est constans, & perpetua voluntas tribuendi unicuique jus suum: propterea est virtus moralis ad alterum in pressa significatione; respicitque medium rei, ac versatur directe circa operationes exteriores ad alterum ordinatas, indirecte vero circa passiones. Analogice dicitur de Justitia commutativa, quæ ordinat cives ad invicem; de distributiva, quæ ordinat communitatem ad cives; de Legali, ac de vindicativa, quæ ordinant cives ad communitatem, quamvis diversimode; illa scilicet per observantiam legum spectantium commune bonum; ista per condignam æqualitatem pœnæ cum delicto.

XI. Objectum materiale proximum Justitiæ non est jus aut activum, aut passivum, quippe quod præsupponi debet; sed est ipsa operatio externa alteri debita ex jure stricto; Objectum vero materiale remotum sunt ipsæ res, quæ debentur, & quarum exhibitione alteri satisfit. Objectum tamen formale, & specificativum justitiæ, seu ratio amandi ejus operationes est Honestas, quæ relucet in operatione externa justa alteri debita ex jure stricto. Unica, & adæquata solutione ita extinguitur omne debitum, ut iterata ejusdem debiti solutio, sive successive, sive simultanee posita non possit esse actus Justitiæ. Ad satisfaciendum obligationi, ac præcepto justitiæ sive negativo, sive positivo, non datur obligatio operandi ex motivo justitiæ; Potest quippe fieri satis huic

huic obligationi, si non lædatur jus alienum, aut si læsum resarciatur, ex quocunque motivo id fiat.

XII. Rigorosa justitia exerceri mutuo potest inter Patrem, & Filium, etiam non emancipatum; necnon inter conjuges; sicut etiam inter dominum, & servum, sive is sit mancipium, sive verna. Potest etiam rigorosam justitiam Creatura erga Deum exercere, ac rigorosam injustitiam; & probabiliter quodvis mortale de facto est formaliter injustitia stricte dicta Creaturæ adversus Deum. Potest vicissim Deus justitiam erga Creaturam exercere; cum possit jus presse dictum illi conferre, obligando se ex contractu oneroso ad dandam, v.g gloriam, ut proinde ex justitia illam deinde conferat. Optime autem conciliatur supremum, & inabdicabile Dei dominium cum iure stricto in Creatura, dicendo, quod impotentia in Deo tum moralis, tum physica ad denegandam gloriam, ex contractu oneroso promissam, citra injustitiam, sit impotentia Grammaticalis, non Theologica, eo quod oriatur ex perfectione potentiæ non aliter compossibilis cum exercitio virtutis justitiæ; sicut impotentia ad mentiendum, & impotentia tum moralis, tum hysica ad denegandam gloriam ex contractu gratuito promissam citra infidelitatem, est impotentia Grammaticalis orta ex perfectione potentiæ, quæ non aliter potest exercere virtutem fidelitatis. Deus autem conferendo jus strictum Creaturæ, utramque potest potentiam obligare, & ordinariam, & extraordinariam.

XIII. Injustitiæ proprius actus est injuria presse dicta. Scienti autem, & volenti injuria non irrogatur, dummodo consensus in actionem damnificativam sit plene liber, & non sit juridice nullus; Secus vero si fit coactus, aut irritus. Contractus de re turpi neutrum obligat ex contrahentibus; immo uterque tenetur ante patratum facinus pactum rescindere, & pretium, si forte sit acceptum, restituere. Adimpleta tamen conditione turpi, obligatur promittens ad pretium solvendum, illudque potest promissarius acceptare, immo etiam exigere, ac retinere. Hinc oritur paradoxum illud, quod non possit Judex pro ferenda sententia justa pretium acceptum retinere; possit vero illud retinere, si pro ferenda sententia injusta sit solutum, adimpleta tamen turpi conditione, & cum onere compensandi damnum parti læsæ.

XIV. Quod accipitur pro causa honesta retineri potest, dummodo ea non debeatur ex justitia: Quod si ex justitia sit debita, non solum restituendum est pretium pro illa acceptum, sed etiam munera, si oblata sint involuntarie, & coacte; idque etiam si dubitetur de coactione talis oblationis. Contractus usurarius injustitiam continet, non secus ac furtum, unde etiam jure naturæ prohibetur Usura. Continet pariter injustitiam contractus Simoniacus; proinde pretium ex his contractibus acceptum restituendum est.

XV. Onus restituendi ex duplici primaria radice progerminat, videlicet ex injusta acceptione, & ex re accepta; ad has quippe reducitur obligatio restituendi orta ex contractu, & orta ex iniusta damnificatione: Qui obligatur ex prima radice injustæ acceptionis, tenetur reddere indemnem dominum, atque adeo suis expensis debet rem ad dominum deferre, & compensare illi lucrum cessans, & damnum emergens: Qui vero tenetur ex secunda radice rei acceptæ, potest reddere se indemnem, atque adeo non tenetur restituere, nisi id, in quo factus est ditior. Fructus tamen mere industriales, qui ex negotiatione pecuniæ alienæ proveniunt, ne ab ipso quidem fure restituendi sunt.

XVI. Non datur onus restituendi sub gravi pro foro interno ex titulo injustæ acceptionis ob solam culpam Juridicam ante sententiam Judicis, nisi etiam præcesserit culpa gravis Theologica, seu peccatum mortale contra justitiam commutativam. Culpa Theologica levis contra justitiam, si sit levis ex parvitate materiæ, parit onus restituendi sub levi; si vero sit levis ex semiplena advertentia, ac deliberatione, nunquam parit obligationem restituendi sub gravi, & probabiliter nec sub levi. Actio contra justitiam interne gravis, sed externe levis, quamvis graviter damnificet, non parit tamen obligationem restituendi sub gravi. Qui graviter damnificat cum ignorantia crassa, aut affectata, ad restitutionem obligatur; secus vero si ignorantia fuerit antecedens, & invincibilis, aut etiam concomitans, & inculpabilis. Res furtiva bona fide empta deprehenso domino restitui potest eidem furi, si aliter pretium recuperari non possit; si tamen illam quis habuit a fure gratis, seu per donationem, nonnisi domino restituenda est.

XVII. Meritum, hoc est obsequium Deo præstitum, potens ex se movere ad retributionem boni spiritualis, differt ab Impetratio-

tratione, quia hæc movet per modum submissæ petitionis, non per modum obsequii. Merito condigno competit æqualitas Geometrica cum præmio, qualis est inter semen, & fructum maximum in corde Principis fœcundissimo: accedente promissione præmium debetur ex justitia; aliter solum connaturaliter exigitur a merito condigno. Meritum vero congruum ex defectu æqualitatis, etiam Geometricæ, retributionem non exigit; etsi convenienter ea detur ex liberalitate Præmiantis.

XVIII. Ut possimus de condigno mereri augmentum gratiæ, & vitam æternam, ex parte operis requiritur, ut actus sit liber, honestus, supernaturalis: non tamen necessario supererogationis: debet pariter esse arduus, seu contemptivus alicujus commodi temporalis; sed non est necesse, quod sit elicitus, aut imperatus a charitate: Ex parte merentis requiritur status viæ, & status gratiæ: ex parte demum præmiantis requiritur promissio, ut meritum sit condignum condignitate perfecta, adeo ut præmium ex justitia debeatur. Potest autem sub meritum condignum in alia Providentia cadere gratia sanctificans danda alteri a peccato immuni: necnon augmentum gratiæ dandum alteri justo. In præsenti providentia nequit justus de condigno mereri perseverantiam finalem: potest tamen illam in alio ordine mereri. Cadit de facto sub meritum condignum non solum augmentum gratiæ, sed etiam ipsa gloriæ substantia, seu primus gradus gloriæ.

XIX. Ut detur meritum congruum præmii supernaturalis, requiritur ex parte operis, quod actus sit liber, moraliter bonus, seu honestus, intrinsece supernaturalis, & arduus, seu contemptivus alicujus commodi temporalis. Requiritur etiam ex parte merentis status viæ, non tamen status gratiæ; neque ex parte præmiantis requiritur promissio]. Possunt autem probabiliter justi mereri sibi de congruo reparationem post lapsum; necnon perseverantiam finalem; sicut etiam peccatori gratiam peccati remissivam, & aliis primam gratiam actualem. Incarnationem Sancti Patres meruerunt de congruo quoad temporis anticipationem, & alias circumstantias; nec repugnat secundum se, quod illam meruerint de congruo, etiam quoad substantiam.

XX. Ad meriti, ac præmii augmentum confert major gratia in operante; esto major impietas peccatoris non augeat demeritum operis. Augetur etiam meritum, atque adeo præmium per multiplicationem quorumcumque actuum supernaturalium, etiam remissiorum habitu in illos influente. Duratio actus meritorii tunc auget meritum, quando per talem continuationem multiplicantur exercitia libertatis: aliter sicut actus exterior solum denominative liber non auget meritum actus interni; ita neque continuatio actus interni, si careat nova libertate formali.

FINIS.

INDEX
RERUM NOTABILIUM,

Quæ in hac Quinta Parte

DE JUSTITIA, ET JURE

Continentur.

Prior numerus designat Disputationem, Secundus Quæstionem, Tertius numerum Marginalem.

A

B

C

D